

**S. BEDAE VENERABILIS,
DOCTORIS ECCLESIAE,
OPERA EXEGETICA,
IN S. JOANNIS EVANGELIUM
EXPOSITIO.**

PARS 1

AUCTORIS COMMENDATIO.

Hic est Joannes evangelista, unus ex discipulis Dei, qui virgo a Deo electus est: quem de nuptiis, volentem nubere, vocavit Deus. Cui virginitatis in hoc duplex testimonium in Evangelio datur, quod et prae caeteris dilectus a Deo dicitur, et huic matrem suam de cruce commendavit Dominus, ut virginem virgo servaret. Denique manifestius in Evangelio, quod ipse incorruptibilis Verbi opus inchoans, solus Verbum carnem factum esse, nec lumen a tenebris comprehensum fuisse testatur: primum signum ponens quod in nuptiis fecit Deus, ut ostendens quod erat, ipse legentibus demonstraret quod ubi Dominus invitatur, deficere nuptiarum vinum debeat, ut, veteribus immutatis, nova omnia quae a Christo instituuntur appareant. Hoc autem Evangelium scripsit in Asia, postea quam in Pathmos insula Apocalypsin scripserat, ut cui in principio canonis incorruptibile principium ingessit, etiam incorruptibilis finis per virginem in Apocalypsi redderetur, dicente Christo, Ego sum alpha et ω. Hic est Joannes, qui, sciens, supervenisse diem recessus sui, convocatis discipulis suis, in Epheso per multa signorum experimenta promens Christum, descendens in defossum sepulturae suae locum, facta oratione, positus est ad patres suos, tam extraneus a dolore mortis, quam a corruptione carnis

invenitur alienus. Tamen post omnes Evangelium scripsit; et hoc Virgini debebatur: quorum tamen vel scriptorum in tempore dispositio, vel librorum ordinatio, ideo per singula a nobis non exponitur, ut, sitiendi desiderio dilato, et quaerentibus fructus laboris, et Deo magisterii doctrina servetur. Amen.

BREVIARIUM EVANGELII D. JOANNIS.

1. Pharisaeorum Levitae interrogant Joannem. Joannes Jesum videns, Agnum Dei dicit, et Andreas Petro dicit: Invenimus Messiam.

2. Jesus ad coenam de aqua vinum facit; de templo nummularios ejicit: Solvite hoc templum dicit. Nicodemo loquitur de baptismo, et aliis multis.

3. Jesus in Judaea baptizat, et Joannes in Enon; qui et dicit Christum crescere, se autem minorari.

4. Jesus cum muliere Samaritana loquitur; prophetam in patria sua sine honore esse dicit, et reguli filium a morte resuscitat.

5. Apud natatoriam Bethesdam triginta et octo annorum infirmitatem hominis sanat, ac dicit: Scrutemini Scripturas; et: Si crederetis Moysi, crederetis forsitan et mihi.

6. De quinque panibus, et duobus piscibus, et quod eum regem facere voluerunt. Jesus super mare ambulat; et de manna et pane coelesti loquitur; ac recedentibus ab eo discipulis, unum ex duodecim diabolum dicit.

7. Scenopegiorum medio die festo ascendens in templum, docet multos; et jam de turba credentibus idem clamat: Si quis sitit, veniat et bibat. Cum ministris et Nicodemo

principes contendunt. De muliere adultera. Jesus lumen mundi esse se praedicat.

8. Jesus de se interrogatus, principium se esse respondet. Quod omnis peccator servus sit, et quod Jesus ante Abraham sit. Caecum ex nativitate curat.

9. De janua et ovili, per dedicationem deambulans in templo, se et Patrem unum esse dicit. De Lazari resurrectione.

10. Maria pedes Jesu unxit, et capillis suis extergit. Jesus super asinum sedet; et volentibus Graecis videre Jesum, loquitur de grano frumenti, quod in terram mittitur. Et vox de coelo ad Jesum, et quod multi ex principibus crediderunt in Jesum, sed propter Phariseos non confiterentur.

11. Pedes discipulorum lavat. De Judae traditione, et Petri negatione praedicat, et de dilectione fratrum, et quod ipse in Patre, et Pater in ipso, et de observandis mandatis Paracleti Spiritus.

12. De vinea et palmitibus, et de dilectione, et de promissione Paracleti, et omnia Patris sua esse, et caetera mandata.

13. Jesus discipulos Patri commendat. Jesus a Juda traditur. De allocutione Pilati ad Judaeos de Jesu et de Barabba.

14. Passio Christi, et sepultura, et resurrectio ejus.

INCIPIT EXPOSITIO.

CAPUT PRIMUM.

Scire debetis, omnibus divinae Scripturae paginis, merito evangelicam excellere auctoritatem, quia quod lex et prophetae futurum praenuntiarunt, hoc redditum atque completum in Evangelio demonstratur; atque inter ipsos Evangeliorum scriptores valde beatum Joannem in divinorum profunditate mysteriorum eminentiorem esse, quem etiam tradunt, sicut legitur in ecclesiastica historia, usque ad ultimum paene vitae suae tempus, absque ullius Scripturae indiciis Evangelium puro sermone praedicasse. Si quidem tempore dominicae passionis, resurrectionis et ascensionis, usque ad ultima Domitiani principis tempora, per annos circiter sexaginta et quinque, absque ullo scribendi adminiculo verbum Dei praedicabat. At ubi a Domitiano, qui secundus post Neronem Christianorum persecutor exstitit, exsul in Pathmos missus est, nacta occasione illius pii Patris absentia, irrumpentes in Ecclesiam haeretici, quasi in destituta pastore ovilia lupi, Marcion, Cerinthus, et Ebion, caeterique Antichristi, qui Christum fuisse ante Mariam negabant, simplicitatem fidei evangelicae perversa maculavere doctrina. Sed dum ipse post occisionem Domitiani, permittente pio principe Nerva rediret Ephesum, compulsus ab omnibus paene tum Asiae episcopis et multarum Ecclesiarum legationibus, de coaeterna Patri divinitate Christi, altius facere sermonem, eo quod in trium Evangelistarum scriptis, Matthaei, videlicet, Marci et Lucae, de humanitate ejus, ac de his quae per hominem gessit sufficiens sibi viderentur habere testimonium. Quod ille se non aliter facturum respondit, nisi indicto jejunio omnes in commune Dominum precarentur, ut, illo donante, digna scribere posset. Et hoc ita patrato, instructus revelatione coelesti, ac Spiritus sancti gratia inebriatus, omnes haereticorum tenebras patefacta subito veritatis luce dispulit, dicens:

In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum. Atque cum trium Evangeliorum, Matthaei, scilicet, Marci et Lucae, ad eum notitia pervenerat, probasse quidem dicitur fidem et veritatem

dictorum; deesse tamen vidit aliqua rerum gestarum historiae, ea maxime, quae primo praedicationis suae tempore Dominus gesserat. Certum est enim quod in superioribus tribus Evangeliiis haec videntur sola contineri, quae gesta sunt postquam Joannes Baptista traditus et inclusus est in carcerem. Quia, inquam, ab his haec videbantur omissa, rogatus dicitur Joannes apostolus ut ea quae praeterierant priores ante traditionem Joannis, Salvatoris gesta, describeret; et ideo dicit in Evangelio suo: Hoc fecit initium signorum suorum Jesus (Joan. II). Et item in alio loco indicat dicens: Nondum enim Joannes erat missus in carcerem (Joan. III). Ex quibus constat quod ea quae antequam Joannes traderetur a Jesu fuerant gesta descripsit. Sed procul dubio maxime divinitatem Domini nostri Jesu Christi, qua Patri est aequalis, intendit declarare, eamque praecipue suo Evangelio, quantum inter homines sufficere credidit, commendare curavit. Itaque longe a tribus superioribus evangelistis sublimius elevatus est, ita ut eos quodammodo videas in terra cum Christo homine conversari, illum autem transcendisse nebulam qua tegitur omnis terra, et pervenisse ad liquidum coeli lumen, unde acie mentis acutissima atque firmissima videret: In principio Verbum, Deum de Deo, lumen de lumine, per quem facta sunt omnia, et ipsum agnosceret carnem factum, ut habitaret in nobis; quod acceperit carnem, non quod fuerit mutatus in carnem. Nisi enim carnis assumptio servata incommutabili divinitate facta esset, non diceretur: Ego et Pater unum sumus (Joan. X). Neque enim Pater et caro unum sunt. Et hoc de seipso Domini testimonium solus idem Joannes commemoravit. Et: Qui me videt, videt et Patrem (Joan. XIV). Et: Ego in Patre, et Pater in me est (Ibid.). Et: Ut sint unum, sicut et nos unum sumus (Joan. XVII). Et: Quae Pater facit, haec et Filius eadem facit similiter (Joan. V). Et si qua alia sunt quae Christi divinitatem, in qua aequalis est Patri, recte intelligentibus intiment, plenius solus Joannes in Evangelio suo posuit, tanquam de pectore ipsius Domini,

super quod discumbere in ejus convivio solitus erat, secretum divinitatis ejus uberius et quodammodo familiarius biberet. Unde intelligi datur, si diligenter advertas, tres evangelistas temporalia facta Domini, et dicta quae ad informandos mores vitae praesentis maxime valerent, copiosius persecutos, circa illam activam vitam fuisse versatos; Joannem vero facta Domini multo pauciora narrantem, dicta vero ejus, ea praesertim quae Trinitatis unitatem, et vitae aeternae felicitatem insinuarent, diligentius et uberius conscribentem, in virtute contemplativa commendanda suam intentionem atque praedicationem tenuisse. Iste est siquidem Joannes unus ex discipulis Christi, quem Dominus de fluctivaga nuptiarum tempestate virginem vocavit: cujus virginitati in hoc duplex testimonium in Evangelio datur, quod et prae caeteris dilectus a Deo dicitur, et huic matrem suam de throno crucis commendavit Deus, ut virginem virgo servaret. Qui singulari privilegio meruit castitatis, ut caeteris omnibus miraculorum Christi scriptoribus altius divinae Majestatis simul caperet ac patefaceret arcanum. Neque enim frustra in coena mystica supra pectus Jesu recubuisse perhibetur (Joan. XIII, XXI), sed per hoc verissime docetur quia coelestis haustum sapientiae caeteris excellentius de sanctissimo ejusdem pectoris fonte potaverit. Unde et merito in figura quatuor animalium aquilae volanti comparatur. Cunctis quippe avibus aquila celsius volare, cunctis animantibus clarius solis radiis infigere consuevit obtutus. Ita beatus Joannes sublimius aeternae nativitatis Christi mysteria conspexit. Ergo alii evangelistae Christum ex tempore natum describunt, Joannes eundem in principio jam fuisse testatur, dicens: In principio erat Verbum. Quod duobus modis intelligitur. Nam Pater principium est: quasi dixisset, In Patre est Filius: quem Verbum nominavit iste evangelista. Nec nos movere debet quod in sequentibus hujus Evangelii, Judaeis interrogantibus quis esset, ipse Deus Dei Filius respondit: Principium, qui et loquor vobis (Joan. VIII). Si enim Filius principium est, qui habet

Patrem, quanto facilius Deus Pater intelligendus est esse principium, qui habet quidem Filium, cui Pater sit? Filius enim Patris est Filius, et Pater, utique Filii Pater est, et Pater Deus, sed non de Deo Deus; Filius vero Deus de Deo est, et Pater dicitur lumen, sed non de lumine: Filius dicitur lumen, sed lumen de lumine. Sic Pater principium, sed non de principio; Filius principium, sed a principio principium. Quod enim erat in principio, non finitur tempore, non principio praevenitur. Si vero ad creaturarum vel temporum velis referre principium, quod ait: In principio erat Verbum, quidquid creaturarum quodcunque principium habuit ut esset, erat tunc Verbum Dei, per quod sunt omnia. Ideo quater dicit evangelista, erat, erat, erat, erat, ut intelligeres omnia tempora praevenisse coaeternum Deo Patri Verbum. Alii evangelistae inter homines subito apparuisse Dei Filium demonstrant; beatus Joannes apud Deum semper fuisse declarat, dicens: Et Verbum erat apud Deum. Alii eum verum hominem, ille ipsum verum confirmat esse Deum, dicens: Et Deus erat Verbum. Alii hominem eum apud homines temporaliter conversatum, ille Deum apud Deum in principio manentem ostendit, dicens: Hoc erat in principio apud Deum. Si enim superius principium ad Patrem referri placet, et hoc sequens principium ad creaturas, intelligitur aeternaliter Verbum, id est, Filium Dei, esse in Patre, et omne creaturarum principium sua essentia praeisse. Alii magnalia quae in homine gessit perhibent; ille quod omnem creaturam visibilem per ipsum Deus Pater fecit docet, dicens:

Omnia per ipsum facta sunt, et sine ipso factum est nihil. Si enim nihil creaturarum sine ipso est factum, patet profecto quia ipse creatura non est, per quem omnis creatura facta est. Et ne quis audiens factam per Dei Filium creaturam, mutabilem credat ejus voluntatem, quasi qui subito vellet facere creaturam, quam ab aeterno nunquam ante fecisset, manifeste docet evangelista factam quidem in tempore creaturam, sed in

aeterna Creatoris sapientia, quando et qualis crearetur, semper fuisse dispositum, et hoc est quod ait:

Quod factum est, in ipso vita erat. Id est, quod factum in tempore, sive vivum, sive vita carens apparuit, omne hoc in spiritali factoris ratione quasi semper vixerat, et vivit: non quia coaeternum est Creatori quod creavit, sed quia coaeterna est illi ratio voluntatis suae, in qua ab aeterno habuit et habet quid et quando crearet, qualiter creatum gubernet ut maneat, ad quem finem singula quae creavit perducatur. Ideo ita distinguendum est, et subinferendum quasi alia voce: In ipso vita erat, quia quidquid per ipsum factum est, etiam in ipso vivit, sicut ars in animo artificis vivit, licet arca vel aliud aliquid ab ipso factum pereat.

Et vita erat lux hominum. Quo verbo aperte docetur quod ipsa vitalis ratio per quam omnia disposita sunt et reguntur: non omnem creaturam, sed rationabilem tantum, ut sapere possit illuminat. Homines namque, qui ad imaginem Dei facti sunt, percipere sapientiam possunt, animalia non possunt. Sed animalis quicumque est homo, non percipit ea quae sunt Spiritus Dei (I Cor. V). Unde bene cum dixisset: Et vita erat lux hominum, subjunxit et de his qui, ab humanae conditionis honore procul recedentes, comparati sunt jumentis insipientibus, et similes facti sunt illis (Psal. XLVIII), atque ideo rectae voluntatis luce privantur.

Et lux, inquit, in tenebris lucet, et tenebrae eam non comprehenderunt. Lux quippe est hominum Christus, quia omnia quae illuminari merentur corda hominum, suae praesentia cognitionis illustrat. Tenebrae autem stulti sunt et iniqui, quorum caeca praecordia lux aeternae Sapientiae qualia sunt manifeste cognoscit, quamvis ipsi radios ejusdem lucis nequaquam capere per intelligentiam possint, veluti si quilibet caecus jubare solis offundatur, nec tamen ipse solem, cujus lumine

perfundatur, aspiciat. Talibus tamen divina consuluit misericordia, qualiter pervenire possint ut illam veram lucem cernerent, et essent filii lucis, qui fuerunt filii tenebrarum, et hujus cognitionis initium fuit quod sequitur.

Fuit homo missus a Deo, cui nomen erat Joannes. Hic venit in testimonium, ut testimonium perhiberet de lumine, ut omnes crederent per illum. Non ait, Ut omnes crederent in illum. Maledictus enim homo qui confidit in homine, et ponit carnem brachium suum (Jerem. XVII); sed ut omnes, inquit, crederent per illum, hoc est, ut per illius testimonium crederent in lucem, quam necdum videre noverant, Dominum videlicet Jesum Christum, qui de seipso testatur: Ego sum lux mundi; qui sequitur me, non ambulat in tenebris, sed habebit lumen vitae (Joan. VIII).

Non erat ille lux, sed ut testimonium perhiberet de lumine. Erat lux vera, quae illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Et sancti quidem homines lux sunt recte vocati, dicente ad eos Domino: Vos estis lux mundi (Matth. V), et apostolo Paulo: Fuistis aliquando tenebrae, nunc autem lux in Domino (Ephes. V). Sed multum distat inter lucem quae illuminatur et lucem quae illuminat. Inter eos qui participatione verae lucis accipiunt ut luceant, et ipsam lucem perpetuam, quae non solum lucere in seipsa, sed et sua praesentia, quodcumque attigerit, illustrare sufficit. Ad cujus comparisonem verae lucis, non tantum minores quilibet electi, verum etiam ipse Joannes, quo major inter natos mulierum nemo surrexit (Math. XI), lux non esse asseritur, ut videlicet Christus non esse (quod putabatur) monstretur. Ille enim, ut scriptum est, erat lucerna ardens et lucens (Joan. V). Ardens scilicet fide et dilectione, lucens verbo et actione. Gratiam vero lucis pectoribus infundere, solius est ejus de quo dicitur: Erat lux vera, quae illuminat omnem hominem venientem in hunc

mundum. Omnem videlicet, qui illuminatur, sive naturali ingenio, sive sapientia divina. Sicut enim nemo a seipso esse, ita etiam nemo a seipso sapiens esse potest, sed illo illustrante, de quo scriptum est: Omnis sapientia a Domino Deo est. Cujus utramque naturam, et divinam, videlicet, qua semper ubique totus manet, et humanam, ex qua in tempore natus, loco inclusus apparuit, consequenter evangelista describit dicens:

In mundo erat, et mundus per ipsum factus est, et mundus eum non cognovit. In propria venit, et sui eum non receperunt. In mundo quippe erat, et mundus per ipsum factus est, quia Deus erat, quia totus ubique, quia suae praesentia majestatis, sine labore regens, et sine onere continens quod fecit. Et mundus eum non cognovit, quia lux in tenebris lucet, et tenebrae eam non comprehenderunt. Mundum namque hoc in loco dicit homines mundi amore deceptos, atque inhaerendo creaturae a noscenda Creatoris sui majestate reflexos. In propria venit, quia mundo, quem per divinitatem fecit, per humanitatem natus apparuit. In propria venit, quia in gente Judaea, quam sibi prae caeteris nationibus speciali gratia copulaverat, incarnari dignatus est. In mundo ergo erat, et in mundum venit per Incarnationem. Venire quippe vel abire, humanitatis est; manere et esse, divinitatis. Quia ergo, cum in mundo esset per divinitatem, mundus eum non cognovit: dignatus est venire in mundum per humanitatem, ut vel sic eum mundus cognosceret. Sed videamus quid sequitur: In propria venit, et sui eum non receperunt. Quem enim in potentia Deitatis cuncta creantem regentemque non cognoverant, ipsum in carnis infirmitate miraculis coruscantem recipere noluerunt; et quod gravius est, sui eum non receperunt, homines, scilicet, quos ipse creavit. Judaei, quos peculiarem sibi elegerat in plebem, quibus suae cognitionis revelaverat arcanum, quos mirificis patrum glorificaverat actis, quibus suae legis doctrinam contulerat, ex quibus se incarnatum, ut promiserat,

ostendit, ipsi eum recipere venientem magna ex parte recusarunt; neque enim omnes recusarunt, alioquin nullus esset salvus, et supervacua ejus esset Incarnatio. Nunc autem multi cum ex utroque populo non credendo respuerunt, multi credendo receperunt, de quibus evangelista consequenter insinuat, dicens:

Quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri, iis qui credunt in nomine ejus. Consideremus, fratres charissimi, quanta gratia Redemptoris nostri, quam magna sit multitudo dulcedinis ejus. Unicus ex Patre natus est, et noluit remanere unus. Descendit ad terram, ubi fratres sibi, quibus regnum Patris sui dare posset, acquireret, Deus ex Deo natus est, et noluit Dei tantum Filius manere, hominis quoque filius fieri dignatus est, non amittens quod erat, sed assumens quod non erat, ut per hoc homines in Dei filios transferret, gloriaeque suae faceret cohaeredes, qui quod ipse semper habebat per naturam, acciperent per gratiam. Consideremus quanta virtus est fidei, cujus merito potestas datur hominibus filios Dei fieri. Unde bene scriptum est: Quia justus ex fide vivit (Habacuc II). Vivit enim justus ex fide, non illa quae labiorum tantum confessione profertur, sed ea quae per dilectionem operatur (Galat. V). Alioqui fides, si non habebat opera, mortua est in semetipsa (Jac. II). Nullus seipsum despiciat, nullus de sua salute desperet. Curemus omnes, curemus singuli, ut qui eramus longe, mereamur fieri prope in sanguine Christi. Videamus quod dicitur: Quotquot receperunt eum, dedit illis potestatem filios Dei fieri. Quotquot (inquit) receperunt. Non est enim personarum acceptor Deus (Act. X), sed in omni gente, qui timet Deum, et operatur justitiam, acceptus est illi. Quo autem ordine credentes, filii Dei possent fieri, et quantum haec generatio a carnali distet, subsequutus evangelista designat.

Qui non ex sanguinibus (inquit) neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt. Carnalis quippe nostra singulorum generatio ex sanguinibus, id est, ex semine maris et feminae, a complexu conjugii duxit originem; at vero spiritualis Spiritus sancti gratia ministratur; quam a carnali distinguens Dominus ait: Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu, non potest introire in regnum Dei. Quod natum est ex carne, caro est; et quod natum est de Spiritu, spiritus est (Joan. III). Verum ne quis hominem dubitet filium esse Dei, et cohaeredem Christi posse fieri, dat exemplum evangelista, quia et ipse Filius Dei homo fieri, et inter homines habitare dignatus sit, ut humanae particeps existendo fragilitatis, homines divinae virtutis suae donaret esse participes.

Et Verbum, inquit, caro factum est, et habitavit in nobis. Quod est dicere: Filius Dei homo factus est, et inter homines conversatus. Solet namque Scriptura modo animae, modo carnis vocabulo, totum designare hominem. Animae, videlicet, ut scriptum est: Quia descendit Jacob in Aegyptum, in animabus septuaginta (Deut. X). Carnis vero, ut rursus scriptum est: Et videbit omnis caro salutare Dei (Luc. III). Neque enim vel animae sine corporibus in Aegyptum descendere, vel caro sine anima videre aliquid potest; sed hic per animam totus homo, ibi signatur per carnem. Sic ergo hoc in loco, quod dicitur: Et Verbum caro factum est, nihil aliud debet intelligi quam si diceretur: Et Deus homo factus est, carnem videlicet induendo, et animam, ut sicut quisque nostrum unus homo ex carne constat, et anima, ita unus ab Incarnationis tempore Christus ex divinitate, carne et anima constet, Deus ab aeterno in aeternum existens: verus ut erat, hominem ex tempore assumens in unitatem suae personae, verum quem non habuerat.

Et vidimus gloriam ejus, gloriam quasi Unigeniti a Patre, plenum gratiae et veritatis. Gloriam Christi, quam

ante incarnationem videre non poterant homines, per incarnationem viderunt, aspicientes humanitatem miraculis resurgentem, et intelligentes divinitatem intus latitantem, illi maxime qui et ejus charitatem ante passionem transfigurati in monte sancto contemplari meruerunt, voce delapsa a Deo hujusmodi a magnifica gloria: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui (Matth. XVII), et post passionem resurrectionis, ascensionisque ipsius gloria conspecta, Spiritus ejus sunt dono mirifice reffecti (Act. II); quibus omnibus manifeste cognoverunt quod hujusmodi gloria non cuilibet sanctorum, sed illi soli homini qui esset in divinitate unigenitus a Patre, conveniret. Quod autem sequitur: Plenum gratiae et veritatis; gratiae plenus erat et est homo Christus Jesus, cui singulari munere prae caeteris mortalibus datum est ut statim ex quo in utero Virginis conciperetur, homo fieri inciperet verus esse Deus. Unde et eadem gloriosa semper virgo Maria, non solum hominis Christi, sed et Dei genitrix recte credenda et confitenda est. Idem veritate plenus erat et est, ipsa videlicet Verbi divinitate, quae hominem illum singulariter electum, cum quo una persona Christi esset, assumere dignatus est: non aliquid suae divinae substantiae, ut haeretici volunt, in faciendam hominis naturam commutans, sed ipsa apud Patrem manens totum quod erat, totam de semine David naturam veri hominis, quam non habebat suscipiens.

Joannes testimonium perhibet de ipso. Redemptoris nostri praecursor, testimonium de ipso perhibens, celsitudinem humanitatis ejus, pariter et divinitatis aeternitatem, manifesta voce pronuntiat.

Clamat enim dicens: Hic erat, quem dixi vobis, qui post me venturus est, ante me factus est, quia prior me erat. In eo namque, quod ait: Qui post me venturus est, ordinem humanae dispensationis, quia post eum natus, post eum etiam praedicaturus, baptizaturus, signa facturus, et mortem erat passurus, insinuat. In eo vero

quod subjungit: Ante me factus est, sublimitatem ejusdem humanitatis, quae caeteris omnibus creaturis erat merito praeferenda, designat. Quod enim ait: Ante me, non ad ordinem temporis, sed ad distantiam pertinet dignitatis, juxta quod de Joseph filiis, benedicente Jacob, scriptum est: Constituitque Ephraim ante Manasse (Gen. XLVIII), ubi recte potuit dicere Manasses: Qui post me venit, ante me factus est, id est, qui post me natus est, potentia me regni antecessit quemadmodum Joannes de Domino: Qui post me, inquit, venturus est, ante me factus est, id est, qui post me ad praedicandum venturus est, culmine me regni et sacerdotii perennis antecellit. Quare autem is qui post eum venturus erat, eum dignitate antecelleret, aperuit, cum subjunxit: Quia prior me erat, id est, coaeternus ante saecula Deus erat, propterea me, licet posterior natus, gloria majestatis etiam in assumpta humanitate praeibit. Exposito autem evangelistae praecursoris Domini testimonio, quod de illo perhibuerit, redit statim suae quoque assertionis, quod coeperat, illi testimonium dare; nam sequitur:

Et de plenitudine ejus nos omnes accepimus gratiam pro gratia. Superius namque dixit: Quia Verbum caro factum est, et habitavit in nobis, et vidimus gloriam ejus, gloriam quasi Unigeniti a Patre, plenum gratia et veritate. Quod cum praecursor quoque ejus testimonio confirmasset, dicens: Hic erat, quem dixi vobis, qui post me venturus est, ante me factus est, quia prior me erat, rursus ipse, quod coeperat exsequitur, dicens: Et de plenitudine ejus nos omnes accepimus, gratiam pro gratia. Plenus quippe erat Dominus Spiritu sancto, plenus gratia et veritate, quia, sicut Apostolus ait, In ipso habitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter (Coloss. II). De cujus plenitudine nos omnes juxta modum nostrae capacitatis accepimus, quia unicuique nostrum data est gratia secundum mensuram donationis Christi (Ephes. IV). De solo namque Mediatore Dei et hominum, homine Jesu Christo veraciter dici potuit: Et requiescet super eum

Spiritus Domini, spiritus sapientiae et intellectus, spiritus consilii et fortitudinis, spiritus scientiae et pietatis, et replebit eum spiritus timoris Domini (Isa. XI). Omnes vero sancti non plenitudinem Spiritus ejus, sed de plenitudine ejus, quantum ille donat, accipiunt, quia alii per Spiritum datur sermo sapientiae, alii sermo scientiae, secundum eundem Spiritum, alteri fides in eodem Spiritu, alii gratia sanctorum in uno Spiritu, alii operatio virtutum, alii prophetia, alii discretio spirituum, alii genera linguarum, alii interpretatio sermonum. Haec autem omnia operatur unus atque idem Spiritus, dividens singulis prout vult (I Cor. XII). Quia ergo de plenitudine Conditoris nostri non quiddam, sed quidquid boni habemus, accepimus, curandum summopere est ne quispiam de sua se bona actione vel cogitatione incautus extollat, ne si ingratus largitori remanserit, perdat bonum quod accepit. Cum autem dixisset evangelista nos omnes de plenitudine Christi accepisse, confestim subjunxit, et ait: Gratiam pro gratia. Geminam ergo nos gratiam accepisse testatur, unam videlicet in praesenti, alteram vero in futuro. In praesenti quidem fidem, quae per dilectionem operatur (Gal. V); in futuro autem vitam aeternam. Fides quippe, quae per dilectionem operatur, gratia Dei est, quia ut credamus, ut diligamus, ut operemur bona, quae novimus, non ullis praecedentibus meritis nostris, sed ipso largiente percepimus qui dicit: Non vos me elegistis, sed ego elegi vos, et posui vos, ut eatis, et fructum afferatis, et ut vitam propter fidem, dilectionem et opera bona percipiatis (Joan. XV). Aeterna gratia est, quia ne a bono deviemus itinere, ipso duce semper opus habemus, cui dicitur: Deduc me, Domine, in via tua, et ambulabo in veritate tua (Psal. LXXXV). Notandum est quod quidam libri habent: Nos omnes accepimus de plenitudine ejus, et gratiam pro gratia. Aliquid primo de plenitudine ejus accepimus, et postea gratiam pro gratia, id est, de plenitudine ejus accepimus remissionem peccatorum, et gratiam, id est, vitam aeternam pro gratia fidei, quae per dilectionem operatur. Quae omnia ex uno fonte

plenitudinis Christi nobis provenire certissimum est. Quid ergo accepimus de plenitudine bonitatis illius? Ut, scilicet, remissionem peccatorum, ut justificemur in fide. Insuper quid? Et gratiam pro gratia, id est, pro gratia, in qua ex fide vivimus, recepturi sumus aliam, quid tamen? nisi gratiam, hoc est, vitam aeternam. Sequitur:

Quia lex per Moysen data est, gratia et veritas per Jesum Christum facta est. Lex quidem per Moysen data est, in qua quid agendum, quid vitandum sit, coelesti jure decernitur; sed quod illa praecepit, non nisi gratia Christi completur. Illa siquidem monstrare peccatum, justitiam docere, et transgressores sui reos ostendere, valebat: porro gratia Christi diffusa per spiritum charitatis in cordibus fidelium facit ut quod lex praecepit impleatur. Unde illud quod scriptum est, Non concupisces (Exod. XX), per Moysen lex, quia jubetur; sed per Christum fit gratia, quando quod jubetur impletur. Veritas autem facta est per Christum, quia umbram habebat lex futurorum bonorum (Heb. X), non ipsam imaginem rerum; et sicut alibi dicit Apostolus: Omnia in figura contingebant illis (I Cor. X). Sed pro umbra lucem veritatis, pro figura legis ipsam imaginem rerum, quae figurabantur, exhibuit Christus, quando data Spiritus gratia aperuit discipulis suis sensum, ut intelligerent Scripturas (Luc. XXIV). Lex per Moysen data est, cum populus aspersione sanguinis agni mundari praeceptus est. Gratia et veritas, quae in luce figurabatur, per Jesum Christum facta est, cum ipse passus in cruce, lavit nos a peccatis nostris in sanguine suo. Lex per Moysen data est, quia populum praeceptis salutaribus instituit, si haec servaret, terram repromissionis intraturum; et in ea perpetuo victurum; sin alias, prosternendum ab hoste praedixit. Gratia et veritas per Jesum Christum facta est, quia dato Spiritus sui dono, et legem spiritaliter intelligi ac servari posse donavit: et eos qui servant in veram coelestis vitae beatitudinem, quam terra promissionis signabat, introducit. Quae sit

autem summa gratiae et veritatis, quae per Jesum Christum facta est, evangelista subdendo manifestat.

Deum nemo vidit unquam: unigenitus Filius, qui est in sinu Patris, ipse enarravit. Nulla etenim gratia major hominibus dari, nulla veritas altior potest ab hominibus cognosci, quam ea de qua unigenitus Dei Filius suis fidelibus narrans: Beati, inquit, mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt (Matth. V), et de qua Patri supplicans ait: Haec est autem vita aeterna, ut cognoscant te verum et unum Deum, et quem misisti Jesum Christum (Joan. XVII). Quae nimirum beatissima perceptio gratiae et veritatis, quoniam in hujus saeculi vita fieri non potest, recte dicitur: Deum nemo vidit unquam, id est, nemo corruptibili adhuc et mortali carne circumdatus, incircumscriptionem divinitatis potest lucem intueri. Unde manifestius dicit Apostolus: Quem nemo vidit hominum, nec videre potest (I Tim. VI). Nemo enim hominum Deus, nemo est humano adhuc habitu aggravatus, humana conversatione caducus. Hinc est enim quod Moyses, qui Deum, quem in angelo videbat, in ipsa ejus natura videre desiderans, orabat: Si inveni gratiam in conspectu tuo, ostende mihi gloriam tuam (Exod. XXXIII). Audivit: Non poteris videre faciem meam; non enim videbit me homo, et vivet (Ibid.). Qua autem ratione ad visionem incommutabilis et aeterni luminis perveniri debeat, evangelista consequenter exposuit, dicens: Unigenitus Filius, qui est in sinu Patris, ipse enarravit, cui simile est quod iste Dominus ait: Nemo venit ad Patrem nisi per me (Joan. XIV), et alibi. Nemo novit Filium, nisi Pater, neque Patrem quis novit, nisi Filius, et cui voluerit Filius revelare (Matth. XI). Ipsius quippe ductu ad Patrem venire, ipsius magisterio Patrem et Filium nec non et Spiritum sanctum unum Deum ac Dominum nosse debemus, quia nimirum ipse homo factus pro nobis, in hominis habitu loquens nobis, quid de sanctae Trinitatis unitate recte sentiendum, qualiter ad ejus contemplationem fidelibus properandum, quibus actibus ad hanc sit perveniendum,

clara luce revelavit: ipse sacramentis suae Incarnationis nos imbuens, sui nos spiritus charismatibus sanctificans, ut ad hanc venire valeamus adjuvat. Ipse, peracto in hominis forma iudicio novissimo, ad visionem nos divinae Majestatis sublimiter introducet, atque arcana nobis regni coelestis mirabiliter enarrabit. Sane quod ait: Qui est in sinu Patris, in secreto Patris proverbialiter est cogitandus. In similitudinem enim sinus, quem habemus in vestibus, haud putandus est Deus, qui humanorum forma membrorum compaginatus non est, sic sedere quemadmodum et nos; sed quia sinus noster intus est, more nostro loquens Scriptura, in sinu Patris esse dicit, quem in secreto Patris, quo humanus intuitus pertingere non valet, semper manentem vult intelligi. Non tunc autem solum enarrabit unigenitus Filius Deum, id est, sanctae individuae Trinitatis, quae est unus Deus, gloriam manifestabit hominibus, cum post universale iudicium omnes pariter electos ad visionem claritatis ejus inducet; sed et quotidie narrat, cum singulis quibusque fidelium perfectorum mox a carnis corruptione solutis implere coeperit, quod promisit. Qui diligit me, diligetur a Patre meo, et ego diligam eum, et manifestabo meipsum illi (Joan. XIV). Meipsum, inquit, manifestabo dilectoribus meis, ut quem in sua cognoverunt mortalem, in mea jam me natura Patri et Spiritui sancto videre possint aequalem.

Hoc est testimonium Joannis, et caetera. Ex his verbis Joannis humilitas commendatur, qui cum tantae virtutis esset, ut Christus credi potuisset, elegit solide subsistere in se, ne humana opinione raperetur inaniter supra se.

Nam confessus est, et non negavit; confessus est, Quia non sum ego Christus. Sed quia dixit non sum, negavit quod erat, ut veritatem loquens, ejus membrum fieret, cujus nomen sibi fallaciter non usurparet. Cum ergo non vult aperte nomen Christi, factus est membrum

Christi, quia dum infirmitatem studuit humiliter agnoscere, illius celsitudinem meruit veraciter obtinere. Quisnam sit, continuo exprimit, dum subjungit:

Ego vox clamantis in deserto. Scitis quia unigenitus Filius Verbum Patris vocatur, Joanne attestante, quia ait: In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum. Ex ipsa vestra locutione cognoscitis, quia prius vox sonat, ut verbum postmodum possit audiri, Joannes ergo vocem se esse asserit, quia verbum praecedit. Adventum itaque dominicum praecurrens, vox dicitur, quia per ejus ministerium Patris Verbum ab omnibus auditur. Qui etiam in deserto clamat, quia derelictae ac destitutae Judaeae solatium redemptoris annuntiat. Quid autem clamet, insinuat cum subjungit:

Dirigite viam Domini, sicut dixit Isaias propheta. Via Domini ad cor dirigitur, cum ad praeceptum vita praeparatur. Unde scriptum est: Si quis diligit me, sermonem meum servabit; et Pater meus diliget eum, et ad eum veniemus, et mansionem apud eum faciemus. Quisquis ergo in superbia mentem elevat, quisquis avaritiae aestibus anhelat, quisquis se luxuriae inquisitionibus polluit, cordis ostium contra veritatem claudit, ne ad se Dominus veniat claustra animi seris vitiorum damnat. Sed adhuc qui missi sunt percontantur.

Quid ergo baptizas, si tu non es Elias, neque Christus, neque propheta? Quod quia non studio cognoscendae veritatis, sed malitia exercendae aemulationis dicitur, evangelista tacite innotuit, cum subjunxit, dicens:

Et qui missi fuerant, erant ex Pharisaeis. Ac si aperte dicat: Illi Joannem de suis actibus requirunt, qui doctrinam nesciunt quaerere, sed invidere. Sed sanctus quisque etiam cum perversa mente requiritur, a bonitatis suae studio non mutatur. Unde Joannes quoque ad verba

invidiae praedicamenta respondit vitae. Nam protinus adjungit:

Ego baptizo in aqua, medius autem vestrum stetit, quem vos nescitis. Joannes non spiritu, sed aqua, baptizatorum corpora lavat, sed tamen per veniam non lavat. Cur ergo baptizat, qui peccata per baptisma non relaxat? nisi ut praecursionis suae ordinem servans, quia nasciturum nascendo praevenerat, baptizaturum quoque Dominum baptizando praeveniret; et qui praedicando factus est praecursor Christi, baptizando etiam praecursor ejus fieret imitatione sacramenti. Qui inter haec mysterium redemptoris nostri annuntians, hunc in medio hominum et stetisse asserit, et nesciri, quia per carnem Dominus apparens, et visibilis stetit corpore, et invisibilis majestate. De quo etiam subdit:

Qui post me venit, ante me factus est. Sic namque dicitur ante me factus est, ac si dicatur ante positus. Post me ergo venit, quia postmodum natus; ante autem factus est, quia mihi praelatus. Sed haec paulo superius dicens, etiam praelationis causas aperuit, cum subjunxit: Quia prior me erat. Ac si aperte dicat: Inde me etiam post natus superat, quo eum nativitatis suae tempora non angustant. Nam qui per matrem in tempore nascitur, sine tempore est a Patre genitus. Cui quantae reverentiae humilitatem debeat, subdendo manifestat.

Cujus non sum dignus solvere corrigiam calceamenti. Mos apud veteres fuit ut si quis eam quae sibi competeret accipere uxorem nollet, ille ei calceamentum solveret, qui ad hanc sponsus jure propinquitatis veniret. Quid igitur inter homines Christus, nisi sanctae Ecclesiae sponsus apparuit? De quo et ipse Joannes dicit: Qui habet sponsam sponsus est (Joan. III). Sed quia Joannem homines Christum esse putaverunt, quod idem Joannes negat, recte se indignum esse ad solvendum corrigiam ejus calceamenti, denuntiat. Ac si aperte dicat: Ego

Redemptoris vestigia denudare non valeo, quia sponsi nomen mihi in meritis non usurpo. Quod tamen intelligi et aliter potest. Quis enim nesciat quod calceamenta ex mortuis animalibus fiant? Incarnatus vero Dominus veniens, quasi calceatus apparuit, qui in divinitate sua morticina corruptionis nostrae assumpsit. Sed hujus Incarnationis mysterium humanus oculus penetrare non sufficit. Investigari enim nullatenus potest quomodo incorporatur Verbum, quomodo vivificatur, Spiritu intra uterum matris animatur; quomodo is qui initium non habet, et existit, et concipitur. Corrigit ergo calceamenti est ligatura mysterii. Joannes itaque solvere corrigiam calceamenti ejus non valet, quia Incarnationis mysterium nec ipse investigare sufficit, qui hanc prophetiae spiritu agnovit. Quid est ergo dicere: Non sum dignus solvere corrigiam calceamenti ejus, nisi aperte et humiliter suam ignorantiam profiteri? Ac si aperte dicat: Quid mirum, si mihi ille praelatus est, quem post me quidem natum considero, sed nativitatis ejus mysterium non apprehendo.

Haec in Bethania facta sunt trans Jordanem, ubi erat Joannes baptizans. Bene praecursor Domini nostri in Bethania dicitur baptizasse; nam Bethania domus obedientiae interpretatur, ut demonstraret per obedientiam fidei omnes ad Christi baptismum debere pervenire. Sicut enim Magis mandatum est per aliam viam reverti in patriam (Matth. V), ita nobis praeceptum est, per aliam ad paradisi gaudia pervenire; nam nostri parentes per inobedientiae culpam inde ejecti sunt; nos vero per obedientiae bonum, et per observationem mandatorum Dei ad aeternam beatitudinis paradysum pervenire debemus.

Altera die vidit Joannes Jesum venientem ad se. Joannes interpretatur gratia Domini. Altera dies populo Christiano est sub gratia, qui pretioso sanguine Christi redemptus est. Altera dies fuit populo priori sub lege, qui

mystico sanguine agni redemptus est a servitute Aegyptia. Ille agnus significabat istum Agnum quem praesentem beatus Baptista digito ostendebat, dicens:

Ecce Agnus Dei. Ecce innocens, et ab omni peccato immunis, utpote qui os quidem de ossibus Adam, et carnem de carne Adam, sed nullam de carne peccatrice traxit maculam culpae.

Ecce qui tollit peccata mundi. Ecce qui justus inter peccatores, mitis inter impios, hoc est, quasi agnus inter lupos apparens, etiam peccatores et impios justificandi habet potestatem. Quomodo autem peccata mundi tollat, quo ordine justificet impios apostolus Petrus ostendit, qui ait: Non corruptilibus argento vel auro redempti estis de vana vestra conversatione paternae traditionis, sed pretioso sanguine quasi Agni incontaminati et immaculati Jesu Christi (III Petr. 1). Sequitur Joannes testimonium perhibens de Domino.

Hic est de quo dixi: Post me venit vir, qui ante me factus est, quia prior me erat. Post me venit vir, qui post me natus est in mundum, post me praedicare incipiet mundo. Qui ante me factus est, qui me potentia majestatis tantum, quantum praeconem judex; quantum sol Luciferum, licet post apparens antecellit. Quia prior me erat, quia in principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum. Post me venit vir, tempus humanae nativitatis designat, in qua Joanne posteriorem Christum intellige. Qui ante me factus est, primatum regiae potestatis, quo etiam angelis praesidet, intueri. Quia prior me erat, aeternitatis divinae majestatem, qua Patri est aequalis, intellige. Post me venit vir, qui ante me factus est, quia prior me erat. Post me venit humanitate, qui ideo praecellit dignitate, quia prior me erat dignitate.

Et ego nesciebam eum, inquit. Certum est quia sciebat Dominum Joannes, cui testimonium perhibere missus est, quem judicem omnium venturum praedicabat, dicens: Cujus ventilabrum in manu sua, et permundabit aream suam (Luc. III). A quo Spiritum sanctum dari debere testabatur: Ipse vos baptizabit, inquit, Spiritu sancto (Matth. III), a quo seipsum ablui desiderabat, dicens: Ego debeo a te baptizari, et tu venis ad me (Ibid.)? Quomodo ergo dicit: Et ego nesciebam eum, nisi quia eum quem et ante noverat, perfectius jam, cum baptizaretur, agnovit; quem mundi Salvatorem et judicem noverat, hujus potentiam majestatis altius Spiritu sancto super eum descendente cognovit? Neque enim dubitandum est quin beatus Joannes, cum spiritum sanctum licet corporali specie videret, cum vocem Patris licet corporaliter sonantem metuisset audire, multum ex hoc visu et auditu profecerit, multum de divinae pietatis excellentia, revelatis oculis mentis, scientiae coelestis acciperet, adeo ut comparatione intelligentiae, qua tunc illustrari coepit, eatenus illum, quantus esset, omnimodis sibi videretur ignorasse. Qui testimonium, in quod missus est, Domino diligenter perhibens, adjungit:

Sed ut manifestetur in Israel, propterea veni ego in aqua baptizans. Quod est aperte dicere: Non ideo veni in aqua baptizans, quia peccata mundi baptizando tollere possim, sed ut eum baptizando ac praedicando manifestarem populo Israel, qui, in Spiritu sancto baptizans, ad tollenda peccata non solum Israel, sed et totius mundi, si ei credere voluerint, idoneus est. Propterea veni ego in poenitentiam baptizans, ut sic baptizando illi viam pararem qui baptizaret in remissionem peccatorum.

Et testimonium perhibuit Joannes, dicens: Quia vidi Spiritum descendentem quasi columbam de coelo, et mansit super eum. Bene in columbae specie descendit super Dominum Spiritus, ut discant fideles non aliter se

membra ejus fieri, non aliter ejus Spiritu posse repleri, nisi simplices fuerint, nisi veram cum fratribus habuerint pacem, quam significant oscula columbarum. Habent autem oscula et corvi, sed laniant, quod columba omnino non facit, significantes eos qui loquuntur pacem cum proximo suo, mala autem in cordibus eorum (Psal. XXVII). Columbae autem natura, quae laniatu innocens est, illis aptissime congruit, qui pacem sequuntur cum omnibus et sanctimoniam, solliciti servare unitatem Spiritus in vinculo pacis (Ephes. IV). Atque ideo Spiritus in columba descendendo, non suam tantummodo vel ejus super quem descendit innocentiam simplicitatemque designat, sed eorum aequae qui sentiunt de illo in bonitate, et in simplicitate cordis quaerunt illum (Sap. I).

Et ego, inquit, nesciebam eum. Subaudi, tam subtiliter, quam in Spiritu in eum descendente cognovi.

Sed qui misit me baptizare in aqua, ille mihi dixit: Super quem videris Spiritum descendentem, et manentem super eum, hic est, qui baptizat in Spiritu sancto. Baptizat Dominus in Spiritu sancto, per Spiritus sancti gratiam peccata dimittendo. Sive enim ipse aqua aliquos discipulorum suorum primus baptizaverit, per quos ad caeteros fideles baptismi rivus proflueret, eosdem etiam Spiritu baptizabat, peccata illis relaxando, et Spiritus sancti dona ministrando. Sive fideles ejus, invocato nomine ipsius, aqua baptizent electos, et chrismate sancto perungant, eosdem nihilominus ipse Spiritu sancto baptizat, quia nemo praeter ipsum peccatorum nexus solvere, et Spiritus sancti valet dona tribuere. Sed diligentius intuendum est, quia cum dixisset, super quem videris Spiritum descendentem, addidit, et manentem super eum. Et in sanctos enim ejus Spiritus descendit; verum quia quandiu sunt in corpore, peccato carere nequeunt, qui coelestium contemplationi semper oculum mentis intendere non sufficiunt, sed saepius hunc ad terrenae curam conversationis inflectunt, in eorum procul

dubio cordibus Spiritus aliquando venit, aliquando recedit. Unde dictum est: Spiritus ubi vult spirat, et vocem ejus audis, sed nescis unde veniat, et quo vadat (Joan. III). Venit quippe ad sanctos, et ab eis vadit Spiritus sanctus, ut quem semper habere idonei non sunt, ejus per tempora redeuntis crebra luce reficiantur. In solo autem mediatore Dei et hominum, homine Jesu Christo, Spiritus perpetuo veraciter manet, in quo nec sordidae cogitationis maculam, quam refugeret, ullam invenit. Mansit autem totus in illo, non ex eo solum tempore quo hunc Joannes super eum vidit descendentem, sed ex quo homo fieri incipiens, ejus ministerio et opere conceptus est. Idcirco autem super eum, in quo semper manebat, baptizatum descendere ostenditur, ut et Baptista ipse celsius jam quem praedicaret agnosceret, et credentibus daretur indicium, nequaquam se, nisi baptizatos aqua, Spiritus ejusdem posse baptismum mereri. Quaerendum est interea quomodo speciale Filium Dei agnoscendi signum fuerit, quod super eum descenderit et manserit Spiritus, cum etiam discipulis ipse promittat eum, dicens: Ego rogabo Patrem, et alium Paracletum dabit vobis, ut maneat vobiscum in aeternum, Spiritum veritatis (Joan. XIV). Et paulo post: Quia apud vos manebit, et in vobis erit (Ibid.). Si enim apud servos Dei electos manet, et in illis erit Spiritus, quid magni est filio Dei, quod in ipso manere Spiritus astruatur? Notandum ergo quod semper in Domino manserit Spiritus sanctus; in sanctis autem hominibus, quandiu mortale corpus gestaverint, partim maneat in aeternum, partim rediturus recedat. Manet quippe apud eos, ut bonis insistant actibus, voluntariam paupertatem diligant, mansuetudinem sequantur, pro aeternorum desiderio lugeant, esuriant et sitiunt justitiam, misericordiam, munditiam cordis, et tranquillitatem pacis amplectantur; sed et pro observatione justitiae persecutionem pati non vereantur: eleemosynis, orationibus, jejuniis, caeterisque Spiritus fructibus insistere desiderant. Recedit autem ad tempus, ne semper infirmos curandi, et daemones ejiciendi, vel

etiam prophetandi possint habere virtutem. Manet semper, ut mirabiliter ipsi vivant. Venit ad tempus, ut etiam aliis per miraculorum signa, quales sint intus, effulgeant.

Et ego, inquit, vidi, et testimonium perhibui, quia hic est Filius Dei. Supra dixerat: Post me venit vir, qui ante me factus est; nunc testimonium perhibet, quia hic est Filius Dei, utriusque naturae veritatem, et humanae videlicet et divinae, in una eademque Christi persona manifeste designans. Erubescat Manichaeus audiens: Venit vir. Conticescat Photinus audiens: Hic est Filius Dei. Audiant mansueti, et laetentur, quia venit vir post Joannem fortior Joanne, qui baptizat Spiritu sancto, et quia hic est Filius Dei. Quia enim per superbiam recessimus a Deo, Filius per misericordiam factus est homo, ut idem ipse et per divinitatem Patri, et per humanitatem congrueret nobis; ac per humanitatem nostrae similem, pro nobis cum hoste conflare, per divinitatem Patri consubstantialem, ad imaginem nos Dei, et similitudinem, quam peccando amisimus, posset digne recitare, per nostrae mortem fragilitatis destrueret eum qui habebat mortis imperium, et per impassibilem suae divinitatis potentiam, reconciliaret nos Deo Patri.

Stabant Joannes, et ex discipulis ejus duo. Stabat Joannes, quia credebat in Domino, et duo de discipulis ejus. Statim enim crediderunt, et secuti ambulantes. Debemus singula Scripturarum verba tractare, quare Joannes stans, et Dominus ambulans dicitur.

Et aspiciens Jesum ambulantes, dicit: Ecce Agnus Dei. Agnus immaculatus, agnus anniculus, Agnus qui tollit peccata mundi, Agnus qui exterminatorem Aegypti populum Israel percutere non sinit. Ecce agnus Dei; et audierunt eum discipuli; quare voluit dicere, ecce. Quando dicitur ecce, quodammodo ille qui ostenditur digito demonstratur. Dicit ad discipulos suos: Quid me

sequimini? quid me putatis magistrum habere? Ecce Agnus Dei; illum sequimini: illum oportet crescere, me autem minui. Nemo prudentum eum qui minuitur sequitur, et relinquit eum qui crescit.

Et audierunt eum duo discipuli loquentem. Magistri imperium sunt secuti. Testimonium Joannis fides est discipulorum.

Et secuti sunt Jesum. Sequentes Jesum, reliquerunt Joannem; sequentes Evangelium, legem amiserunt. Sic tamen secuti sunt Evangelium, ut testimonio uterentur e lege.

Conversus autem Jesus, et videns eos. Discipuli Joannis cominus et coram antecessu Jesum videre non poterant, sed tergum illius sequebantur, ut viderent. Ergo illi discipuli faciem Domini videre non poterant. Convertit se, et quodammodo de sua majestate descendit, ut possent discipuli contemplari faciem illius. Convertit se, ut ex lege a discipulis cernerentur. Conversus autem, et videns eos sequentes se,

Dixit: Quid quaeritis? Non quasi ignorans interrogat, sed interrogat ut mercedem habeant respondentes. Quid quaeritis? Non dixit, Quem quaeritis? ne se videretur ostendere; sed Quid quaeritis? Rem interrogat, ut illi personam significant. Quid quaeritis?

Qui dixerunt ei: Rabbi. Ipsa appellatio responsionis indicium est fidei. Quando enim dicunt Rabbi, quod intelligitur magister, et sequuntur eum, utique magistrum sequuntur, et dicunt:

Ubi habitas? Dicit eis: Venite, et videte. Volunt habitaculum nosse Jesu, volunt sibi ostendi qualem habitationem habeat Salvator, ut cum ille ostenderit in quibus Christus habitet, tales se exhibeant, in quibus

possit Dominus habitare; et dixit eis: Venite, et videte. Vultis videre habitaculum meum? Sermone explicari non potest, opere demonstratur. Venite, et videte. Isti quidem testimonio legis venerant, quia statim in ipso nomine confitentur, et dicunt Rabbi, quod interpretatur magister. Jesus autem respondens eis, dixit: Vos autem, qui discipuli estis Joannis, qui ex ipso nomine confessionem vestram demonstratis, et dicitis Rabbi, venite et videte ubi maneo.

Venerunt, et viderunt ubi maneret, et apud eum manserunt die illo. Quia credebant, non in nocte manserunt, sed in die. Nox illa tenebras non habebat, ubi erat fides veri luminis, et apud eum manserunt die illo.

Hora autem erat quasi decima. Ex lege veniebant ad Evangelium, ad fidem Christi mittebat illos legis Decalogus.

Erat autem Andreas frater Simonis Petri, unus ex duobus, qui audierant a Joanne, et secuti fuerant eum. In fide non est ordo. Ubicunque fidelis est anima, ibi annorum multitudo non quaeritur, nec paucitas. Andreas minor erat Simone Petro, et tamen non quaeritur aetatis modo, sed fidei. Jesum primus invenit. Erat autem Andreas frater Simonis Petri, unus ex duobus. Nisi forte et haec dignitas est Andreae, quia Petri appellatur frater, super quam erat postea fundanda Ecclesia.

Qui audierant a Joanne, et secuti fuerant eum. Invenit hic primum fratrem suum. O vera pietas! Statim ut invenit Jesum, statim ut invenit margaritam, statim ut invenit thesaurum, fratri nuntiat, fratrem suum Simonem vocat, fratrem non tam sanguine quam spiritu. Quem fratrem habebat germanitate et sanguine, voluit habere et fide germanum; et dicit ei:

Invenimus Messiam. Nemo invenit, nisi qui quaerit. Iste qui invenisse dicit, ostendit quia diu quaesierit.

Invenimus Messiam, quod est interpretatum Christus. Diu quaesivimus Christum in Mose, in omnibus prophetis; et quem invenire cupiebamus, ipse nos invenit, et inventi invenimus.

Et adduxit eum ad Jesum. Non dedignatur major minorem sequi, quia non erat ordo aetatis, ubi erat meritum fidei.

Intuitus autem eum Jesus, dixit: Tu es Simon filius Jona; tu vocaberis Cephas, quod interpretatur Petrus. Necdum aliquid Petrus fecerat, et jam nomen meruit mutare. Nunquid plus crediderat Andrea? Quid majus fecit, ut a fratre plus acciperet? Quid majus fecerat? Minorem fratrem secutus est; et quem habebat discipulum, non dedignatus est habere magistrum. Tu es Simon filius Jona. Jona, lingua nostra dicitur columba. Tu es ergo filius Jona, tu es filius Spiritus sancti. Filius ergo dicitur Spiritus, quia humilitatem de Spiritu sancto acceperat.

In crastinum voluit exire in Galilaeam, et invenit Philippum, et dicit ei: Sequere me. Jam patet ex superioribus unde voluerit Jesus exire in Galilaeam, videlicet a Judaea, ubi erat Joannes baptizans, et testimonium illi perhibens quod esset agnus Dei, duos ex discipulis suis ad eum sequendum provocavit: e quibus unus Andreas ad illum etiam fratrem suum Petrum adduxit. Patet juxta sensum spiritalem, et crebra expositione vestrae fraternitati jam cognitum est qui sit qui Dominum sequitur. Sequitur namque Dominum, qui imitatur. Sequitur Dominum, qui, quantum fragilitas humana patitur, ea quae in homine monstravit, filius Dei humilitatis exempla non deserit. Qui socius passionum existendo, ac consortium resurrectionis ejus et

ascensionis pertingere sedulus exoptat. Sed non sine certi ratione mysterii refertur, quod dicturus Philippo Jesus, Sequere me, voluit exire in Galilaeam. Galilaea namque transmigratio facta, vel revelatio interpretatur. In eo quippe quod transmigratio facta dicitur, profectum fidelium designat, quo vel de vitiis ad virtutum celsitudinem transmigrare, vel in ipsis virtutibus paulo proficere, ac de minoribus ad majora quotidie subire contendunt, quousque de hac convalle lacrymarum ad arcem laetitiae coelestis, Domino auxiliante, perveniant. In eo autem quod revelationem sonat, ipsam vitae aeternae beatitudinem, pro qua in praesenti sancti laborant, insinuat. Cujus utramque interpretationem nominis Psalmista uno versiculo comprehendit, ubi ait: **Ambulabunt de virtute in virtutem; videbitur Deus Deorum in Sion (Psal. LXXXIII)**. Haec est namque visio de qua dicit **Apostolus: Nos autem revelata facie gloriam Domini speculantes, in eandem imaginem transformamur a gloria in gloriam, tanquam a Domini Spiritu (II Cor. III)**. Bene ergo vocaturus ad sequendum discipulum Jesus, voluit exire in Galilaeam, id est, in transmigrationem factam, sive revelationem, ut, videlicet, sicut ipse, teste Evangelio, proficiebat sapientia et aetate, et gratia apud Deum et homines (Luc. II), sicut passus est, et resurrexit, et ita intravit in gloriam suam; sic etiam suos sequaces ostenderet proficere virtutibus, ac per passiones transitorias ad aeternorum dona gaudiorum transmigrare debere.

Erat autem Philippus a Bethsaida civitate Andreae et Petri. Non est putandus evangelista fortuito et absque ratione mystica nomen civitatis de qua esset Philippus, et quod eadem Andreae quoque et Petri esset, voluisse monstrare, sed per nomen civitatis, typice, qualis tunc jam animo Philippus, qualis officio esset futurus, quales etiam Petrus et Andreas ostendere curasse. Bethsaida quippe Domus venatorum dicitur; et venatores utique erant, qui audiebant a Domino: Venite post me, et faciam

vos fieri piscatores hominum (Matth. IV). Venator et ille, qui antequam ad praedicationis officium ordinaretur a Domino, quantum capiendis ad vitam animabus esset intentus, mox sponte praedicando monstravit

Invenit enim Nathanael, et dicit ei: Quem scripsit Moses in lege, et prophetae, invenimus, Jesum filium Joseph, a Nazareth. Quantum rete fidei, quam capacibus devotae praedicationis vinculis intextum invento fratri circumdat, quem ad aeternam cupit providus captare salutem! Illum dicit inventum quem Moses et prophetae venturum suis scriptis signaverunt, ut eo cunctis sequentibus intelligatur quod ipse sit cujus adventui praeconando universa veterum scripta servierint. Jesum nuncupat, quod nomen Christi futurum prophetarum oracula concinebant. Filium Joseph appellat, non ut hunc ex conjunctione maris et feminae natum asseveret, quem de Virgine nasciturum, in prophetis didicerat, sed ut de domo ac familia David, unde Joseph ortum noverat, secundum vaticinia prophetarum eum venisse doceret. Neque enim mirandum, si Philippus eum filium Joseph vocet, cum et ipsa genitrix illius intemerata semper virgo Maria, quae virum non noverat, consuetudinem vulgi sequens sic locuta legatur: Fili, quid fecisti nobis sic? Ecce pater tuus et ego dolentes quaerebamus te (Luc. II). Addit et patriam, A Nazareth, ut ipsum esse signaret de quo legerant in prophetis: Quoniam Nazaraeus vocabitur (Matth. II). Non ergo mirum si mox ad consensum credendi ac veniendi ad Christum captavit Philippus Nathanael, cui tantos undique veritatis casses praetendit.

Quem scripsit Moyses in lege, et prophetae, invenimus Jesum filium Joseph, a Nazareth. Neque immerito a Bethsaida, id est, domo venatorum oriundus asseritur, qui tantam Deo dilectae venationis curam pariter et gratiam accepisse monstratur. Nam sequitur:

Et dixit ei Nathanael: A Nazareth potest aliquid boni esse. Nazareth, munditiae, sive flos ejus, aut separata interpretatur. Annuens ergo verbis evangelizantis sibi Philippi Nathanael: A Nazareth, inquit, potest aliquid boni esse. Ac si aperte dicat: Potest fieri ut a civitate tanti nominis aliquid summae gratiae nobis oriatur, vel ipse videlicet mundi Salvator Dominus, qui singulariter sanctus est, innocens, impollutus, segregatus a peccatis, quique loquitur in Canticis canticorum: Ego flos campi, et liliu[m] convallium (Cantic. II), et de quo propheta: Exiet, inquit, virga de radice Jesse, et Nazaraeus, id est, flos, de radice ejus ascendet (Isa. XI). Vel certe aliquis doctor eximius, qui florem nobis virtutum, munditiamque sanctitatis praedicare sit missus. Possumus hunc locum et ita recte intelligere, quod, dicente Philippo: Quem scripsit Mosyses in lege prophetae, sequitur. Dicit ei Nathanael:

Unde me nosti? Respondit Jesus, et dixit ei: Priusquam te Philippus vocaret, cum esses sub ficu, vidi te. Respondit Nathanael, et ait: Rabbi, tu es Filius Dei. Quia cognovit Nathanael vidisse et nosse Dominum, quae alio in loco gererentur, id est, quomodo et ubi vocatus sit a Philippo, cum ipse ibi corporaliter non esset, divinae hic majestatis intuitum considerans, protinus eum non solum Rabbi, id est, magistrum, sed et Filium Dei, ac regem Israel, id est, Christum, confessus est. Et libet intueri quam prudens laudanti Domino confessio respondeat servi. Ille hunc verum Israelitam, id est, virum qui Deum videre posset, eo quod dolum minime haberet, astruxit. Iste eum non magistrum tantummodo, qui utilia praeciperet, verum etiam Filium Dei, qui coelestia dona tribueret, et regem Israel, id est, populi Deum videntis, religiosa devotione fatetur, ut hac confessione suum quoque hunc regem, et se ejus regni militem significet. Potest autem haec Domini sententia, qua dixit se Nathanael, priusquam vocaretur a Philippo, cum esset sub ficu, vidisse, super electione spiritalis Israel, id est, populi Christiani mystice intelligi: quem Dominus necdum

per apostolos ejus ad fidei gratiam vocatum, sed sub tegmine adhuc peccati prementis abditum, misericorditer videre dignatus est, Paulo attestante, qui ait: Qui benedixit nos in omni benedictione spiritali in coelestibus in Christo, sicut elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, ut essemus sancti et immaculati in conspectu ejus in charitate (Ephes. I). Et quidem fici arbor aliquando in Scripturis dulcedinem dilectionis supernae insinuat; unde scriptum est: Qui servat ficum, comedit fructum ejus: et qui custos est domini sui, glorificabitur (Prov. XXVII). Sed quia primi parentes nostri reatu praevaricationis confusi, de fici sibi foliis succinctoria fecerunt (Genes. III), potest haec arbor fici non incongrue male dulcorata generi humano consuetudinem peccandi signare: sub qua positos adhuc electos suos, sed necdum electionis suae gratiam cognoscentes, quasi sub ficu constitutum, nec se jam videntem Dominus videt Nathanael. Novit enim Dominus, qui sunt ejus (I Tim. II). Quorum salvationi ipsum quoque nomen Nathanael aptissime convenit. Nathanael namque donum Dei interpretatur; et nisi dono Dei quisque vocatus, nunquam reatum primae transgressionis, nunquam male blandientia augescentium quotidie peccatorum umbracula evadit, nunquam salvandus venire meretur ad Christum. Unde dicit Apostolus: Gratia enim estis salvati per fidem; et hoc non ex vobis, donum Dei est, non ex operibus, ut ne quis glorietur. Sequitur:

Respondit Jesus, et dixit ei: Quia dixi tibi, Vidi te sub ficu, credis; majus his videbis. De quo dicat, ipse subsequenter aperit, futuram credentibus spondendo apertionem regni coelestis, et praedicandam mundo utramque unius suae naturam personae, quod revera multo excellentius est arcanum, quam quod nos in peccati adhuc umbra positos, a se illuminandos praevidit. Majus est enim quod nos Salvator gratiae suae cognitionis imbuit, quod coeli nobis gaudia pandit, quod praedicatores suae fidei in mundum dispersit, quam quod

nos salvandos potentia suae majestatis ante saecula praescivit.

Amen amen dico vobis, videbitis coelum apertum, et angelos Dei ascendentes et descendentes supra Filium hominis. Jam completum cernimus promissi hujus effectum. Videmus etenim coelum apertum, quia postquam coelum Deus homo penetravit, etiam nobis in eum credentibus supernae patriae patefactum cognoscimus ingressum. Videmus angelos Dei ascendentes et descendentes supra Filium hominis, quia praedicatores suos novimus sublimitatem divinitatis Christi, simul et humanitatis ejus infirma nuntiare. Ascendunt super Filium hominis angeli, cum docent praedicatores quia in principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum. Descendunt super Filium hominis angeli, cum adjungunt iidem, quia Verbum caro factum est, et habitavit in nobis. Neque immerito praedicatores sancti typice angeli vocantur, quibus consuecte derivatum ab angelis nomen evangelistarum conceditur, ut sicut hi nuntii, ita et illi propter idem summae praedicationis officium boni nuntii cognominentur. Et notandum quod Dominus seipsum filium hominis nuncupat, Nathanael eundem Filium Dei praedicat. Cui simile est quod apud alios evangelistas ipse discipulos interroget: Quem dicunt filium hominis esse? Responditque Petrus: Tu es Christus Filius Dei vivi (Marc. VIII). Et quidem justae dispensationis moderamine actum est, cum utraque ejusdem Mediatoris Dei et Domini nostri vel ab ipso Domino, vel ab homine puro esset commemoranda substantia, Deus homo fragilitatem assumptae a se humanitatis, purus homo virtutem aeternae in eo divinitatis astrueret, ipse suam humilitatem, ille ejus fateretur altitudinem. Notandum quippe quod Dominus, qui beatum Nathanael vere Israelitam nuncupat, in hoc verbo, quod ait: Videbitis coelum apertum, et angelos Dei ascendentes super Filium hominis, visionem Jacob patriarchae, qui per

benedictionem vocatus est Israel, ad memoriam reducit. Is namque, cum volens in quodam loco requiescere, lapidem capiti suo supposuisset, vidit in somnis scalam stantem super terram, et cacumen illius tangens coelum; angelos quoque Domini ascendentes et descendentes super eam, et Dominum innixum scalae, dicentem sibi: Ego sum Deus Abraham patris tui, et Deus Isaac (Gen. XXVI). Surgensque mane, et debito cum pavore laudes Deo reddens, tulit ipsum lapidem, et erexit in titulum, fundens oleum desuper. Hujus ergo loci Dominus facit mentionem, et de se ac suis fidelibus figuratum manifestissime testatur.

CAPUT II.

Et die tertia nuptiae factae sunt in Cana Galilaeae; et erat mater Jesu ibi. Nec vacat mysterio, quod die tertio post ea, quae superior Evangelii sermo descripserat, nuptiae factae referuntur, sed tertio tempore saeculi Dominum ad adoptandam sibi Ecclesiam venisse designat. Primum quippe saeculi tempus ad legem, patriarcharum exemplis; secundum sub lege, prophetarum scriptis; tertium sub gratia, praeconiis evangelistarum, quasi tertiae diei luce mundo refulsit; in quo Dominus et Salvator noster pro redemptione generis humani in carne natus apparuit. Sed et hoc, quod in Cana Galilaeae, id est, in coelo transmigrations perpetratae, eadem nuptiae factae perhibentur, typice denuntiat eos maxime gratia Christi dignos existere, qui zelo fervere piae devotionis, et aemulari charismata meliora, ac de vitiis ad virtutes progredi bona operando, de terrenis ad aeterna norunt sperando et amando transmigrare. Discumbente autem ad nuptias Domino, vinum defecit, ut vino meliore per ipsum mirabili ordine facto, manifestaretur gloria latentis in homine Dei, et credentium in eum fides aucta proficeret. Quod si mysterium quaerimus, apparente in carne Domino, meraca illa legalis sensus suavitas paulatim coeperat ob

carnalem Pharisaeorum interpretationem a prisca sua virtute desiderare; qui mox tanquam litterae legalis superficiem evangelica coelestis gratiae virtute mutavit, quod est vinum fecisse in aqua. Sed primo videamus quid sit.

Quod, deficiente vino, dicente matre Jesus ad eum: Vinum non habent, respondit: Quid mihi et tibi est, mulier? nondum venit hora mea. Neque enim matrem suam inhonoraret, qui nos jubet honorare patrem et matrem (Exod. XX); aut sibi esse matrem negaret, ex cujus carne virginea carnem suscipere non despexit, etiam Apostolo testante, qui ait: Qui factus est ei ex semine David secundum carnem (Rom. I). Quomodo enim ex semine David secundum carnem, si non ex corpore Mariae secundum carnem, quae ex David semine descendit? Sed in eo, quod miraculum facturum ait: Quid mihi et tibi est, mulier? significat se divinitatem, quam miraculum erat patrandum, non temporaliter accepisse de matre, sed per aeternitatem semper habuisse de Patre. Quid mihi, inquit, et tibi est, mulier? nondum venit hora mea. Qui divinitatem, quam ex Patre semper habui, cum tua carne, ex qua carnem suscepi, non habeo communem, nondum venit hora ut fragilitatem sumptae ex te humanitatis moriendo demonstrem. Prius est ut potentiam aeternae Deitatis, virtutes operando, patefaciam. Venit autem hora ut quid sibi et matri commune esset ostenderet, cum eam, moriturus in cruce, discipulo virgini virginem commendare curavit (Joan. XIX). Carnis namque infirma peressus, matrem, de qua haec susceperat, pie cognitam, ei quam maxime diligebat discipulo commendavit: quam divina facturum, quasi incognitam se nosse dissimulat, quia hanc divinae nativitatis auctorem non esse cognoscit. Hujus vero horae Dominus in cruce pendens, commemorans, dixit matri: Mater, ecce filius tuus; quasi dixisset: Ecce quod ex te sumpsi modo ostenditur moriendo quid est, quae tamen

natura postmodum clarificanda erat in resurrectionis gloria.

Dixit mater ejus ministris: Quodcunque dixerit vobis, facite. Sciebat quidem mater ejus humanitatem filii sui, licet hoc modo videtur negare, quod poscebatur; mater tamen sciens pietatem filii, quod negare nollet, quod petebatur, fiducialiter mandavit ministris, ut mandata implerent jubentis filii.

Erant autem ibi lapideae hydriae sex positae secundum purificationem Judaeorum, capientes singulae metretas binas vel ternas. Hydriae vocantur vasa aquarum receptui parata. Graece enim aqua --- dicitur. Aqua autem Scripturae sacrae scientiam designat, quae suos auditores et a peccatorum sorde abluere, et divinae cognitionis solet fonte potare. Vasa sex quibus tenebatur, corda sunt devota sanctorum, quorum perfectio vitae et fidei ad exemplum recte credendi ac vivendi proposita est generi humano per sex saeculi habentis aetates, id est, usque ad tempus dominicae praedicationis. Et bene lapidea sunt vasa, quia fortia sunt praecordia justorum, ut pote illius fide et dilectione solidata lapidis, quem vidit Daniel praecisum de monte sine manibus, factumque in montem magnum, et implesse omnem terram (Dan. II); et de quo dicit Zacharias: In lapide uno septem oculi sunt, id est, in Christo universitas scientiae spiritualis habitat. Cujus et apostolus Petrus meminit, ita dicens: Ad quem accedentes lapidem vivum, et ipsi tanquam lapides vivi, supraedificamini (I Petri II). Bene secundum purificationem Judaeorum positae erant hydriae, quia Judaeorum tantum populo lex per Moysen data est. Nam gratia et veritas Evangelii, non minus gentibus quam Judaeis per Jesum Christum facta est. Capietes, inquit, singulae metretas binas, vel ternas, quia Scripturae sanctae auctores et ministri, prophetae modo de Patre tantum loquuntur et Filio, ut est illud: Omnia in sapientia fecisti (Psal. CIII). Virtus enim Dei et sapientia Christus

est. Modo etiam Spiritus sancti faciunt mentionem, juxta illud Psalmographi: Verbo Domini coeli firmati sunt, et spiritu oris ejus omnis virtus eorum (Psal. XXXII). Verbum, Dominum, et Spiritum, totam, quae unus Deus est, intellige Trinitatem. Sed quantum inter aquam et vinum, tantum distat inter sensum illum, quo Scripturae ante adventum Salvatoris intelligebantur, et eum quem veniens ipse revelavit apostolis, eorumque discipulis perpetuo sequendum reliquit. Et quidem potuit Dominus vacuas implere hydrias aquae, vino, qui in exordio mundanae creationis cuncta creavit ex nihilo: sed maluit de aqua facere vinum, quo typice doceret se non ad solvendam improbandamque, sed implendam potius legem prophetasque venisse (Matth. V); neque alia se per evangelicam gratiam facere, et docere, quam quae legalis et prophetica Scriptura eum facturum docturumque signaret. Videmus ergo sex hydrias Scripturarum aqua saluari repletas. Videamus eandem aquam in suavissimum vini odorem gustumque conversam. In prima aetate saeculi, Abel justum frater invidens occidit (Genes. IV); et ob hoc ipse perpetua martyrii gloria beatus, etiam in evangelicis et apostolicis litteris justitiae laudem accepit, fratricida impius aeternae maledictionis poenas luit. Quicumque, his auditis, metuentes cum impiis damnari, cupientes benedici cum piis, omnem odiorum et invidiae fomitem abjiciunt, Deo placere per sacrificium justitiae, modestiam innocentiae, virtutem patientiae curant: vas profecto aquae in Scriptura invenerunt, unde salubriter abluti potatique gauderent. Sed si intellexerint Cain homicidium Judaeorum esse perfidiam, occisionem Abel passionem Domini Salvatoris, terram quae aperuit os suum, et suscepit ejus sanguinem de manu Cain, Ecclesiam esse, quae effusum a Judaeis Christi sanguinem, in mysterium suae renovationis accipiat, nimirum aquam in vinum mutatam reperiunt, quia sacrae dicta legis sacratius intelligunt. Secunda saeculi aetate inchoante, deletus est aquis diluvii mundus ob

peccatorum magnitudinem (Genes. IV); sed solus Noe propter justitiam cum domo sua liberatus in arca. Hujus plagae audita vastatione horribili, paucorumque liberatione mirabili, quisquis emendatius vivere coeperit, liberari desiderans cum electis, exterminari timens cum reprobis, hydriam profecto aquae, qua mundaretur, vel reficeretur, accepit. At dum altius sapere coeperit, et in arca Ecclesiam, in Noe Christum, in aqua delente peccatores, aquam baptismi, quae peccata diluit, in hominibus et in animalibus quae arca continebat multifariam baptizatorum differentiam, in columba, quae post diluvium ramum olivae intulit in arcam (Genes. VIII), unctionem Spiritus sancti, qua baptizati imbuuntur, intellexerit, vinum profecto de aqua factum miratur, quia in veteris historia facti, suam ablutionem, sanctificationem, justificationem prophetari contemplatur. Tertia saeculi aetate Deus tentans obedientiam Abrahae, filium unicum, eum quem diligebat, in holocaustum sibi offerre praecepit (Gen. XXII). Non differt Abraham facere quae jubetur, sed pro filio immolatur aries. Ipse tamen pro obedientiae virtute, eximia perpetua benedictionis haereditate donatur. Ecce habes Hydriam tertiam. Audiens namque quanta virtus obedientiae, quanta mercede muneratur, et ipse obedientiam discere atque habere satagis. Quod si in immolatione filii unici dilecti passionem ejus intelligis, de quo dicit pater; Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui (Matth. III). In qua, quia divinitate impassibili permanente, sola humanitas mortem passa est et dolorem, quasi filius offertur, sed aries mactatur: si intelligis benedictionis, quae promissa est Abrahae (Gen. XXII), in te, qui de gentibus credis munus esse completum nimirum de aqua vinum fecit tibi, qui spiritalem solum, cujus fragrantia adinebriaris, aperuit. Quartae aetatis initiis David pro Saule regnum Israeliticae gentis sortitur, humilis, innocens, et mitis exsul (Gen. XVIII). Porro ille cujus injusta persecutione cruciabatur abjectus est. Ecce hydria quarta fonte salutari repleta. Quisquis enim haec

audiens humilitati atque innocentiae studere et superbiam coeperit atque invidiam suo de corde repellere, quasi haustum aquae limpidissimae, quo reficiatur, invenit. At si in Saule Judaeos persequentes, in David Christum et Ecclesiam significari cognoverit, illorumque perfidiam, et carnale simul imperium destructum, Christi autem Ecclesiae regnum semper esse mansurum, non solum utique vinum de aqua factum sentiat, quia se, suamque vitam et regnum, sed et ipsum regem sibi scriptum legere novit, ubi prius quasi de aliis veterem legebat historiam. Quinta aetate saeculi populus peccans, captivante Nabuchodonosor, in Babylonem transmigratur (Esdr. I); sed post septuaginta annos poenitens, et correctus, in patriam per Jesum sacerdotem magnum reducitur; ubi domum Dei, quae incensa erat, et civitatem sanctam, quae destructa, reaedificat (Eccli. XLIX). Haec legens sive audiens quisquis peccandi metum corripit, et ad poenitendi remedium confugit, aqua hydriae purificantis ablutus est. Si vero intelligere didicerit, Jerusalem et templum Dei, Ecclesiam Christi; Babylonem, confusionem peccatorum; Nabuchodonosor, diabolum; Jesum sacerdotem magnum, verum aeternumque Pontificem esse Jesum Christum; septuaginta annos, bonorum plenitudinem operum, quae per Spiritus sancti dona largiuntur, videlicet, propter Decalogum, et septiformem ejusdem Spiritus gratiam; videritque hoc quotidie fieri, aliis nimirum a diabolo de Ecclesia peccando raptis, aliis gratia Spiritus sancti per Jesum resipiscendo ac poenitendo reconciliatis, vinum de aqua factum habet, qui ad se pertinere quae scripta sunt intelligens, magno mox compunctionis quasi musto incalescens; quidquid sibi peccati captivantis inesse deprehenderit, per Christi gratiam liberari deprecatur. Sexta inchoante saeculi aetate, Dominus in carne apparens, octava die nativitatis, juxta legem, circumcisus est (Luc. I); tricesima et tertia post haec ad templum delatus, et legalia pro eo sunt munera oblata (Luc. II). Haec intuentes ad litteram, aperte discimus quanta nobis

diligentia sunt evangelicae fidei subeunda mysteria, quando ipse benedictionem gratiae afferens, qui legem litterae dedit, prius eam caeremoniarum ritu consecravit, qui cuncta divinitus constituit; et sic novae gratiae sacramenta suscipere simul et tradere curavit. Ecce hydria sexta ad abluenda contagia peccati, ad portanda vitae gaudia mundiorem caeteris astruens undam. Verum si in octavi diei circumcissione, baptisma, quod in mysterium divinae resurrectionis a peccatorum nos morte redemit, intelligis, in inductione in templum, et oblatione hostiae purificantis, figuratum cognoscis, fideles quoque de baptisterio ad altare sanctum ingredi, ac dominici corporis et sanguinis victima singulari debere consecrari; vino quidem de aqua facto, et quidem meracissimo, donatus est. Porro si circumcissionis diem ad generalem humani generis resurrectionem, quando mortalis propago cessabit, mortalitas tota immortalitate mutabitur, interpretaris, et circumcisos induci in templum cum hostis intellexeris, quando post resurrectionem, universali expleto iudicio, sancti jam incorruptibiles facti, ad contemplandam perpetuo speciem divinae majestatis, cum bonorum operum muneribus intrabunt, tantum profecto vinum de aqua fieri videbis, cujus conditori recte protesteris, et dicas: Poculum tuum inebrians, quam praeclarum est (Psal. XXII)! Ergo Dominus vinum in gaudia nuptiarum non de nihilo facere voluit, sed hydrias sex impleri aqua praecipiens, hanc mirabiliter convertit in vinum, quia sex mundi aetates sapientiae salutaris largitate donavit. Quam tamen ipse veniens sublimioris sensus virtute fecundavit. Namque carnales carnaliter tantum sapiebant, ipse spiritualibus spiritualiter sentienda reseravit. Vultis scire qualiter de aqua fecerit vinum? Apparuit post resurrectionem suam duobus discipulis ambulanti in via, ibatque cum illis; et incipiens a Moyse et omnibus prophetis, interpretabatur illis in omnibus Scripturis, quae de ipso erant (Luc. XXIV). Vultis iterum audire, quomodo eodem sunt vino inebriati? Postmodum cognoscentes quis esset, qui eis verbum vitae

propinabat, dicebant ad invicem: Nonne cor nostrum ardens erat in nobis, cum loqueretur in via, et aperiret nobis Scripturas (Ibid.)?

Dicit ergo Jesus: Implete hydrias aqua; et impleverunt eas usque ad summum. Quid per ministros, qui hoc fecere, nisi Christi signantur discipuli? qui impleverunt hydrias aqua: non quidem ipsi praeteritas mundi aetates legalibus ac prophetis scriptis implentes, sed ipsa intelligendo prudenter, et aperiendo fideliter, quia Scripturae, quae a prophetis ministrata est, et salubris est ad haustum sapientiae coelestis, et ad operum castigationem utilis. Impleverunt autem eas usque ad summum, quia recte intellexerunt nullum fuisse tempus saeculi a sanctis alienum doctoribus, qui sive verbis, sive exemplis, sive etiam scriptis, viam vitae mortalibus panderent.

Et dicit eis, inquit: Haurite nunc, et ferte architriclino, et tulerunt. Architriclinus enim legisperitus illius temporis est, fortasse Nicodemus, vel Gamaliel, vel discipulus tunc ejus Saulus, nunc autem magister totius Ecclesiae Paulus apostolus; et dum talibus verbum Evangelii creditur, quod in littera legis et prophetiae latebat occultum, vinum utique architriclino de aqua factum propinatur. Et bene in domo harum nuptiarum, quae Christi et Ecclesiae sacramenta figurarent, triclinium, id est, tres ordines discumbentium altitudine distantes inesse describuntur, quia nimirum tres ordines fidelium sunt, quibus Ecclesia constat, conjugatorum, videlicet, continentium, et doctorum. Primus ordo discumbentium ad nuptias sponsi coelestis, id est, in Ecclesia fide et operatione gaudentium, gradus est conjugatorum fidelium; secundus continentium; supremus praedicatorum. Unde convenienter perhibetur quod architriclinus vocato sponso dixerit:

Omnis homo primum bonum vinum ponit, et cum inebriati fuerint, tunc id quod deterius est. Tu servasti bonum vinum usque adhuc. Quia doctorum est cognoscere distantiam legis et Evangelii, veritatis et umbrae, cunctisque veteribus institutis, cunctis terreni regni promissis novam evangelicae fidei gratiam, et perpetuae coelestis patriae dona praeferre.

Hoc fecit initium signorum Jesus in Cana Galilaeae, et manifestavit gloriam suam. Hoc signo, quia ipse esset rex gloriae, et ideo sponsus Ecclesiae, qui ut homo communis veniret ad nuptias, sed, quasi Dominus coeli et terrae, elementa prout voluisset, converteret. Pulchra autem rerum convenientia, qui, initio signorum, quae, immortalis jam per resurrectionem effectus, immortalis vitae studia sola sectantibus ostenderet, carnalem prius et quasi insipidam mentem eorum sapore scientiae coelestis imbut, post vero refectionis gloriam, majore eos spiritalis gratiae munere completurus. Sequitur namque hujus praefati signi mirabile sacramentum, quomodo ipse Jesus cum matre et fratribus ascendisset Jerosolymam, et ibi invenisset vendentes et ementes in templo, eosque qualiter inde ejecerit, dicente evangelista:

Descendit Jesus Capharnaum, ipse et mater ejus, et fratres ejus, et discipuli ejus, ibique manserunt non multis diebus; et prope erat pascha Judaeorum, et ascendit Jesus Jerosolymam. Bene enim evangelista ait descendisse Jesum in Capharnaum. Capharnaum vero villa pulcherrima interpretatur, significans hunc mundum, quo Dominus noster Jesus Christus pro salute humani generis, a paterna sede nunquam recedens, descendisse dicitur. Sed solet movere quosdam quod in exordio lectionis hujus evangelicae lectum est, quia, descendente Capharnaum Domino, non solum mater et discipuli, sed et fratres ejus secuti sunt eum. Nec defuere haeretici qui Joseph virum semper beatae virginis Mariae putarent ex alia uxore genuisse eos quos fratres Domini Scriptura

appellat. Alii majore perfidia alios eum ex ipsa Maria post natum Dominum generasse putarunt. Sed nos, fratres charissimi, absque ullius scrupulo quaestionis scire et confiteri oportet, non tantum beatam Dei genitricem, sed et beatissimum castitatis ejus testem atque custodem Joseph, ab omni prorsus actione conjugali permansisse immunem; nec natos, sed cognatos eorum more Scripturae usitato, fratres sororesve Salvatoris vocari. Denique Abraham hoc modo loquitur ad Lot: Ne, quaeso, sit jurgium inter me et te, et pastores meos, et pastores tuos, fratres enim sumus (Genes. XIII). Et Laban ad Jacob: Num quia frater meus es, gratis servies mihi (Gen. XXXIX)? Et quidem constat quia Loth, filius Aran, fratris Abraham, et Jacob sit filius Rebeccae sororis Laban, sed propter cognationem sunt fratres nuncupati. Hac ergo regula in Scripturis sanctis, ut dixi, frequentissima, etiam cognatos Mariae vel Joseph, fratres Domini appellatos oportet intelligi. Quod autem appropinquante Pascha Jesus ascendit Jerosolymam, nobis profecto dat exemplum quanta animi vigilantia dominicis subjici debeamus imperiis, cum ipse in hominis infirmitate apparens eadem quae ex divinitatis auctoritate statuit decreta custodiat. Ne enim putarent servi absque crebris orationum bonorumque actuum victimis vel flagella evadere, vel praemia se posse percipere, et ipse inter servos ad orandum immolandumque Dei Filius ascendit. Qui veniens Jerosolymam, quid ibi gerentes invenerit, quid ibidem ipse gesserit, videamus.

Et invenit, inquit, in templo vendentes oves et boves et columbas, et nummularios sedentes; et cum fecisset quasi flagellum de funiculis, omnes ejecit de templo, oves quoque et boves; et nummulariorum effudit aes, et mensas subvertit. Boves, oves, et columbae ad hoc emebantur, ut offerrentur in templo. Nummularii ad hoc sedebant ad mensas, ut inter emptores venditoresque hostiarum prompta esset pecuniae taxatio. Videbantur ergo licite vendi in templo, quae ad hoc emebantur, ut in

eodem templo offerrentur Domino. Sed nolens ipse Dominus aliquid in domo sua terrenae negotiationis, ne ejus quidem, quae honesta putaretur, exhiberi, dispulit negotiatores injustos, et foras omnes simul cum iis, quae negotiabantur, ejecit. Quid ergo, fratres mei, quid putamus faceret Dominus, si, rixis dissidentes, si fabulis vacantes, si risu dissolutos, vel alio quolibet scelere reperiret irretitos, qui hostias, quae sibi immolarentur, ementes in templo vidit, et eliminare festinavit? Haec propter illos diximus, qui, ecclesiam ingressi, non solum intentionem orandi negligunt, verum etiam ea, pro quibus orare debuerant, augent; insuper et arguentes se pro hujusmodi stultitia conviciis odiisque vel etiam detractionibus insequuntur, addentes videlicet peccata peccatis, et quasi finem sibi longissimum incaute eorum augmentatione texentes, nec timentes ex eo districti judicis examinatione damnari. Nam bis quidem in sancto Evangelio legimus quod veniens in templum Dominus hujusmodi negotiatores ejecerit, nunc, videlicet, id est, tertio ante passionem suam anno, sicut ex hujus evangelistae sequentibus scriptis agnoscimus, et ipso quo passus est anno, cum ante dies quinque Paschae sedens in asino, Jerosolymam venisset (Matth. XXI). Sed hoc idem eum in templo sanctae Ecclesiae, et examine quotidianae visitationis agere omnis qui recte sapit intelligit. Unde multum tremenda sunt haec dilectissimi, et digno expavescenda timore, sedulaque praecavendum industria, ne veniens improvisus perversum quid in nobis, unde merito flagellari ac de Ecclesia ejici debeamus inveniatur; et maxime in illa quae specialiter domus orationis vocatur, observandum, ne quid ineptum geramus, ne cum Corinthiis audiamus ab Apostolo: Nunquid domos non habetis ad agenda vel loquenda temporalia? aut Ecclesiam Dei contemnitis (I Cor. XI)? Et a propheta cum Judaeis: Dilectus meus in domo mea fecit scelera multa (Jerem. XI). Et quidem gaudendum est, quia ipsi sumus in baptismo templum Dei facti, teste Apostolo, qui ait: Templum Dei sanctum est, quod estis ipsi (I Cor.

III). Civitas regis magni, de qua canitur: Fundamenta ejus in montibus sanctis (Psal. LXXXVI), id est, fundamentum Ecclesiae, in soliditate fidei apostolorum et prophetarum. Sed nimis tremendum, quia praemisit Apostolus, dicens: Si quis autem templum Dei violaverit, disperdet illum Deus (I Cor. III); et ipse Judex justus: Disperdam, inquit, de civitate Domini omnes qui operantur iniquitatem (Psal. C). Gaudendum, quia in nobis Paschae solemnitas agitur, cum de vitiis ad virtutes transire satagimus. Pascha quippe transitus dicitur. Gaudendum, quia Dominus nostra pectora, civitatem, videlicet, suam visitare, quia idem Pascha nostrae bonae actionis praesentia suae pietatis illustrare dignatur. Sed timendum satis, ne nos in civitate sua aliud quam ipse diligit agentes inveniat, et ipse se nobis, qualem non diligimus, districtus redditor ostendat. Ne nos in templo nummularios, ne venditores boum, ovium, columbarumve, reperiens, damnet. Boves quippe doctrinam vitae coelestis, oves opera munditiae et pietatis, columbae sancti Spiritus dona designant, quia in marium boum juvamine solet ager exerceri. Ager autem est cor coelesti excultum doctrina, et suscipiendis verbi Dei praeparatum rite seminibus. Oves innocentes sua vestimenta vestiendis hominibus praestant, Spiritus super Dominum in columbae specie descendit. Vendunt autem boves, qui verbum Evangelii non divino amore, sed terreni quaestus intuitu impendunt, quales reprehendit Apostolus, quia Christum non annuntiant sincere (Tit. I). Vendunt oves, qui humanae gratia laudis opera pietatis exercent, de quibus Dominus ait: Quia receperunt mercedem suam (Matth. VI). Vendunt columbas, qui acceptam Spiritus gratiam, non gratis, ut praeceptum est (Matth. X), sed ad praemium dant; qui impositionem manuum, qua Spiritus accipitur, etsi non ad quaestum pecuniae, ad vulgi tamen favorem tribuunt. Qui sacros ordines non ad vitae meritum, sed ad gratiam largiuntur. Nummos mutuo dant in templo, qui non simulate coelestibus, sed aperte terrenis rebus in Ecclesia deserviunt, sua quaerentes, non quae Jesu Christi. Verum

hujusmodi operarios fraudulentos, quae merces maneat, ostendit Dominus, cum facto de funiculis flagello omnes ejecit de templo. Ejiciuntur enim de parte sortis sanctorum, qui inter sanctos positi, vel fecte bona, vel aperte faciunt mala. Oves quoque et boves ejecit, quia talium vitam ostendit esse reprobam. Funiculi, quibus flagellando impios de templo expulit, crementa sunt actionum malarum, de quibus materia damnandi reprobos judici datur. Hinc etenim Isaias dicit: Vae qui trahitis iniquitatem in funiculis vanitatis (Isai. V); et in Proverbiis Salomon: Iniquitates, inquit, suae capiunt impium, et funibus peccatorum suorum constringitur (Prov. V). Qui enim peccata peccatis, pro quibus Arius damnetur, accumulatur, prolongatur, nummulariorum quoque, quos expulerat, effudit aes, et mensas subvertit, quia, damnatis in fine reprobis, etiam ipsarum, quas dilexere rerum, tollet figuram, juxta hoc quod scriptum est: Et mundus transibit, et concupiscentia ejus (I Joan. II).

Et eis, qui columbas vendebant, dixit: Auferte ista hinc, nolite facere domum Patris mei domum negotiationis. Venditionem columbarum de templo auferri praecipit, quia gratia Spiritus gratis accipi, gratis debet dari. Unde Simon ille Magus, qui hanc emere pecunia voluit, ut majore pretio venderet, audivit: Pecunia tua tecum sit in perditionem. Non est tibi pars neque sors in sermone hoc (Act. VIII). Notandum autem quia non soli venditores sunt columbarum, et domum Dei faciunt domum negotiationis, qui sacros ordines largiendo, pretium pecuniae vel laudis vel etiam honoris inquirunt, verum hi quoque qui gradum vel gratiam in Ecclesia spiritalem, quam Domino largiente perceperunt, non simplici intentione, sed cujuslibet humanae causa retributionis exercent, contra illud apostoli Petri: Qui loquitur, quasi sermones Dei; qui ministrat, tanquam ex virtute, quam administrat Deus, ut in omnibus honorificetur Deus per Jesum Christum. Quicumque ergo tales sunt, si nolunt, veniente Domino, de Ecclesia auferri,

auferent ista de suis actibus, ne faciant domum Dei domum negotiationis. Nec praetereundum quia sollicite nobis Scriptura utramque Salvatoris nostri naturam, et humanam, videlicet, commendat, et divinam. Ut enim verus Dei Filius intelligeretur, audiamus quid ipse dicit:

Nolite facere domum Patris mei domum negotiationis. Aperte namque se Filium Dei Patris ostendit, qui templum Dei domum sui patris cognominat. Ut rursus verus hominis Filius sentiatur, recolamus quod in ejus capite lectionis descendens in Capharnaum, matrem comitem habuisse perhibetur. Sequitur:

Recordati vero sunt discipuli ejus quia scriptum est: Zelus domus tuae comedit me. Zelo domus Patris Salvator ejecit impios de templo: Zelemus et nos, fratres charissimi, domum Dei, et, quantum possumus, ne quid in ea pravum geratur insistamus. Si viderimus fratrem qui ad domum Dei pertinet superbia tumidum, si detractionibus assuetum, si ebrietati servientem, si luxuria enervatum, si iracundia turbidum, si alio cuiquam vitio substratum, studeamus, in quantum facultas suppetit, castigare, polluta ac perversa corrigere; et si quid de talibus emendare nequimus, non sine acerrimo mentis sustinere dolore, et maxime in ipsa domo orationis, ubi corpus Dei consecratur, ubi angelorum praesentia semper adesse non dubitatur, ne quid ineptum fiat, ne quid nostram fraternamve orationem impediatur, totis viribus agamus. Sequitur:

Responderunt ergo Judaei, et dixerunt ei: Quod signum ostendis nobis, quia haec facis? Respondit Jesus, et dixit eis: Solvite templum hoc, et in tribus diebus excitabo illud. De quo templo diceret, evangelista post aperuit, videlicet, de templo corporis sui, quod ab illis in passione solutum, ipse post triduum excitavit de morte. Quia ergo signum quaerebant a Domino, quare solita commercia projicere debuerit e templo, respondit ideo se

rectissime impios exterminare de templo, quia ipsum templum significaverit templum corporis sui, in quo nulla prorsus esset alicujus macula peccati. Neque immerito typicum purgavit a sceleribus templum, qui verum Dei templum ab hominibus morte solutum divinae potentia majestatis excitare posset a mortuis.

Dixerunt ergo Judaei: Quadraginta et sex annis aedificatum est templum hoc, et tu tribus diebus excitabis illud? Quomodo intellexerunt, ita responderunt. Sed ne nos quoque spiritalem Domini sermonem carnaliter sentiremus, evangelista subsequenter de quo templo loqueretur exposuit. Quod autem aiunt, templum quadraginta et sex annis aedificatum, non primam, sed secundam aedificationem illius significant. Primus enim Salomon templum in maxima regni sui pace decentissimo septem annorum opere perfecit (III Reg. VI); quod destructum a Chaldaeis post LXX annos, jussione Cyri Persae, laxata captivitate, reaedificari coeptum est (II Par. XXXVI), sed filii transmigrationis opus, quod principibus Zorobabel et Jesu faciebant, propter impugnationem gentium vicinarum ante quadraginta et sex annos implere nequiverunt (I Esdr. II, V), qui etiam numerus annorum perfectioni dominici corporis aptissime congruit. Tradunt etenim naturalium scriptores rerum, formam corporis humani tot dierum spatio perfici, quia, videlicet, primis sex a conceptione diebus lactis habeat similitudinem; sequentibus novem convertatur in sanguinem; deinde duodecim solidetur; reliquis decem et octo firmetur usque ad perfecta lineamenta omnium membrorum; et hinc jam reliquo tempore usque ad tempus partus magnitudine augeatur. Sex autem et novem, et duodecim, et decem, et octo, quadraginta quinque faciunt; quibus si unum adjecerimus, id est, ipsum diem, quo discretum per membra corpus, cumentum sumere incipit, tot nimirum dies in aedificatione corporis Domini, quot in fabrica templi annos invenimus, quia templum illud manu factum

sacrosanctam Domini carnem, quam ex Virgine sumpsit, ut ex hoc loco discimus, figurabat, quia aequae corpus ejus, quod est Ecclesia, quia uniuscujusque fidelium corpus animamque designabat, ut in plerisque Scripturarum locis invenimus. Adam vero primus post peccatum audivit: Terra es, et in terram ibis (Genes. III). Secundus vero Adam de se ipso ait: Solvite templum hoc, et in tribus diebus excitabo illud. Sparsus vero fuit primus Adam per universum mundum, qui in secundo collectus est: quod significat nomen Adam, quod quatuor litteris scribitur, id est α , α , iterum α , et α , quae quatuor litterae quatuor partes orbis designant, in quas sparsus est Adam in filiis suis: ideo in principiis nominum partium mundi hae quatuor litterae leguntur. Nam α , quod est Septentrio, ab α incipit; et α , quod est Occidens, a α incipit, et α , quod est Oriens, ab α incipit; α , quod est meridies, ab μ incipit. Quae sunt quatuor partes orbis, ab his quatuor litteris incipientes, quae litterae, si in computo Graeco considerentur, quadraginta sex faciunt; nam unum, quatuor, et iterum unum, μ quadraginta, qui simul ducti quadraginta sex, mystice designant quadraginta sex diebus quibus templum corporis Christi in utero virginali aedificatum est. Caro autem Christi, quae de eadem sumpta est, destructa est a Judaeis, et a seipso iterum aedificata secundum Scripturas prophetarum, et ideo dicit evangelista:

Hoc enim dicebat de templo corporis sui. Cum ergo resurrexisset a mortuis, recordati sunt discipuli ejus, quia hoc dicebat, et crediderunt Scripturae. Scilicet Prophetarum, qui praedixerant, Christum tertia die resurgere.

Et sermoni quem dixit Jesus, id est, quod ait: Solvite templum hoc, et in tribus diebus excitabo illud, hoc est, tertia die resuscitabo, quod vos solvitis in cruce. Sequitur:

Cum autem esset Jesus Jerosolymis in pascha die festo, multi crediderunt in eum, ipse autem Jesus non credebat semetipsum in eis, quia ipse sciebat quid esset in homine. Non enim sic credebant in eum, ut digni essent Christum habitare in eis, quorum fides catechumenis comparari potest, qui credunt in Christum, sed Christus non credit seipsum eis, quia nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu, non potest introire in regnum Dei (Joan. III). Nemini vero se credit Christus, nisi qui dignus est introire in regnum Dei. Nullus vero dignus est introire in regnum Dei, nisi qui renatus est ex aqua et Spiritu. Inde ecclesiastica consuetudo catechumenis corporis et sanguinis Christi communionem non tradit, quia non sunt renati ex aqua et Spiritu, quibus tantum creditur participatio corporis et sanguinis Christi. Ex his autem multis, qui credebant in Jesum, unus erat Nicodemus iste; et ideo nocte venit, et non die, quia necdum illuminatus erat coelestis gratiae luce.

CAPUT III.

Erat homo ex Pharisaeis, Nicodemus nomine, princeps Judaeorum, hic venit ad Jesum nocte. Princeps scilicet Judaeorum venit ad Jesum nocte, cupiens secreta ejus allocutione plenius discere mysteria fidei, cujus aperta ostensione signorum aliquatenus jam rudimenta perceperat; qui quoniam prudenter ea quae ignorabat ab illo quaerebat, investigare promeruit.

Rabbi, inquit, scimus quia a Deo venisti magister; nemo enim potest haec signa facere quae tu facis, nisi fuerit Deus cum eo. A Deo igitur Jesum ad magisterium coeleste mundo adhibendum venisse confessus est, Dominum cum illo fuisse, e miraculis prudenter intellexit; cum Deo tamen ipsum Deum esse non novit; sed quia quem magistrum noverat, veritatis studiose docendum adhuc obtulit, merito ad agnitionem divinitatis ejus perfecte doctus subiit; merito utriusque nativitatis ejus,

divinae, scilicet, et humanae, sed et Passionis atque ascensionis ipsius arcana percepit, nec non etiam modum secundae generationis, ingressum regni coelestis, aliaque complura doctrinae sacramenta Domino revelante didicit.

Respondit Jesus, et dixit ei: Amen amen dico tibi: Nisi quis renatus fuerit denuo, non potest videre regnum Dei. Quae sententia tanto apertius cunctis fidelibus lucet, quanto constat quia sine hujus luce fideles esse nequeunt. Quis enim sine lavacro regenerationis remissionem peccatorum consequi, et regnum valet intrare coelorum? Sed Nicodemus, qui nocte venit ad Dominum, necdum lucis mysteria capere noverat. Nam et nox, in qua venit, ipsam ejus qua premebatur ignorantiam designat. Necdum enim eorum numero sociatus erat quibus ait Apostolus: Fuistis aliquando tenebrae, nunc autem lux in Domino (Ephes. V), sed inter eos potius remanebat, quibus loquitur Isaias: Surge, illuminare, Jerusalem, quia venit lumen tuum, et gloria Domini super te orta est (Isai. VI). Respondit ergo Domino, et ait

Quomodo potest homo nasci, cum sit senex? Nunquid potest in ventrem matris suae iterato introire, et renasci? Quia enim secundae nativitatis adhuc nescius perseverabat, de salute autem sua jam sollicitus exstiterat, necessario de una quam noverat nativitate, an posset iterari, vel quo ordine regeneratio posset impleri, quaerebat, ne hujus expers remanendo, vitae coelestis particeps esse nequiret. Notandum autem quia quod de carnali dixit, hoc etiam de spiritali est regeneratione sentiendum: nequaquam videlicet eam, postquam semel expleta fuerit, posse repeti. Et quia Nicodemus ad primam Domini responsionem sollicitus quomodo sit intelligenda diligenter inquirat, meretur jam planius instrui, et quia secunda nativitas non carnalis est, sed spiritalis, audire.

Respondit namque Jesus: Amen amen dico tibi: Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu, non potest introire in regnum Dei. Cujus nativitatis modum subsequenter exponens, prorsusque a carnali distinguens, ait:

Quod natum est ex carne, caro est; et quod natum est ex spiritu, spiritus est. Natura spiritus invisibilis est, carnis visibilis; atque ideo carnalis generatio visibiliter administratur (visibilibus enim incrementis, qui in carne nascitur, per aetatum momenta proficit), spiritualis autem generatio tota invisibiliter agitur. Nam videtur quidem, qui baptizatur, in fontem descendere, videtur aquis intingi, videtur de aquis ascendere; quid autem in illo lavacrum regenerationis egerit, minime potest videri. Sola autem fidelium pietas novit quia peccator in fontem descendit, sed purificatus ascendit. Filius mortis descendit, sed filius resurrectionis ascendit. Filius praevaricationis descendit, sed filius reconciliationis ascendit. Filius irae descendit, sed filius misericordiae ascendit. Filius diaboli descendit, sed filius Dei ascendit. Sola hoc Ecclesia mater, quae generat, novit. Caeterum oculis insipientium videtur talis exire de fonte, qualis intravit, totumque ludus esse quod agitur. Unde in finem videntes gloriam sanctorum, dicent gementes in tormentis: Hi sunt, quos aliquando habuimus in derisum, et in similitudinem improperii. Quomodo ergo computati sunt inter filios Dei (Sap. V)? Ait apostolus Joannes: Charissimi, inquit, nunc filii Dei sumus, et nondum apparuit quid erimus (Joan. III). Quod natum est ex Spiritu, spiritus est, quia qui ex aqua et Spiritu regeneratur, invisibiliter in novum mutatur hominem, et de carnali efficitur spiritualis. Qui ideo recte non solum spiritualis, sed etiam spiritus vocatur, quia sicut substantia spiritus invisibilis est in aspectibus, ita is, qui per gratiam Dei innovatur, invisibiliter fit spiritualis, et Dei Filius, cum visibiliter omnibus caro et filius hominis appareat. Sequitur:

Non mireris quia dixi tibi: Oportet vos nasci denuo. Spiritus ubi vult spirat, et vocem ejus audis; sed nescis unde veniat, et quo vadat. Sic est omnis, qui natus est ex spiritu. Spiritus ubi vult spirat, quia ipse habet in potestate, cujus cor gratia suae visitationis illustret. Et vocem ejus audis, cum te praesente loquitur is, qui Spiritu sancto repletus est. Sed nescis unde veniat, et quo vadat, quia etiam, si te praesente quempiam spiritus ad horam impleverit, non potes videre quomodo intraverit, vel quomodo redierit, quia natura est invisibilis. Sic est omnis qui natus est ex Spiritu. Et ipse enim invisibiliter agente spiritu incipit esse quod non erat; ita ut infideles nesciant unde veniat, et quo vadat; id est, quia per gratiam regenerationis venit in adoptionem filiorum Dei, et vadit in perceptionem regni coelestis. Quaerente autem adhuc Nicodemo quomodo possint haec fieri, subjungit Dominus, dicens:

Tu es magister in Israel, et haec ignoras? Non quasi insultare volens ei qui magister vocetur, cum sit ignarus sacramentorum coelestium, sed ad humilitatis illum viam provocans, sine qua janua coelestis non potest inveniri.

Si terrena dixi vobis, et non creditis, quomodo, si dixero vobis coelestia, credetis? Terrena illis dixit, ut in superiore lectione invenimus, cum de passione ac de resurrectione sui corporis, quod de terra assumpserat, loqueretur, dicens: Solvite templum hoc, et in tribus diebus excitabo illud; non tamen credebant verbo quod dixit; sed ne hoc quidem intelligere valebant, quia non de alio, quam de templo corporis sui diceret. Qui ergo terrena audientes non capiebant, quanto minus ad coelestia, id est divinae generationis capienda mysteria sufficiunt? Addit autem adhuc Dominus et de coelestibus sacramentis, et de terrenis instruere eum quem vidit sapienter ac diligenter his quae audiret intendere. Coelestis namque est ascensio ejus ad vitam

sempiternam; terrena vero ejus exaltatio ad mortem temporalem. Dicit ergo de coelestibus:

Et nemo ascendit in coelum, nisi qui descendit de coelo, Filius hominis, qui est in coelo. (Subjungit vero de terrenis:) Et sicut Moyses exaltavit serpentem in deserto, ita exaltari oportet filium hominis. Merito autem quaeritur quomodo dicatur filius hominis vel descendisse de coelo, vel eo tempore quo haec in terra loquebatur, jam fuisse in coelo. Nota est autem confessio fidei catholicae, quia descendens de coelo Filius Dei, filium hominis in utero virginali suscepit, eumque completa dispensatione passionis suae, resuscitavit a mortuis, et assumpsit in coelum. Non ergo caro Christus descendit de coelo, neque ante tempus ascensionis erat in coelo, nisi quia una Christi persona est, in duabus existens naturis. Atque ideo filius hominis recte dicitur et descendisse de coelo, et ante passionem fuisse in coelo, quia quod in sua natura habere non potuit, hoc in Filio Dei, a quo assumptus est, habuit; sicut propter eandem unius Christi personam, quae ex duabus exstat naturis, Apostolus ait: Vos Spiritus sanctus posuit episcopos regere Ecclesiam Dei, quam acquisivit sanguine suo (Act. XX). Neque enim Deus in sua sententia, sed in homine assumpto sanguinem, quem pro Ecclesia funderet, habuit. Hinc etenim Psalmista dicit: Ascendit Deus in jubilatione (Psal. XLVI). Quomodo enim Deus, nisi in homine, ascenderet, qui in suae naturae majestate semper ubique praesens adest? Sed et hoc quaerendum, quomodo dictum sit: Et nemo ascendit in coelum, nisi qui descendit de coelo, cum omnes electi se veraciter confidant ascensuros in coelum, promittente sibi Domino: Quia ubi sum ego, illic et minister meus erit (Joan. XII). Cujus tamen nondum quaestionis apertissima ratio solvit, quia videlicet mediator Dei et hominum homo Christus Jesus electorum omnium caput est; itemque omnes electi ejusdem capitis membra sunt, dicente Apostolo: Et ipsum dedit caput super omnem Ecclesiam (Ephes. I); et rursum, Vos enim estis corpus Christi, et

membra de membro (Ephes. V). Nemo ergo ascendit in coelum, nisi qui de coelo descendit, Filius hominis, qui est in coelo. Nemo ascendit in coelum, nisi Christus in corpore suo, quod est Ecclesia. Qui in seipso quidem, primum cernentibus apostolis, eminentioribus nimirum membris suis ascendit, et exinde in membris suis quotidie ascendens, se colligit in coelum. Hinc est enim quod ipsum corpus ejus inter adversa hujus saeculi deprehensum gloriatur, et dicit: Nunc autem exaltavit caput meum super inimicos meos (Psal. XXIX). Ac si aperte dicat: Qui occisum a Judaeis Christum, caput videlicet meum suscitavit a mortuis, ac frustratis omnibus inimicorum insidiis sublevavit in coelum, spero, me etiam de praesentibus periculis eruens, meo capiti junget in regno, quia nemo ascendit in coelum, nisi qui descendit de coelo. Quisquis in coelum ascendere desiderat, ei qui de coelo descendit, et est in coelo, se vera fidei et dilectionis unitate jungat. Aperte intelligens quia nullo alio ordine, nisi per eum qui descendit de coelo, potest ascendere in coelum. Unde alias ipse dicit: Nemo venit ad Patrem nisi per me (Joan. XIV). Haec ideo in Nicodemo cunctis dicuntur catechumenis, ut discant ejus membris renascendo incorporari, per quem possint ascendere in regnum Dei. Et quia ascensio vel ingressus regni fieri non potest absque fide et sacramentis dominicae passionis, recte subinfertur:

Et sicut Moyses exaltavit serpentem in deserto, ita exaltari oportet Filium hominis, ut omnis qui credit in ipsum non pereat, sed habeat vitam aeternam. Mira magisterii coelestis arte dominus magistrum legis mosaicae ad spiritualem legis ejusdem sensum inducit, recordans historiae veteris, et hanc in figuram suae passionis, atque humanae salvationis factam edisserens. Narrat quippe liber Numerorum quia pertaesus in eremo populus Israel itineris longi ac laboris, murmuravit contra Dominum et Mosen (Num. XXIII); ideoque Dominus immiserit in illum ignitos serpentes, ad quorum plagas, et

mortes plurimorum, cum clamarent ad Mosen, et ille oraret, jussit eum Dominus facere serpentem aeneum, et ponere pro signo. Qui percussus, inquit, aspexerit eum, vivet; et ita factum est. Plagae igitur serpentum ignitorum venena sunt et incentiva vitiorum, quae animam, quam tangunt, spirituali morte perimunt. Et bene murmurans contra Dominum populus serpentum morsibus sternebatur, ut ex ordine flagelli exterioris agnosceret quantam intus perniciem murmurando pateretur. Exaltatio autem serpentis aenei, quem dum percussi aspicerent sanabantur, passionem nostri Redemptoris signat in cruce, in cujus solum fide regnum mortis et peccati superatur. Recte enim per serpentes peccata, quae animam simul et corpus ad interitum trahunt, exprimuntur, non solum quia igniti, quia virulenti, quia ad perimendum sunt astuti, verum etiam quia per serpentem primi parentes nostri ad peccandum persuasi (Genes. III), ac de immortalibus sunt peccando mortales effecti. Recte per serpentem aeneum Dominus ostenditur, quia venit in similitudinem carnis peccati (Rom. VIII), quia sicut aeneus serpens effigiem quidem ignitis serpentibus similem, sed nullum prorsus in suis membris habuit ardorem veneni nocentis, quin potius percussos a serpentibus sua exaltatione sanabat, sic nimirum, sic Redemptor humani generis non carnem peccati, sed similitudinem induit carnis peccati, in qua mortem crucis patiendo credentes in se ab omni peccato et ab ipsa etiam morte liberaret. Sicut ergo Moyses exaltavit serpentem in deserto, ita, inquit, oportet exaltari Filium hominis, quia sicut illi qui exaltatum pro signo serpentem aeneum aspiciebant sanabantur ad tempus a temporaria morte, et a plaga quam serpentum morsus intulerat, ita et qui mysterium dominicae passionis credendo, confitendo, sinceriter imitando aspiciunt, salvantur in perpetuum ab omni morte, quam peccando in anima pariter et carne contraxerunt. Unde recte subjungitur: Ut omnis qui credit in ipsum non pereat, sed habeat vitam aeternam. Cujus quidem verbi patet sensus, quia qui credit in Jesum, non

solum perditionem evadit poenarum, sed vitam etiam percipit aeternam. Et hoc inter figuram distat et veritatem, quia per illam vita protelatur temporalis, per hanc vita donatur sine fine mansura. Sed curandum solerter est ut quod intellectus bene sentit operatio condigna perficiat, quatenus confessio rectae nostrae fidei sobrie conversando, ad perfectionem promissae nobis vitae mereatur attingere. Verum, quia haec de Filio hominis dicuntur, quia exaltari in cruce, id est, mortem oportuit pati, ne putaret Nicodemus, filium tantum eum hominis esse, a quo vita esset exspectanda perpetua, curavit ei Dominus etiam divinitatis suae patefacere sacramentum, unumque et eundem et filium hominis et mundi ostendere Salvatorem. Nam sequitur:

Sic enim dilexit Deus mundum, ut Filium suum unigenitum daret, ut omnis qui credit in eum, non pereat, sed habeat vitam aeternam. Unde notandum quod eadem de filio Dei unigenito replicat, quae de Filio hominis in cruce exaltato praemiserat dicens: Ut omnis qui credit in eum, non pereat, sed habeat vitam aeternam. Quia profecto idem Redemptor et Conditor noster Filius Dei ante saecula existens, Filius hominis factus est in fine saeculorum, ut qui per divinitatis suae potentiam nos creaverat ad perfruendam vitae beatitudinem perennis, ipse per fragilitatem humanitatis nostrae nos restauraret ad recipiendam quam perdidimus vitam. Sequitur autem:

Non enim misit Deus filium suum in mundum, ut iudicet mundum, sed ut salvetur mundus per ipsum. Ergo, quantum in medico est, sanare venit aegrotum. Se interemit, qui praecepta medici observare non vult. Venit Salvator ad mundum. Quare Salvator dictus est mundi? nisi ut salvet mundum, non ut iudicet mundum. Salvari non vis ab ipso? Ex te iudicaberis. Et quid dicam, iudicaberis? Videte quid ait:

Qui credit in eum, non judicatur; qui autem non credit Quid dicturum sperabas, nisi judicatus? jam, inquit, judicatus est. Notandum apparuit iudicium, sed jam factum est iudicium. Novit enim Dominus, qui sunt ejus (II Tim. II). Novit qui permaneant ad coronam, qui permaneant ad flammam. Novit in area sua triticum suum, novit et paleam; novit et segetem, novit zizaniam.

Jam judicatus est, qui non credit. Quare judicatus? quia non credidit in nomine unigeniti Filii Dei.

Hoc est autem iudicium, quia lux venit in mundum, et dilexerunt homines magis tenebras quam lucem, erant enim mala opera eorum. Fratres mei, quorum opera bona invenit Dominus? Nullorum, omnia enim mala opera invenit. Quomodo ergo quidam fecerunt veritatem, et venerunt ad lucem? Hoc enim sequitur:

Qui autem facit veritatem, venit ad lucem, ut manifestentur opera ejus, quia in Deo facta sunt. Quomodo ergo quidam bonum opus fecerunt, ut venirent ad lucem, id est, ad Christum; et quomodo quidam dilexerunt tenebras, si omnes peccatores invenit, et omnes a peccato sanat? Et serpens ille, in quo figurata est mors Domini, eos sanabat qui morsi fuerant, et propter morsus serpentis erectus est serpens, id est, mors Domini propter mortales homines quos invenit injustos. Quomodo intelligitur hoc iudicium, quoniam lux venit in mundum, et dilexerunt homines magis tenebras quam lucem: erant enim mala opera eorum? Quid est enim hoc? Quorum enim erant bona opera? Nonne venisti ut justifies impios? Sed dilexerunt, inquit, magis tenebras quam lucem; ibi posuit vim. Multi enim dilexerunt peccata sua, quia qui confitetur peccata sua, et accusat peccata sua, jam cum Deo facit. Accusat Deus peccata tua; si et tu accuses, conjungeris Deo. Quasi duae res sunt, homo, et peccator. Quod audis homo, Deus fecit; quod audis, peccator, ipse homo fecit. Dele quod fecisti, ut Deus

salvet quod fecit. Oportet ut oderis in te opus unum, et ames in te opus Dei. Cum autem coeperit tibi displicere quod fecisti, inde incipiunt bona opera tua, quia accusas mala opera tua. Initium bonorum operum confessio est operum malorum. Facis veritatem, et venis ad lucem. Quid est, facis veritatem? Non te palpas, non tibi blandiris, non te adulas. Non dicis, Justus sum, cum sis iniquus, et incipis facere veritatem. Venis autem ad lucem, ut manifestentur opera tua, quia in Deo facta sunt: quia et hoc ipsum, quod tibi displicuit peccatum tuum, non tibi displiceret, nisi Deus tibi luceret, et ejus veritas te tibi ostenderet. Sed qui etiam admonitus diligit peccata sua, odit admonentem lucem, et fugit eam, ut non arguantur opera ejus mala, quae diligit. Qui autem facit veritatem, accusat in se mala sua; non sibi parcat, non sibi ignoscit, ut Deus ignoscat; ipse agnoscit, et venit ad lucem: cui gratias agit, quod ille, quid in se odisset ostenderet; dicit Domino: Averte faciem tuam a peccatis meis (Psal. L). Et qua fronte dicit, nisi iterum dicat: quoniam facinus meum ego agnosco, et peccatum meum contra me est semper (Ibid.). Si autem post te feceris peccatum tuum, retorquet tibi illud Deus ante oculos tuos; et tunc retorquet, quando jam poenitentiae fructus nullus erit. Currite, ne tenebrae vos comprehendant. Sequitur autem:

Post haec venit Jesus et discipuli ejus in Judaeam terram; et illic demorabatur cum eis, et illic baptizabat. Baptizatus baptizat, non eo baptismo baptizat quo est baptizatus: dat baptismum Dominus baptizatus a servo, ostendens humilitatis viam, et perducens ad baptismum Domini, hoc est, baptisma suum, re praebendo humilitatis exemplum, quia ipse non respuit baptisma servi; et baptismo servi via praeparabatur Domino, et baptizatus est Dominus, viam se fecit ad se venientibus, ipsum audiamus. Ego sum via, veritas et vita (Joan. XIV). Si veritatem quaeris, viam tene; nam ipse est veritas, qui est via. Audiamus Joannem: Baptizabat Jesus: Diximus

quia baptizat Jesus, quomodo Jesus, quomodo Dominus, quomodo Dei Filius, quomodo Verbum. Sed verbum caro factum est.

Erat autem Joannes baptizans in Enon juxta Salim. Locus quid est, ex nomine intelligitur, quia aquae multae erant ibi. Enon juxta Salim locus est, ubi baptizabat Joannes; et ostenditur nunc usque locus in octavo lapide Scythopoleos ad meridiem juxta Salim et Jordanem.

Nondum enim missus fuerat Joannes in carcerem. Quare baptizat Joannes? quia oportebat ut baptizaretur Dominus. Quare oportebat ut Dominus baptizaretur? Ne aliquis, magna licet praeditus gratia, vel potestate, contemneret baptizari. Ipse Dominus non contempsit baptismum Ioannis Baptistae, quamvis in illo non esset quod mundaretur in baptismo, qui nullum habuit peccatum, quod dimitteretur in baptismi lavacro. Baptizatus est Dominus a servo, ne servus Domini baptismum contemneret. Nondum enim missus fuerat in carcerem Joannes. Ideo hoc dicit evangelista, ut intelligeretur haec miracula, quae ante posuit, primo anno doctrinae Domini nostri Jesu Christi, quae incipiebat a baptismo suo, acta esse: cujus anni gesta maxime alios intellexerit evangelista facere.

Facta est autem quaestio ex discipulis Joannis cum Judaeis de purificatione. Celantes enim discipuli Joannis magistrum, quia plures audiebant concurrere ad baptismum Christi, et praeferre Judaeos baptismum Joannis baptismum Christi, novissime venerunt ad ipsum Joannem ut solveret quaestionem quam habuerant cum Judaeis de discretione inter baptismum Christi et baptismum illius.

Et dixerunt ei: Rabbi, qui erat tecum trans Jordanem, ecce hic baptizat, et omnes veniunt ad eum. Quasi indignantes quod plures venissent ad baptismum Christi,

dixerunt: Omnes veniunt ad eum, et te dimittunt. Tuo baptismo baptizatus est ille, ad cuius baptismum omnes modo concurrunt.

Respondit, et dixit: Non potest homo accipere quidquam, nisi fuerit illi datum de coelo. Vos mihi testimonium perhibetis quod dixerim: Non sum ego Christus. Si meo testimonio creditis, scitote me non esse Christum, sed illum illius baptismum esse, in quo remissio est peccatorum, et Spiritus sanctus datur, non meum: in quo tantummodo poenitentia dabatur, et fides in eum, de quo querimoniam nunc habetis. Non potest homo aliquid accipere, nisi fuerit illi datum de coelo. Praeco sum, ille iudex. Ergo servus, ille Dominus. Ille sponsus, ego amicus sponsi. Illum oportet crescere, me autem minui. Veniebam illi viam parare, non me exaltare. Ego vox clamantis, ille verbum Patris. Qui post me venit, ante me factus est, id est, dignitate mihi praelatus est. Cujus ego non sum dignus corrigiam calceamenti ejus solvere. Id est, nativitatis illius qua ex Virgine natus venit in mundum, enarrare mysterium. Audistis testimonium meum, credite testimonio meo, concurrite ad illum, in cuius baptismo est remissio peccatorum. Iste Joannes tantae auctoritatis habebatur, ut a populo Christus putaretur; sed ille falsum respuit honorem, ut solidam posset habere veritatem. Noluit de se jactare quod non fuit, ne sine eo esset qui semper fuit. Qui habet sponsam, sponsus est. Ego non sum sponsus. Sed quid sum? Amicus sponsi, gaudens in vocem illius qui est sponsus, de quo dicitur: Rex omnis terrae Deus: et adorabunt eum omnes reges terrae; omnes gentes servient ei (Psal. LXXI). Ille est sponsus verus; sponsa vero sancta Ecclesia, ex omnibus congregata gentibus, de qua Apostolus ait: Despondi vos uni viro virginem castam exhibere Christo (II Cor. XI). Virgo est, et sponsum habet, quae quotidie generat, et virgo perpetua manet. Virginitas haec integritas est mentis, charitatis perfectio, unitas catholicae fidei, pacis concordia, castitas in corpore et anima, quia nihil valet corporis

castitas sine catholicae fidei integritate. Cujus virginis, id est, universalis Ecclesiae amici sunt praedicatores evangelicae veritatis. Et ideo dicit iste Joannes: Amicus sponsi, qui stat et audit, et gaudio gaudet propter vocem sponsi. Stat enim, qui in fide recta permanet, et quod credit praedicat. Quare stat? quia non cadit. Quare non cadit? quia humilis est. Iste praecursor Domini in solida petra stabat, dum ait: Non sum ego Christus, non sum ego sponsus, sed amicus sponsi. Qui gloriam illius quaerit, qui misit eum, merito non cadit, merito stat, merito audit vocem sponsi, et gaudio gaudet propter vocem sponsi. Vox ergo sponsi est: Ite, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti (Matth. XXVIII). Confessus est ergo Joannes, sicut superius audistis, quia non sum ego Christus. Quia cum discipulos multos faceret Jesus, et perferretur ad eum, veluti ut instigaretur (quasi invidio enim narraverunt: Ecce ille facit plures discipulos quam tu), ille confessus est quid esset, et inde meruit ad eum pertinere, quia non est ausus dicere quod est ille. Hoc ergo dixit Joannes: Non potest homo accipere quidquam, nisi fuerit ei datum de coelo. Ergo Christus dat, et homo accipit. Ipsi vos mihi testimonium perhibetis quod dixerim: Non sum ego Christus, sed quia missus sum ante illum. Qui habet sponsam, sponsus est; amicus autem sponsi, qui stat et audit eum, et gaudio gaudet propter vocem sponsi, non sibi gaudium facit de se. Qui enim vult gaudere de se, tristis erit. Qui autem de Deo vult gaudere, semper gaudebit, quia Deus sempiternus est. Talem se dixit Joannes, propter vocem sponsi gaudet amicus sponsi, ait, non propter suam vocem, et stat, et audit eum. Si ergo cadit, non audit eum. De illo enim quondam qui cecidit, dictum est: Et in veritate non stetit (Joan. VIII); de diabolo dictum est. Ergo stare debet amicus sponsi et audire. Quid est stare? permanere in gratia ejus quam accepit. Et audit vocem ad quam gaudeat. Sic erat Joannes: noverat unde gaudebat, non sibi arrogabat quod ipse non erat. Sciebat illuminatum se, non illuminatorem. Erat enim

lumen verum, ait evangelista, quod illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum (Joan. I). Si omnem, ergo et ipsum Joannem, quia ipse de hominibus erat. Sequitur. Et dicit Joannes:

Hoc ergo gaudium meum impletum est. Quod est gaudium ipsius? Ut gaudeat ad vocem sponsi. Multi enim ideo facti sunt insipientes, quia dixerunt se esse sapientes: quos arguit Apostolus in Epistola ad Romanos dicens: Existimantes se esse sapientes, stulti facti sunt (Rom. I). Ergo Deus quod dat gratias agentibus, tollit non agentibus. Noluit esse hoc Joannes, gratus esse voluit: confessus est accepisse se, et gaudere se dixit propter vocem sponsi, et ait: Hoc ergo gaudium meum impletum est.

Illum oportet crescere, me autem minui. Quid est hoc, illum oportet exaltari, me autem humiliari? Magnum hoc Sacramentum est, antequam veniret Dominus Jesus, homines gloriabantur de se: venit ille homo, ut minueretur hominis gloria, et augetetur gloria Dei. Venit ille sine peccato, et invenit omnes cum peccato. Si sic venit ille, ut dimitteret peccata: Deus largiatur, homo confiteatur. Etenim confessio hominis, humilitas hominis; miseratio Dei, altitudo. Si ergo venit ille dimittere peccata, agnoscat homo humilitatem suam, et Deus faciet misericordiam suam. Illum oportet crescere, me autem minui. Hoc est, illum oportet dare, me autem accipere. Illum oportet glorificari, me autem confiteri. Intelligat homo gradum suum, et confiteatur Deo, et audiat Apostolum dicentem homini superbienti et elato, et extollere se volenti: Quid enim habes quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis? Intelligat ergo homo qui accepit, qui volebat suum dicere quod non est ejus, et minuatur. Bonum est enim illi ut Deus in illo glorificetur, ipse in se minuatur, ut in Deo augeatur (I Cor. IV). Haec testimonia, hanc veritatem etiam passionibus suis significaverunt Christus et

Joannes. Nam Joannes capite minutus est, ut et ibi appareret quid est Illum oportet crescere, me autem minui. Hoc est, illum oportet exaltari, me autem humiliari; hoc enim significat et ipsa creatura lucis. Nam Christus natus est diebus crescentibus, Joannes vero decrescentibus, ut ostenderetur quid est Christus, hoc est lumen verum; et quid est Joannes, hoc est illuminatus ab eo. Crescamus nos in illo, et per illum, ut ille crescat in nobis, donec perveniamus ad perfectum diem. Audiamus adhuc quid Joannes de Christo dixerit, vel quid de seipso. Dicit enim:

Qui de sursum venit, super omnes est; et qui de terra est, de terra loquitur. Qui de sursum venit, super omnes est, id est Christus. Qui autem est de terra, terra est, et de terra loquitur, id est Joannes. Cum ergo de terra loquitur omnis homo, terrenus est; et dum terrena loquitur, de terra loquitur. Qui vero illuminatus est ab eo qui est lumen verum, de divinis loquitur. Ergo sursum est gratia Dei, deorsum natura hominis. Carnalis carnaliter aestimat, carnaliter suspicatur. Dum venit gratia Dei illuminans hominem, coelestia loquitur, sicut dictum est: Qui illuminas lucernam meam, Domine Deus meus, illumina tenebras meas (Psal. XVII), hoc est, Illum oportet crescere, me autem minui. Ergo Joannes, quod ad Joannem pertinet, de terra est, et de terra loquitur. Si quid divinum a Joanne audisti, illuminantis est, non recipientis. Qui de coelo venit, super omnes est; et quod vidit et audivit, hoc testatur.

Et testimonium ejus nemo accipit. Quod de coelo venit, super omnes est, Dominus noster Jesus Christus, de quo superius dictum est: Nemo ascendit in coelum, nisi qui descendit de coelo, Filius hominis, qui est in coelo. Est autem super omnes; et quod vidit, et audivit, hoc loquitur. Habet enim et Patrem ipse filius Dei, et audivit a Patre. Et quod audivit a Patre, quid est? quis hoc explicat? Quando lingua mea, quando cor meum sufficere potest, vel cor ad

intelligendum, vel lingua ad proferendum? Quid est quod Filius audivit a Patre? Forte Filius est, Verbum Patris audivit. Imo Filius Verbum Patris est. Cum ergo Verbum Dei filius sit, Filius autem locutus est nobis, non verbum suum, sed verbum Patris se nobis loqui voluit, qui verbum Patris loquebatur. Hoc ergo quomodo decuit et oportuit, dixit Joannes: Qui de coelo venit, super omnes est; et quod vidit et audivit, illud testatur, et testimonium ejus nemo accipit. Si nemo, inquit, accipit, cur ergo Christus venit? Quoniam est quidam populus praeparatus ad iram Dei, damnandus cum diabolo. Horum nemo accipit testimonium Christi. Nam si omnino nemo, nullus homo, quid est quod sequitur:

Qui accipit testimonium ejus, signavit quia Deus verax est? Certe ergo nemo, nisi, ut ipse dicis, qui accipit testimonium ejus, signavit, quia Deus verax est. Respondit ergo fortasse interrogatus Joannes, quasi diceret nobis quid dixerit nemo, est enim quidam populus natus ad iram Dei, et ad hoc praecognitus. Qui sint enim credituri, et qui non sint credituri, novit Dominus; qui sint perseveraturi in eo quod crediderunt, et qui sint lapsuri, novit Deus; et numerati sunt Deo omnes futuri in vitam aeternam. Testimonium ejus qui venit de coelo, nemo accipit. Qui autem accipit testimonium ejus, signavit quia Deus verax est. Signavit dixit, hoc est signum ponit in corde suo, quasi singulare et speciale aliquid, hunc esse verum Deum, qui missus est ob salutem humani generis. Quid est, signavit quia Deus verax est, nisi quia homo mendax est, Deus verax est, quia nemo hominum potest dicere quod veritatis est, nisi illuminetur ab eo qui mentiri non potest? Deus ergo verax, Christus autem Deus. Vis probare? Accipe testimonium ejus, et invenis: Qui enim accipit testimonium ejus, signavit quia Deus verax est. Quis? Ipse qui de coelo venit, et descendit, super omnes est, Deus verax est.

Quem enim misit Deus, verba Dei loquitur. Ipse est Deus verax; ipse est Deus et Dominus noster Jesus Christus, de quo Apostolus ait: Postquam venit plenitudo temporis, misit Deus Filium suum factum ex muliere, factum sub lege (Galat. IV).

Quem enim misit Deus, verba Dei loquitur. Hoc utique de Christo dicebat, ut se ab illo distingueret. Quid enim? Joannem nonne Deus misit? An non ipse dixit: Missus sum ante eum? et: Qui me misit baptizare in aqua (Joan. I). Et de illo dictum est: Ecce mitto angelum meum ante te, et praeparabit viam tuam (Malach. III). Nonne et ipse verba Dei loquitur, de quo etiam dictum est quod sit amplius quam propheta (Matth. XII)? Si ergo et ipsum Dominus misit, et verba Dei loquitur, quomodo ad distinctionem de Christo eum dixisse accipimus: Quem enim misit Deus, verba Dei loquitur? Sed vide quid adjungat.

Non enim ad mensuram dat Deus Spiritum. Audi Apostolum dicentem: Secundum mensuram donationis Christi (Ephes. IV). Hominibus ad mensuram dat, unico filio non dat ad mensuram. Quomodo hominibus ad mensuram? Alii quidem datur per Spiritum sermo sapientiae, alii sermo scientiae secundum eundem Spiritum, alii fides in eodem Spiritu, alii prophetia, alii judicatio spirituum, alii genera linguarum, alii dona curationum (I Cor. XII). Nunquid omnes prophetae? Nunquid omnes doctores? Nunquid omnes virtutes? Nunquid omnes dona habent sanitatum? Nunquid omnes linguis loquuntur? Nunquid omnes interpretantur? Aliud habet ille, aliud iste; et quod habet iste, non habet ille. Mensura est, divisio quaedam donorum est. Ergo hominibus mensura datur et concordia, ubi unum corpus facit. Quomodo aliud accipit manus ut operetur, aliud oculus ut videat, aliud auris ut audiat, aliud pes ut ambulet: anima tamen una est, quae agit omnia; in manu ut operetur, in pede ut ambulet, in aure ut audiat, in oculo

ut videat; sic sunt etiam diversa dona fidelium, tanquam membris ad mensuram cuique propria distributa. Sed Christus, qui dat, non ad mensuram accepit. Audi enim adhuc quod sequitur, quia de Filio dixerat.

Non enim ad mensuram dat Deus Spiritum. Pater diligit Filium, et omnia dedit in manu ejus. Ut nosset et hic quam distincte dictum est Pater diligit Filium. Quare enim? Pater non diligit Joannem? et tamen non omnia dedit in manu ejus. Pater non diligit Paulum? et tamen non omnia dedit in manu ejus. Pater diligit Filium, sed quomodo Pater Filium, non quomodo dominus servum; quomodo unicum, non quomodo adoptatum. Itaque omnia dedit in manu ejus, Quid est omnia. Ut tantum sit Filius, quantus est Pater.

CAPUT IV.

Cum ergo audisset Jesus quia audierunt Pharisaei, etc. Utique Dominus si sciret Pharisaeos ita de se cognovisse, quod plures discipulos faceret, et quod plures discipulos baptizaret, ut hoc eis ad salutem pertineret sequendo eum ut et ipsi essent discipuli, et ipsi vellent ab eo baptizari magis, non relinqueret Judaeam terram, sed propter illos maneret ibi. Quia vero cognovit eorum scientiam, simul cognovit et invidentiam, quia non hoc propterea didicerant, ut sequerentur: abiit inde. Poterat quidem ille et praesens ab his non teneri, si nollet; sed quia in omni re quam gessit ut homo hominibus in se credituris praebebat exemplum, quia unusquisque servus Dei non peccat si secesserit in alium locum, videns furorem fortem persequentium se, aut quaeri in malum animam suam; videretur autem ibi servus Dei peccare si faceret, nisi in faciendo Dominus praecessisset: fecit hoc ille Magister bonus, ut doceret, non quod timeret. Fortassis etiam hoc moveat, cur dictum sit: Baptizabat Jesus plures quam Joannes, et posteaquam dictum est baptizabat, subjectum est, quanquam Jesus non

baptizaret, sed discipuli ejus. Quid ergo? Falsum dictum erat, et correctum est? an utrumque verum? quia Jesus et baptizabat, et non baptizabat. Baptizabat enim, quia ipse mundabat; non baptizabat, quia non ipse tingebat. Praebebant discipuli ministerium corporis, praebebat ille adjutorium majestatis. Quando enim cessaret a baptizando, qui non cessat a mundando? de quo dictum est ab eodem Joanne, per Joannis Baptistae personam dicentis: Hic est qui baptizat (Joan. I). Ergo Jesus adhuc baptizat. Et quousque baptizandi sunt, qui baptizandi sunt, Jesus baptizat. Securus homo accedat ad inferiorem ministrum, habet etenim superiorem magistrum. Sed forte dicat aliquis: Baptizat Christus quidem in spiritu, non in corpore. Quasi vero alterius dono quam illius quisquam etiam sacramento corporalis et visibilis baptismatis imbuatur. Vis nosse quia ipse baptizat non solum spiritu, sed etiam aqua? Audi Apostolum: Sicut Christus, inquit, dilexit Ecclesiam suam, et seipsum tradidit pro ea, mundans eam lavacro aquae in verbo, ut exhiberet sibi ipse gloriosam Ecclesiam, non habentem maculam neque rugam, aut aliquid ejusmodi. Mundans eam, unde? lavacro aquae in verbo (Ephes. V). Tolle aquam, non est baptisma. Tolle verbum, non est baptisma. Quaeri enim solet si in hoc baptismo discipulorum Christi Spiritus sanctus daretur, propter verba quae in sequenti hujus evangelii loco leguntur, ubi dicitur: Spiritus sanctus nondum fuerat datus, quia Jesus non fuerat glorificatus (Joan. VII). Profecto dabatur Spiritus sanctus in hoc discipulorum Christi baptismo, licet non ea manifestatione, qua post ascensionem Christi decima die in igneis linguis datus est. Nam quod quaedam latenter, quaedam vero per visibilem creaturam visibiliter Deus operatur, pertinet ad gubernationem prudentiae, qua omnes divinae actiones, locorum, temporumque ordinis distinctione pulcherrima aguntur. Quomodo autem ipse Dominus secum habebat utique Spiritum sanctum in ipso homine quem gerebat, quando ut baptizaretur venit ad Joannem, et tamen posteaquam baptizatus est,

descendere in eum columbae specie Spiritus sanctus visus est, sic intelligendum est, ante manifestum est visibilem adventum Spiritus sancti quoscunque sanctos eum latenter habere potuisse. Ita sane hoc dicimus, ut intelligamus etiam per ipsam visibilem demonstrationem Spiritus sancti (qui adventus ejus dicitur) ineffabili vel etiam incogitabili modo largius in hominum corda plenitudinem ejus infusam. Sequitur:

Reliquit Judaeam, et abiit iterum in Galilaeam. Quid est, reliquit Judaeam, nisi, reliquit infidelitate illorum qui eum recipere noluerunt, et lapidem quem aedificare debuerant reprobaverunt? et abiit per apostolos in Galilaeam, id est, in volubilitatem hujus mundi, praecipiens apostolis: Ite, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti (Matth. XXVIII). Oportebat enim eum transire per Samariam. In lectione vero Evangelii, infirmitatem humani generis suscepisse Dominum Jesum Christum, plenissime nobis sanctus evangelista monstravit. Siquidem cum dixisset venisse Dominum in civitatem Samariae, quae dicitur Sichar, juxta praedium quod dedit Jacob filio suo Joseph, in quo praedio erat fons Jacob, addidit:

Jesus, inquit, fatigatus ex itinere, sedebat sic supra puteum. Quod praedium sanctus Jacob Joseph filio suo dereliquerat, quod non tam Joseph quam Christo arbitror derelictum, cujus figuram sanctus Joseph patriarcha portabat, quem vere sol adorat, et luna, omnes stellae, benedicunt. Ad hoc praedium ideo venit Dominus, ut Samaritani, qui haereditatem sibi patriarchae Israel vindicare cupiebant, agnoscerent possessorem suum, et converterentur ad Christum, quia legitimus patriarchae haeres sit factus. Dicit enim evangelista: Jesus autem fatigatus ex itinere sedebat sic supra puteum. Evangelica Sacramenta in Domini nostri Jesu Christi dictis factisque signata, non hominibus patent, et ea nonnulli minus diligenter minusque sobrie interpretando, asserunt

plerumque pro salute perniciem, et pro cognitione veritatis errorem. Hincque illud est sacramentum, quod scriptum est, Dominum hora diei sexta venisse ad puteum Jacob, fessumque ab itinere resedisse, a muliere Samaritana potum petisse, et caetera quae in eodem loco scripta discutienda et pertractanda dicuntur. De qua re id primum tenendum, quod in omnibus Scripturis summa vigilantia custodire oportet, ut secundum fidem sit sacramenti divini expositio. Hora igitur diei sexta venit ad puteum Dominus noster. Video in puteo tenebrosam profunditatem, admoneor ergo intelligere mundi hujus infimas partes (Ephes. IV), id est, terrenas, quo venit Jesus hora sexta, id est, sexta aetate generis humani, tanquam in senectute veteris hominis, quo jubemur exui ut induamur novo, qui secundum Deum creatus est. Nam sexta aetas senectus est, quia prima infantia, secunda pueritia, tertia adolescentia, quarta juvenus, quinta gravitas. Veteris itaque hominis vita, quae secundum carnem temporali conditione peragitur, sexta aetate, id est, senectute, concluditur, quia in senectute (ut dixi) humani generis, Dominus noster Creator nobis et Reparator advenit, ut moriente, scilicet, vetere homine, novum in se constitueret, quem exutum luto terreno, in coelestia regna transferret. Ergo nunc puteus, ut dictum est, mundi hujus terrenum laborem et errorem tenebrosa profunditate significat. Dictum est ab Apostolo: Et si exterior homo noster corrumpitur, sed interior autem renovatur de die in diem (II Cor. IV). Rectissime omnino, quoniam omnia visibilia ad exteriorem hominem pertinent, quibus Christiana disciplina renuntiat, hora sexta venit Dominus, id est, medio die, unde jam incipit sol iste visibilis declinare in occasum, quoniam et nobis vocatis a Christo ad invisibilium amorem, homo interior recreatus ad interiorem lucem, quae nunquam occidit, revertitur, secundum apostolicam disciplinam non quaerens quae videntur, sed quae non videntur. Quae enim videntur temporalia sunt; quae autem non videntur aeterna sunt (II Cor. IV). Quod autem fatigatus venit ad

puteum, infirmitatem carnis significat; quod dedit humilitatem, quia et imbecillitatem carnis pro nobis suscepit, et homo hominibus tam humiliter apparere dignatus est. De hac infirmitate carnis propheta dicit: Homo in plaga positus, et sciens ferre imbecillitatem (Isai. LIII). De humilitate vero loquitur Apostolus, dicens: Humiliavit se, factus subditus usque ad mortem (Philip. II). Quanquam illud quod sedit, quoniam solent sedere doctores, possit alio intellectu non humilitatis modestiam, sed magistri demonstrare personam. Sed quaeri potest quare a muliere Samaritana, quae implenda gratiae venerat, bibere postulaverit, cum ipse postea spiritalis fontis affluentiam se petentibus dare posse praedicaverit? Sed scilicet sciebat Deus mulieris illius fidem, quae quoniam Samaritana erat, solet Samariae idololatriae imaginem sustinere. Ipsi enim separati a populo Judaeorum, simulacris mutorum animalium, id est, vaccis aureis animarum suarum decus addixerant. Venerat autem Jesus Dominus noster, ut gentium multitudinem, quae simulacris servierat, ad unitatem fidei Christianae et incorruptae religionis adduceret. Non enim est, inquit, sanis opus medicus, sed male habentibus (Matth. IX). Ergo eorum fidem sitit, pro quibus sanguinem fudit.

Dixit ergo ad eam Jesus: Mulier, da mihi bibere. Et ut noverat quae sitiebat Dominus noster, post paululum veniebant discipuli ejus, qui perrexerant in civitatem ut cibos emerent; qui dicunt ei:

Rabbi, manduca. Ille autem dixit eis: Ego habeo escam manducare quam vos nescitis. Dicunt discipuli ejus ad alterutrum: Nunquid aliquis attulit ei manducare? Dicit eis Jesus: Cibum meum est ut faciam voluntatem ejus qui me misit, ut perficiam opus ejus. Nunquid hic intelligitur aliud voluntas Patris qui eum misit, et opus ejus quod perficere velle respondit, nisi ut nos ad fidem suam a pernicioso mundi errore converteret? Qualis est ergo

cibus ejus, talis et potus, quia propter hoc in illa muliere sitiebat, ut faceret in ea voluntatem Patris et perficeret opus ejus. Sed carnaliter intelligens respondit

Tu cum sis Judaeus, quomodo a me bibere poscis, cum sim mulier Samaritana? Non enim coutuntur Judaei Samaritanis. Cui Dominus noster dixit: Si scires donum Dei, et quis est qui dicit tibi: Da mihi bibere, tu magis petisses ab eo, et dedisset tibi aquam vivam. Ut hinc ei ostenderet non se talem aquam petisse qualem intellexerat. Sed quia ipse sitiebat fidem ejus, eidem sciendi Spiritum sanctum dare cupiebat. Hanc enim recte intelligimus aquam vivam, quod est donum Dei, sicut ipse ait: si scires donum Dei; et sicut idem Joannes testatur alio loco dicens, quod stabat Jesus, et clamabat: Si quis sitit, veniat, et bibat (Joan. VII), consequenter omnino: Qui credit in me, sicut dixit Scriptura, flumina de ventre ejus fluent aquae vivae (Ibid.). Quia primo credimus ut haec dona mereamur. Hoc ergo flumen aquae vivae, quod illi mulieri volebat dare, merces est fidei, quam prius in illa sitiebat. De cujus aquae vivae interpretatione ita subjicit: Hoc autem dicebat, inquit, de Spiritu quem accepturi erant hi qui in eum credituri erant. Nondum enim erat Spiritus datus, quia Jesus nondum fuerat clarificatus (Ibid.). Hoc itaque donum Spiritus sancti est, quod post suam clarificationem dedit Ecclesiae, sicut alia Scriptura dicit: Ascendens in altum, captivam duxit captivitatem, dedit dona hominibus (Psal. LXVII). Sed adhuc illa mulier carnaliter sapit, sic enim respondit:

Domine, neque hauritorium habes, et puteus altus est, unde ergo habes aquam vivam? Nunquid tu major es patre nostro Jacob qui dedit hunc puteum, et ipse ex eo bibit, et filii ejus, et pecora ejus? Nunc vero jam Dominus exponit quid dixerit:

Omnis, inquit, qui biberit ex aqua ista, sitiet iterum; qui autem biberit de aqua quam ego dedero, non sitiet in

sempiternum; sed aqua illa quam dedero fiet in eo fons aquae salientis in vitam aeternam. Sed mulier prudentiam carnis amplectitur. Quid enim respondit?

Domine, da mihi hanc aquam, ut neque sitiam, neque veniam huc haurire. Dicit ei Jesus: Vade, voca virum tuum, et veni huc. Cum sciret eam virum non habere, cur hoc dixerit, quaeritur, namque cum mulier dixit:

Non habeo virum, dicit ei Jesus: Bene dixisti non habere te virum, quinque enim viros habuisti; et nunc quem habes, non est tuus vir, hoc vere dixisti. Sed non sunt haec carnaliter accipienda, ne huic ipsi adhuc mulieri Samaritanae similes esse videamur, sed de illo dono Dei, si aliquid jam gustavimus, spiritualiter istud tractemus. Quinque viros, quinque libros qui per Moysen ministrati sunt nonnulli accipiunt. Quod autem dictum est: Et nunc quem habes, non est tuus vir, de seipso Dominum dixisse intelligunt, ut iste sit sensus: Primo quinque libris Moysi quinque viris servisti; nunc autem quem habes, id est, quem audis, non est tuus vir, quia nondum in eum credidisti. Sed quoniam nondum credens Christo, adhuc utique illorum quinque virorum, id est, quinque librorum, copulatione tenebatur, potest movere quomodo dici potuerit: Quinque viros habuisti, quasi nunc eos jam non haberet, cum adhuc utique ipsis subdita viveret. Deinde cum quinque libri Moysi nihil aliud quam Christum praedicent, sicut ipse ait: Si crederetis Moysi, crederetis forsitan et mihi, ille enim de me scripsit (Joan. III), quomodo potest intelligi a quinque illis libris recedere hominem, ut ad Christum transeat, cum ille qui credit in Christum, non relinquendos quinque illos libros, sed spiritualiter intelligendos multo beatius amplectatur? Est ergo alius intellectus, ut quinque viri intelligantur quinque corporis sensus: unus qui ad oculos pertinet, quo lucem istam visibilem, et quoslibet colores, formasque corporum, cernimus. Alter est aurium, quo vocum et omnium sonorum monumenta sentimus. Tertius narium,

quo varia odorum suavitate delectamur. Quartus in ore gustus dulcia et amara sentit, et omnium saporum habet examen. Quintus per totum corpus tangendo dijudicat calida et frigida, et dura et mollia, et levia et aspera; et quidquid aliud est, tangendo sentimus. Istis itaque carnalibus quinque sensibus prima hominis aetas imbuitur, necessitate naturae mortalis, quia ita post peccatum primi hominis nati sumus, ut nondum reddita luce mentis, carnalibus sensibus subditi, carnalem vitam sine ulla veritatis intelligentia transeamus. Tales necesse est esse infantes, et parvulos pueros, qui nondum possunt accipere rationem. Et quia naturales sunt isti sensus, qui primam aetatem regunt, et Deo artifice nobis tributi sunt, recte dicuntur viri, id est mariti, tanquam legitimi, quoniam non eos error vitio proprio, sed Deo artifice natura contribuit. Cum aut quisque ad eam venerit aetatem in qua possit capax esse rationis, si veritatem statim comprehendere potuerit, non illis sensibus rectoribus uteretur, sed habebit virum spiritum rationalem, cui sensus illos in famulatum redigat, servituti subjiciens corpus suum, cum anima non jam viris quinque, id est quinque corporeis sensibus subdita est, sed Verbum divinum habet legitimum virum, cui copulata et inhaerens, cum et ipse Spiritus hominis haeserit Christo, quia caput viri Christus est (I Cor. XI), amplexa spiritalia, aeterna vita sine ullo separationis timore perfruitur. Quinis enim separe tenebatur, quae significabat multitudinem saeculi vanis superstitionibus subjugari, post tempora illa quinque carnalium sensuum, quibus prima aetas, ut diximus, regitur: non eam Verbum Dei acceperat in conjugium, sed complexu adulterino diabolus obtinebat. Itaque illi Dominus dicit, videns eam esse carnalem, id est, carnaliter sapere: Vade, voca virum tuum, et veni huc, id est: Remove ab affectione carnali in qua nunc constituta es, unde non potes intelligere quae loquor; et voca virum tuum, id est, In spiritu intelligentiae praesens esto. Est enim animae quasi maritus quodammodo Spiritus hominis, qui animale affectionem tanquam

conjugem regit: non ille Spiritus sanctus, qui cum Patre et Filio incommutabiliter datur; sed spiritus hominis, de quo Apostolus dicit: Nemo scit quid est in homine, nisi spiritus hominis (I Cor. II), nam et ille Spiritus sanctus, spiritus Dei est; de quo iterum dicit: Sic et quae Dei sunt nemo scit, nisi Spiritus Dei (Ibid.). Hic ergo spiritus hominis cum praesens est, id est, intentus est, et se pietate subjicit Deo, intelligit homo quae spiritaliter dicuntur. Cum autem diaboli error tanquam absente intellectu in anima dominatur, adulter est. Voca ergo, inquit, virum tuum, id est, spiritum qui est in te, quo potest homo intelligere spiritalia. Si enim lux veritatis illustret vir, adesse intelligitur. Voca igitur virum tuum, ut ipse adsit cum loquor tibi, ut spiritalem aquam accipias. Cui virum se habere neganti. Bene, inquit, dixisti. Quinque enim viros habuisti, id est, quinque sensus carnales te in prima aetate rexerunt; et nunc quem habes, non est tuus vir, quia non est in te spiritus qui intelligat Deum, cum quo legitimum potes habere conjugium: sed error diaboli potius dominatur, qui te adulterina contaminatione corrumpit. Et fortasse ut intelligentibus indicaret quinque memoratos corporis sensus, quinque virorum nomine significari, post quinque carnales responsiones ista mulier sexta responsione nominat Christum. Nam prima ejus responsio est: Tu cum sis Judaeus, quomodo a me bibere petis? secunda: Domine, neque in quo haurias habes, et puteus altus est; tertia: Domine, da mihi hanc aquam, ut non sitiam, neque veniam huc haurire; quarta: Non habeo virum; quinta: Video quia propheta es: patres nostri in monte hoc adoraverunt. Nam ista responsio carnalis est, carnalibus enim datus fuerat locus terrenus ubi orarent, spiritalis autem in spiritu et veritate adoraruros Dominus dixit. Quod posteaquam locutus est, sexta mulier responsione Christum fatetur omnium historiam esse docturum.

Dicit enim: Scio quoniam Messias venit, qui dicitur Christus; cum ergo venerit, ipse nobis annuntiabit omnia.

Sed adhuc errat, quia eum quem venturum sperat venisse non videt. Verumtamen, misericordia Domini, nunc error iste tanquam adulter expellitur.

Dicit enim ei Jesus: Ego sum, qui tecum loquor. Quo audito, illa nihil respondit, sed statim, relicta hydria sua, abiit in civitatem festinans, ut Evangelium et Domini adventum non tantum crederet, sed etiam praedicaret. Nec hoc, quod relicta hydria discessit, negligenter praetereundum est: hydria enim fortasse amorem saeculi hujus significat, id est, cupiditatem: quia sibi homines de tenebrosa profunditate, cujus imaginem puteus gerit, hoc est de terrena, conversatione hauriunt voluptatem: qua percepta, iterum in ejus appetitum inardescunt, sicut de aqua illa qui biberit sitiet iterum. Oportebat autem ut Christo credens, saeculo renuntiaret, et relicta hydria, cupiditatem saecularem se reliquisse monstraret, non solum corde credens ad justitiam, sed etiam ad salutem professura, praedicatura credidit.

Dicit ei mulier: Domine, video quia propheta es tu. Coepit venire vir, nondum plene venit; prophetam Dominum putabat: erat quidem propheta, nam de seipso ait: Non est propheta sine honore, nisi in patria sua (Luc. IV). Item de illo dictum est ad Moysen: Prophetam eis suscitabo de fratribus eorum similem tui (Deut. XVIII): similem scilicet ad formam carnis, non ad eminentiam majestatis. Ergo invenimus Dominum Jesum dictum prophetam, proinde jam non multum errat mulier ista. Video, inquit, quia propheta es tu, incipit adulterum excludere: Video quia propheta es, et incipit quaerere quod illam solebat movere. Contentio quippe fuerat inter Samaritanos et Judaeos, quia Judaei in templo a Salomone fabricato adorabant Deum; Samaritani longe inde positi, non in eo adorabant; et ideo Judaei meliores se esse volebant, qui in templo adorabant Deum. Non enim contumetur Judaei Samaritanis, quia dicebant eis: Quoniam vos in templo adoratis, et ideo vos nobis

meliores esse perhibetis, quod nos non habemus: nunquid patres nostri, qui Deo placuerunt, in illo templo adoraverunt? Nonne in isto monte adoraverunt, ubi nunc sum? Melius ergo nos, inquit, in hoc monte Deum rogamus, ubi patres nostri rogaverunt. Contendebant utrique ignari, quia virum non habentes, illi pro templo, isti pro monte inflammabantur adversus invicem. Dominus tamen modo quid docet mulierem, tanquam cujus vir coeperit praesens esse? Dicit ei mulier: Domine, video quia propheta es tu, patres nostri in monte hoc adoraverunt, et vos dicitis quia Jerosolymis adorare oportet. Dicit ei Jesus:

Mulier, crede mihi. Credit enim Ecclesia sponso, sicut scriptum est in Canticis canticorum: En dilectus meus loquitur mihi: Surge, propera, amica mea, et veni. Jam enim hiems transiit, imber abiit, flores apparuerunt in terra, tempus putationis advenit, vox turturis audita est in terra nostra (Cant. II). Merito jam praesente viro audit mulier: Crede mihi, jam enim est in te qui credat, quia praesens est vir tuus. Coepisti adesse intellectu, quando me prophetam appellasti. Mulier, crede mihi, quia nisi credideritis, non intelligetis. Ergo, mulier, crede mihi:

Quia veniet hora, quando neque in monte hoc, neque in Jerosolymis adorabitis Patrem. Vos adoratis quod nescitis; nos adoramus quod scimus, quia salus ex Judaeis est. Sed veniet hora, et nunc est, quando. Quae ergo hora?

Quando veri adoratores adorabunt non in monte isto, non in templo, sed in spiritu et veritate. Spiritus est Deus. Si corpus esset Deus, oportebat eum adorari in monte, quia et corporeus mons; oportebat eum adorari in templo, quia corporeum est templum.

Spiritus est Deus, et eos qui adorant eum, in spiritu oportet adorare. Nos adoramus quod scimus; vos adoratis

quod nescitis, quoniam salus ex Judaeis est. Multum dedit Judaeis, sed noli istos reprobos accipere. Parietem illum accipe, cui adjunctus est altus paries, ut pariter in lapide angulari, qui est Christus, copularentur. Unus enim paries a Judaeis, unus a gentibus. Longe a se isti parietes, sed donec in angulo jungantur. Alienigenae autem hospites erant, et peregrini a testamentis Dei. Secundum hoc ergo dictum est: Nos adoramus quod scimus. Ex persona siquidem Judaeorum sic dictum est, sed de qualibus fuerunt apostoli, quales fuerunt prophetae, quales fuerunt illi omnes sancti qui omnia sua vendiderunt, et pretia rerum suarum ad pedes apostolorum posuerunt (Act. IV). Non repulit enim Deus plebem suam quam praesciit (Psal. XCIII). Audivit hoc mulier ista, et addidit. Jamdudum prophetam dixerat. Vidit alia dicere eum cum quo loquebatur, qui jam plus esset quam propheta; et quid responderit, videte. Dicit ei mulier:

Scio quia Messias veniet, qui dicitur Christus. Cum ergo venerit, ille nobis omnia demonstrabit. Quid est hoc? Modo, inquit, de templo contendunt Judaei, et nos de monte contendimus. Cum ille venerit, montem spernet, et templum evertet, docebit iste omnia, ut in spiritu et veritate noverimus adorare. Sciebat quis eam posset docere, sed jam docentem nondum agnoscebat. Jam ergo digna erat cui manifestaretur. Messias autem unctus est, unctus Graece Christus est, Hebraice Messias. Ergo dicit ei mulier: Scio quia Messias veniet, qui dicitur Christus. Cum ergo venerit, ille nobis annuntiabit omnia.

Dicit ei Jesus: Ego sum, qui loquor tecum. Vocavit virum suum; factus est vir ejus caput mulieris; factus est Christus caput viri. Jam mulier ordinatur in fide, et regitur bene victura. Posteaquam audivit hoc: Ego sum, qui loquor tecum; jam ultra quid diceret, quando Christus Dominus manifestare se voluit mulieri, cui dixerat: Crede mihi?

Et continuo venerunt discipuli, et mirabantur quia cum muliere loquebatur. Quia quaerebat perditam, qui venerat quaerere quod perierat (Luc. XIX), hoc illi mirabantur. Bonum enim mirabantur, non malum suspicabantur.

Nemo tamen dixit: Quia quaeris, aut quia loqueris cum illa? Reliquit ergo hydriam suam mulier, audito: Ego sum, qui loquor tecum. Et recepto in corde Christo Domino, quid faceret, nisi jam hydriam dimitteret, et evangelizare curreret? Projecit cupiditatem, et properavit annuntiare veritatem. Discant qui volunt evangelizare, projiciant hydriam ad puteum. Recordamini quid superius dixerim de hydria. Vas erat quo aqua hauriebatur. Graeco nomine appellatur --- , quoniam Graece aqua --- dicitur; tanquam si aquarium diceretur. Projecit ergo hydriam, quae non jam usui, sed oneri fuit. Avida quippe desiderabat aqua illa satiari, ut nuntiaret Christum. Onere abjecto, cucurrit ad civitatem.

Et dicit illis hominibus: Venite et videte hominem qui dixit mihi omnia quae feci, nunquid ipse est Christus? Exierunt de civitate, et veniebant ad eum, et rogabant eum discipuli dicentes: Rabbi, manduca. Ierant enim emere cibos, et venerant. Ille autem dixit: Ego cibum habeo manducare, quem vos nescitis. Dicebant ergo discipuli ad invicem: Nunquid aliquis attulit ei manducare? Quid mirum si mulier illa non intelligebat aquam? Ecce discipuli nondum intelligunt escam. Audivit autem cogitationes eorum, et jam instruit ut magister, non per circuitum, sicut illam, cujus adhuc virum requirebat, sed jam aperte.

Meus, inquit, cibus est ut faciam voluntatem ejus qui me misit. Ergo et potus ipse erat in illa muliere ut faceret voluntatem ejus qui eum misit. Ideo dicebat: Sitio, da mihi bibere, scilicet, ut fidem in ea operaretur, et fidem ejus

biberet, et eam in corpus suum trajiceret. Corpus enim ejus est Ecclesia. Ergo, inquit, ipse est cibus meus ut faciam voluntatem ejus qui me misit.

Nonne vos dicitis quod adhuc quatuor menses sunt, et messis venit? In opus fervebat, et operarios mittere disponebat. Vos quatuor menses computatis ad messem, ego vobis aliam messem albam et paratam ostendo.

Ecce dico vobis: Levate oculos vestros, et videte, quia jam albae sunt regiones ad messem. Ergo messorum missurus est. In hoc enim est verbum verum, quia alius est qui metit, alius est qui seminat, ut qui seminat simul gaudeat, et qui metit. Ego vos misi metere quod vos non laborastis. Alii laboraverunt, et vos in eorum laborem introistis. Quid ergo messorum misit, non seminatores? Quo messorum? ubi jam alii laboraverunt. Nam ubi jam laboratum erat, et seminatum erat, jam maturum factum, falcem et trituram desiderabat. Quo ergo erant messorum mittendi? Ubi jam prophetae praedicaverant, ipsi enim seminatores. Nam si ipsi non seminatores, unde ad illa mulier pervenerat: Scio quia Messias veniet? Jam ista mulier fructus maturus erat, et erant albae messes, et falcem quaerebant. Misi vos. Quo? metere quod non seminastis; alii laboraverunt, et vos in labores eorum introistis. Qui laboraverunt? Ipse Abraham, Isaac et Jacob. Legite labores illorum: in omnibus laboribus eorum prophetia est Christi. Et ideo seminatores Moyses, et caeteri patriarchae, et omnes prophetae, quanta pertulerunt in illo frigore quando seminabant? Ergo jam Judaea messis parata erat: merito ibi tanquam matura seges fuit, quando tot millia hominum pretia rerum suarum afferebant, et ad pedes apostolorum ponentes (Act. IV), perditis humeri sarcinis saecularibus, Christum Dominum sequebantur. Vere matura messis. Quid inde factum est de ipsa messe? Ejecta sunt pauca grana, et seminaverunt orbem terrarum? et surgit alia messis, quae in fine saeculi metenda est. De ipsa messe dicitur: Qui

seminant in lacrymis, in gaudio metent (Psal. XII). Ad istam ergo messem non apostoli, sed angeli, mittuntur. Messores, inquit, angeli sunt. Ista ergo messis crescit inter zizania, et exspectat purgari in finem. Illa vero messis jam matura erat, quod prius missi sunt discipuli, ubi et prophetae laboraverunt. Sed tamen, fratres, videte quid dictum sit: Simul gaudeat, et qui seminat, et qui metit. Dispaes temporales labores habuerunt, sed gaudio pariter perfruentur, mercedem simul accepturi suam, vitam aeternam.

Ex civitate autem illa multi crediderunt in eum propter sermonem ejus, propter verbum mulieris testimonium perhibentis, Quia dixit mihi omnia quaecumque feci. Cum venissent autem ad illum Samaritani, rogaverunt ut apud eos maneret; et mansit ibi duos dies; et multo plures crediderunt propter sermonem ejus; et mulieri dicebant: Quia jam non propter tuam loquelam credimus. Ipsi enim audivimus, et scimus quia hic est vere Salvator mundi. Et hoc paululum animadvertendum est, quia lectio terminata est: mulier prima nuntiavit, et ad mulieris testimonium crediderunt Samaritani, et rogaverunt eum ut apud eos maneret; et mansit ibi duos dies; et plures crediderunt; et cum credidissent, dicebant mulieri: Non jam propter verbum tuum credimus, sed ipsi cognovimus et scimus quia hic est vere Salvator mundi. Primo per famam, postea per praesentiam. Sic agitur hodie cum iis qui foris sunt, et nondum Christiani sunt, Christus nuntiatur per Christianos amicos, tantum illa muliere, hoc est Ecclesia, annuntiante ut ad Christum veniant. Credunt per istam famam; manet apud eos biduo; hoc est, dat illis duo praecepta charitatis; et multo plures in eum credunt firmius, quoniam vere ipse est Salvator mundi.

Post duos autem dies exiit inde. Ipse enim Jesus testimonium perhibuit quia propheta in sua patria honorem non habet. Confirmatis vero Samaritanis in fide

et charitate, id est, gentibus, revertitur novissimis diebus hujus saeculi in patriam, in qua necdum honorem habuit; de qua ipse in hoc loco testatur quia propheta in sua patria honorem non habet. In patria vero miracula fecit, et non crediderunt in eum; in Samaria non fecit, tamen crediderunt unius feminae testimonio. In Filium enim Dei credidit Ecclesia apostolica praedicatione, quae a Synagoga rejecta est; unde in patria sua terrena ipso Christo praedicante non nisi pauci crediderunt. Et hoc est quod in alio loco unus evangelista ait: Qui credit in me, opera quae ego facio et ipse faciet, et majora horum faciet (Joan. XIV). Majora opera fuerunt, totius mundi fides per apostolicam praedicationem, quam Christi, qui in Judaea paucos admodum salvavit, in tantum paucos, ut discipuli sui, praeter duodecim, dimiserint eum, sicut dictum est: Multi discipulorum ejus abierunt retro, et jam non cum illo ambulabant (Joan. VI).

Exceperunt eum Galilaei, cum omnia vidissent quae fecerat Jerosolymis in die festo; et ipsi ascenderunt ad diem festum. Forte miraculorum curiositate incitati, non voluntate praedicationis ejus audiendae.

Venit ergo Jesus iterum in Cana Galilaeae, ubi aquam vinum fecit. Quasi diceret: Quamvis plena domus esset discumbentium, ubi miraculum in conspectu illorum fecit Christus, tamen pauci crediderunt in eum, dicente evangelista: Et crediderunt in eum discipuli ejus. Et forsitan ad verecundiam dictum est civium suorum, et ad laudem alienigenarum. Nam Galilaei cives fuerunt Christi, et Samaritani alienigenae fuerunt. In sacra legitur historia:

Erat autem quidam regulus, cujus filius infirmabatur Capharnaum. Regulus diminutivum nomen est a rege; et ideo forsitan regulus dicitur iste, quia salutem poposcit filio suo, qui plenam non habuit fidem, habuit et non habuit. Ideo audivit: Nisi signa et prodigia videritis, non

credit. Qui enim salutem quaerebat pro filio, procul dubio credebatur. Neque enim ab eo quaereret salutem, quem non crederet Salvatorem. Quare ergo dicitur: Nisi signa et prodigia videritis, non creditis, qui ante crederet quam signum videret? Sed mementote qui petit, aperte cognoscetis quia in fide dubitavit. Poposcit namque ut descenderet et sanaret filium eius. Corporalem ergo praesentiam Domini quaerebat, qui per spiritum nusquam deerat. Minus itaque in illum credidit, quem non putabat posse salutem dare, nisi praesens esset et corpore. Si enim perfecte credidisset, procul dubio sciret quia non est locus ubi non est Deus. Ex magna ergo parte divisus est, quia honorem non dedit majestati, sed praesentiae carnali. Et salutem itaque filio petiit, et tamen in fide dubitavit, quia eum ad quem venerat, et potentem ad curandum credidit, et tamen morienti filio esse absentem putavit Deum. Sed Dominus qui rogatur ut vadat, quia non desit ubi invitatur indicat, solo jussu salutem reddidit, qui voluntate omnia creavit. Qua in re hoc nobis solerter intuendum, quod, sicut alio Evangelista testante didicimus: Centurio ad Dominum dixit: Domine, puer meus jacet paralyticus in domo, et male torquetur (Matth. VIII). Cui Jesus protinus respondit: Ego veniam, et curabo eum. Quid est quod regulus rogat ut ad eius filium veniat, et tamen corporaliter ire recusat; ad servum vero centurionis non invitatur, et tamen se corporaliter ire pollicetur? Reguli filio per corporalem praesentiam non dignatur adesse, centurionis servo non dedignatur occurrere. Quid est hoc? nisi quod superbia nostra retunditur, qui in hominibus non naturam, qui ad imaginem Dei facti sunt, sed honores et divitias veneramur; cumque pensamus quae circa eos sunt, profecto interiora minime pervidemus. Dum ea consideramus quae in corporibus despecta sunt, negligimus pensare quid sunt. Redemptor vero noster, ut ostenderet quia quae alta sunt hominum sanctis despicienda sunt, et quae despecta sunt hominum despicienda non sunt, ad filium reguli ire noluit, ad

servum centurionis ire paratus fuit. Increpata est ergo superbia nostra, quae nescit pensare homines propter homines, sola, ut diximus, quae circumstant hominibus pensat. Naturam non aspicit, honorem Dei in hominibus non agnoscit. Ecce ire non vult Filius Dei ad filium reguli, et tamen venire paratus est ad salutem servi. Hoc est quod Apostolus ait: Infirma mundi elegit Deus, ut confundat fortia (I Cor. I).

Credidit homo sermoni quem dixit ei Jesus, et ibat. Incipiebat enim fidem habere in sermone Jesu, et ideo sanitatem meruit filii; et qui ex parte dubius venit, fidelis recessit; et ideo sanitatem meruit filii.

Jam servi occurrerunt ei nuntiantes quod filius ejus viveret. Interrogavit ergo horam in qua melius habuerat; et dixerunt ei: Heri, hora septima reliquit eum febris. Septenarius numerus sanctificatus est in donis sancti Spiritus, in quo sanitas hominibus creditibus constat, quia in sancto Spiritu, qui est donum Dei, remissio est omnium peccatorum creditibus. Septenarius quoque numerus, si dividitur in tria et quatuor, sanctam Trinitatem significat in ternario numero, et omnium creaturarum universitatem in quaternario, propter quatuor elementa, quatuor animalia, et quatuor plagas mundi, et quatuor anni tempora, quae omnia ex ipso, et per ipsum, et in ipso creata sunt (Coloss. I), constant, et gubernantur; quoniam in ipso vivimus, movemur et sumus (Act. XVII).

Credidit ipse, et domus ejus tota. Quia nuntiatus est ei filius sanus. Ad solum ergo sermonem crediderunt plures Samaritani; ad illud autem miraculum sola domus illa credidit. Quae res portendit in multitudine fidem gentium, et in paucitate fidem Judaeorum: gentes vero solo sermone, id est, praedicatione apostolica crediderunt; Judaei vero signa viderunt, et ipsum Dei Filium facientem, et tamen pauci crediderunt ex eis.

CAPUT V.

Dilectio divinorum eloquiorum, et dulcedo intelligentiae sanctae Scripturae, et maxime humilis evangelicae veritatis, in qua verborum honesta simplicitas patet, et sensuum alta profunditas latet, adjuvante ipso Domino qui dat suavitatem, ut terra nostra det fructum suum, et nos ad loquendum, et vos ad audiendum exhortatur. Atque utinam tam efficax nobis esset loquendi sensus, quam vobis studiose audiendi data est intelligentia, dum video sine fastidio vos audire, et gaudio placato cordis vestri, a quo id quod salubre est, non respuitur, sed cum aviditate percipitur, et utiliter continetur. Loquamur ergo vobis et nunc de evangelica lectione. Duo pariter miracula humanae sanitatis leguntur, unum invisibiliter per angelicam administrationem, alterum per dominicam praesentiam visibiliter exhibitum. Sed utriusque nobis sunt breviter exponenda mysteria, ne prolixae lectionis prolixa quoque explanatio cuiquam forte gravis existat. Probatica piscina, quae quinque porticibus cingebatur, populus est Judaeorum, undique legis custodia, ne peccare debeat, munitus. Recte etenim lex, quae quinque libris Moysi descripta est, quinario numero figuratur. Recte populus qui in quibusdam munditiam vitae servare, in quibusdam vero solebat immundorum spirituum tentamentis agitari, per aquam signatur piscina, quae nunc placida ventis stare, nunc eis irruentibus turbari consueverat. Et bene piscina eadem probatica vocatur: --- quippe Graece oves dicuntur, quia erant nimirum in illo populo qui dicere Domino possent: Nos autem populus tuus, et oves gregis tui, confitebimur tibi in saecula (Psal. LXXVIII). Vulgo autem probatica, id est, pecuaria piscina fertur appellata, quod in ea sacerdotes hostias lavare consueverant. Multitudo languentium quae in commemoratis porticibus jacebat, aquae motum exspectans, significat eorum catervas qui, legis verba audientes, suis se hanc viribus implere non posse

dolebant, atque ideo dominicae auxilium gratiae totis animi affectibus implorabant. Caeci erant, qui necdum perfectam fidem habebant; claudi, qui bona quae noverant operandi gressibus implere nequibant; aridi, qui quemlibet oculum scientiae habentes, pinguedine tamen spei, et dilectionis egebant. Tales in quinque porticibus jacebant, sed non nisi in piscinam angelo veniente sanabantur, quia per legem cognitio peccati, gratia autem remissionis non nisi per Jesum Christum facta est (Rom. III). Hunc designat angelus qui invisibiliter descendens in piscinam, et suggerens vim sanandi, movebat aquam. Descendit enim carne indutus magni consilii angelus, id est, paternae voluntatis nuntius in populo Judaeorum, et movebat peccatores doctrina sua, factus ut occideretur ipse, qui sua morte corporali non solum spiritualiter languentem sanare, sed et mortuos vivificare sufficeret. Motus ergo aquae passionem Domini, quae mota turbataque Judaeorum gente facta est, insinuat; et quia per eandem passionem redempti sunt credentes a maledicto legis, quasi descendentes in aquam piscina turbata sanantur, qui eatenus jacuerunt in porticibus aegroti. Legis siquidem littera, quae nescientes quid agendum, quid vitandum esset, edocuit, nec tamen edoctos ut sua decreta complerentur adjuvit, quasi eductos de sedibus ignorantiae prioris, in porticibus suis continebat, nec sanabat languidos. Gratia autem evangelica per fidem ac mysterium dominicae passionis sanat omnes languores iniquitatum nostrarum, a quibus in lege Moysi non potuimus justificari. Quasi ejectos de porticibus legis aegrotos in aquam piscinae turbidam ut sanari possint immittit, qui a peccatis quae lex ostenderat, per aquam baptismatis abluit, testante Apostolo, quia quicumque baptizati sumus in Christo Jesu, in morte ipsius baptizati sumus, consepulti cum illo per baptismum in mortem, ut quomodo surrexit Christus a mortuis per gloriam Patris, ita et nos in novitate vitae ambulemus (Rom. VI). Bene autem dicitur quia qui primus descendisset post motum aquae, sanus fiebat a

quocunque languore tenebatur, quia unus Dominus, una fides, unum baptisma, unus Deus (Ephes. IV), et qui in unitate catholica Christi mysteriis imbuitur, sanus fit a quocunque peccatorum languore detineatur. Quisquis autem ab unitate discrepat, salutem, quae ab uno est, consequi non valet. Haec de primo evangelicae lectionis miraculo, quae Spiritus dedit, locuti sumus. Nunc de secundo quod ipse dederit, fraternitati vestrae loquamur. In quo etiam ipso unus commendatur sanator, non quia omnipotentis pietas Salvatoris omnes quos ibi languentes invenit, sanare nequeat, sed ut doceret praeter unitatem catholicae fidei nullum cuilibet locum patere salutis.

Erat autem quidam homo, inquit, ibi, triginta et octo annos habens in infirmitate sua. Homo iste, multorum infirmitate detentus annorum, significat peccatorem quemlibet enormi scelerum magnitudine vel numerositate depressum: cujus significando reatui etiam ortus temporis quo iste languerat congruit, nam duodequadraginta annos habebat in infirmitate. Quadragenarius autem numerus, qui denario quater ducto conficitur, pro perfectione rectae conversationis solet in Scripturis accipi, quia quisquis perfecta conversatione se gerit, legis profecto dialogum per quatuor sancti Evangelii libros implet. A qua nimirum perfectione duo minus habet, qui Dei et proximi dilectione, quam legis pariter et Evangelii Scriptura commendat, vacuus incedit. Quod etiam mystice Dominus sanans infirmum docuit, cum ait:

Surge, tolle grabatum tuum et ambula. SURGE enim dicitur, id est, vitiorum torporem, in quibus diu languebas, excute, et ad exercitium virtutum, quibus perpetuo salveris, erigere. Tolle grabatum tuum; porta, id est, dilige proximum tuum, patienter ejus infirma tolerando, qui te adhuc tentationum fasce depressum diu patienterque sustinuit. Alter enim alterius onera portate, et sic adimplebitis legem Christi (Rom. XII). Et sicut alibi dicit: Supportantes invicem in charitate, solliciti servare

unitatem in vinculo pacis (Ephes.). Ambula autem, toto corde, tota anima, tota virtute Deum dilige; et ut ad ejus visionem pertingere merearis, quotidianis bonorum operum passibus de virtute in virtutem progredere; nec fratrem quem sufferendo ducas, ob amorem ejus ad quem pergis, deserens, nec ob fratris amorem, ab illo quaerendo, cum quo manere desideras, intentionem recti incessus avertens. Sed ut perfecte possis salvari, surge, tolle grabatum tuum, et ambula. Id est, relinque peccata pristina, necessitatibus fratrum succurre, et in universis quae agis vide ne in hoc saeculo mentem figas, sed ad videndam faciem tui festines Redemptoris. Surge, bona operando; porta grabatum, diligendo proximum; et ambula, exspectancto beatam spem, et adventum gloriae magni Dei (Tit. II). Sed mira perfidorum dementia, qui ad tam inopinatam diu lauguentis sanationem credere ac spiritualiter sanari debuerant, e contra scandalizatur, et salvato pariter ac Salvatore calumnias struunt: salvato quidem, quia Sabbato grabatum tulerit; Salvatore autem, quia Sabbato et illum salvari, et grabatum tolli praecepit. Quis melius de Sabbato, quam tanta divinitatis potentia nosset?

Dicebant, inquit, Judaei, illi qui sanatus fuerat. Sabbatum est, non licet tibi tollere grabatum tuum. Litteram legis stulte defendebant, ignorando dispensationem ejus qui legis quondam edicta per servum decernens, nunc ipse adveniens, eamdem legem gratia mutaret, ut quod juxta litteram diu carnales carnaliter observaverant, deinceps spirituales spiritualiter observandum cognoscerent. Sabbato quippe carnali, quod juxta Decalogum custodiebant, populus ab omni opere servili die septima vacare praeceptus est. Spirituale autem Sabbatum est in luce gratiae spiritualis, quae septiformis accipitur, non una, sed omni die nos ab inquietudine vitiorum manere feriatos. Si enim juxta vocem dominicam, omnis qui facit peccatum servus est peccati (Joan. VIII), patet liquido quia peccata recte

opera servilia intelliguntur: a quibus quasi in die septimo in perceptione gratiae spiritualis immunes incedere jubemur, nec solum a pravis continere, sed et bonis insistere factis, quod in hac quoque lectione Dominus typice ostendit, cum eum qui duodequadraginta annos languebat in die Sabbati non solum surgere, verum etiam grabatum tollere et ambulare praecepit: videlicet insinuans eos qui longo vitiorum languore tabescunt, et, Dei ac proximi dilectionis inanes, quasi a perfecta virtutum summa duo minus habent, jam per donum sancti Spiritus a viis posse resurgere, eorumque discusso torpore, cum fraternae dilectionis honore ad visionem debere sui properare Conditoris. Quod autem is qui sanatus Jesum non in turba adhuc, sed post in templo cognoscit, mystice nos instituit, ut si vere Conditoris nostri gratiam cognoscere, si ejus amore confirmari, si ad ejus visionem pervenire desideramus, fugiamus sollicite turbam, non solum turbantium nos cogitationum, affectuumque pravorum, verum etiam hominum nequam, qui nostrae sinceritatis possint impedire propositum, vel mala videlicet exemplo suo monstrando, vel bona nostra opera deridendo aut etiam prohibendo. Confugiamus seduli ad domum orationis, ubi secreta libertate Dominum invocantes, et de perceptis ab eo beneficiis gratias agamus, et de percipiendis humili devotione precemur. Imo etiam ipsi templum Dei sanctum, in quod venire et mansionem facere dignetur, existere curemus, audientes ab Apostolo: Quia corpora vestra templum est Spiritus sancti, qui in vobis est (I Cor. VI). Inter quae diligentius intuendum, fratres mei, quod inveniens in templo quem sanaverat Dominus, ait illi:

Ecce sanus factus es, jam noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat. Quibus verbis aperte monstratur quia propter peccata languebat, nec nisi dimissis eisdem poterat sanari. Sed qui foris ab infirmitate, ipse etiam intus salvavit a scelere, unde et caute praemonuit, ne amplius peccando gravioris sibi sententiam damnationis

contraheret. Quod non ita sentiendum est, quasi omnis qui infirmatur ob peccata infirmetur. Saepe infirmatur homo, ne extollatur in donis Dei, sicut de Paulo apostolo legitur (II Cor. XII). Saepe etiam ut probetur, tribulatur, sicut beati Job patientia tribulatur; et probata est saepe infirmitas pro castigatione dare: Flagellat Deus omnem filium quem recipit (Hebr. XVIII). Quibusdam vero infirmitas pro gloria Dei datur, ut de caeco nato et de Lazaro legitur (Joan. IX, XI). Novit Dominus pro quo quemlibet jubeat infirmari, saepe occulto hominibus judicio, sed nunquam injusto. Sed discamus flagellis piissimis Redemptoris nostri humiliter substerni, arbitantes nos minus pati quam meremus, semper illius sententiae memores, quia beatus homo qui corripitur a Domino (Job. V). Et ipse in Apocalypsi: Ego, inquit, quos amo, arguo et castigo (Apoc. III). Longaevio autem languente interius exteriusque sanato, id est et a flagellis apertae castigationis, et a peccatis quibus haec merebatur, erepto, Judaei, e contra male intus languentes, jam deterius aegrotare incipiunt, persequendo, videlicet, Jesum, qui haec faceret in Sabbato. Persequebantur autem eum quasi legis auctoritatem simul et divinae operationis exempla secuti, quia et Dominus sex diebus mundi perfecta creatione, septimo requievit ab omnibus operibus suis (Gen. II); et populum sex diebus operari, septimo vacare praecepit (Exod. XXXV). Non intelligentes quia carnalia legis decreta paulatim erant spirituali interpretatione mutanda, apparente illo qui non tantum legislator, sed et finis legis est Christus, ad justitiam omni credenti (Rom. X). Neque animadvertentes quia Conditor in die septimo non ab opere mundanae gubernationis, et annuae, imo quotidianae rerum creaturarum substitutionis, sed a nova creaturarum institutione cessavit. Quod enim dicitur: Requievit Deus die septimo ab omnibus operibus suis (Gen. II), intelligendum est cessasse Deum a novarum conditione creaturarum. Quod vero hic ipsa Veritas ait:

Pater meus usque modo operatur et ego operor. Operatur Pater et Filius, ut naturarum diversitas permaneat, quae in prima conditione mundi conditae sunt. Idem dictum est in Psalmis: Qui finxit singillatim corda eorum (Psal. XXXII); non incognita animarum genera, sed ejusdem substantiae animas quae in primo homine condita est reformat. Quapropter Psalmista cum non solum primordiale mundi creationem, sed et quotidianam creaturae gubernationem ad laudem Creatoris referret, ait inter caetera: Omnia in sapientia fecisti (Psal. CIII). Si autem Christum Dei virtutem, et Dei sapientiam recte confitemur, et omnia in sapientia fecit ac regit Deus, constat nimirum quia Pater usque modo operatur, et Filius. Ergo Pater meus, inquit, non sex solum, ut putatis, diebus primis operatus est, verum usque modo operatur, non novum creaturae genus instituendo, sed quae in principio creaverat, ne deficient, propagando. Et ego operor, subauditur, usque modo, cum eo cuncta disponens, regens, accumulans. Ac si aperte dicat: Quid mihi invidetis? cur me vituperatis, coeli legis doctores, quod in forma hominis Sabbato salutem unius hominis operatus sim, qui in natura divinitatis una cum Deo Patre totum genus humanum, imo totam mundi machinam, et cuncta visibilia et invisibilia, quietus semper operor? Sed ipsi talis ac tanti mysterii minus capaces, propterea magis quaerebant eum interficere, quia non solum solvebat Sabbatum, sed et Patrem suum dicebat Deum, aequalem se faciens Deo. In eo maxime dolebant, quia is quem verum per infirmitatem carnis hominem cognoverant, verum se Dei Filium credi voluisset, id est, non gratia adoptatum, ut caeteros sanctos quibus loquitur Propheta: Ego dixi: Dii estis, et filii Excelsi omnes (Psal. LXXXI), sed natura Patri per omnia aequalem; non substantia, sed persona distantem: qui putabant Jesum Christum praedicando se facere quod non esset, non veraciter intimare quod esset. Commoti sunt ergo Judaei, et indignati sunt: merito quidem, quod audebat homo aequalem se facere Deo; sed ideo immerito, quia in

homine non intelligebant Deum. Carnem videbant, Deum nesciebant. Habitaculum cernebant, habitatorem ignorabant. Caro enim illa templum erat, Deus inhabitabat intus. Non ergo Jesus carnem aequabat Patri, non formam servi Domino comparabat; non quod factum est propter nos, sed quod erat quando fecit nos. Quis namque sit Christus, Catholicis loquor. Nostis qui bene credidistis, quia non Verbum tantum, sed Verbum caro factum est et habitavit in nobis (Joan. I); hac carne major est Pater. Ita Pater aequalis, et major. Aequalis Verbo, major carne; aequalis ei per quem fecit nos, major eo qui factus est propter nos. Commotis vero et turbatis Judaeis, quia se aequalem Christus Patri fecit, qui hominem tantum intellexerunt, non Deum, carnem viderunt, divinitatem non crediderunt, dixit eis: Non potest a se Filius facere quidquam nisi quod viderit Patrem facientem. Non alia opera facit Pater quae videat Filius, et alia Filius cum viderit Patrem facientem, sed eadem opera ipse Pater et Filius. Sequitur enim: Quaecunque enim ille fecerit, haec et Filius similiter facit. Non cum ille fecerit alia, Filius similiter facit. Si haec facit Filius quae facit Pater, non alia Pater, alia Filius facit, sed eadem opera sunt Patris et Filii; quomodo ea facit et Filius? Et eadem, et similiter, ne forte eadem, sed dissimiliter. Eadem, inquit, et similiter; nam omnia quae Pater facit, per Filium facit, sicut dictum est: Omnia per ipsum facta sunt, et sine ipso factum est nihil (Joan. I). Ideo similiter dixit, quia eadem facit Filius quae facit et Pater; quia una Patris et Filii in divinitate substantia et operatio, una voluntas et potestas, una vita et essentia; et aequalia omnia sunt in Patre et Filio, nisi quod Pater pater est, et Filius filius est: separatio est in personis, sed unitas in natura. Non enim potest Filius a se facere quidquam, nisi quod viderit Patrem facientem. Non debemus carnaliter intelligere hanc sententiam, quasi duorum hominum patris et filii, unius ostendentis, alterius videntis, unius loquentis, alterius audientis, quae omnia phantasmata cordis sunt. Talis cogitatio procul pectoribus Christianis

expellenda est. Ergo de Filio et Patre praesentis docet lectionis exemplum, quia nec Patri nec Filio ulla distantia divinitatis sit, sed una majestas. Quod enim ait Filium nihil facere, nisi quod viderit Patrem facientem, non id corporaliter intelligendum est, quia non corporalibus modis Deus videt, sed visus ei omnis in virtute naturae est. Neque enim partitio esse potest in simplici natura divinitatis, sed idem est Filio videre, et esse. Ideo subjecit:

Omnia enim quaecumque facit Pater, eadem et Filius facit similiter. Significationem unius naturae ostendens, et unius operationis, quia communis est operatio Patris et Filii, quorum est una natura, una etiam operatio. Ideo consequenter subjunxit:

Pater diligit Filium, et omnia demonstrat ei quae ipse facit. Ut ostenderet omnem hanc Patris demonstrationem, fidei nostrae esse doctrinam, ne scilicet Pater nobis in confusione esset, et Filius; et ne qua hic ignoratio in Filio possit intelligi aut Patre (opera enim omnia, quae ipse faceret, monstraret) continuo ait:

Et major horum opera demonstrabit ei, ut vos admiremini. Sicut enim Pater suscitatur mortuos, et vivificat, sic et Filius quos vult vivificat. Ea enim Patrem demonstraturum Filio dicit quae mirentur. Et quae eadem essent illa, mox docuit: Sicut enim Pater suscitatur mortuos, sic et Filius quos vult vivificat. Exaequata virtus est per naturae indissimilis unitatem; demonstratio operum, non ignorantiae habet instructionem, sed nostrae fidei, quae non Filio scientiam ignorantiae, sed nobis confessionem unitatis invexit. Demonstrare enim Patrem, est per Filium facere quae facturus est. Nam majora opera sunt resurrectio mortuorum, quae erit in novissimo die, quam istius languentis sanitas, qui Christi verbo sanatus est, ex quo nata est hujus occasio tota sermonis. Dicit enim ut vos miremini; et hoc difficile est videre, quomodo

tanquam temporaliter Filio coaeterno aliqua demonstraret aeternus Pater, omnia scienti quae sunt apud Patrem. Quae sint tamen illo majora, hoc enim facile est intelligere. Sicut enim Pater, inquit, suscitatur mortuos, et vivificat, sic et Filius quos vult vivificat. Majora ergo sunt opera mortuos suscitare quam languidos sanare. Sed sicut suscitatur Pater mortuos et vivificat, sic et Filius quos vult vivificat. Alios ergo Pater, alios Filius? Non, sed omnia per ipsum. Ipsos itaque Filius quos et Pater, quia non alia, nec aliter, sed haec et Filius similiter facit. Ita plane intelligendum est, et ita tenendum. Sed mementote quia Filius quos vult vivificat. Tenete ergo hic non solum potestatem Filii, verum et voluntatem. Filius quos vult vivificat, et Pater quos vult vivificat, et ipsos Filius quos et Pater; ac per hoc eadem Patris et Filii et potestas est et voluntas. Eadem quoque vita et vivificatio mortuorum. Et ideo dicit: Sicut Pater suscitatur mortuos et vivificat quos vult, sic et Filius quos vult vivificat. Non enim alios Filius vivificat, alios Pater, sed una potestas unam vivificationem facit: quae etiam potestas uno ore honoranda est. Et ideo consequenter subjunxit:

Pater enim non iudicat quemquam, sed omne iudicium dedit Filio, ut omnes honorificent Filium, sicut honorificant Patrem. Pater non iudicat quemquam, quia Patris persona hominem non suscipit, nec in iudicio videbitur, sed sola Filii persona in ea forma qua iudicata est injuste, iuste iudicabit vivos ac mortuos. Nec enim Filius videbitur in iudicio in ea natura qua consubstantialis est Deo Patri, sed in ea qua consubstantialis est matri, et homo factus est. Ita intelligendum est: Pater non iudicat quemquam, sed omne iudicium dedit Filio, ac si diceretur: Patrem nemo videbit in iudicio vivorum et mortuorum, sed omnes Filium, quia Filius hominis est, ut possit et ab impiis videri, cum et illi videbunt in quem pupugerunt (Joan. XIX). Quod ne conjicere potius, quam aperte demonstrare videamur, proferamus ejusdem Domini certam manifestamque

sententiam, qua ostendamus ipsam fuisse causam ut diceret: Pater non iudicat quemquam, sed omne iudicium dedit Filio, quia iudex in forma Filii hominis apparebit: quae forma non est Patris, sed Filii: nec ea Filii in qua aequalis est Patri, sed in qua minor est Patre, ut sit in iudicio conspicuus bonis et malis, ut omnes honorificent Filium, sicut honorificant Patrem, quia nemo honorificat Patrem, nisi quod habeat Filium. Quid est enim honorificare Patrem, nisi quod habeat Filium? Aliud est enim cum tibi commendatur Deus quia Deus est, et aliud cum tibi commendatur Deus quia Pater est. Cum tibi quia Deus est commendatur, creator tibi commendatur, omnipotens tibi commendatur, spiritus quidam summus, aeternus, invisibilis, incommutabilis tibi commendatur. Cum vero tibi quia Pater est commendatur, nihil tibi aliud quam et Filius commendatur, quia Pater dici non potest si Filium non habet; sicut nec Filius, si Patrem non habet. Sed ne forte Patrem quidem honorifices tamquam majorem, Filium vero tamquam minorem, ut dicas mihi: Honorifico Patrem, scio enim quod habeat Filium et non erro in Patris nomine, non enim Patrem intelligo sine Filio, honorifico tamen et Filium tamquam minorem, corrigit te ipse Filius, et revocat te, dicens: Ut omnes honorificent Filium, non inferius, sed sicut honorificant Patrem. Qui ergo non honorificat Filium, nec Patrem honorificat qui misit illum. Ego, inquis, majorem honorem volo dare Patri, minorem Filio. Ibi tollis honorem Patri, ubi minorem das Filio.

Amen amen dico vobis, quia qui verbum meum audit, et credit ei qui misit me, habet vitam aeternam; et in iudicium non venit, sed transiit. Non nunc transit, sed jam transiit a morte in vitam. Et hoc attendite: Qui verbum meum audit, et (non dixit, Credit mihi, sed) credit ei qui misit me. Verbum ergo Filii audiat, ut Patri credat. Quare verbum audit tuum, et credit alteri? Nonne cum verbum alicujus audimus, eidem verbum proferenti credimus? loquenti nobis fidem accommodamus? Quid ergo voluit

dicere: Qui verbum meum audit, et credit ei qui misit me, nisi, Quia verbum est in me? Et quis est qui audit verbum meum, nisi qui audit me, qui credit me? Credit autem ei qui misit me, quia cum illi credit, verbum ejus credit. Cum ergo verbo ejus credit, mihi credit, quia verbum Patris ego sum. Non enim transiret de morte ad vitam, nisi primo esset in morte, et non esset in vita. Cum ergo transierit in vitam, non erit in morte. Mortuus ergo erat, et revixit; perierat, et inventus est (Luc. XV). Fit proinde jam quaedam resurrectio, et transeunt homines a morte quadam ad quamdam vitam, a morte infidelitatis ad vitam fidei, a morte falsitatis ad vitam veritatis, a morte iniquitatis ad vitam justitiae. Est ergo et ista resurrectio mortuorum. Aperiat illam plenius, et luceat nobis, ut coepit.

Amen amen dico vobis, quia venit hora, et nunc est, quando mortui audient vocem Filii Dei; et qui audierint vivent. Hoc proprium est piorum, qui sic audiunt de Incarnatione ejus, ut credant quia Filius Dei est, id est, sic eum propter se factum accipiunt, minorem Patre in forma servi, ut credant quia aequalis est Patri in forma Dei. Et ideo sequitur, et hoc ipsum commendans dicit:

Sicut enim Pater habet vitam in semetipso, ita dedit et Filio vitam habere in semetipso. Quod ergo ait, dedit Filio vitam habere in semetipso, breviter dicat, Genuit Filium vitam in se habentem. Neque enim erat sine vita, et accepit vitam, sed nascendo vita est. Pater vita est et non nascendo, Filius vita nascendo. Pater de nullo patre, Filius de Deo Patre. Pater propter Filium est, Filius vero et quod Filius est, propter Patrem est, et quod est, a Patre est. Hoc ergo dixit: vitam dedit Filio, ut habeat eam in semetipso, tanquam diceret: Pater, qui est vita in semetipso, genuit Filium, qui est et vita in semetipso.

Et dedit ei potestatem iudicium facere, quia Filius hominis est. Puto nihil esse manifestius. Nam quia Filius

Dei est aequalis Patri, non accipit hanc potestatem iudicium faciendi, sed habet illam cum Patre in occulto. Accipit autem illam, ut boni et mali eum videant iudicantem, quia Filius hominis est. Visio quippe Filii hominis exhibebitur et malis. Nam visio formae Dei, non nisi mundis corde (quia ipsi Deum videbunt [Matth. V]) id est solis piis exhibebitur, quorum dilectioni hoc ipsum promittit, quia ostendet seipsum illis. Et ideo vide quid sequitur: Nolite mirari hoc, inquit. Quid nos prohibet mirari, nisi illud quod revera miramur? Omnis qui intelligit, ut video, non diceret Patrem dedisse ei potestatem iudicium facere, quoniam Filius hominis est, cum magis hoc exspectaretur ut diceretur, quoniam Filius Dei est; sed quia Filium Dei secundum id quod in forma Dei aequalis est Patri videre iniqui non possunt, oportet autem ut iudicem vivorum et mortuorum, cum coram iudicabuntur, et iusti videant, et iniqui.

Nolite, inquit, hoc mirari, quoniam veniet hora in qua omnes qui in monumentis sunt audient vocem ejus; et procedent qui bona egerunt, in resurrectionem vitae: qui mala gesserunt, in resurrectionem iudicii. Ad hoc ergo oportebat ut ideo acciperet illam potestatem, quia Filius hominis est, ut resurgentes omnes viderent eum in forma in qua videri ab omnibus potest, sed alii ad damnationem, alii ad vitam aeternam. Quae est autem vita aeterna, nisi illa visio quae non conceditur impiis? Ut cognoscant te, inquit, unum verum Deum, et quem misisti Jesum Christum (Joan. XVII). Nisi quemadmodum unum verum Deum, qui ostendit seipsum illis, non quomodo se ostendet etiam puniendis. In forma Filii hominis, secundum illam visionem bonus est, quam visionem Deus apparens exhibet mundis corde, quoniam quam bonus Deus Israel rectis corde (Psal. XXI). Quando autem iudicem videbunt mali, non eis videbitur bonus, quia non ad eum gaudebunt corde, sed tunc se plangent omnes tribus terrae (Matth. XXIV), in numero utique malorum hominum et infidelium. Propter hoc etiam illi qui eum

dixerat magistrum bonum, quaerens ab eo consilium consequendae vitae aeternae, respondit: Quid interrogas de bono? Nemo bonus nisi unus Deus (Marc. X). Cum et hominem alio loco dicat bonum ipse Dominus. Bonus homo, inquit, de bono thesauro cordis sui profert bona, et malus homo de malo thesauro cordis sui profert mala (Luc. VI). Sed quia ille vitam aeternam quaerebat, vita autem aeterna est in illa contemplatione, qua non ad poenam videtur Deus, sed ad gaudium sempiternum, duas hic resurrectiones ipse Dominus Christus in his verbis nobis demonstrat. Primam, quae in fide est, resurgendo a peccatis, de qua ait:

Amen amen dico vobis quia veniet hora, et nunc est, in qua mortui audient vocem Filii Dei; alteram, ubi ait: Amen amen dico vobis quia veniet hora, in qua omnes qui in monumentis sunt audient vocem Filii Dei. Illa prior est resurrectio animarum, ista sequens resurrectio erit corporum. Qui vero in hac prima resurgit, in secunda resurget ad gloriam. Qui vero in hac prima non resurgit, in secunda tamen resurget, sed ad poenam. Utrumque facit Deus per Christum. Qui hic resurgit per eum, ibi resurget ad eum; qui hic per eum non resurgit, nec ibi ad eum resurget. Hora autem nunc est, ut resurgant mortui. Hora erit in fine saeculi, ut resurgant mortui; sed resurgant nunc in mente, tunc in carne. Resurgant nunc in mente per Verbum Dei Filium, resurgant tunc in carne per Verbum Dei carne factum Filium hominis. Neque enim ad iudicium vivorum et mortuorum Pater ipse venturus est, nec tamen recedit a Filio Pater. Quomodo ergo non ipse venturus est? Quia non ipse videbitur in iudicio. Videbunt in quem compunxerunt (Joan. XXIV). Forma illa erit iudex, quae stetit sub iudice. Illa iudicabit, quae iudicata est. Iudicata est enim inique, iudicabit juste. Talis apparebit iudex, qualis videri possit et ab eis quos coronaturus est, et ab eis quos damnaturus est. Distinctio est inter illud verbum, quod superius dixit, quod mortui audient vocem Filii Dei, et inter illud quod hic ait: Venit hora quod omnes

qui in monumentis sunt, audient vocem Filii Dei. Ibi enim adjicit et qui audierint, vivent; hic vero simpliciter ait, audient vocem Filii Dei. Ideo illa resurrectio est ad vitam, ista vero quae futura est, de qua dicit: Audient vocem Filii Dei, audient, inquam, ut resurgant ad judicium, non addidit hic ad vitam, quia non omnes ad gloriam resurgent, sed multi ad poenam; ideo addidit de futura resurrectione: Procedent qui bona fecerunt in resurrectionem vitae; qui mala egerunt, in resurrectionem judicii; id est, damnationis, quia hic judicium pro poena posuit. Tunc erit ultima palea, et separabit bonos a malis, triticum a paleis. Tunc ibunt impii in ignem aeternum, justi autem in vitam aeternam. Sequitur autem:

Non possum a meipso facere quidquam; sed sicut audio, judico. Fortassis ideo dixit, Non possum a meipso facere quidquam, quasi dixisset: A meipso non sum, sed a Patre. Pater enim a nullo alio est, Filius a Patre est. Ideo dixit: Sicut audio, judico, quia unum opus est Patris, et Filii, et Spiritus sancti. Sicut audit, judicat; audit, videlicet, per unitatem substantiae, et proprietatem scientiae. Non judicat a semetipso, quia non est a semetipso. Pater quippe solus de alio non est, Filius a Patre genitus est, ut diximus. Ab ipso enim audit Filius a quo genitus est, quia non est a seipso, sed ab illo a quo genitus est. A quo illi est intelligentia, ab illo utique et scientia. Ab illo igitur audientia, nihil est aliud quam scientia. Potest quoque hoc ipsum quod dixit, sicut audio, judico, de humanitatis natura intelligi, quam Dei Filius ex Virgine sumpsit. Cum ageretur de resurrectione animarum, non dicebat video, sed audio. Audio enim tanquam praecipientis Patris imperium. Jam ergo sicut homo, sicut quo major est Pater, jam ex forma servi, non ex forma Dei sicut audio judico.

Et judicium meum justum est. Unde est judicium justum hominis? Sequitur: Quia non quaero voluntatem meam, sed voluntatem ejus qui misit me. Ista missio

incarnatio est Christi, quae ad hoc facta est, ut paterna voluntas in salutem humani generis per eum efficeretur. Videtur enim in hoc loco ex his verbis Salvatoris nostri, velle eum insinuare nobis duas naturas in se esse, et veram habere animam, in qua solet voluntas esse: quae sane tanta conjunctione commista est divinitati, ut tota voluntas in ea spiritalis fiat, non animalis, id est, carnalis. Nam consequitur:

Si ergo testimonium perhibeo de meipso, testimonium meum non est verum, (et paulo post:) Qui me misit Pater, ipse testimonium perhibet de me. Nunc in se naturam hominis demonstrans, nunc in Dei majestate aequalem se significans Patri. Nunc unitatem sibi divinitatis cum Deo Patre vindicans, nunc fragilitatem humanae carnis ostendens. Nunc doctrinam suam se non docere, nunc voluntatem suam non quaerere. Nunc testimonium suum verum non esse, nunc verum esse significans. Nam hic ait: Si ego testimonium perhibeo de meipso, testimonium meum non est verum (Joan. VIII); et paulo post: Si ego testimonium perhibeo de me, verum est testimonium meum (Ibid.). Quomodo ergo non est verum testimonium tuum, Domine, nisi secundum fragilitatem carnis? Nam et illud quod dixit: Non veni facere voluntatem meam (Joan. VI); et: Filius a se nihil potest facere (hic, supra); et alia multa hujusmodi; haec omnia non infirmant Filium, neque depretiant, nec a Patre disjungunt. Siquidem et haec ideo posita sunt, ut vera ejus incarnatio noscatur. Nam quod dicit: Ego de Patre exivi; ego in Patre, et Pater in me; ego et Pater unum sumus; et, Qui me videt, videt et Patrem; et, Sicut Pater suscitatur mortuos et vivificat, ita et Filius quos vult vivificat: vera ejus divinitas approbatur, quia voluntas Patris et Filii una operatio, una denique gratia, eademque gubernatio est, sicut magister gentium docet ita scribens: Gratia vobis et pax a Deo Patre nostro, et Domino Jesu Christo (I Cor. I).

Alius est qui testimonium perhibet de me. In sequentibus ostendit quis sit ille alius qui testimonium perhibet de se, ubi ait: Qui misit me Pater, ipse testimonium perhibet de me (Matth. III). Testimonium Patris est de Filio in baptismo, ubi vox facta est de coelo: Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui. Simile quoque testimonium in monte sancto perhibuit Pater audientibus tribus discipulis de Filio suo.

Et scio quia testimonium ejus verum est (Joan. XIV). Omne verum a veritate verum est. Deus enim veritas est; et quidquid verum est a Deo verum est. Atque id testimonium dixit quid sit.

Opera, inquit, quae ego facio, testimonium perhibent de me (deinde adjunxit): Et testimonium perhibet de me, qui misit me Pater. Ipsa quoque opera quae fecit, a Patre se accepisse dicit. Testimonium ergo perhibent opera; testimonium perhibet Pater qui misit eum. Perhibuit Joannes testimonium de Christo tanquam lucerna, non ad sanandos amicos, sed ad confundendos inimicos. Id enim antea praedictum erat a persona Patris: Paravi lucernam Christo meo; inimicos ejus induam confusione (Psal. CXXXI); super ipsum autem effloreat sanctificatio mea. Esto tanquam in nocte positus, attendisti in lucernam, et miratus es lucernam, et exultasti ad lumen lucernae; sed illa lucerna dicit esse Solem in quo exultare debeas; et quamvis ardeat in nocte, diem te jubet exspectare. Non ergo quia illius hominis testimonium non erat opus (nam ut quid mitteretur, si non erat?) sed ne in lucerna remaneat homo, et lumen lucernae sibi sufficere arbitretur, ideo nec Dominus lucernam illam superfluum dicit fuisse, nec tamen edicit in lucerna manere debere. Dicit aliud testimonium Scriptura Dei, ubi utique Deus perhibuit testimonium Filio suo, et in illa Scriptura Judaei spem posuerant, in lege, scilicet, Dei ministrata sibi per Moysen famulum Dei.

Scrutamini, inquit, Scripturam, in qua vos putatis vitam aeternam habere; ipsa testimonium perhibet de me; et non vultis venire ad me, ut vitam aeternam habeatis. Qui vos putatis habere in Scriptura vitam aeternam, ipsam interrogate cui perhibet testimonium, et intelligite quae sit vita aeterna. Et quia propter Moysen videbantur repudiare Christum, tanquam adversarium institutis et praeceptis quae Moyses tradidit, rursus eosdem ipse convincit tanquam de alia lucerna. Omnes enim homines lucernae, quia et incendi possunt, et exstingui. Et lucernae quidem cum sapiunt, lucent, et spiritu fervent. Nam si ardebant, et exstinctae sunt, jam et putent. Permanserunt enim servi Dei lucernae bonae ex oleo misericordiae illius, non ex viribus suis. Gratia quippe Dei gratuita, illa oleum lucernarum est. Plus enim illis omnibus laboravi, ait quaedam lucerna; et ne viribus suis ardere videretur, adjunxit: Non autem ego, sed gratia Dei mecum (I Cor. XV). Omnis ergo propheta ante Domini adventum lucerna est, de quo dicit Petrus apostolus: Habemus certiore propheticum sermonem, cui benefacitis, intendentes quemadmodum lucernae lucenti in obscuro loco, donec dies luceat, et lucifer oriatur in cordibus vestris (II Petr. I). Lucernae itaque prophetae, et omnis prophetia una magna lucerna. Quid apostoli? non lucernae etiam ipsi? Lucernae plane. Solus enim ille non lucerna. Non enim accenditur et exstinguitur, sed est lux vera, quae illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum (Joan. I). De Joanne dicitur: Non erat ille lumen, sed ut testimonium perhiberet de lumine (Ibid.). De Christo autem: Erat lux vera, quae illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Quid est quod de apostolis ipsa Veritas ait, Vos estis lux mundi (Matth. XV)? Et de Joanne Evangelista: Non erat ille lumen (Joan. V)? Nec Joannes per se erat lucerna, nec apostoli per se lumen; sed a lumine Christo ille lucerna, et illi illuminati, qui est Sol verus oriens in cordibus credentium.

Ego autem habeo testimonium majus Joanne. Opera enim quae dedit mihi Pater, ipsa opera quae ego facio, testimonium perhibent de me, quia Pater me misit; et qui misit me Pater, ipse testimonium perhibet de me. Superius dixit: Testimonium non accipio ab homine. Hic causam reddit cur ab homine testimonium non accepisset, quia habet testimonium Patris, et operum testimonia, sed habet majus quam sunt hominum. Ergo haec missio incarnatio est Christi, redemptio est nostra. Redemptio vero nostra est in ipsa veritate, qui ait: Ego veni ut vitam habeant, et abundantius habeant (Joan. X). Subjunxit vero huic testimonio Patris, de ipso Patre, quod Judaei, vel magis omnes infideles, excaecatis mentibus, veritatem divinitatis non possunt accipere, dicens:

Neque enim vocem ejus audistis umquam, neque speciem ejus vidistis, et verbum ejus non habetis in vobis manens. Dicit Apostolus: Non enim auditores legis justificati sunt, sed factores verbi Dei (Rom. II). Id est, Filius Dei non manet in illorum cordibus qui non servant quae audiunt. Quod vero ait: Neque vocem ejus audistis, neque speciem ejus vidistis, in hoc ostendit substantiam divinitatis incomprehensibilem esse, et invisibilem, et vocem ejus non carnalibus audiri potuisse auribus, sed spirituali intelligentia per gratiam sancti Spiritus intelligi vel amari, secundum quod unicuique datum erat.

Scrutamini Scripturas, quia vos putatis in ipsis vitam aeternam habere; et illae sunt quae testimonium perhibent de me; et non vultis venire ad me, ut vitam habeatis. Non vultis venire, id est, non vultis credere, quia impossibile est sine fide placere Deo (Hebr. XI). Venire nostrum ad Christum, id est credere verum illum Filium Dei, et veram nos per illum habere salutem. Omnis enim Scriptura sancta testimonium perhibuit Christo, sive per figuras, sive per prophetias, sive per angelorum ministeria. Ergo et Moyses perhibuit testimonium Christo, et Joannes perhibuit testimonium Christo, et caeteri

prophetae et apostoli perhibuerunt testimonium Christo. His omnibus testimoniis praeponit testimonium operum suorum, quia per illos non nisi Deus perhibuit testimonium Filio suo.

Claritatem ab hominibus non recipio. Id est, laudem humanam non quaero, quia non veni ministrari, sed ministrare (Matth. XX); id est, non veni ut honorem ab hominibus acciperem carnalem, sed ut honorem omnibus darem spiritualem.

Sed cognovi vos, quia dilectionem Dei non habetis in vobis. Ideo dilectionem Dei non habuerunt, quia non crediderunt in eum qui non venit facere voluntatem suam, sed voluntatem ejus qui misit illum (Joan. VI). Ideo subjunxit;

Ego veni in nomine Patris mei, et non accepistis me. Id est, non credidistis in me, qui ideo veniebam in mundum, ut glorificaretur nomen Patris.

Si alius venerit in nomine suo, illum accipietis. Quis est iste qui venit in nomine suo, nisi ille qui propriam gloriam quaerit, et non illius qui misit illum? Quis est quem accepturi erant Judaei, nisi Antichristus, qui venturus est propriam gloriam quaerere? Et hoc erit illis peona peccati, quia noluerunt veritati credere, et credent mendacium.

Quomodo potestis vos credere, qui gloriam ad invicem accipitis; et gloriam quae a solo Deo est non quaeritis? Considerandum est intentius quantum sit jactantiae et humanae laudis ambitio malum, pro quo ipsa Veritas, aut credere non posse quosdam [Supple declarat], quia saecularis gloriae erant. Quid est humanae laudis cupiditas, nisi superbae mentis elatio? Vult de se aestimari, quod in se habere non studet. Alter est interius, alter foris videri desiderat. Humilitas vero

gloriam quaerit a solo Deo, superbia ab hominibus. Unde Joannes Baptista ab ipsa Veritate excellenter laudatus est, quod non esset arundo vento agitata (Matth. XI); quia non humanae laudis, nec odiosae vituperationis aura flante flexibilis fuit, ideo gloriam habuit a Deo Christo, quia gloriam non quaesivit humanam.

Nolite putare quia ego accusaturus sim vos apud Patrem. Est qui accusat vos Moyses, de quo vos maxime speratis. Ideo non accuso, quia non veni damnare, sed salvare. Moyses vero accusat, quia increduli estis voci illius. De me scripsit, dum ait: Prophetam vobis suscitabit Dominus Deus de fratribus vestris, tanquam meipsum audietis eum (Deut. XVIII). Quid vero sequatur attendite: Erit, omnis anima quae non obedierit prophetae illi, exterminabitur de populo Dei.

---Si illius litteris non creditis, quomodo meis credetis verbis? Quidquid enim lex vel prophetae scripserunt, omnia Christum venturum esse designabant. Si enim Judaei legi vel prophetis credidissent, credidissent utique et Christum. Post haec verba mystica, et profundissimae intelligentiae Domini nostri Jesu Christi, quibus partim suae divinitatis, partim et humanitatis arcana mysteria, vel tunc audientibus, vel nunc legentibus demonstrare voluit, quinque panum miraculo seipsum ostendere qui esset voluit. Idcirco sequenter evangelista adjunxit.

CAPUT VI.

Post haec abiit Jesus trans mare Galilaeae, etc. Abiit Jesus trans mare Galilaeae, quod multis pro diversitate circumjacentium regionum vocabulis distinguitur; illis tantum locis mare Tiberiadis vocatur, ubi Tiberiadem civitatem aquis (ut aiunt) calidis salubrem habitationem praemonstrat. Siquidem interfluente Jordane, duodeviginti passuum millibus in longum, et quinque extenditur in latum. Mystice autem mare turbida ac

tumentia saeculi hujus volumina significat, in quibus pravi quilibet injuste delectati, quasi profundis dediti pisces, mentem ad superna gaudia non intendunt. Unde bene idem mare Galilaeae, id est rota, cognominatur, quia nimirum amor labentis saeculi in vertiginem corda mittit, quae ad perennis vitae desideria non permittit erigi; de qualibus Psalmista, In circuitu, inquit, impii ambulant (Psal. XI). Sed abeuntem trans mare Galilaeae Jesum multitudo maxima sequebatur, quae doctrinae, sanationis et refectionis ab eo coelestis munera summa perciperet. Sola illum gens Judaea sequebatur credendo: postquam vero per incarnationis suae dispensationem fluctus vitae corruptibilis adiit, calcavit, transiit, maxima mox eum multitudo credentium secuta est nationum, spiritualiter instrui, sanari ac satiari desiderans, et cum Psalmista dicens: Domine, ad te confugi, doce me facere voluntatem tuam (Psal. CXXIV); et iterum: Miserere mei, Domine, quoniam infirmus sum; sana me, Domine, quoniam conturbata sunt omnia ossa mea (Psal. VI); et iterum de percipiendis ab eo vitae perpetuae alimoniis confisa: Dominus, inquit, pascit me, et nihil mihi deerit; in loco pascuae ibi me collocavit (Psal. XXII). Quod autem subiens in montem Jesus, ibi sedebat cum discipulis suis, sed veniente ad eum multitudine, descendit, atque hanc in inferioribus refecit, quam in inferioribus paulo ante curaverat, nequaquam frustra factum credamus, sed ad significandum mystice quia doctrinam et charismata sua Dominus juxta percipientium capacitatem distribuit, infirmis quidem adhuc mentibus parvulis spiritu simpliciora monita committens, et apertiora credens sacramenta: celsioribus autem quibusque, et perfectioribus sensu secretiora suae majestatis arcana reserans, altiora devotae conversationis itinera suggerens, et altiora praemiorum coelestium dona promittens. Denique cuidam sciscitanti quid faciens vitam aeternam possideret, quasi inferius adhuc posito, communia suae dona largitatis impendit, dicens: Non occides, non moechaberis, non furtum facies, non falsum

testimonium dices. Honora patrem tuum et matrem (Matt. XIX). Cui postmodum majora quaerenti, et velut ad montem virtutum ascendere cupienti; Si vis, inquit, perfectus esse, vade et vende quae habes, et da pauperibus, et habebis thesaurum in coelo: et veni, sequere, me (Ibid.). Cujus discretionem moderaminis non per se solum Dominus in carne docens exhibuit, verum nunc quoque per verbi sui ministros exhibere non cessat. Unde iisdem sub unius boni servi persona testatur, quia dare debeant conservis in tempore tritici mensuram, id est, pro captu audientium opportune et mensurate verbi dapes suggerere. Quod vero appropinquante Pascha Dominus turbas docet, sanat, et reficit, possumus ita mystice interpretari, quia Pascha nostrum transitus dicitur; et quoscunque Dominus in aeterna munerum suorum suavitate recuperat, ad salubrem profecto transitum praeparat: ut carnales videlicet concupiscentias mentis sublimitate transcendant, infirma mundi desideria pariter et adversa coelestis regni spe et amore conculcent, et si necdum anima vel carne ad superna valeant pertingere, quia hoc nimirum in futuro promittitur. Quidquid tamen carnales quasi altum amplecti conspiciunt, comparatione aeternorum quasi nihil despiciant, juxta exemplum illius qui videns impium superexaltatum et elevatum sicut cedros Libani (Psal. XXXVI), transiit temporalia contemplando, et quasi jam non esse videbat, quem cito tollendum praevidebat.

Cum sublevasset oculos Jesus. Et venientem ad se multitudinem vidisse perhibetur, divinae pietatis indicium est: quia videlicet cunctis ad se venire quaerentibus, gratia misericordiae coelestis occurrere consuevit, et ne quaerendo errare possint, lucem sui Spiritus aperire currentibus. Nam quod oculi Jesus dona Spiritus ejus mystice designent, testatur in Apocalypsi Joannes, qui figurate loquens de illo: Et vidi, inquit, agnum stantem tanquam occisum, habentem cornua septem, et oculos

septem (Apoc. V): qui sunt septem spiritus Dei missi in omnem terram.

Quod tentans Philippum Dominus, Unde, inquit, ememus panes, ut manducent hi? Provida utique dispensatione facit, non ut ipse quae non noverat discat, sed ut Philippus tarditatem suae fidei, quam magistro sciente ipse nesciebat, tentatus agnoscat, et miraculo facto castiget. Neque enim dubitare debuerat, praesente rerum creatore, qui educit panem de terra, et vino laetificat cor hominis (Psal. CIII), paucorum denariorum panes sufficere turbarum millibus non paucis, ut unusquisque sufficienter acciperet, et jam saturatus abiret. Quinque autem panes quibus multitudinem populi saturavit, quinque sunt libri Moysi, quibus spirituali intellectu patefactis, et abundantiore jam sensu multiplicatis, auditorum fidelium quotidie corda reficit. Qui bene hordeacei fuisse referuntur, propter nimirum austeriora legis edicta, et integumenta litterae grossiora, quae interiorum spiritualis sensus quasi medullam celabant. Duo autem pisces, quos addidit, psalmistarum non inconvenienter et prophetarum scripta significant, quoniam uni canendo, alteri colloquendo suis auditoribus futura Christi et Ecclesiae sacramenta narrabant. Et bene per aquatilia animantia figurantur illius aevi praecones, in quo populus fidelium sine aquis baptismi vivere nullatenus posset. Sunt qui putant duos pisces, qui saporem suavam pani dabant, duas illi personas significare, quibus populus ille regebatur, ut per eas consiliorum moderamen acciperet, regiam scilicet et sacerdotalem, ad quas etiam sacrosancta illa unctio pertinebat: quarum officium erat procellis et fluctibus popularibus nunquam frangi atque corrumpi, et violentas turbarum contradictiones tanquam adversantes undas saepe dirumpere, interdum eis, custodita sua integritate, cedere: prorsus more piscium tanquam in procelloso mari, sic in turbulenta populi administratione versari: quae tamen duae personae Dominum nostrum praefigurabant.

Ambas enim solus ille sustinuit, et non figurate, sed proprie solus implevit. Puer qui quinque panes et duos pisces habuit, nec tamen hos esurientibus turbis distribuit, sed Domino distribuendos obtulit, populus est Judaeorum, litterali sensu puerilis, qui Scripturarum dicta clausa secum tenuit: quae tamen Dominus in carne apparens accepit, et quid intus haberent utilitatis ac dulcedinis, ostendit, quamque multiplici spiritus gratia, quae pauca ac despecta videbantur, exuberaret, patefecit: haec per apostolos suos apostolorumque successores cunctis nationibus ministranda porrexit. Unde bene alii referunt evangelistae quia panes et pisces Dominus discipulis suis, discipuli autem ministraverunt turbis (Matth. XIV; Marc. XVI; Luc. IX). Cum enim mysterium humanae salutis accepisset enarrari per Dominum, ab eis qui audierunt in nos confirmatum est. Quinque siquidem panes et duos pisces fregit, et distribuit discipulis, quando aperuit illis sensum, ut intelligerent omnia quae scripta essent in lege Moysi, et prophetis et psalmis de ipso (Luc. XXIV). Discipuli apposuerunt turbis, quando profecti praedicaverunt ubique Domino cooperante, et sermonem confirmante sequentibus signis (Marc. XVI). Fenum in quo discumbens turba reficitur, concupiscentia carnalis intelligitur, quam calcare ac premere debet omnis qui spiritualibus alimentis satiari desiderat. Omnis enim caro fenum, et omnis gloria ejus tanquam flos feni (Isai. XL). Discumbat ergo super fenum, florem feni conterat, id est castiget corpus suum et servituti subjiciat, voluptates carnis edomet, luxuriae fluxa restringat, quisquis panis vivi cupit suavitate refici. Quisquis supernae gratiae dapibus renovari cupit, ab infirma vetustate deficiat. Quinque millia viri qui manducaverunt, refectionem vitae eorum qui verbo reficiuntur, insinuant. Virorum quippe nomine solent in Scripturis perfectiores quique figurari, quos feminea mollities nulla corrumpit: quales esse cupit eos quibus dicit Apostolus: Vigilate, state in fide, viriliter agite, et confortamini (I Cor. XVI). Millenarius autem

numerus, ultra quem nulla nostra computatio succrescit, plenitudinem rerum de quibus agitur, indicare consuevit. Quinario vero quinque notissimi corporis nostri sensus exprimuntur: visus videlicet, auditus, gustus, olfactus, et tactus. In quibus singulis quicumque viriliter agere et confortari satagunt, sobrie, et juste, et pie vivendo, ut coelestis sapientiae mereantur dulcedine recreari, nimirum quinque millibus virorum, quos Dominus mysticis dapibus satiavit, figurantur. Nec praetereundum quod refecturus multitudinem, gratias egit. Egit quippe gratias, ut et nos de perceptis coelitus muneribus gratias semper agere doceret, et ipse quantum de nostris profectibus gratuletur, et de nostra spirituali refectioe gaudeat, intimaret. Vultis etenim nosse, fratres, quantum Salvator noster nostrae gaudeat saluti? Narrat evangelista Lucas, dedisse eum discipulis potestatem calcandi super omnem virtutem inimici; eorumque nomina scripta esse in coelis indicasse; et statim infert: In ipsa hora exsultavit in Spiritu sancto, et dixit: Confiteor tibi, Pater, Domine coeli et terrae, quod abscondisti haec a sapientibus et prudentibus, et revelasti ea parvulis (Luc. X). Claret ergo quia saluti ac vitae fidelium congratuletur, qui Patrem gratias agendo collaudat, quod ea quae superbientibus abscondit, humilibus spiritu secreta revelaverat. Quod autem saturata multitudine, jussit discipulos colligere quae superaverunt fragmentorum, ne perirent, hoc profecto signat quia pleraque sunt arcana divinorum eloquiorum, quae vulgi sensus non capit, nonnulla quae per se quidem minus docti assequi nequeunt. Haec ergo necesse est qui valent, diligentius scrutando colligant, et ad eruditionem minorum suorum vel dicto, vel scripto faciant pervenire, ne alimenta verbi, illorum desidia pereant, plebibusque tollantur, qui haec Domino donante interpretando colligere norunt.

Collegerunt ergo, inquit, et impleverunt duodecim cophinos fragmentorum. Quia duodenario numero solet perfectionis cujuslibet summa figurari, recte per

duodecim cophinos fragmentorum plenos, omnis doctorum spiritalium chorus exprimitur, qui obscura Scripturarum, quae per se turbae nequeunt, et meditando colligere, et mandata litteris, suo pariter ac turbarum usui conservare jubentur. Hoc ipsi fecere apostoli et evangelistae, non pauca legis et prophetarum dicta suis, interpretatione addita, inserendo opusculis, hoc sequaces eorum Ecclesiae toto orbe magistri, etiam integros nonnulli utriusque Testamenti libros diligentiore explanatione discutiendo, qui quantumlibet hominibus despecti, coelestis tamen gratiae sunt pane fecundi. Nam servilia cophinis solent opera fieri. Unde de populo qui in luto ac lateribus serviebat in Aegypto dicit Psalmista, Manus ejus in cophino servierunt (Psal. XX).

Illi ergo homines cum vidissent quod fecerat signum, dicebant, Quia hic est vere propheta qui venturus est in mundum. Recte quidem dicebant Dominum prophetam magnum, magnae salutis praeconem jam mundo futurum. Nam et ipse prophetam se vocare dignatur, ubi ait: Quia non capit prophetam perire extra Jerusalem (Luc. XIII). Sed nondum plena fide proficiebant, qui hunc etiam Deum dicere nesciebant. Ergo illi videntes signum quod fecerat Jesus, dixerunt, Quia hic est vere propheta qui venturus est in mundum. Nos certiori agnitione veritatis et fidei videntes mundum quem fecit Jesus, et signa quibus illum replevit, dicamus: Quia hic est vere Mediator Dei et hominum, qui in mundo erat divinitate, et mundus per ipsum factus est; qui in propria venit humanitate quaerere et salvare quod perierat, ac recreare mundum quem fecerat: qui cum suis fidelibus per praesentiam divinitatis est in mundo omnibus diebus, usque ad consummationem saeculi.

Jesus autem cum cognovisset quia venturi essent ut raperent eum, et facerent eum regem, fugit iterum in montem ipse solus. Datur ergo intelligi quod Dominus cum sederet in monte cum discipulis suis, et videret turbas ad

se venientes, descenderat de monte, et circa inferiora loca turbas paverat. Nam quomodo fieri posset ut rursus illuc fugeret, nisi ante de monte descendisset? Significat ergo aliquid, quod Dominus de alto descendit ad pascendas turbas: pavit, et ascendit. Quare autem ascendit cum cognovisset quod vellent eum rapere, et regem facere? Quid enim, non erat rex, qui timebat fieri rex? Erat omnino, nec talis rex qui ab hominibus fieret, sed talis qui hominibus regnum daret. Nunquid forte et hic aliquid significat nobis Jesus, cujus facta, verba sunt? Ergo in hoc quod voluerunt eum rapere, et regem facere, et propter hoc fugit in montem ipse solus, hoc in illo factum, tacet, nihil loquitur, nihil significat? An forte hoc erat rapere eum, praevenire velle tempus regni ejus? Etenim venerat modo non jam regnare, quomodo regnaturus est in eo quod dicimus, Adveniat regnum tuum (Matth. VI; Luc. VI). Semper quidem ille cum Patre regnat, secundum quod est Filius Dei, Verbum Dei, Verbum per quod facta sunt omnia. Praedixerunt autem prophetae regnum ejus etiam secundum quod homo factus est Christus, et fecit fideles suos Christianos. Erit ergo regnum Christianorum, quod modo colligitur, quod modo comparatur, quod modo emitur sanguine Christi: erit aliquando manifestum regnum, quando erit aperta claritas sanctorum ejus propter iudicium ab eo factum, quod iudicium supra ipse dixit quod Filius hominis facturus sit; de quo regno etiam Apostolus dicit, Cum tradiderit regnum Deo et Patri (I Cor. XV). Unde etiam ipse dicit, Venite, benedicti Patris mei, percipite regnum quod vobis paratum est ab initio mundi (Matth. XXV). Discipuli autem et turbae credentes in eum putaverunt illum sic venisse, ut jam regnaret. Hoc est velle rapere, et regem facere, praevenire velle tempus ejus, quo ipse caput se occultabat, ut opportune prodiret, et opportune in fine saeculi se declararet. Quare autem dictum est fugit? Neque enim si nollet, teneretur; si nollet, raperetur; qui si nollet, nec agnosceretur. Sed hoc significative factum est. Solus fugit, ne carnaliter regnaret: quia solus

ascendit in coelum, unde spiritualiter regnaret in sanctis suis. Fugit in montem ipse solus, primogenitus a mortuis, ascendens super omnes coelos, et interpellans pro nobis. Quem sacerdos significabat semel in anno sancta sanctorum ingrediens non sine sanguine, ut interpellaret pro populo, sursum posito solo in monte agno, qui intravit in interiora veli, foris populo constituto (Coloss. I; Psalm. LXXI; Rom. VIII; Levit. XVI; Hebr. IX). Sed videamus, illo intra velum coelestis altitudinis morante, quid discipuli in navicula patiebantur. Quid est navicula quae a fluctibus jactatur, nisi Ecclesia, quae persecutionibus fatigatur et foris, et intus? Foris a paganis aperta persecutione, intus a falsis fratribus occulta seditione. Ideo addidit:

Ut autem sero factum est, descenderunt discipuli ejus ad mare: et cum ascendissent naviculam, venerunt trans mare in Capharnaum. Cito dixit finitum, quod postea factum est. Venerunt trans mare in Capharnaum, et rediit ut exponat quomodo venerunt, quia per stagnum navigantes transierunt: et cum navigarent ad eum locum quo eos venisse jam dixit, recapitulando exponit quid acciderit.

Tenebrae jam factae erant, et non venerat ad illos Jesus. Quantum accedit finis mundi, crescunt errores, crescunt terrores, crescit iniquitas, crescit infidelitas; lux denique, quae charitas apud Joannem ipsum Evangelistam satis aperteque monstratur, ita ut diceret: Qui odit fratrem suum, in tenebris est (I Joan. II), creberrime exstinguitur. Refrigescente charitate, abundante iniquitate, ipsi sunt fluctus navem turbantes, tempestates, et venti clamores sunt maledictorum: inde charitas refrigescit, inde fluctus augentur, turbatur navis. Vento magno flante mare exsurgebat, tenebrae crescebant, intelligentia minuebatur, iniquitas augebatur. Tamen inter haec omnia navis ibat, ad terram properabat, portum quaerebat. Ita inter omnia tentamentorum genera Ecclesia proficiebat. Laborat, sed

non mergitur. Christum expectat, quando per eum ad portum perveniat tranquillitatis. Cum ergo remigassent stadia viginti quinque aut triginta, crescunt fluctus, augentur tenebrae, saeviunt tempestates; tamen navis ambulat. Qui perseveraverit in finem, hic salvus erit (Matth. X). Nec ipse stadiorum numerus contemnendus esse videtur; nam quare dixisset evangelista, Quasi stadiis viginti quinque aut triginta? sufficeret dicere, viginti quinque, aut triginta. Quos numeros, aestimantis voce, non affirmantis protulit idem evangelista. Quaeramus numerum viginti quinque unde constat, unde fiat? De quinario. Quinarius ille numerus ad legem pertinet: ipsi sunt quinque libri Moysi, ipsae sunt quinque porticus illos languidos continentes, ipsi quinque panes quinque millia hominum pascentes. Ergo legem significat numerus viginti quinque, quoniam quinque per quinque, id est quinquies quinque faciunt viginti quinque, quadratum quinarium. Sed huic legi, antequam Evangelium veniret, deerat perfectio. Perfectio autem in senario numero comprehenditur. Nam senarius numerus perfectus est, et partibus suis impletur, id est 1, 2, 3, nec aliae partes in eo inveniri possunt, nec illae partes conjunctae aliud quid conficere possunt nisi senarium numerum; propterea sex diebus Deus mundum perfecit (Gen. II), et quinque ipsi per sex multiplicantur, ut lex per Evangelium adimpleatur, ut fiant sexies quini triginta. Ad eos ergo qui implent legem venit Jesus, et venit quomodo fluctus calcans, omnes tumores mundi sub pedibus habens, omnes celsitudines saeculi premens; et tamen tantae sunt tribulationes, ut etiam ipsi qui crediderunt Jesum, et qui conantur perseverare, expavescant, ne deficient a Christo, fluctus calcantes saeculi. Cur timet Christianus, dum Christus loquitur: Ego sum, nolite timere; confidite, ego vici mundum (Joan. XVI).

Voluerunt ergo eum accipere in navem, agnoscentes ac gaudentes securi facti, et statim fuit navis ad terram in quam ibant. Factus est finis ad terram, de humido ad

solidum, de turbato ad firmum, de itinere ad fidem, id est ad perfectam tranquillitatem, quae non erit nisi in portu aeternae serenitatis; ubi tota charitas, et nulla iniquitas; tota felicitas, et nulla perturbatio, ubi sine fine regnabunt qui hic fortiter usque in finem vitae suae laborant.

Altera die, turba quae stabat trans mare, vidit quia alia navicula non esset ibi nisi una, et quia non introisset Jesus cum discipulis suis in navem, sed soli discipuli ejus abissent. Aliae vero supervenerunt naves a Tiberiade juxta locum ubi manducaverant panem, gratias agentes Domino. Cum ergo vidisset turba quia Jesus non esset ibi, neque discipuli ejus, ascenderunt in naviculas, et venerunt Capharnaum, quaerentes Jesum. Insinuaturn est tamen illis tam magnum miraculum. Viderunt enim quod discipuli soli ascendissent in navem, et quia navis non ibi erat. Venerunt autem inde et aliae naves juxta locum illum ubi manducaverant panem, in quibus eum turbae secutae sunt cum discipulis: ergo non ascenderat, alia navis illic non erat. Unde subito trans mare factus est Jesus, nisi quia super mare ambulavit, ut miraculum monstraret? Et cum invenissent eum turbae. Ecce praesentat se turbis, a quibus rapti timuerat, et in montem confugerat. Omnino confirmat et insinuat nobis in mysterio dicta esse illa omnia et facta in magno sacramento, ut aliquid significarent. Ecce ille qui in montem fugerat turbas, nonne cum ipsis turbis loquitur? Modo teneant, modo regem faciant.

Et cum invenissent eum trans mare, dixerunt ei, Rabbi, quando huc venisti? Ille post miraculi sacramentum, et sermonem infert: ut si fieri potest, qui pasti sunt, pascantur: et quorum satiavit panibus ventrem, satiet sermonibus mentem, sed si capiunt; et si non capiunt, sumant quod capiunt, ne fragmenta pereant. Loquatur ergo, et audiamus.

Respondit Jesus, et dixit, Amen amen dico vobis, Quaeritis me, non quia vidistis signa, sed quia manducastis ex panibus meis. Propter carnem me quaeritis, non propter spiritum. Quam multi non quaerunt Jesum, nisi ut illis faciat bene secundum tempus! Alius negotium habet, quaerit intercessionem clericorum; alius premitur a potentiore, fugit ad Ecclesiam; alius vult pro se interveniri apud eum apud quem parum valet; ille sic, ille sic. Impletur quotidie talibus Ecclesia. Vix quaeritur Jesus propter Jesum. Quaeritis me, non quia vidistis signa, sed quia manducastis ex panibus meis.

Operamini non cibum qui perit, sed qui permanet in vitam aeternam. Quaeritis me propter illud? Quaeritis me, propter me. Ipsum enim insinuat istum cibum, quo in consequentibus illucescat.

Quem Filius hominis dat vobis. Expectabat, credo, iterum panes manducare, iterum discumbere, iterum saginari: sed dixit, Cibum, non qui perit, sed qui permanet in vitam aeternam. Superius diximus navem Ecclesiam Christi significare, quae tempestatibus hujus saeculi turbatur, et laborantes in ea portat, ut viriliter laborent, donec Christus comprimens fluctus persecutionum, reddat serenitatem. Hic vero dicit:

Altera die, turba quae stabat trans mare, vidit quia alia navicula non erat ibi, nisi una. Quid est, altera die turba stans super mare, nisi post ascensionem Christi turba stans in operibus bonis, non jacens in terrenis voluptatibus, sed exspectans unde veniat Jesus ad eos? Et hic una navis dicitur, sicut prius una fuit Ecclesia Christi, in qua ille praesentialiter corpore versabatur. Nunc quoque una est, quae similiter in spe exspectant adventum illius. Sed quid est quod aliae naves venerunt a Tiberiade, nisi haereticorum conventicula, qui Jesum non sincera fide quaerunt, sub dolo calliditatis sua quaerentes, non quae Jesu sunt? Unde consequenter

respondit eis Jesus, Amen amen dico vobis, quaeritis me, non quia vidistis signa, sed quia manducastis ex panibus meis, et saturati estis (Luc. VI). De illis vero qui saturati sunt, in alio dicit Evangelio: Vae vobis qui saturati estis (Ibid.) De esurientibus vero vitae panem, et justitiae cognitionem, dicitur: Beati qui esuriunt et sitiunt justitiam (Matth. V). Ad quem cibum hortabatur eos insequenti mox Christus sermone dicens: Operamini non cibum qui perit, sed qui permanet in vitam aeternam. Carnalis cibus perit, spiritualis vero permanet, quem Filius hominis vobis dabit.

Hunc enim Pater signavit Deus. Istum Filium hominis nolite sic accipere quasi alios filios hominis, quibus dictum est: Filii autem hominum in protectione alarum tuarum sperabunt (Psal. XXXV). Iste filius hominis sequestratus quadam gratia filius hominis, exceptus a numero hominum filius hominis est: iste filius hominis Filius Dei est, iste homo etiam Deus est. Unde et ipsa Veritas quae tunc loquebatur ad Judaeos, et nunc omnibus loquitur per evangelicae praedicationis verba, et qui sit ostendit, non qualem esse plurimi tunc aestimaverunt vel etiam nunc aestimant. Subjunxit vero: Hunc enim Deus Pater signavit. Signare quid est, nisi proprium aliquid ponere? Hoc est signare, ponere aliquid quod non confundatur cum caeteris. Signare, est signum rei ponere. Cuicunque rei ponis signum, ideo ponis signum, ne confusa cum aliis, a te non possit agnosci. Pater ergo eum signavit. Quid est signavit? proprium quiddam illi dedit, ne caeteris compararetur hominibus; ideo dictum est: Unxit te Deus, Deus tuus oleo exultationis prae participibus tuis (Psal. XLIV). Ergo signare quid est? Exceptum habere, hoc est prae participibus tuis. Itaque nolite me, inquit, contemnere, quia filius hominis sum: et quaerite a me cibum non qui perit, sed qui permanet in vitam aeternam. Sic enim filius hominis sum, ut non sim unus ex vobis; sic sum filius hominis, ut Deus Pater me signavit. Quid est signare? proprium aliquid mihi dare, quo non confunderer cum

genere humano, sed per quem liberaretur genus humanum.

Dixerunt ergo ad eum, Quid faciemus ut operemur opera Dei? Dixerat enim illis: Operamini escam, non quae perit, sed quae permanet in vitam aeternam. Quid faciemus, inquit, quod observando, hoc praeceptum implere poterimus?

Respondit Jesus, et dixit eis, Hoc est opus Dei, ut credatis in eum quem misit ille. Hoc est ergo manducare cibum non qui perit, sed qui permanet in vitam aeternam. Ut quid paras dentem et ventrem? Crede, et manducasti. Discernitur quidem ab operibus fides, sicut Apostolus dicit: Arbitramur justificari hominem per fidem sine operibus legis (Rom. III). Et sunt opera quae videntur bona sine fide Christi, et non sunt bona, quia non referuntur ad eum finem ex quo sunt bona. Finis enim legis Christus ad justitiam omni credenti (Rom. X). Ideo noluit discernere ab opere fidem, sed ipsam fidem dixit esse opus. Ipsa est enim fides quae per dilectionem operatur (Galat. V). Nec dixit, Hoc est opus vestrum, sed dixit: Hoc est opus Dei, ut credatis in eum quem misit ille; ut qui gloriatur, in Domino gloriatur (I Cor. I). Quia ergo invitabat eos ad fidem, illi adhuc quaerebant signa quibus crederent. Vide si non Judaei signa petunt.

Dixerunt ergo ei, Quod ergo tu facis signum, ut videamus et credamus tibi quod operaris? Parumne erat quod de quinque panibus pasti sunt? Sciebant hoc quidem, sed huic cibo manna de coelo praeferiebant. Dominus autem Jesus talem se dicebat, ut Moysi praeponeretur. Non enim ausus est Moyses de se dicere, quod daret cibum non qui perit, sed qui habet vitam aeternam. Aliquid plus promittebat quam Moyses. Per Moysen quippe promittebatur regnum, et terra producens lac et mel, temporalis pax, abundantia filiorum, salus corporis, et caetera omnia temporalia quidem, in figura

tamen spiritualia, quia veteri homini in Veteri Testamento promittebantur. Attendebant autem promissa per ipsum Moysen, et attendebant promissa per Jesum. Ille plenum ventrem promittebat in terra, sed cibum qui perit; iste promittebat cibum, non qui perit, sed qui permanet in vitam aeternam. Attendebant eum plus promittentem, et quasi nondum videbant majora facientem. Attendebant utique qualia fecisset Moyses, adhuc aliqua majora volebant fieri ab eo, qui tam magna pollicebatur. Quid, inquiunt, facis, ut credamus tibi? Et ut noveritis quia miracula illa huic miraculo comparabant, et ideo quasi minora ista judicabant quae faciebat Jesus.

Patres nostri, inquiunt, manna manducaverunt in deserto. Sed quid est manna, forte contemnitis, sicut scriptum est, Dedit illis manna manducare (Exod. XVI). Per Moysen patres nostri panem de coelo acceperunt, et non eis dictum a Moyse, Operamini cibum qui non perit, sed qui permanet in vitam aeternam. Et non talia operaris qualia Moyses. Panes hordeaceos ille non dedit, sed manna de coelo.

Dixit ergo eis Jesus, Amen amen dico vobis, non Moyses dedit vobis panem de coelo, sed Pater meus dedit vobis panem de coelo. Verus enim panis est, qui de coelo descendit, et dat vitam mundo. Verus ergo ille panis est, qui dat vitam mundo: et ipse cibum est, de quo paulo ante locutus sum: Operamini cibum qui non perit, sed qui permanet in vitam aeternam. Ergo et illud manna hoc significabat, et illa omnia signa mea erant. Signa mea dilexistis; quod significabatur, contemnitis. Non ergo Moyses dedit panem de coelo. Deus dat panem. Sed quem panem? forte manna? Non, sed panem quem significavit manna, ipsum scilicet Dominum Jesum. Pater meus dat vobis panem verum. Panis enim Deus est qui descendit de coelo, et dat vitam mundo.

Dixerunt ergo ad eum: Domine, semper da nobis panem hunc. Quomodo mulier illa Samaritana, cui dictum est: Qui biberit de hac aqua, non sitiet umquam (Joan. IV); continuo illa secundum corpus accipiens, sed tamen carere indigentia nolens: Da, inquit, mihi, Domine, de hac aqua; sic et isti: Domine, da nobis panem hunc, qui nos reficiat, nec deficiat.

Dixit ergo eis Jesus: Ego sum panis vitae; qui venit ad me, non esuriet, et qui credit in me, non sitiet unquam. Qui venit ad me, hoc est quod ait, et qui credit in me; et quod dixit, non esuriet, hoc intelligendum est, et non sitiet unquam. Utroque enim illo significatur aeterna satietas, ubi nulla est egestas. Panem de coelo desideratis? Ante vos habetis, et non manducatis.

Sed dixi vobis quia et vidistis me, et non credidistis. Sed non ideo ego populum perdidit. Nunquid enim infidelitas vestra fidem Dei evacuavit (Rom. III)? Vide enim quod sequitur.

Omne quod dat mihi Pater, ad me veniet: et eum qui venit ad me non ejiciam foras. Quale est illud intus, unde non exitur foras? Magnum penetrabile, et dulce secretum. O secretum sine taedio, sine amaritudine malarum cogitationum, sine interpellatione tentationum et dolorum. Nonne illud secretum est quo intrabit ille cui dicturus est Deus: Euge, serve bone et fidelis, intra in gaudium Domini tui (Matth. XXV)?

Et eum qui veniet ad me, non ejiciam foras; quia descendi de coelo non ut faciam voluntatem meam, sed ejus qui misit me. Ideo ergo eum qui veniet ad me, non ejiciam foras, quia descendi de coelo non facere voluntatem meam, sed voluntatem ejus qui me misit. Magnum sacramentum est, quod ait: Qui venit ad me, non ejiciam foras. Causam mox subjungens quare foras non ejiceret ad se venientem, id est in se credentem, dixit:

Quia non veni facere voluntatem meam, sed voluntatem ejus qui misit me. Quis est qui ejicitur foras de illo dulci et suavissimo secreto, quo intrare praecipitur servus faciens voluntatem domini sui, nisi superbus? nisi anima in se ipsa confidens, et suae potestatis esse quaerens? Nec eam propheta habens diceret: Nonne Deo anima mea subjecta est (Psal. LXI)? Anima vero per humilitatem Dei subjecta gratiae, nunquam ejicitur foras, sed intrat in gaudium Domini sui. Igitur ut causa omnium morborum curaretur, id est superbia, descendit et humilis factus est Filius Dei. Quid superbis homo? Deus propter te humilis factus est. Puderet te fortasse imitari humilem hominem, saltem imitare humilem Deum. Venit Filius Dei in homine, et humilis factus est. Praecipitur tibi ut sis humilis, non tibi praecipitur ut ex homine fias pecus. Ille Deus factus est homo, tu homo cognosce quia es homo. Tota humilitas tua est, ut cognoscas te. Ergo quia humilitatem docet Deus, dixit: Non veni facere voluntatem meam, sed ejus qui me misit (Joan. VI). Haec enim commendatio humilitatis est. Superbia quippe facit voluntatem suam, humilitas facit voluntatem Dei. Ideo qui ad me venerit, non ejiciam foras. Quare? quia non veni facere voluntatem meam, sed voluntatem ejus qui me misit. Humilis veni, humilitatem docere veni. Magister humilitatis veni. Qui ad me venit, incorporatur mihi; qui ad me venit, humilis fit. Qui mihi adhaeret, humilis erit, quia non faciet voluntatem suam, sed Dei; et ideo non ejicietur foras; quia Adam cum superbus esset, projectus est foras (Gene. III): Christus vero humilis factus, exaltatus est super omne nomen quod nominatur vel in coelo, vel in terra (Ephes. I). Qui doctor humilitatis venit non facere voluntatem suam, sed voluntatem ejus qui misit illum. Veniamus ad eum, intremus ad eum, incorporemur ei, ut nec nos faciamus voluntatem nostram, sed voluntatem Dei; et non nos ejiciat foras, quia membra ejus sumus, quia caput nostrum esse voluit docendo humilitatem. Ad quem venire non potest nisi humilis, a quo non mittitur foras nisi superbus.

Haec est voluntas ejus qui misit me Patris, ut omne quod dedit mihi, non perdam ex eo. Ipse illi datus est, qui servat humilitatem, hunc accipit. Qui non servat humilitatem, longe est a magistro humilitatis. Ut omne quod dedit mihi, non perdam ex eo. Sic non est voluntas in conspectu Patris vestri, ut pereat unus de pusillis istis (Matth. XVIII). De tumentibus potest perire, de pusillis nihil perit: quia nisi fueritis sicut pusillus iste, non intrabilis in regnum coelorum, omne quod dedit mihi Pater, non perdam ex eo, sed resuscitabo ego illum in novissimo die (Joan. VI). Videte quemadmodum et hic geminam illam resurrectionem delineet. Qui venit ad me, modo resurgit, humilis factus in membris meis: sed resuscitabo eum in novissimo die secundum carnem.

Haec est enim voluntas Patris mei qui misit me, ut omnis qui videt Filium, et credit in eum, habeat vitam aeternam: et ego resuscitabo eum in novissimo die. Superius dixit: Audit verbum meum, et qui credit ei qui misit me. Modo autem, Qui videt Filium et credit in eum. Non dixit, Videt Filium, et credit in Patrem. Hoc est enim credere in Filium, quod et in Patrem, quia sicut habet vitam Pater in semetipso, sic dedit et Filio vitam habere in semetipso: ut omnis qui videt Filium, et credit in eum, habeat vitam aeternam (Joan. V): credendo, et transeundo ad vitam, id est primam illam resurrectionem. Et quia non est sola, Et resuscitabo eum, inquit, in novissimo die. Sequitur:

Ego sum panis vivus qui de coelo descendi. Ideo panis, quia vita; et ideo vita, quia de coelo descendit, dicente ipso, Ego sum via, veritas et vita (Joan. XIV). Ille est panis supersubstantialis, qui ut nobis detur, quotidie deprecari jubemur (Matth. VI). Cum Dominus noster Jesus Christus panem se dicebat de coelo descendisse.

Murmuraverunt Judaei, et dixerunt: Nonne hic est Jesus filius Joseph, cujus nos novimus patrem et matrem?

quomodo ergo dicit quia de coelo descendit? Ideo murmurabant, quia hunc panem non intelligebant, hunc panem non esuriebant, hunc panem non amabant; nam si amarent, utique non murmurarent: ideo a pane coelesti longe erant, nec eum esurire noverant, quia fauces cordis languidas habebant. Auribus apertis surdi erant. Videbant, et caeci stabant. Panis quippe iste interioris hominis quaerit esuriam. Unde alio loco dicit, Beati qui esuriunt et sitiunt justitiam, quoniam ipsi saturabuntur (Matth. V). Dixerunt, Cujus novimus patrem et matrem. Matrem sciebant terrenam. Patrem nesciebant coelestem, qui a Patre coelesti attracti non fuerant; quod mox ipse Dominus sequenti verbo innotuit, dicens:

Nolite murmurare invicem: Nemo potest venire ad me, nisi Pater qui misit me, attraxerit eum. Ille venit, quem gratia Dei praevenit; cui cum Propheta dicamus, Misericordia ejus praeveniet me. Et iterum: Misericordia ejus subsequetur me (Psal. XXII). Praevenit velle, subsequitur perficere. Trahit Pater ad Filium eos qui propterea credunt in Filium, quia eum cogitant Patrem habere Deum. Deus enim Pater aequalem sibi genuit Filium: et qui cogitat atque in fide sua sentit et ruminat aequalem esse Patri eum in quem credidit, ipsum Pater trahit ad Filium. Qui enim de Christo dicit, Non est Deus verus, non trahit eum Pater, sed perversa cogitatio trahit eum veritati non consentire. Ille tractus est a Patre, qui ait: Tu es Christus Filius Dei vivi (Matth. XVI). Cui Dominus inquit, Beatus es, Simon Bar Jona, quia caro et sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus qui in coelis est (Ibid.). Ista revelatio ipsa est attractio. Dum enim dixit: Nemo potest venire ad me, nisi Pater qui misit me, attraxerit eum, continuo subjunxit, Et ego resuscitabo eum in novissimo die. Reddam quod sperat, videbit quod adhuc non videndo credidit. Manducabit quod esurit, satiabitur eo quod sitit. Ubi? In resurrectione mortuorum, quia ego resuscitabo eum in novissimo die.

Scriptum est enim prophetis: Et erunt omnes docibiles Dei. Quare hoc dixit? O Judaei, Pater vos non docuit quomodo potestis me cognoscere? Omnes regni illius homines docibiles Dei erunt. Non ab hominibus audient: et si ab hominibus audiunt, tamen quod intelligunt intus datur, intus coruscat, intus revelatur. Homines foris verbum sonare possunt, sed in vanum laborant, nisi intus Deus docens aperiat sensus. Ille est Dei docibilis, quem Deus intus veritatis instruit agnitione et amore.

Omnis qui audit a Patre, et didicit, venit ad me. Quomodo trahit Pater? Docendo delectat, non necessitate cogendo: quia nemo necessitate credit, sed voluntate. Filius docebat, Pater docebat; homo qui videbatur, loquebatur, sed ut Deus in corde audientis interius docebat. Ideo subjunxit:

Non quia Patrem vidit quisquam; nisi is qui est a Deo, hic vidit Patrem. Ego sum a Patre, et ideo Patrem video. Quid est doceri a Patre, nisi audire verbum Patris, id est me? Ne forte ergo cum dico vobis, Omnis qui audit a Patre, et didicit, dicatis apud vos, Sed nunquam vidimus Patrem, quomodo ergo discere potuimus a Patre? A me ipso audite: non quia Patrem vidit quisquam; sed qui est a Deo, hic vidit Patrem. Ego novi Patrem; ab illo sum. Sed quomodo? Verbum ab illo, cujus est verbum, non quod sonat et transit, sed quod manet dicente, et trahit audientem.

Amen amen dico vobis, qui credit in me, habet vitam aeternam. Revelare se voluit quid esset; nam compendio dicere potuit, Qui credit in me, habet me. Ipse enim Christus verus est Deus, et vita aeterna. Qui ergo credit in me, inquit, venit ad me; et qui venit ad me, habet me. Quid est autem habere me? habere vitam aeternam. Mortem assumpsit vita aeterna, mori voluit; sed de tuo, homo, non de suo. Accepit a te, unde moreretur pro te.

Assumpsit ergo vita mortem, ut vita occideret mortem. Nam qui credit, inquit, habet vitam aeternam, non quod patet, sed quod latet. Vita enim aeterna Verbi in principio erat apud Deum, et Deus erat Verbum, et erat lux vita hominum (Joan. I). Mori venit, sed die tertia resurrexit.

Ego sum, inquit, panis vitae. Et unde illi superbiebant? Patres, inquit, vestri manducaverunt manna, et mortui sunt. Quare manducaverunt et mortui sunt? Quia quod videbant, credebant; quod non videbant, non intelligebant. Ideo patres vestri, quia similes estis illorum. Manducaverunt Moyses, et Aaron, et caeteri sancti qui fuerunt in populo, manna, et non sunt mortui, quia non spiritualiter visibilem cibum intellexerunt, spiritualiter esurierunt. Alii vero manducaverunt et permanserunt in infidelitate: sicut Judaei audierunt loquentem Christum, sed non spiritualiter verba ejus intellexerunt. Ideo dixit eis, Patres vestri manducaverunt manna in deserto, et mortui sunt; qua morte, nisi infidelitatis? Nam communi morte mortui sunt, et sancti qui fuerunt inter eos. Ideo signavit Dominus Jesus his verbis mortem spiritualem, non carnalem. Patres ergo istorum, id est mali patres malorum, infideles patres infidelium, murmuratores patres murmuratorum; nam de nulla re magis Deum offendisse ille populus dictus est, quam contra Deum murmurando. Ideo et Dominus volens ostendere talium filios, hinc ad eos coepit: Quid murmuratis invicem, murmuratores, filii murmuratorum? Patres vestri manna manducaverunt, et mortui sunt; non quia malum erat manna, sed quia male manducaverunt.

Hic est panis qui de coelo descendit. Hunc panem significavit manna; hunc autem panem significavit altare Dei. Sacramenta illa fuerunt in signis: diversa sunt in re, quae significantur paria sunt. Apostolum audi: Nolo enim vos, inquit, ignorare, fratres, quia patres nostri omnes sub nube fuerunt, et omnes per mare transierunt, et omnes in Moyse baptizati sunt in nube et in mari, et omnes

eamdem escam spiritualem manducaverunt (I Cor. X). Spiritualem utique, non corporalem. Alteram illi, quia manna, nos aliud; spiritualem vero eamdem quam nos, sed patres nostri, non patres illorum, quibus nos similes sumus, non quibus illi similes fuerunt. Hic est ergo panis de coelo descendens; ut si quis ex ipso manducaverit, non moriatur. Sed quod pertinet ad virtutem sacramenti, non quod pertinet ad visibile sacramentum: qui manducat intus, non foris; qui manducat in corde, non qui premit dente. Ego sum panis vivus qui de coelo descendi. Ideo vivus, quia de coelo descendi. De coelo descendit et manna; sed manna umbra erat, iste veritas est.

Si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in aeternum. Et panis quem ego dabo, caro mea est, pro mundi vita. Hoc quomodo caperet caro, quod dixit panem carnem? Vocatur caro, quod non capit caro: et ideo magis non capit caro, quia vocatur caro: hoc enim exhorruerunt, hoc adsimulatum esse dixerunt, hoc non posse fieri putaverunt. Caro mea est, inquit, pro mundi vita. Norunt fideles corpus Christi, si corpus Christi esse non negligunt; fiant corpus Christi, si volunt vivere de Spiritu Christi. De Spiritu Christi non vivit, nisi corpus Christi. Quisquis vivere vult, credat in Christum, manducet spiritualiter spiritualem cibum. Incorporetur corpori Christi, et non sit putridum membrum, quod resecari mereatur: sit pulchrum, sit sanum, sit aptum capiti suo.

Litigabant ergo Judaei adinvicem, dicentes: Quomodo potest hic nobis carnem suam dare ad manducandum? Litigabant utique ad invicem, quoniam panem concordiae non intelligebant, nec sumere volebant. Nam qui manducant talem panem, non litigant adinvicem, quoniam unus panis, unum corpus multi sumus (I Cor. X): et per hunc fecit Deus hujusmodi habitare in domo. Quod autem adinvicem litigantes quaerunt quomodo possit Dominus carnem suam dare ad manducandum, non statim edunt, sed adhuc eis dicitur:

Amen amen dico vobis, nisi manducaveritis carnem Filii hominis, et biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis. Quomodo quidem detur, et quinam modi sint manducandi istum panem ignoratis: verumtamen nisi manducaveritis carnem Filii hominis, et ejus sanguinem biberitis, non habebitis vitam in vobis. Haec non utique cadaveribus, sed viventibus loquebatur. Unde, ne istam vitam intelligentes, de hac re litigarent, secutus adjunxit:

Qui manducat meam carnem, et bibit meum sanguinem, habet vitam aeternam. Hanc ergo non habet, qui istum panem non manducat, nec istum sanguinem bibit. Nam temporalem vitam, sine ullo utcumque homines in hoc saeculo, qui non sunt per fidem in corpore ejus, habere possunt: aeternam autem numquam, quae sanctis promittitur. Ne autem putarent sic in isto cibo et potu eis qui carnaliter sumunt, et non spiritualiter intelligunt, in fine promitti vitam aeternam, continuo subjecit, et dixit:

Ego resuscitabo eum in novissimo die. Ut habeat interim secundum spiritum vitam aeternam in requie, quae sanctorum spiritus suscipit. Quod autem ad corpus attinet, nec ejus vita aeterna fraudatur, sed in resurrectione mortuorum novissimo die caro resuscitabitur.

Caro enim mea, inquit, vere est cibus, et sanguis meus vere est potus. Cum enim cibo et potu id appetant homines, ut non esuriant neque sitiant, hoc veraciter non praestat, nisi iste cibus et potus, qui eos a quibus sumitur immortales et incorruptibiles facit, id est societas ipsa sanctorum, ubi pax erit, et unitas plena, atque perfecta; propterea quippe, sicut etiam hoc ante nos intellexerunt homines, Dominus noster Jesus Christus corpus et sanguinem suum in eis rebus commendavit, quae ad unum aliquid rediguntur ex multis: namque aliud in unum ex multis granis conficitur, aliud in unum ex multis acinis

confluit. Denique jam exponit quomodo id fiat quod loquitur, et quid sit manducare corpus ejus, et sanguinem bibere.

Et qui manducat meam carnem, et bibit meum sanguinem, in me manet, et ego in eo. Hoc est ergo manducare illam escam, et illum bibere potum, in Christo manere, et illum manentem in se habere. Ac per hoc qui non manet in Christo, et in quo non manet Christus, procul dubio nec manducat spiritualiter ejus carnem, licet carnaliter et visibiliter premat dentibus sacramentum corporis et sanguinis Christi; sed magis tantae rei sacramentum ad iudicium sibi manducat et bibit, quia immundus praesumit ad Christi accedere sacramenta, quae alius non digne sumit, nisi qui mundus est; de quibus dicitur: Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt (Matth. V).

Sicut misit me, inquit, vivens Pater, et ego vivo propter Patrem: et qui manducat me, et ipse vivit propter me. Non enim Filius participatione Patris fit melior, qui est natus aequalis, sicut participatio Filii per unitatem corporis ejus et sanguinis, quod illa manducatio potatioque significat, efficit nos meliores. Vivimus ergo nos propter ipsum, manducantes eum, id est, ipsum accipientes aeternam vitam, quam non habemus ex nobis. Vivit autem ipse propter Patrem, missus ab eo, quia semetipsum exinanivit, factus obediens usque ad lignum crucis (Philip. II). Sicut misit me vivens Pater, et ego vivo propter Patrem: et qui manducat me, et ipse vivit propter me. Ac si diceret: Et ego vivo propter Patrem; id est, ad illum tanquam ad majorem refero vitam meam, quod exinanitio mea fecit; in qua me misit. Ut autem quisque vivat propter me, participatio facit qua manducat me. Ego itaque humiliatus vivo propter Patrem, ille erectus vivit propter me. Non de ea natura dixit, qua semper est aequalis Patri, sed de ea in qua minor factus est Patre. Qui etiam superius dixit: Sicut Pater habet vitam in

semetipso, ita dedit Filio vitam habere in semetipso (Joan. V), id est, genuit Filium vitam habentem in semetipso.

Hic est panis, qui de coelo descendit. Ut illum manducando vivamus, qui aeternam vitam ex nobis habere non possumus.

Non sicut manducaverunt, inquit, patres vestri manna, et mortui sunt. Qui manducat hunc panem vivet in aeternum. Haec dixit in synagoga, docens in Capharnaum. Quod ergo illi mortui sunt, ita vult intelligi, ut non vivant in aeternum. Nam temporaliter profecto et hi morientur, qui Christum manducant; sed vivent in aeternum, quia Christus est vita aeterna. Signum quia manducavit, et bibit, hoc si manet, et manetur; si habitat, et inhabitatur; sic erit ut non deseratur. Hoc ergo nos docuit, et admonuit mysticis verbis, ut simus in ejus corpore, sub ipso capite in membris ejus, edentes carnem ejus, non relinquentes unitatem ejus. Sed qui aderant, plures non intelligendo scandalizati sunt. Non enim cogitabant haec audiendo, nisi carnem, quod ipsi erant. Apostolus autem dicit, et verum dicit: Sapere secundum carnem, mors est (Rom. VIII). Carnem suam dat nobis Dominus manducare: et sapere tamen secundum carnem, mors est, cum de carne sua dicat, quia ibi est vita aeterna. Ergo nec carnem debemus sapere secundum carnem, sicut in his verbis.

Multi itaque audientes [non ex inimicis, sed] ex discipulis ejus, dixerunt: Durus est hic sermo, quis potest eum audire? Si discipuli durum habuerunt istum sermonem, quid inimici? Et tamen sic oportebat, ut diceretur, quod non ab hominibus intelligeretur. Secretum Dei, intentos debet facere, non aversos. Isti autem defecerunt talia loquente Domino Jesu: non crediderunt aliquid magnum dicentem, et verbi illius aliquam gratiam cooperientem; sed prout voluerunt, ita intellexerunt, et

more hominum quibus caput non erat Jesus, quasi hoc disponderet Jesus, carnem, qua indutum erat Verbum, velut in frustra concisam distribuere credentibus in se. Durus est, inquiunt, hic sermo, quis potest eum audire?

Sciens autem Jesus apud semetipsum, quia murmurarent de eo discipuli ejus. Sic enim apud se ista dixerunt, ut ab illo non audirentur: sed ille qui eos noverat in seipsis, audiens apud semetipsum respondit, et ait:

Hoc vos scandalizat. Quia dixi: Carnem meam do vobis manducare, et sanguinem meum bibere: hoc vos nempe scandalizat.

Si ergo videritis Filium hominis ascendentem ubi erat prius? Quid est hoc? hinc solvit quod illos moverat; hinc eruit unde fuerunt scandalizati; hinc plane, si intelligerent: illi enim putaverunt eum erogaturum corpus suum; ille autem se dixit ascensurum, in coelum utique integrum. Cum videritis Filium hominis ascendentem ubi erat prius, certe vel tunc videbitis quia non eo modo quo putatis eroget corpus. Certe vel tunc intelligetis quia gratia ejus non consumitur morsibus. In his verbis perspicue intelligitur Christum esse unam personam, dum dixit Filium hominis esse prius in coelo. In terra loquebatur, et in coelo se esse dicebat. Quod quo pertinet, nisi ut intelligamus unam personam esse Christum Deum et hominem, non duas? ne fide nostra non sit trinitas, sed quaternitas. Christus ergo unus est, Verbum, anima, caro. Unus Christus, Filius Dei, et Filius hominis. Unus Christus, Filius Dei semper, Filius hominis ex tempore; tamen unus Christus secundum unitatem personae in coelo erat, quando in terra loquebatur. Sic erat Filius hominis in coelo, quomodo Filius Dei in terra. Sic Filius Dei in terra suscepta carne, quomodo Filius hominis in coelo, in unitate personae. Quod mox latius exponit, quid intersit inter spiritum et carnem, et quid

inter carnaliter Christum manducare velle, et spiritualiter accipere. Ait enim:

Spiritus est qui vivificat, caro non prodest quidquam. Paulo ante dixit: Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, et biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis; et modo dicit: Caro non prodest quidquam, id est, si carnaliter vultis intelligere quae dico, caro non prodest quidquam; si sic carnaliter intelligitis, manducandum sicut alium cibum, sicut carnes quae emuntur in macellis, Spiritus enim est, qui vivificat. Per spiritum prodest caro, quae per se ipsam non prodest; quia littera occidit, Spiritus autem vivificat (II Cor. III). Nam per carnem spiritus aliquid pro salute nostra egit: caro vas fuit quod habebat, per quam spiritus salvavit nos, utens organo carnis ad salutem humani generis, quia diabolus utebatur serpente, quasi organo, ad subversionem primi parentis nostri (Gen. III). Spiritus est, qui vivificat, caro autem non prodest quidquam. Sicut illi intellexerunt carnem, non sic ego do ad manducandum meam carnem. Proinde:

Verba, inquit, quae ego locutus sum vobis, spiritus et vita sunt. Diximus enim, fratres, hoc Dominum commendasse in manducatione carnis suae, et potatione sanguinis sui, ut in illo maneamus, et ipse in nobis. Manemus autem in illo, cum sumus membra ejus. Manet autem ipse in nobis, cum sumus templum ejus. Ut autem simus membra ejus, unitas nos compaginat. Ut compaginet unitas, quid facit nisi charitas? Charitas Dei unde? Apostolum interroga. Charitas, inquit, Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum qui datus est nobis (Rom. V). Ergo spiritus est qui vivificat. Spiritus enim facit viva membra. Nec viva membra spiritus facit, nisi quae in corpore quod vegetat ipse spiritus invenit; nam spiritus qui est in te, o homo, quo constas ut homo sis, nunquid vivificat membrum quod separatum invenerit a carne tua? Spiritum tuum dico animam tuam. Anima tua non vivificat nisi membra quae sunt in carne tua. Unum si

tollas, jam ex anima tua non vivificatur, quia unitati corporis tui non copulatur. Haec dicuntur ut amemus unitatem, et timeamus separationem. Nihil enim sic debet formidare Christianus, quam separari a corpore Christi. Si enim separatur a corpore Christi, non est membrum ejus: si non est membrum ejus, non vegetatur spiritu ejus. Quisquis autem, Apostolus inquit, spiritum Christi non habet, hic non est ejus. Spiritus ergo est qui vivificat, caro non prodest quidquam. Verba quae ego locutus sum vobis, spiritus et vita sunt. Quid est, spiritus et vita sunt? spiritualiter intelligenda sunt. Intellexistis spiritualiter? Spiritus et vita sunt. Intellexistis carnaliter? Etiam sic illa spiritus et vita sunt, sed tibi non sunt, o homo! qui spiritualiter ea non intelligis, nec fide ea venerari nosti.

Sunt enim quidam in vobis qui non credunt. Et ideo non intelligunt, quia non credunt. Propheta enim dixit, Nisi credideritis, non intelligetis (Isaiae VI). Per fidem copulamur, per intellectum vivificemur. Prius credimus per fidem, ut sic post vivificemur per intellectum.

Sciebat enim ab initio Jesus qui essent credentes, et quis traditurus esset eum. Nam et ibi Judas erat inter eos qui scandalizati sunt, quem Christus nec siluit, nec aperte ostendit, ut omnes timerent, quamvis unus periret. Sed posteaquam dixit et distinxit credentes a non credentibus, expressit causam quare non credebant.

Propterea dixi vobis, inquit, quia nemo potest venire ad me, nisi fuerit ei datum a Patre meo. Datur enim a Patre credentibus fides, ut nemo gloriatur in fide sua, quae a se non est quasi propria, sed a Deo data, quasi gratia.

Ex hoc multi discipuli ejus abierunt retro, et jam non cum illo ambulabant. Abierunt retro, non post Christum, sed post Satanam. Isti autem sic redierunt retro, quomodo praecisi a corpore Christi, nec ultra redeunt

ad eum, quia forte fideliter in corpore ejus non fuerunt: et hi non pauci, sed multi. Videamus ergo quid ad paucos dixerit qui remanserunt.

Dixit ergo Jesus ad duodecim: Numquid et vos vultis abire? Non discessit nec Judas: sed quare manebat, Domino jam apparebat, postea manifestatum est. Respondit Petrus pro omnibus, unus pro multis, unitas pro universis.

Respondit ergo ei Simon Petrus: Domine, ad quem ibimus? Repellis nos a te: da nobis alterum te. Ad quem ibimus, si a te recedimus? Ad quem ibimus?

Verba vitae aeternae habes. Videte quemadmodum Petrus dante Domino, recreante Spiritu sancto intellexit; unde? nisi quia credidit verba vitae aeternae. Vitam enim aeternam habes in ministracione corporis et sanguinis tui, et nos non cognovimus et credimus, sed credimus et cognovimus. Credidimus enim, ut cognosceremus. Nam si prius cognoscere, et deinde credere vellemus, nec cognoscere nec credere valeremus. Quid credimus, et quid cognovimus?

Quia tu es Christus Filius Dei. Id est, quia ipsa vita aeterna es, et non das in carne et sanguine tuo, nisi quod es.

Respondit Jesus, Nonne ego vos duodecim elegi? et unus ex vobis diabolus est. Dicebat autem de Juda Simonis Iscariotae: hic enim erat traditurus eum, cum esset unus ex duodecim. Unus ex duodecim erat, non fide, sed numero; non veritate, sed simulatione. Sed quomodo intelligendum est, Nonne ego vos duodecim elegi, dum ille unus filius diaboli dicitur esse? nisi quia aliter electi sunt illi undecim, et aliter ille unus. Electi sunt illi ut manerent in Christo, et ut sonus illorum exiret per orbem terrarum (Psal. XVIII). Electus est ille unus, ut dispensatio

divinae misericordiae in salute humani generis impleretur per eum; unde bonitas Dei bene utebatur malitia illius: sicut in venditione Joseph bene usus est Deus malitia fratrum (Gen. XXXVII), ut ex opere malo illorum bonitas Dei ostenderetur in salute multorum. Sic malum Judae in bonum versum est nostrum. Quod facit malus male utendo bonis Dei, sibi nocet, non bonitatem Dei destruere poterit. Quare duodecim elegit Christus? Duodenarius numerus sacratus est. Non enim quia periit inde unus, ideo illius numeri honor ademptus est; nam in locum pereuntis alius subrogatus est, mansitque numerus consecratus, numerus duodenarius: quia per universum orbem, hoc est per quatuor cardines mundi Trinitatem fuerant annuntiaturi. Ideo quaterni electi sunt, ut sancta Trinitas per quatuor partes orbis praedicaretur. Nam et annus duodenario numero currit, et ordo signorum in coelis, per quae sol et luna currere noscuntur, duodenario numero distinguuntur. Ideo hoc numero primos praedicatores Christus direxit in mundum. Nec numerus Juda pereunte violatus est, sed alius ejus loco subrogatur. De cujus numeri sacratissima significatione ipse Christus in Evangelio ait, de excelsissima sanctorum gloria: Cum autem sederit Filius hominis in sede majestatis suae, sedebitis et vos super sedes duodecim, judicantes duodecim tribus Israel (Matth. XIX).

CAPUT VII.

Post haec, inquit, ambulabat Jesus in Galilaeam. Non enim volebat in Judaeam ambulare, quia quaerebant eum Judaei interficere. Hoc infirmitatis nostrae praebebat exemplum, non ipse perdiderat potestatem, sed nostram consolabatur fragilitatem. Futurum enim erat, ut dixi, ut aliqui fideles ejus absconderent se, ne a persecutoribus invenirentur: et ne illis pro crimine objiceretur latibulum, praecessit in capite, quod in membris confirmaretur. Potuit enim Christus ambulare in Judaeam, et non occidi, qui ait: Potestatem habeo

ponendi animam meam, et potestatem habeo iterum sumendi eam (Joan. X). Hanc potestatem ostendit, dum voluit, dum ad vocem illius retro ceciderunt qui eum cum armis venerant apprehendere (Joan. XVIII).

Erat autem in proximo dies festus Judaeorum Scenopegia. Scenopegia est dies festus quo Judaei mense septimo in tabernaculis sub ramis arborum habitare diebus septem jubebantur (Levit. XXIII), ad memoriam habitationis illorum in eremo. Iste erat dies festus quem Judaei magna solemnitate celebrabant, velut reminiscentes beneficiorum Domini, qui eos eduxit de terra Aegypti. Dies festus Azymorum Judaeorum dicitur non unus dies, sed quotquot illius festivitatis fuerunt, quasi unum diem festum propter unius festivitatis consuetudinem nominare solebant.

Dixerunt ergo ad eum fratres ejus: Transi hinc, et vade in Judaeam. Fratres Domini usitatissimo sanctae Scripturae more consanguinei sanctae Mariae semper virginis dicebantur. Nam Abraham et Loth, et Laban et Jacob, fratres sunt dicti, cum esset Laban avunculus Jacob. Cum ergo audieritis fratres Domini, Mariae cogitate consanguinitatem, non iterum parientis ullam progeniem. Diximus fratres qui fuerunt, audiamus quid dixerunt: Transi hinc, et vade in Judaeam.

Ut et discipuli tui videant opera tua quae facis. Opera Domini discipulos non latebant, sed istos latebant. Isti enim fratres, id est consanguinei, Christum consanguineum habere potuerunt: credere autem in eum ipsa propinquitate fastidierunt; ideo continuo evangelista secutus est:

Neque enim fratres ejus credebant in eum. Quare in eum non credebant? Quia humanam gloriam requirebant, dicentes ad eum:

Transi hinc et vade in Judaeam, ut et discipuli tui videant opera tua. Nemo quippe in occulto aliquid facit, et quaerit ipse palam esse. Si haec facis, manifesta te ipsum mundo. Nam his verbis ostenditur gloriam illius carnaliter quaerere eos, quasi dixissent, Facis mirabilia, sed abscondite. Transi in Judaeam, ut principatus gentis, et civitas caput regni videant mirabilia tua. Innotesce, appare omnibus, ut laudari possis ab omnibus. Quibus ergo ad haec Dominus Jesus dicit:

Meum tempus nondum advenit: tempus autem vestrum semper est paratum. Apostolus dicit: Postquam venit plenitudo temporis, misit Deus Filium (Galat. IV). Tempus vero gloriae Christi nondum venit cum haec locutus est. Quid illi videntur quaerere, qui ei suadebant ire in Judaeam, miracula facere, mundo innotescere? Ne latens, ignobilis putaretur. Sed ille voluit altitudinem humilitatem praecedere, et ad ipsam celsitudinem per humilitatis viam pervenire. Tempus autem vestrum, id est mundi gloria, semper est paratum: erit enim tempus gloriae. Qui venit in humilitate, veniet in altitudine. Qui venit judicandus, veniet judicaturus. Qui venit occidi a mortuis, veniet judicare de vivis et mortuis.

Vos ascendite ad diem festum hunc. Quid est hunc? Ubi gloriam humanam quaeritis. Quid est hunc? Ubi extendere vultis carnalia gaudia, non aeterna cogitare.

Ego non ascendo ad diem festum hunc, quia meum tempus nondum impletum est. In diem festum gloriam vos humanam quaeritis; meum vero tempus, id est gloriae meae, nondum venit. Ipse erit dies festus meus non diebus istis percurrens et transiens, sed manens in aeternum. Ipsa erit festivitas, gaudium sine fine, aeternitas sine labe, serenitas sine nube.

Haec cum dixisset, ipse mansit in Galilaea. Ut autem ascenderant fratres ejus, tunc et ipse ascendit ad diem

festum, non manifeste, sed quasi in occulto. Ideo non ad diem festum hunc, quia non gloriam temporaliter quaerebat, sed aliquid docere salubriter, corrigere homines, de die festo aeterno admonere, amorem ab hoc saeculo avertere, et in Deum convertere. Quid est autem, quasi latenter ascendit ad diem festum? Non vacat et hoc Domini opus. Nam omnes dies festi Judaeorum in figura fuerunt. Ideo latenter ascendebat in eis, quia Christus latuit in illis: populo priori occultus, modo vero meliori populo manifestus; quia quod ille populus in umbra agebat, nos jam manifesta luce facimus. Unde licet intelligere vel hanc Domini responsionem, qua ait: Ego non ascendo ad diem festum hunc, ad passionem illius pertinere, quia Christus non in festivitate scenopegiae, sed in festivitate Paschali, qua agnus occidi solebat, crucem ascendit. Judaei autem quaerebant eum in die festo antequam ascenderet, priores enim fratres ascenderant. Non tunc ascendit ille, quando illi putabant et volebant, ut jam hoc impleretur quod ait, Non ad hunc, id est, ad quem vos vultis, primum vel secundum diem. Ascendit autem postea, ut Evangelium loquitur, mediato die festo, id est, cum jam illius diei festi tot dies praeterissent, quot remansissent. Ipsam enim festivitatem, quantum intelligendum est, diebus plurimis celebrabant.

Dicebant ergo: Ubi est ille? et murmur multus de eo erat in turba. Unde murmur? De contentione. Quae fuit contentio?

Quidam enim dicebant: Quia bonus est; alii autem, Non, sed seducit turbas. De omnibus ejus servis hoc dicitur modo. Quicumque eminent in aliqua gratia, alii dicunt, Bonus est; alii, Non, sed seducit turbas. Unde hoc? quia vita nostra abscondita est cum Christo in Deo (Coloss. III). Hoc patitur corpus Christi usque in finem saeculi a mundi amatoribus, quod tunc passus est a Judaeorum murmuratoribus; necdum frumentum a paleis

segregatum est, ut grana frumenti congregentur in horreum, et paleae comburantur igne aeterno. Quod dictum est ergo de Domino, valet ad consolationem de quocunque hoc dictum fuerit Christiano.

Nemo tamen palam loquebatur de illo, propter metum Judaeorum. Qui dicebant, Bonus est. Nam qui dicebant, Seducit turbas, sonitus eorum apparebat tanquam aridorum foliorum. Seducit turbas, clarius sonabant. Bonus est, pressius susurrabant. Modo autem, fratres, quamvis nondum venerit illa gloria Christi, quae nos aeternos factura est, modo tamen ita crescit Ecclesia ejus, ita eam dignatus est per cuncta diffundere, ut etiam susurretur, Seducit turbas, sed clarius personet, Bonus est; nam nova haeresis in angulis occulte susurrat, Christus est adoptivus; sed clarius universalis sanctae Ecclesiae vox resonat, Christus est Filius Dei proprius. Sibilant quoque serpentino ore, Christus nuncupativus est Deus, sed expressius firmissimeque fidelium omnium unanimitas clamat, Christus bonus est Deus, teste egregio praedicatore, qui ait: Quorum patres, ex quibus Christus, qui es super omnia Deus benedictus (Rom. IX).

Ascendit ergo Jesus ad templum mediante die festo, et docebat: et mirabantur Judaei, dicentes: Quomodo hic litteras scit, cum non didicit? Ille quia latebat docebat, et non tenebatur et palam loquebatur. Illud enim, ut lateret, erat exempli; hoc potestatis. Sed cum doceret, mirabantur Judaei. Omnes quidem, quantum arbitror, mirabantur, sed non omnes convertebantur. Unde admiratio? quia multi noverant ubi natus, et quemadmodum fuerat educatus. Nunquam eum viderant litteras discentem, audiebant tamen de lege disputantem, legis testimonia proferentem, quae nemo posset proferre, nisi legisset; nemo legeret, nisi litteras didicisset; et ideo mirabantur. Eorum autem admiratio, magistro facta est insinuandae altius veritatis occasio. Ex eorum quippe admiratione et verbis dixit Dominus aliquid

profundum, et diligentius inspiciendum. Quid ergo respondit Dominus eis admirantibus quomodo sciret litteras, quas non didicerat!

Mea, inquit, doctrina, non est mea, sed ejus qui misit me. Haec est enim profunditas. Videtur enim paucis verbis quasi contraria locutus. Non enim ait, ista doctrina non est mea, sed mea doctrina non est mea. Quomodo mea et non mea, quaestio est, quomodo fieri possint utrumque, et mea, et non mea? Si enim diligenter intueamur quod ipse in exordio dicit sanctus evangelista: In principio erat verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum (Joan. I): inde pendet hujus solutio quaestionis. Quae est ergo doctrina Patris, nisi Verbum Patris? Ipse ergo Christus, doctrina est Patris, si Verbum Patris, sed quia verbum non potest esse nullius, sed alicujus: et suam doctrinam dixit seipsum, et non suam, quia Patris est Verbum. Hoc ergo dixisse videtur Dominus Christus: Mea doctrina non est mea; ac si diceret, Ego sum a meipso. Quamvis enim Filium Patri dicamus et credamus aequalem, nec ullam in eis esse naturae vel substantiae distantiam, nec inter generantem atque generatum aliquod interfuisse intervallum, tamen hoc servato et custodito, ita dicimus quod ille Pater est, ille Filius. Pater autem non est, si non habeat Filium; Filius non est, si non habeat Patrem; sed tamen Filius Deus de Patre, Pater autem Deus, sed non de Filio Pater, non Deus de Deo. Filius vero, Deus de Deo, lumen de lumine. Pater lumen, Filius lumen; non duo lumina, sed unum lumen. Pater Deus, Filius Deus: non duo dii, sed unus Deus Pater et Filius. Spiritus sanctus de Patre et Filio procedens, et ipse Deus; sicut Pater Deus, sicut Filius Deus, sic etiam Spiritus sanctus Deus: non tres dii, sed unus Deus, unum lumen, una substantia, una natura, una majestas, una aeternitas, una magnitudo, una potentia, una bonitas. Vidit itaque ipse Dominus Christus Dei sapientia hoc tam profundum arcanum non omnes intellecturos, in consequenti dedit consilium. Intelligere vis! crede. Deus

enim prophetans dixit: Nisi credideritis, non intelligetis (Isai. VI). Ad hoc pertinet quod hic etiam Dominus secutus adjunxit:

Si quis voluerit voluntatem ejus facere, cognoscit de doctrina utrum ex Deo sit, an ego a meipso loquor. Quid est hoc, si quis voluntatem ejus voluerit facere? Sed ego dixeram, Si quis crediderit, et hoc consilium dederam: Si non intellexisti, inquam, crede. Intellectus enim merces est fidei. Ergo noli quaerere intelligere ut credas, sed crede ut intelligas; quoniam nisi credideritis, non intelligetis. Cum ergo ad possibilitatem intelligendi consilium dederim obedientiam credendi, et dixerim Dominum Jesum Christum hoc ipsum conjunxisse, in consequenti sententia invenimus eum dixisse: Si quis voluerit voluntatem ejus facere, hoc est credere. Sed quia cognoscit, hoc est intelligit, omnes intelligunt: quia vero quod ait, Si quis voluerit voluntatem ejus facere, hoc pertinet ad credere; ut diligentius intelligatur, opus est nobis ipso Domino nostro expositore ut indicet nobis utrum revera ad credere pertineat facere voluntatem Patris ejus. Quis nesciat hoc esse facere voluntatem Dei, operari opus ejus, id est quod illi placet? Ipse enim Dominus aperte alio loco dicit: Hoc est opus Dei, ut credatis in eum quem ille misit (Joan. VI). Ut credatis in eum: non, ut credatis ei. Non autem continuo, qui credit ei, credit in eum; nam et daemones credebant ei, et non credebant in eum (Matth. XVII; Jacob. II; Rom. IV). Rursus etiam de apostolis ipsius possumus dicere, Credimus Paulo; sed non, Credimus in Paulum; Credimus Petro, sed non, Credimus in Petrum. Credenti in eum qui justificat, deputatur fides ejus ad justitiam. Quid est ergo credere in eum? Credendo amare, credendo diligere, credendo ad eum ire, et ejus membris incorporari. Ipsa est ergo fides quam de nobis exigit Deus, quae per dilectionem operatur (Galat. V). Si intelligis verba Dei, intellige quia Christus Filius est Dei, et doctrina Patris: non est ex

seipso, non ex nihilo, non ex aliis subsistentibus, sed ex Patre tantum, in Patre manens, aequalis Patri.

Qui a semetipso loquitur, gloriam propriam quaerit. Hoc erit qui vocatur Antichristus, extollens se, sicut Apostolus dicit, super omne quod dicitur Deus, et quod colitur (II Thess. II). Ipsum quippe annuntians Dominus gloriam suam quaesitum, non gloriam Patris, ait ad Judaeos: Ego veni in nomine Patris mei, et non suscepistis me: alius veniet in nomine suo, et hunc suscipietis (Joan. V). Significavit eos Antichristum suscepturos, qui gloriam nominis sui quaesiturus est, inflatus, non solidus, et ideo non stabilis, sed utique ruinosus. Dominus autem noster Jesus Christus magnum exemplum nobis praebuit humilitatis. Nempe aequalis est Patri. Nempe in principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum. Nempe ipse dixit, et verissime dixit: Tanto tempore vobiscum sum, et non cognovistis me? Philippe, qui me videt, videt et Patrem (Joan. XIV). Nempe ipse dixit, et verissime dixit: Ego et Pater unum sumus (Joan. X). Si ergo cum Patre unum, aequalis Patri, Deus de Deo, Deus apud Deum coaeternus, immortalis, pariter incommutabilis, pariter sine tempore, pariter creator, dispensator temporum: tamen quia venit in tempore, et formam servi accepit, et habitu inventus est ut homo (Philipp. II), quaerit gloriam Patris, non suam; quid tu, homo, facere debes, qui quando aliquid boni facis, gloriam tuam quaeris: quando autem aliquid mali facis, Deo calumniam meditaris? Intende tibi, creatura es. Agnosce Creatorem, servus es. Ne contempnas Deum, adoptatus es, sed non meritis tuis. Quaere gloriam ejus a quo habes hanc gratiam homo adoptatus, cujus gloriam quaesivit qui est ab illo unicus natus.

Qui autem quaerit gloriam ejus qui misit illum, hic verax est, et injustitia in illo est. In Antichristo autem injustitia est, et verax non est, quia gloriam suam quaesiturus est, non ejus a quo missus est. Non est

missus, sed venit permissus. Omnes ergo pertinentes ad corpus Christi, ne inducamur in laqueum Antichristi, non quaeramus gloriam nostram. Sed si ille quaesivit gloriam ejus qui eum misit, quanto magis nos ejus qui nos fecit? Sequitur:

Nonne Moyses, inquit, dedit vobis legem, et nemo ex vobis facit legem? Quid me quaeritis interficere? Ideo enim quaeritis interficere, quia nemo ex vobis facit legem. Nam si legem fecissetis, in ipsis litteris Christum agnosceretis, et praesentem non occideretis, et illi responderunt. Respondit enim turba. Respondit quasi turba, non pertinentia ad ordinem, sed ad perturbationem. Denique turba turbata vide quid responderit.

Daemonium habes, quis te quaerit occidere? Quasi non fuerit pejus dicere, daemonium habes, quam eum occidere. Ei quippe dictum est quod daemonium habebat qui daemones expellebat. Quid possit aliud dicere turba turbulenta? quid possit aliud olere coenum commotum, nisi putidum? Turba turbata est. Unde? a veritate. Turbam lippitudinis turbavit claritas lucis. Oculi autem non habentes sanitatem, non possunt ferre luminis claritatem. Dominus autem non plane turbatur, sed in sua veritate tranquillus, non reddidit malum pro malo, nec maledictum pro maledicto: quibus si diceret, Daemonium vos habetis: verum diceret. Nam unde hoc illi dicerent de veritate, Daemonium habes, nisi eos diaboli falsitas irritaret? Quid ergo responderit tranquillus, audiamus, et tranquille vivamus.

Unum opus feci, et omnes miramini. Tanquam dicens, Quid si omnia opera mea videretis? Ipsius enim opera erant quae in mundo videbant; et ipsum qui fecit omnia, non videbant. Fecit unam rem, et turbati sunt, quia salvum fecit hominem in Sabbato: non intelligentes Dominum esse Sabbati, Filium hominis, qui Sabbatum propter

hominem constituit, non hominem propter Sabbatum. Nec Sabbatum destruxit, qui sanum fecit hominem in Sabbato, quia ad salutem hominum hominibus Sabbati custodia data est.

Propterea Moyses dedit vobis circumcisionem. Bene factum est ut acciperetis circumcisionem a Moyse.

Non quia ex Moyse est, sed patribus. Abraham quippe primus accepit circumcisionem a Domino.

Et in Sabbato circumciditis. Convincit vos Moyses in lege. Accepistis ut circumcidatis octavo die, accepistis in lege ut vacetis septimo die (Levit. XII). Si octavus dies illius qui natus est, occurrerit ad diem septimum Sabbati, quid facietis? Vacabitis, ut servetis Sabbatum, an circumcidetis, ut impleatis Sacramentum diei octavi? Sed novi, inquit, quid facitis. Circumciditis hominem. Quare? quia circumcisio pertinet ad aliquod signum salutis, et non debent homines Sabbato vacare a salute. Ergo nec mihi irascamini, quia salvum feci totum hominem in Sabbato.

Si circumcisionem, inquit, accepit homo in Sabbato, ut non solvatur lex Moysi. Aliquid enim per Moysen in illa constitutione circumcisionis salubriter institutum est, mihi operanti salutem in Sabbato, quare indignamini? Forte enim illa circumcisio ipsum Dominum significabat, cui isti curanti et sananti indignabantur. Jussa est enim adhiberi octava die. Et quid est circumcisio, nisi carnis exspoliatio? Significat ergo ista circumcisio exspoliationem a corde cupiditatum carnalium. Non ergo sine causa data est, et in eo membro fieri jussa, quoniam per illud membrum procreatur creatura mortalium: Et per unum hominem mors, sicut per unum hominem resurrectio mortuorum; et per unum hominem peccatum intravit in mundum, et per peccatum mors. Ideo quisque cum praepotio nascitur, quia omnis homo cum vitio propaginis nascitur; et non

mundat Deus sive a vitio cum quo nascimur, sive a vitiis quae male vivendo addimus, nisi per cultellum petrinum, id est, Dominum nostrum Jesum Christum. Petra enim erat Christus. Cultellis enim petrinis circumcidebant, et petrae nomine Christum figurabant, et praesentem non agnoscebant, sed insuper occidere cupiebant. Quod vero circumciditis hominem in Sabbato, intelligite hoc significari opus bonum.

Quod ego feci totum hominem salvum in Sabbato. Quia et curatus est, ut sanus esset in corpore; et credidit, ut sanus esset in anima.

Nolite judicare personaliter, sed rectum iudicium iudicate. Quid est hoc? nisi quia si per legem Moysi circumciditis Sabbato, non irascimini Moysi; et quia ego die Sabbati salvum feci hominem, irascimini mihi: personaliter iudicatis, veritatem attendite, et iustum iudicium iudicate. Si secundum veritatem iudicatis, neque Moysen neque me condemnabitis; et veritate cognita, me cognoscetis, quia ego sum veritas. Hoc vitium, fratres, quod Dominus notavit hoc loco, evadere in hoc saeculo, magni laboris est, non personaliter iudicare, sed rectum iudicium retinere. Admonuit quidem Dominus Iudaeos, sed monuit nos. Illos convicit, nos instruxit. Illos redarguit, nos exacuit. Non putemus hoc nobis ideo non dictum, quia tunc ibi non fuimus. Nos itaque sic audiamus Evangelium, quasi praesentem Dominum: ne dicamus, O illi felices, qui eum videre potuerunt! Multi in eis qui viderunt eum carnaliter, occiderunt: multi autem in nobis qui non viderunt, crediderunt. Quis est qui non iudicat personaliter, nisi qui aequaliter diligit? Qui aequaliter omnes diligit, aequaliter de omnibus iudicat. Nec hoc dictum putemus de illis quos pro honore graduum diverso modo honoramus, sed de illis quorum causas diiudicare jubemur. Dominus igitur Jesus non manifeste, sed occulte ascendit ad diem festum: non quia timebat ne teneretur, cuius potestas erat ut non teneretur, sed ut significaret

etiam in ipso die festo qui celebrabatur a Judaeis, occultari, et clausum esse mysterium; sed mox apparuit potestas, quae putabatur timiditas. Loquebatur enim palam in die festo, ita ut mirarentur turbae, et dicerent quod audivimus, cum lectio legeretur.

Nonne hic est quem quaerebant interficere? et ecce palam loquitur, et nihil illi dicunt. Num vere cognoverunt principes, quia hic est Christus? Qui noverant qua saevitia quaerebatur, mirabantur qua potentia non tenebatur. Unde non plane intelligentes illius potentiam, putaverunt esse principum scientiam, quod ipsi cognoverant eundem esse Christum, et ideo pepercerunt ei, quo tempore occidendum quaesierunt. Deinde illi ipsi apud seipsos qui dixerant: Nunquid cognoverunt principes, quia hic est Christus? fecerunt sibi quaestionem, qua eis videretur non esse Christum. Adjungentes enim dixerunt:

Sed istum novimus unde sit: Christus autem cum venerit, nemo scit unde sit. Quid est quod dixerunt Judaei, Christus cum venerit, nemo scit unde sit (Matth. II), dum Herode interrogante locum nativitatis ejus, demonstraverunt juxta prophetiam Micheae prophetae (Micheae V), et ex hoc certum est locum nativitatis illius eos nosse? Sed considerandum est quid se nosse putarent, et quid non se scire dixerunt. Locum enim nativitatis illius sciebant per prophetarum dicta, sed divinam ejus nativitatem, qua ex Deo Patre aeternaliter natus est, propter impietatem cordis sui nesciebant, Isaia dicente: Generationem ejus quis enarrabit (Isai. LIII)? Denique et ipse Dominus ad utrumque respondit, et de humanitatis fragilitate, et de divinitatis majestate dicens.

Clamabat ergo docens in templo Jesus, Et me scitis, et unde sim scitis. Recte ergo dixit, Et me nostis, et unde sim scitis, id est, secundum carnem nativitatem meam nostis, et nobilitatem parentum meorum, et effigiem vultus mei nostis. Secundum divinitatem autem non nostis:

Quia a me ipso non veni, sed est verus qui me misit, quem nescitis. Sed ut eum sciatis, credite in eum quem misit; et sciatis quod nemo Deum vidit umquam nisi unigenitus Filius, qui est in sinu Patris, ipse enarravit (Joan. I); et, Patrem nemo cognovit nisi Filius, et cui voluerit filius revelare (Luc. X). Denique cum dixisset: Sed est verus qui misit me, quem vos nescitis: ut ostenderet eis unde possent scire quod nesciebant, subjecit:

Ego scio eum. Ergo a me quaerite ut sciatis eum. Quare autem scio eum? quia ab ipso sum, et ipse me misit. Magnifice utrumque monstravit. Ab ipso, inquit, sum: quia filius de patre; et quidquid est filius, de illo est, cujus est filius. Ideo Dominum Jesum dicimus Deum de Deo: Patrem non dicimus Deum de Deo, sed tantum Deum; et dicimus Dominum Jesum lumen de lumine, Patrem non dicimus lumen de lumine, sed tantum lumen. Ad hoc ergo pertinet quod dixit: Ab eo sum, quod autem videtis me in carne, ipse me misit. Ubi audis, Ipse me misit, noli intelligere naturae dissimilitudinem, sed generantis auctoritatem.

Quaerebant ergo eum apprehendere, et nemo misit in illum manus, quia nondum venerat hora ejus. Hoc est, quia nolebat. Qui enim voluntate natus est, voluntate et passus est. Sicut horam praeviderat nativitatis suae, ita horam praedestinavit passionis suae. Si hora mortis nostrae, illius voluntas: quanto magis hora passionis suae in arbitrio voluntatis suae venit? Magna igitur misericordia Domini nostri Jesu Christi, factum esse eum propter nos in tempore, per quem facta sunt tempora. Factum esse inter omnia, per quem facta sunt omnia: factum esse quod fecit. Factus est quod fecerat. Factus est enim homo, qui hominem fecerat: ne periret quod fecerat. Secundum hanc dispensationem jam venerat hora nativitatis, et natus erat; sed nondum venerat hora passionis: ideo nondum passus est, quia necdum venerat hora in qua pati voluisset. Ideo in cruce legitur eum

dixisse, cum omnia perfecta fuerunt secundum Scripturas Prophetarum, Consummatum est; et inclinato capite tradidit spiritum (Joan. XIX). Dum vero voluit, consummata fuerunt quae de eo scripta sunt; et consummatis omnibus, potestate propria emisit spiritum.

De turba autem multi crediderunt in eum. Humiles et pauperes salvos faciebat Dominus (Psal. XXXIII): principes insaniebant, et ideo medicum non solum non agnoscebant, sed etiam occidere cupiebant. Erat quaedam turba, quae suam aegritudinem cito vidit, et illius medicinam sine dilatione cognovit, quae commota miraculis credidit, principibus in infidelitate manentibus. Ideo audita multitudinis fide murmurabant, quia Christus glorificabatur; et cito miserunt ministros ut eum comprehenderent: quem apprehendere non potuerunt, adhuc nolentem ut comprehenderetur; sed audierunt docentem, qui venerant apprehendere.

Dixit ergo Jesus: Adhuc modicum tempus vobiscum sum. Quod modo vultis facere, facturi estis, sed non modo. Quod modo nolo, quare adhuc modo nolo? quia adhuc modicum tempus vobiscum sum.

Et tunc vado ad eum qui misit me. Implere debeo dispensationem meam, et sic pervenire ad passionem meam.

Quaeritis me, et non invenietis: et ubi sum ego, vos non potestis venire. Hic jam resurrectionem suam praedixit. Noluerunt enim agnoscere praesentem, et postea quaesierunt, cum viderent multitudinem jam credentem. Magna enim signa facta sunt, et jam Dominus resurrexit, et ascendit in coelum: tunc per discipulos facta sunt magna, sed ille per illos fecit, qui et per seipsum. Ipse quippe illis dixerat: Sine me nihil potestis facere (Joan. XV). Quare non potuerunt venire? quia noluerunt credere: quia nullus sine fide salvari potest.

Dixerunt ergo Judaei, non ad ipsum, sed ad semetipsos: Quo hic iturus est, quia non inveniemus eum? Numquid in dispersionem gentium iturus est, et docturus gentes? Non enim sciebant quod dixerunt: sed quia ille voluit, prophetaverunt. Iturus enim erat Dominus ad gentes, non praesentia corporis sui, sed potestate divina in discipulis suis, de quibus dixit propheta: Quam pulchri sunt pedes evangelizantium pacem, evangelizantium bona (Isai. LII)! In his pedibus Christus iturus erat ad gentes, et eas docturus gentes quae fidem acciperent, gentes quas Judaei spreverunt, qui verum nescientes prophetaverunt, quia ignoraverant Christum dicentem: Et ubi ego sum, vos non potestis venire. Quare non potestis venire? quia non vultis credere. Quid est quod dixit: Ubi sum ego? nisi, in sinu Patris, consempiternus Patri sum. In terra loquebatur, sed in Patris sinu se esse monstrabat. Inter caeteras dispensationes Domini nostri, et doctrinas salutis nostrae, et dubitationes Judaeorum de Domino Jesu Christo quae dixit (sic), quibus alii confunderentur, alii docerentur, novissimo festivitatis illius die (tunc enim ista agebantur) quae appellatur scenopegia, id est, tabernaculorum constructio, de qua festivitate jam meminit charitas vestra fuisse disertum, vocat Dominus Christus, et hoc non utcumque loquendo, sed clamando, ut qui sitit, veniat ad eum. Sitimus? veniamus, non pedibus, sed affectibus: ne migrando, sed amando veniamus; quamquam interiorem hominem et qui amat, migrat; et aliud est migrare corpore, aliud corde. Migrat corpore, qui motu corporis mutat locum: migrat corde, qui motu cordis mutat affectum. Si aliud amas, aliud amabas, non ibi es ubi eras. Clamabat ergo nobis Dominus: stabat enim, et clamabat:

Si quis sitit, veniat ad me, et bibat. Qui credit in me, sicut dicit Scriptura, flumina de ventre ejus fluent aquae vivae. Quid hoc esset, quando evangelista exposuit, immorari non debemus. Unde enim dixerit Dominus: Si quis sitit, veniat ad me, et bibat; et, Qui credit in me,

flumina de ventre ejus fluent aquae vivae: consequenter exposuit evangelista, dicens:

Hoc autem dixit de Spiritu quem accepturi erant credentes in eum. Hoc tantum sciamus, quia de charitate hoc clamabat Dominus Jesus. Clamat ergo, et dicit ut veniamus, et bibamus, si intus sitiamus, quia cum biberimus, flumina aquae vivae fluent de ventre nostro. Venter interioris hominis, conscientia cordis ejus. Bibito ergo isto liquore, reviviscit purgata conscientia; et hauriens fontem habebit: ipsa etiam fons erit. Quid est fons, vel quid est fluvius, qui manat de ventre hominis? Benevolentia, qua vult consulere proximo. Si enim putet quia quod sibi bibit, sufficit, arescit, et non fluit aqua viva de ventre ejus. Si autem proximo festinat consulere, ideo non siccatur, quia manat. Videamus quidnam sit quod bibunt qui credunt in Deum: quia utique si Christiani sumus, et credimus, bibimus; et unusquisque in se debet cognoscere si bibit: ut si bibit, fluat ex eo quod bibit. Non enim nos deseret fons, si non deseramus fontem. Exposuit evangelista, et dixit unde Dominus clamasset, ad qualem potum invitasset, quid bibentibus propinasset, dicens: Hoc autem dicebat de Spiritu quem accepturi erant credentes in eum.

Nondum enim erat Spiritus datus, quia Jesus nondum fuerat glorificatus. Quem dicit Spiritum, nisi sanctum? Spiritum namque unusquisque homo habet in se, proprium spiritum, id est, animum. Animus enim cujusque, ejus est spiritus, de quo dicit Paulus apostolus: Quis enim scit hominum quae sunt hominis, nisi spiritus hominis qui in ipso est (I Cor. II)? Sed quid est quod ait: Nondum enim erat Spiritus datus, quia Jesus nondum erat glorificatus? Numquid non Spiritus fuit in sanctis Dei prophetis et patriarchis, qui multa per Spiritum sanctum futura praedixerunt? Igitur et Elizabeth legitur Spiritu sancto repleta esse, et de Zacharia similiter, dicente evangelista: Et Zacharias pater ejus repletus est Spiritu

sancto, et prophetavit, dicens (Luc. I). Quid est quod dicit: Spiritus sanctus necdum fuerat datus? Multa enim indicia praecedentis Spiritus sancti habemus, antequam Dominus glorificaretur resurrectione carnis suae; non enim alium spiritum etiam prophetae habuerunt, qui Christum venturum praenuntiaverunt. Sed modus quidam futurus erat donationis hujus, qui omnino antea non apparuerat. De ipso hic dicitur: nusquam enim legimus antea congregatos homines accepto Spiritu sancto linguis omnium gentium locutos fuisse (Actor. II). Post resurrectionem autem suam primam, quando apparuit discipulis suis, dixit illis: Accipite Spiritum sanctum. De hoc ergo dictum est: Nondum erat Spiritus datus, quia Jesus nondum erat glorificatus; et inflavit in faciem eorum (Joan. XX), quo flatu primum hominem quem fecit, vivificavit, et de limo erexit: quo flatu animam membris ejus dedit (Gen. II). Significans enim eundem esse Spiritum quem insufflavit in faciem eorum, ut a luto exsurgerent, et luteis operibus renuntiarent, tunc primum post resurrectionem suam Dominus (quam dicit Evangelista (Joan. XX), glorificationem) dedit discipulis suis Spiritum sanctum, deinde commoratus cum eis quadraginta diebus, ut liber Actuum apostolorum demonstrat, ipsis videntibus, et videndo deducentibus, ascendit in coelum (Actor. I). Ibi peractis decem diebus, die Pentecostes, misit desuper Spiritum sanctum, qui, sicut dixi, fuerant uno in loco congregati; quo accepto, omnium gentium linguis locuti sunt (Actor. II). Quaeret aliquis forsitan, baptizati in Christo, et in charitate praeceptorum ejus viventes, quare omnium gentium linguis non loquantur, dum certum est Spiritum sanctum eos accepisse? Quia ipsa Ecclesia quae est corpus Christi, omnium gentium linguis loquitur: quod tunc in primitiva Ecclesia praesignatum est, quae in Judaea una tantummodo gente initiata est, nunc vero ex omnibus gentibus congregata. Quomodo vero unus tunc homo loquebatur linguis, ita modo unitas sanctae Ecclesiae omnibus loquitur linguis. Accipimus ergo et nos Spiritum

sanctum, si amamus Ecclesiam, si charitate compaginamur, si catholico nomine et fide gaudemus. Igitur quantum quisque amat Ecclesiam Christi, tantum habet Spiritum sanctum. Habemus ergo Spiritum sanctum, si amamus Ecclesiam; amamus autem, si in ejus compage et charitate consistimus, quam Apostolus omnibus virtutibus fiducialiter praeposuit (I Cor. XIII). Quicumque ipsam habet, cuncta habebit bona: quia sine illa nihil proderit quidquid habere potuerit homo: de qua beatus Jacobus apostolus ait: Qui autem offenderit in uno, factus est omnium reus (Jacob. II). De hac etiam ipsa Veritas ait: In hoc enim cognoscem omnes, quia mei discipuli estis, si dilectionem habueritis ad invicem (Joan. XIII). Cum ergo haec loquebatur Christus in die novissimo festivitatis, quae modo proposuimus, et ut potuimus tractavimus, nata est de illo in turba dissensio, aliis putantibus quod ipse esset Christos. aliis dicentibus, quia de Galilaea non exsurget Christus. Qui vero missi fuerant ut eum tenerent, redierunt immunes a crimine, et pleni admirationis. Nam et testimonium perhibuerunt divinae doctrinae ejus, cum dicerent ei a quibus missi erant:

Quare non adduxistis eum? Responderunt enim, numquam se audisse hominem sic locutum. Non enim quisquam sic loquitur homo: ille autem sic locutus est, quia Deus erat et homo: tamen Pharisaei testimonium eorum repellentes, dixerunt eis:

Nunquid et vos seducti estis? Videmus enim delectatos vos esse sermonibus illius.

Nunquid aliquis de principibus credidit in eum, au ex Pharisaeis? Sed turba haec quae non novit legem, maledicti sunt. Qui non noverant legem, ipsi credebant in eum; et eum qui miserat legem contemnebant qui docebant legem, ut impleretur quod dixerat ipse Dominus: Ego veni ut non videntes videant, et videntes caeci fiant (Marc. IV). Caeci enim facti sunt Pharisaei

doctores, illuminati sunt populi legem nescientes, et in auctorem legis credentes. Nicodemus tamen unus ex Pharisaeis, qui ad Dominum nocte venerat, et ipse quidem non incredulus, sed timidus (nam ideo et nocte venerat ad lucem, quia illuminari volebat, et sciri timebat) respondit Judaeis:

Nunquid lex nostra iudicat hominem, nisi audierit ab ipso prius, et cognoverit quid faciat? Volebant enim illi perversi ante esse damnatores, quam cognitores. Sciebat autem Nicodemus, vel potius credebat, quia si tantummodo eum patienter vellent audire, forte similes fierent illis qui missi sunt tenere eum, et maluerunt credere illi, quam tenere illum.

Responderunt ergo ei. Ex praeiudicio cordis sui quod et illis:

Nunquid et tu Galilaeus est? Id est, quasi a Galilaeo seductus? Dominus enim Galilaeus dicebatur, quoniam de Nazareth civitate erant parentes ejus. Secundum Mariam dixi parentes, non secundum virile semen. Non enim quaesivit in terra nisi matrem, qui jam habebat desuper patrem. Nam utraque ejus nativitas mirabilis fuit, divina sine matre, humana sine patre homine. Quid ergo illi quasi legis doctores ad Nicodemum?

Scrutare et vide, quia propheta a Galilaea non surgit. Sed Dominus prophetarum inde surrexit. Reversi sunt, inquit Evangelista, unusquisque in domum suam.

CAPUT VIII.

Inde Jesus perrexit in montem Oliveti. Mons quippe Oliveti sublimitatem Dominicae pietatis et misericordiae designat, quia et Graece --- misericordia, oleum vocatur -- -, et ipsa unctio olei fessis ac dolentibus membris solet adferre levamen. Sed et hoc, quod oleum et virtute ac

puritate praeminet, et quemcunque ei liquorem superfundere volueris, confestim hunc transcendere, eique superferri consuevit, gratiam misericordiae coelestis non inconvenienter insinuat, de qua scriptum est: Suavis Dominus universis, et miserationes ejus super omnia opera ejus (Psal. CXLIV). Tempus quoque diluculi, exortum ejusdem gratiae, quia remota legis umbra, lux Evangelicae veritatis erat revelanda, demonstrat. Pergit ergo Jesus in montem Oliveti, ut arcem misericordiae in se constare denuntiet. Venit iterum diluculo in templum, ut eandem misericordiam cum incipiente Novi Testamenti lumine, fidelibus, templo videlicet suo, pandendam praebendamque significet.

Et omnis, inquit, populus venit ad eum: et sedens docebat eos. Sessio Domini, humilitatem incarnationis, per quam nobis misereri dignatus est, insinuat. Bene autem dicitur, quia cum sedens doceret Jesus, omnis populus venit ad eum: quia postquam humilitate suae incarnationis proximus hominibus factus est, libentius est a multis ejus sermo receptus. A multis, inquam, est ejus sermo receptus, et a pluribus est superba impietate contemptus. Audierunt enim mansueti, et laetati sunt (Psal. XXXIII).

Denique Judaei tentantes adduxerunt mulierem in adulterio deprehensam. Interrogantes quid de ea fieri juberet, quoniam Moyses talem lapidare mandaverat (Levit. XX): ut si et ipse hanc lapidandam decerneret, deriderent eum quasi misericordiae quam semper docebat, oblitum; si lapidari vetaret, striderent in eum dentibus suis, et quasi fautorem scelerum, legique contrarium velut merito damnarent.

Jesus autem inclinans se deorsum, digito scribebat in terra. Per inclinationem Jesu, humilitas: per digitum, qui articulorum compositione flexibilis est, et subtilitas discretionis exprimitur. Porro, per terram, cor humanum,

quod vel bonarum vel malarum actionum solet reddere fructus, ostenditur. Postulatus ergo Dominus judicare de peccatrice, non statim dat iudicium, sed prius se inclinans deorsum, digito scribit in terra; ac sic demum cum obnixè rogatur iudicat: nos videlicet typice instituens, ut cum quaelibet proximorum errata conspiciamus, non haec ante reprehendendo iudicemus, quam ad conscientiam nostram humiliter reversi, digito eam discretionis solerter exculpamus; et quid in ea Conditori placeat, quidve displiceat, sedula examinatione dirimamus, juxta illud Apostoli: Fratres, et si praeoccupatus fuerit homo in aliquo delicto: vos, qui spirituales estis, instruite huiusmodi in spiritu mansuetudinis, considerans teipsum, ne et tu tenteris (Galat. VI).

Cum autem perseverarent interrogantes eum, erexit se, et dixit eis: Qui sine peccato est vestrum, primus in illam lapidem mittat. Quia hinc et inde Domino Scribae et Pharisei tendebant laqueos insidiarum, putantes eum vel immisericordem futurum in iudicando, vel injustum, praevidens ille dolos, quasi fila transit araneae, iudicium iustitiae per omnia, et mansuetudinem pietatis ostendens. Ecce temperantia miserendi: Qui sine peccato est vestrum. Ecce iterum iustitia iudicandi: Primus in illam lapidem mittat. Ac si dixisset: Si Moyses mandavit vobis mulierem huiusmodi lapidare, videte, quia non hoc peccatores, sed justos facere praecepit. Primo vos ipsi iustitiam legis implete, et sic innocentes manibus, et mundo corde, ad lapidandam ream concurrite. Primo spiritualia legis edicta, fidem, misericordiam et charitatem perficite, et sic ad carnalia iudicanda divertite. Dato autem iudicio:

Dominus autem iterum se inclinans scribebat in terra. Et quidem juxta morem consuetudinis humanae potest intelligi, quod ideo Dominus coram tentatoribus improbis inclinari, et in terra scribere voluerit, ut alio suum vultum intendens, liberum eis daret exire, quos sua

responsione percussos, citius exituros, quam plura interrogaturos esse praeviderat.

Denique audientes, unus post unum exhibant, incipientes a senioribus. Sed figurate nos admonet, quod et ante datam et post datam sententiam inclinans scripsit in terra, ut et prius quam peccantem proximum corripiamus, et postquam debitae castigationis illi ministerium reddiderimus, nos ipsos digna humilitatis investigatione perpendamus: ne forte aut eisdem quae in ipsis reprehendimus, aut aliis quibuslibet simus facinoribus irretiti: sicut forte fieri poterit, ut qui homicidam reum mortis esse judicaverit, ipse in seipso per odium fraternae mortis reus esse ante oculum Conditoris inveniatur; similiter qui fornicationis crimen in fratre accusat, in seipso superbiae facinus non videat (Joan. III). Ideo jubetur judex alieni criminis digito discretionis in corde suo describere, ne forte reus in seipso inveniatur. Quid igitur nobis in hujusmodi periculis remedii? Quid restat salutis? nisi ut cum peccantem conspicimus alium, mox inclinemur deorsum, id est, quam dejecti ex nostrae conditionis fragilitate simus, si non nos divina pietas sustentet, humiliter inspiciamus. Digito scribamus in terra, id est, discrimine solerti pensemus, an cum beato Job dicere possimus: Neque enim reprehendit nos cor nostrum in omni vita nostra. Bene qui inclinatus scripsit in terra, erectus misericordiae verba depromit: quia quod per humanae infirmitatis societatem promisit, per divinae virtutem potentiae hominibus domum pietatis impendit.

Erigens, inquit, se Jesus, dixit ei: Mulier, ubi sunt qui te accusabant? Nemo te condemnavit? Quae dicit: Nemo, Domine. Nemo condemnare ausus est peccatricem, quia in se cernere singuli coeperant, quod magis damnandum cognoscerent. Sed quia accusantium turba prolato justitiae pondere fugavit, videamus accusatam quanto misericordiae munere sublevet. Sequitur:

Dixit autem Jesus: Nec ego te condemnabo. Vade, et amplius non peccare. Quoniam misericors et pius est, praeterita relaxat: quoniam justus est, et justitiam diligit, ne amplius jam peccet, interdicit. Verum quia poterant dubitare aliqui an posset Jesus, quem verum hominem noverant, dimittere peccata, dignatur ipse apertius quid divinitas valeat, ostendere. Post repulsam namque tentatorum nequitiam, post solutam peccatricis culpam, iterum locutus est,

Ego sum lux mundi: qui sequitur me, non ambulat in tenebris, sed habebit lucem vitae. Ubi manifeste docet non solum qua auctoritate mulieri peccata dimiserit, sed etiam quod ipse sit vera lux, quae illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Cujus perpetuum splendorem humana fragilitas videre non potuisset, nisi nube carnis tegeretur, per quam quasi per quoddam lucidissimum speculum, divini luminis claritas humanis mentibus innotesceret: quae fide purganda est, ut tanti luminis aspectu digna efficiatur. Unde secutus ait:

Qui sequitur me, non ambulat in tenebris, sed habebit lumen vitae. Qui meis modo jussis et exemplis obsequitur, non timebit in futuro tenebras damnationis, sed lucem potius vitae, ubi numquam prorsus moriatur, habebit. Itaque, fratres mei, sequamur Christum lumen mundi, ne ambulemus in tenebris. Tenebrae metuendae sunt, morum, non oculorum; et si oculorum, non exteriorum, sed interiorum, unde discernitur non album et nigrum, sed justum et injustum. Cum ergo dixisset Dominus noster Jesus Christus:

Responderunt Judaei: Tu de te testimonium dicis: testimonium tuum non est verum. Antequam veniret Dominus noster Jesus Christus, multas ante se lucernas propheticas accendit et misit. De his erat etiam Joannes Baptista, cui tam magnum ipsum lumen quod est Christus, perhibuit testimonium, quale nulli hominum. Ait enim: In

natis mulierum non surrexit major Joanne Baptista (Matth. XI). Hic tamen, quo nemo erat major in natis mulierum, dicit de Domino nostro Jesu: Ego quidem baptizo vos in aqua, qui autem venit post me, fortior me est: cujus non sum dignus calceamentum solvere (Joan. I). Videte quemadmodum se lucerna diei summittat. Lucernam vero ipsum Joannem fuisse Dominus ipse testatur. Ille erat, inquit, lucerna ardens et lucens; et vos voluistis ad horam exsultare in lumine ejus. Responderunt ergo Judaei: Tu de te testimonium dicis: testimonium tuum non est verum (Joan. V). Videamus quid audiant, audiamus et nos, sed non sicut illi; illi contemntes, nos credentes; illi Christum occidere volentes, nos per Christum vivere cupientes. Interim ista distantia distinguat aures mentesque nostras, et audiamus quid Judaeis responderit Dominus.

Respondit Jesus, et dixit eis: Etsi ego testimonium de me perhibeo, verum est testimonium meum, quia scio unde veni et quo vado. Lumen et alia demonstrat et seipsum, Christus et se ostendit et Patrem ostendit, et de Judaeis quid esset venturum. Ergo ait Dominus, et verum ait: Etsi ego de me testimonium perhibeo, verum est testimonium meum, quia scio unde veni et quo vado. Patrem volebat intelligi. Patri gloriam dabat Filius; aequalis glorificat eum a quo est missus: quantum debet homo glorificare eum a quo est creatus! Scio unde veni, et quo vado. Iste qui in praesentia vobis loquitur, habet quod non deseruit, sed tamen venit. Non enim veniendo inde discescit, aut rediendo nos dereliquit. Ab ipso sol Oriente pergit ad Occidentem, et deserit Orientem. Non est in Oriente Dominus noster Jesus Christus, et venit; et ibi est, et rediit, et hic est. Audi ipsum evangelistam alio loco dicentem, et si potes, cape; si non potes, crede: Deum, inquit, nemo vidit unquam, nisi unigenitus Filius, qui est in sinu Patris, ipse enarravit (Joan. I). Non dixit, Fuit in sinu Patris. Hic loquebatur, et ibi se esse dicebat: qui et hinc discessurus quid dixit? Ecce ego vobiscum sum

omnibus diebus usque ad consummationem saeculi (Matth. XXVIII). Ergo verum est testimonium luminis, sive se ostendat, sive alia: quia sine lumine non potest videri lumen, et sine lumine non potest videri quodlibet aliud quod non est lumen. Itaque lumen et seipsum ostendit, et quae circa se sunt. Ita et Christus et seipsum ostendit, et alios illuminat, quae charitate circa se sunt, et sequuntur illum non pedum gressibus, sed charitatis officiis. Duos adventus Domini nostri Jesu Christi legimus in Scripturis sanctis a prophetis esse praedictos: unum misericordiae, qui peractus est; alterum iudicii, qui venturus est. Prima ergo dispensatio Domini nostri Jesu Christi, medicinalis, non judicialis est. Nam si primo venisset iudicaturus, neminem invenisset cui praemia iustitiae redderet. Quia ergo vidit omnes peccatores, et omnino neminem esse immunem a morte peccati, prius erat ejus misericordia praeroganda, et post exercendum iudicium, quia de illo cantaverat Psalmista, Misericordiam et iudicium cantabo tibi Domine (Psal. C). Non enim ait, Iudicium et misericordiam: nam si primum esset iudicium, nulla esset misericordia; sed primo misericordia, postea iudicium. Quae est prima misericordia? Creator hominis, homo esse dignatus est: factus quod fecerat, ne periret quod fecerat. Quid huic misericordiae audi potest? Addidit tamen: nam reprobatus est ab hominibus, pro quorum salute venerat in mundum. Irrisiones sustinuit, flagella, sputa, opprobria inimicorum, turpissimam mortem crucis. Haec omnia sustinuit, quia voluit. Voluit, ut salvaret hominem, quem creaverat. Nullum genus mortis intolerabilius fuit cruce, propter longos cruciatus. Sed nihil nunc gloriosius, quam signum crucis portare in fronte. Unde Apostolus ait, gloriam crucis praedicans: Mihi autem absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi, per quem mihi mundus crucifixus est, et ego mundo (Galat. VI). Quia venit neminem iudicare, consequenter Judaeis respondit:

Vos secundum carnem iudicatis: ego non iudico quemquam. Pertulit injustum iudicium, ut ageret justum;

sed in eo quod pertulit injustum, misericordiae fuit. Denique ita humilis factus est, ut perveniret ad crucem. Distulit quidem potentiam, sed publicavit misericordiam. Unde distulit potentiam? quia de cruce descendere noluit, qui potuit de sepulcro resurgere (Marc. XV). Unde publicavit misericordiam? quia pendens in cruce dixit: Pater, ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt (Luc. XXIII). Sive ergo propter hoc, quia non venerat judicare mundum, sed salvare mundum, dixit, Ego non judico quemquam; sive, quemadmodum commemoravi, quoniam dixerat: Vos secundum carnem judicatis, addidit: Ego non judico quemquam; ut intelligamus Christum non secundum carnem judicare, sicut ab hominibus judicatus est. Nam ut agnoscatis jam et judicem Christum, audite quid sequitur:

Et si judico ego, judicium meum verum est. Ecce habet et judicium. Sed agnosce salvatorem, ne sentias judicem. Quare autem dixit judicium suum verum esse?

Quia solus, inquit, non sum, sed ego, et qui me misit Pater. Quid est missio Christi, nisi incarnatio ejus? Missus est Christus, idem est ac si dicas, Incarnatus est Christus. Et a Patre missus est, et a Patre numquam recessit; et hic fuit per incarnationem: et hic est modo per divinitatem. Fides ergo mundet corda nostra: ut intellectus impleat corda nostra, et ut intelligamus mysterium salutis nostrae. Altum est, profundum est, secretum est. Una est substantia, una divinitas, una majestas Patris et Filii. Pater non passus est, sed solus Filius. Ergo intelligamus missionem Filii nominatam incarnationem Filii. Patrem autem incarnatum esse non credas. Unde ergo verum est judicium ejus, nisi quia verus Filius est Patris? Ideo dixit: Judicium meum verum est, quia solus non sum; sed ego, et qui me misit Pater. Idem ergo in alio loco dixit: Ego et Pater unum sumus (Joan. X); unum in substantia, duo in personis. Unum dixit propter substantiae unitatem; sumus dixit propter personarum distinctionem. Audi quid dixit,

Ego, et qui misit me Pater. Distingue personas, agnosce quia Pater pater est, agnosce quia Filius filius est, ne in barathrum Sabelliani pervenias; et noli dicere, Aliud et aliud, sed dic, Alius et alius. Non aliud in substantia, sed alius in persona; non Pater major, non Filius minor in divinitatis gloria. Sed crede, unum sumus. Ideo quod dixit ipsa Veritas unum, liberat te ab Ario: quod dixit sumus, liberat a Sabellio. Si unum, non ergo diversum, si sumus, non ergo unus. De iudicio dixerat dum dixit, Ego non iudico quemquam: de testimonio nunc vult dicere:

In lege, inquit, vestra scriptum est. Vestra dixit, tanquam diceret, In lege quae vobis a Deo data est, sicut dicimus panem nostrum quotidianum, quem a Deo nobis dari poscimus. Quid est quod in lege vestra scriptum est?

Quia duorum hominum testimonium verum est. Ego sum, qui testimonium perhibeo de meipso, et testimonium perhibet de me qui misit me, Pater. Dicebant, etc. Numquid per se duo homines verum dicunt testimonium? Nonne duo falsi testes contra Susannam falsum protulerunt testimonium? Et Judaeis quaerentibus falsum testimonium contra Christum, dicit evangelista, Novissime venerunt duo falsi testes (Matth. XXVI). Numquid quia duo erant, ideo falsi testes non erant? Quid de duobus dicimus vel tribus? Universus populus mentitus est contra Christum. Si ergo totus populus, qui constat ex magna hominum multitudine, falsum testimonium dicere inventus est, quomodo accipiendum est, in ore duorum vel trium testium stabit omne verbum? nisi quia hoc modo per mysterium Trinitas commendata est, in qua perpetua stabilitas veritatis est. Si vis habere bonam causam, habeto duos vel tres testes, Patrem, Filium, et Spiritum sanctum. Denique quando Susanna, casta femina fidelisque conjux, duobus falsis testibus arguebatur, Trinitas illi in conscientia atque in occulto suffragabatur, illi Trinitas de occulto unum testem Danielelem excitavit, et duos convicit. Ergo quia in lege vestra scriptum est,

duorum hominum testimonium verum esse, accipite nostrum testimonium, ne sentiatis iudicium. Ego autem, inquit, non iudico quemquam: testimonium perhibeo de me, differo iudicium. Eligamus, fratres, testimonium Dei, quia testimonium Dei verum est. Et quoniam testis est omnium quae agimus, iudex erit omnium quae fecimus; et alium non quaerit testem nisi seipsum: quia omnia secreta cordis nostri considerat, et quid ex quo fonte procedat: ideo testis, quia non quaerit alium unde cognoscat qui sis, vel qualis sit vita tua, qui reddet unicuique secundum opera sua. Responderunt ergo Iudaei Domino loquenti de Patre suo, et dixerunt:

Ubi est pater tuus? Patrem Christi carnaliter acceperunt, quia verba Christi secundum carnem iudicaverunt. Erat autem qui loquebatur, in aperto caro, in occulto Verbum: homo manifestus, Deus occultus. Videamus ergo quid ad haec Dominus respondit. Ubi est, inquiunt, Pater tuus? Audivimus enim te dicere, Solus non sum, sed ego et qui me misit Pater. Nos solum te videmus, patrem tuum tecum non videmus. Quomodo te dicis, solum non esse, sed cum patre tuo esse? Aut, Ostende nobis tecum esse patrem tuum. Et Dominus: Nunquid me videtis, et Patrem meum non videtis? hoc enim sequitur, hoc suis verbis ipse respondit. Quorum verborum expositionem nos ante praemisimus. Videte enim quid dixerit.

Neque me scitis, neque Patrem meum. Si me sciretis, et Patrem meum sciretis. Dicitis ergo, Ubi est Pater tuus? quasi me iam sciatis, quasi totum hoc sim quod videtis. Ergo quia me non nostis, ideo vobis Patrem meum non ostendo. Me quippe hominem putatis, ideo patrem meum hominem quaeritis, quia secundum carnem iudicatis: quia vero secundum quod videtis, aliud sum, et aliud secundum quod non videtis: Patrem autem meum loquor occultum; prius est ut me noveritis, tunc et Patrem meum scietis. Si enim me sciretis, et Patrem meum forsitan sciretis. Ille qui

omnia scit, quando dicit forsitan, non dubitat, sed increpat. Attende enim quomodo increpative dicatur ipsum forsitan, quod videtur esse verbum dubitationis; sed verbum dubitationis est quando dicitur ab homine, ideo dubitante, quia nesciente: cum vero dicitur a Deo verbum dubitationis, cum Deum utique nihil lateat, illa dubitatione arguitur infidelitas, non opinatur divinitas. Homines enim de his rebus quas certas habent, aliquando increpative dubitant, id est, verbum dubitationis ponunt, cum corde non dubitant: velut si indigneris servo tuo, et dicas, Contemnis me? Considera, forsitan Dominus Deus tuus sum: hinc et Apostolus ad quosdam contemptores suos loquens ait: Puto autem quod et ego Spiritum Dei habeo (I Cor. VII). Quod dicit puto, dubitare videtur; sed ille increpat, non dubitat; et Dominus Christus alio loco increpans infidelitatem futuram generis humani, Cum venerit, inquit, Filius hominis, putas inveniet fidem in terra? (Luc. XIII.) Scit ergo omnia, per quem facta sunt omnia, et tamen dubitando increpat. Si me sciretis, et Patrem meum forsitan sciretis. Increpat infideles, admonet fideles: ut sciant unam esse cognitionem Patris et Filii: quatenus sciant cognitionem Filii, cognitionem esse et Patris. Ideo discipulo electo poscenti ut ostenderetur eis Pater, respondit: Tanto tempore vobiscum sum, et non cognovistis me? Philippe, qui videt me, videt et Patrem (Joan. XV). Si dissimilis esset Filius Patri, nunquid diceret discipulis suis, Qui me videt, videt et Patrem? Nunquid diceret Judaeis, Si me sciretis, et Patrem meum sciretis?

Haec verba locutus est Jesus in Gazophylacio, docens in templo. Magna fiducia, sine timore: non enim pateretur si nollet, quia nec nasceretur si nollet. Quid est quod haec verba Jesus in gazophylacio docens in templo locutus est? Gazophylacium locus est ubi thesauri conduntur. Jesus in gazophylacio loquebatur Judaeis, dum in parabolis locutus est turbis. Nam gazophylacium fuit Christus, in quo omnia latuerunt mysteria, tunc

aperienda, dum ipse qui latuit in littera, loquebatur non in proverbiiis, sed palam omnia fidelibus suis enarrans. Nam et gazophylacia adhaerebant templo, quia ipse Christus templum est, de quo ipse ait, Solvite templum hoc (Joan. II). Cui omnia mysteria veteris legis adhaerebant, et ad eum omnia respiciebant, donec veniret ad aperienda singulorum gazophylacia mysteriorum, aperiente eo sensus fidelium suorum, ut intelligerent quae latebant, sicut Evangelista ait: Tunc aperuit illis sensum, ut intelligerent Scripturas (Luc. XXIV). Denique quid sequitur, Nemo apprehendit cum, quia necdum venerat hora ejus: scilicet hora dispositionis suae, hora voluntatis suae: quia qui voluntate natus est, voluntate passus est. Si ergo pati nollet, non pateretur, sanguis ille non funderetur, mundus non redimeretur. Agamus itaque gratias et potestati divinitatis, et miserationi infirmitatis ejus de occulta patientia, quam Judaei non noverant, unde illis modo dictum est, Neque me nostis, neque Patrem meum; et de carne suscepta, quam Judaei noverant, et cujus patriam sciebant, unde illis alio loco dixit, Et me nostis, et unde sim scitis (Joan. VII). Utrumque noverimus in Christo, et unde aequalis est Patri, et unde illo major est Pater. Illud Verbum est, illud caro: illud Deus est, illud homo; sed unus Christus, Deus et homo. Modo de sua passione quid loqueretur Christus, audiamus.

Ego vado, inquit, et quaeretis me. Non desiderio, sed odio. Nam illum, posteaquam abscessit ab oculis hominum, inquisierunt, et qui oderant, et qui amabant: illi persequendo, isti habere cupiendo. Bonum est animam Christi quaerere, sed quomodo discipuli eam quaesierunt; et malum est quaerere animam Christi, sed quomodo eam Judaei quaesierunt. Illi enim ut haberent, isti ut perderent. Denique isti, quia sic quaerebant mori malo corde et perverso: quod secutus adjunxit. Quaeretis me; et ne putetis quia me bene quaeretis:

In peccato vestro moriemini. Hoc est Christum male quaerere, in peccato suo mori. In peccato suo morietur, qui in peccato permanet usque ad mortem. Ille Christum non quaerit, qui salutem animae suae per poenitentiam non quaerit. Ad quem propheta clamat: Quaerite Dominum dum inveniri potest (Isai. LV). Qui misericordem dum tempus habet non quaerit, inveniet eum iratum. Judaeis dixit, In peccato vestro moriemini, quia praesciebat eos in peccato suo permanere. Singulari numero dixit in peccato, et plurali vestro (Joan. XIII), quia omnibus illis ad quos loquebatur, unam esse voluntatem, aequalem malitiam perdendi eum qui salvare eos venerat, sciebat. Alio vero loco discipulis suis dixit:

Quo ego vado, vos non potestis venire modo. Non abstulit eis spem, sed praedixit dilationem. Quando enim hoc discipulis Dominus loquebatur, tunc non poterant venire quo ille ibat, sed postea venturi erant. Isti autem numquam, quibus praescius dixit, In peccato vestro moriemini. His autem auditis verbis, quomodo solent carnalia cogitantes, et secundum carnem judicantes, et totum carnaliter audientes et sapientes, dixerunt: Nunquid interficiet semetipsum, quia dicit, Quo ego vado, vos non potestis venire? Stulta verba, et omnino insipientiae plena. Quid enim non poterant illo venire, quo ille perrexit, si interficeret semetipsum? Numquid ipsi non erant morituri? Quid est ergo, Numquid interficiet semetipsum, quia dicit, Quo ego vado, vos nos potestis venire? Si de morte hominis diceret, quis hominum non moritur? Ergo quo ego vado dixit, non cum itur ad mortem, sed quo ibat ipse post mortem. Illis itaque non intelligentibus ista, respondit eis Dominus, qui terram sapiebant. Quid ait?

Dicebat eis, Vos deorsum estis. Ideo terram sapitis, quia sicut serpens terram manducatis. Quid est, Terram manducatis? terrenis pascimini, terrenis delectamini,

terrenis inhiatis, sursum cor non habetis. Vos deorsum estis:

Ego de supernis sum. Vos de mundo estis, ego non sum de hoc mundo. Quomodo ergo non erat de hoc mundo, per quem factus est mundus, et semper ubi est, et omnes de mundo (sic)? Sed prius mundus, postea homo; et Christus ante mundum, ante Christum nihil, quia in principio erat Verbum, et omnia per ipsum facta sunt. Sic enim erat ille de supernis. De quibus supernis? Christus ab ipso Patre. Nihil illo superius, quia Verbum genuit aequale sibi, coaeternum sibi, unigenitum sibi, sine tempore, per quem conderet tempora. Ideo Christus ante omnes creaturas, et ante omnia tempora: quia de Patre coaeternus Patri genitus est. Ego de supernis sum, vos de hoc mundo estis. Ego non sum de hoc mundo.

Dixi ergo vobis, quia moriemini in peccatis vestrae. Exposuit nobis, fratres, quid intelligi voluit, Vos de hoc mundo estis. Ideo quippe dixit, Vos de hoc mundo estis, quia peccatores erant, quia iniqui erant, quia infideles erant, quia terrena sapiebant. Nunquid apostoli et sancti Dei de hoc mundo non erant? Erant quidem, quia de Adam nati sunt; sed ipsa Veritas de his ait: Ego elegi vos de mundo (Joan. XV); id est, de carnali conversatione, quae mundi nomine hoc loco significari videtur. Qui ergo erant de mundo, facti sunt non de mundo, et pertinere coeperunt ad eum, per quem factus est mundus. Isti autem remanserunt esse in mundo, quibus dictum est: Moriemini in peccatis vestris. Nemo dicat, De hoc mundo non sum. Quisquis es, o homo, de hoc mundo es. Sed venit ad te, qui fecit mundum, et liberavit te de hoc mundo. Si delectat te mundus, semper vis esse immundus. Si autem jam non delectat te hic mundus, jam tu eris mundus, et non audies, quod Judaei audierunt, Moriemini in peccatis vestris, et qui plus peccat, plus est in mundo, et plus immundus: et quanto quis se mundat a peccato, tanto se declarat de mundo non esse. Merito audierunt Judaei,

Moriemini in peccatis vestris: quia non habere peccatum nullo modo potestis, qui cum peccato nati estis; sed tamen si in me, inquit credideritis, cum peccato quidem nati estis, sed in peccato vestro morituri non estis. Tota ergo infelicitas ipsa erat, non peccatum habere, sed in peccatis mori, hoc est, quod debet fugere omnis Christianus. Propter hoc ad baptismum curritur. Propter hoc, si aegritudine vel aliunde periclitatur, sibi quisque desiderat subveniri. Propter hoc etiam surgens parvulus a matre piis manibus ad Ecclesiam fertur, ne sine baptismo exeat, et in peccato [originali], quo natus est, moriatur. Adjunxit enim dicens: Si non credideritis, moriemini in peccatis vestris. Reddita spes est desperantibus, excitatio facta est dormientibus cordibus, evigilaverunt, inde plurimi crediderunt, sicut Evangelii ipsius consequentia testatur ubi ait:

Haec illo loquente, multi crediderunt in eum. In hoc ergo populo, cui Dominus loquebatur, erant, qui in peccato suo fuerant morituri, et qui in ipsum qui loquebatur, fuerant credituri, et ab omni peccato liberandi. Tamen hoc attende, quod ait Dominus Christus: Si non credideritis quia ego sum, moriemini in peccato vestro. Quid est, si non credideritis, quia ego sum? Qui nihil addidit, multum est, quod commendavit. Dixit, ego sum, et non addidit, quid: sive Christus, sive Filius Dei, sive ille, quem prophetae praedixerunt, sive Salvator mundi, sive aliud aliquid quod de eo in Scripturis legitur. Multum est quod ait ipsum, Ego sum: quia dixerat Deus Moysi, Ego sum qui sum (Exod. III), et hic modo, Nisi credideritis quia ego sum, eodem modo verbo essentiae sempiternae usus est ad populum Judaeorum, quo tunc ad Moysen per angelum in rubo flammae ignis, quem missurus erat ad liberandum populum suum. Quid est quod hic dixit, Ego sum? nisi: Ille ipse, qui tunc veni in angelo mittere Moysen servum meum ad liberandum populum meum, ego ipse modo per me ipsum veni incarnatus, homo factus, liberare homines, quos creavi,

salvare qui perdit fuerant. Quidquid enim aliquo modo mutari potest, vel in melius, vel in deterius, quodammodo moritur ab eo quod fuit ante, dum incipit aliud esse, vel aliter esse, quam fuit. Solus vero Deus semper idem est, immutabilis veritas, immutabilis bonitas, immutabilis sempiternitas, immutabilis natura, immutabilis substantia; et quidquid de eo dici potest, semper idem est, quod fuit et erit. Prorsus nihil aliud melius videtur intelligi in hoc verbo, quod ait Dominus, Ego sum: nisi, Ego sum Deus.

Moriemini in peccato vestro. Sed illi semper terrena sapientes, et semper secundum carnem audientes, et respondententes, quid illi dixerunt?

Tu quis es? Non enim cum dixisti, Nisi credideritis quia ego sum, addidisti quis esses. Quis es ut credamus? Et ille:

Principium. Ecce quod est. Esse principium, mutari non potest. Principium in se manet, et innovat omnia. Principium est, cui dictum est: Tu autem idem ipse es, et anni tui non deficient.

Principium, ait, qui et loquor vobis. Principium me credite, ne moriamini in peccatis vestris. Tanquam enim in eo quod dixerant, Tu quis es? nihil aliud dixissent, quam, Quid te esse credamus? respondit, Principium me esse credite, et addidit, quod et loquor vobis, id est, qui humilis propter vos factus, ad ista verba descendi. Nam si principium, sicuti est, ita maneret apud Patrem, ut non acciperet formam servi, et homo loqueretur hominibus, quomodo ei crederent, cum infirma corda intelligibile verbum sine voce, ceu sensibilia, videre non possent? Ergo, inquit, credite me esse principium: quia ut credatis, non solum sum, sed et loquor vobis. Verba sunt Domini nostri Jesu Christi, quae habuit cum Judaeis, ita moderans loquelam suam, ut caeci non viderent, et fideles oculos aperirent. Dicebant ergo Judaei, Tu quis es? quia dixerat

supra Dominus: Nisi credideritis quia ego sum, moriemini in peccatis vestris. Ad hoc ergo illi, Tu quis es? Veluti quaerentes nosse, in quem deberent credere, ne in suo peccato morerentur. Respondit dicentibus Tu quis es? et ait: Principium, qui et loquor vobis (Psal. CIII). Quare se dicit Dominus Jesus principium? Principium, quia omnia per ipsum facta sunt, sicut Psalmista dicit: Omnia in sapientia fecisti. Si igitur omnia in sapientia fecit Deus, id est, Filio suo coaeterno sibi et consubstantiali, Filius utique omnium principium est. Utique recte dicitur et Pater principium, et Filius principium: non tamen duo principia; sicut Pater Deus, et Filius Deus, non tamen duo dii, sed unus Deus dicendus est. Sic Pater principium, et Filius principium, non tamen duo principia, sed unum principium fatendum est. Ergo et Spiritus sanctus principium est; non tamen tria principia, Pater et Filius, et Spiritus sanctus, sed unum principium: sicut Pater Deus, Filius Deus, et Spiritus sanctus Deus; non tamen tres Dii, sed unus Deus Pater omnipotens, Filius omnipotens, Spiritus sanctus omnipotens, non tamen tres omnipotentes, sed unus omnipotens; Idem enim Pater quod ad se est, Deus est: quod ad Filium est, Pater est: quod Filius ad seipsum est, Deus est: quod ad Patrem est, Filius est. Spiritus sanctus quod ad se est, Deus est: quod ad Patrem et Filium, Spiritus sanctus est, quia Patris et Filii, Spiritus est, ex Patre et Filio procedens [sicut ab uno principio], unius substantiae, potestatis, majestatis cum Patre et Filio. Audiamus ergo principium quid loquitur nobis.

Multa, inquit, habeo de vobis loqui, et judicare. In alio vero loco dixit: Non judico quemquam (Joan. VIII): praesentem suum ostendens adventum, quo venit salvare, non judicare: quia venerat, ut salvaret mundum, non ut judicaret mundum. Quod autem nunc dicit: Multa habeo de vobis loqui et judicare, judicium futurum dicit. Ideo enim ascendit, ut veniat judicare vivos et mortuos. Nemo

justius judicabit, quam qui injuste judicatus est. Multa habeo, inquit, loqui et judicare de vobis.

Sed qui misit me, verax est. Videte quemadmodum Patri dat gloriam aequalis Filius Patri. Exemplum enim nobis praebet, gloriam dare Deo, gloriam Dei quaerere, non nostram: quasi diceret, O homo fidelis, si ego Filius Patris, aequalis Patri, consubstantialis Patri, coaeternus Patri, do gloriam ei, a quo sum: quomodo tu superbus es apud eum, cujus es servus? Multa, inquit, habeo de vobis loqui, et judicare; sed qui misit me, verax est, tanquam diceret, ideo verum dico, quia filius veracis, veritas sum. Pater veritas est, Filius veritas. Ait enim apertissime ipse Dominus, Ego sum via, et veritas, et vita (Joan. XIV). Ergo si Filius veritas, Pater quid, nisi quod ait, veritas? Qui me misit, verax est. Filius veritas, Pater verax est, sed non a veritate. Filius veritas, sed a Patre, quia Filius a Patre, non a seipso, et ideo ait alio loco: A meipso non veni (Joan. VIII), id est, a meipso non sum. Pater utique verax est, non participando veritatem, sed generando veritatem, quia Pater genuit Filium, qui de seipso ait: Ego sum via, et veritas. Cum autem dixisset Dominus Jesus: Verax est, qui me misit, non intellexerunt illi, quod de Patre eis dicebat; necdum habuerunt oculos cordis apertos, ut intelligere possent aequalitatem veracis et veritatis. Dicebat eis:

Cum exaltaveritis Filium hominis, tunc cognoscetis quia ego sum: et a meipso facio nihil, sed sicut me docuit Pater, haec loquor. Quid est hoc? Nihil enim aliud videtur dixisse, nisi eos post passionem suam cognituros, quis esset. Procul dubio ergo videbat ibi aliquos, quos ipse noverat, quos ipse cum caeteris sanctis suis ante mundi constitutionem praesciendo elegerat, post passionem suam esse credituros. Ipsi sunt illi, quos assidue commendamus, et ad imitationem cum magna exhortatione proponimus. Misso enim desuper Spiritu sancto post Domini passionem et resurrectionem et

ascensionem, cum miracula fierent in ejus nomine, quem tanquam mortuum persequentes Judaei contempserunt, compuncti sunt corde; et qui saevientes occiderunt, mutati crediderunt; et quem sanguinem saeviendo fuderunt, credendo biberunt, illa tria millia, et illa quinque millia Judaeorum (Act. II et IV): quod sibi volebat, quando dicebat: Cum exaltaveritis Filium hominis, tunc cognoscetis quia ego sum. Tanquam dicens: Differo cognitionem vestram, ut impleam passionem meam. Ordine vestro cognoscetis qui sim, non quia omnes tunc erant credituri ex his, qui audiebant, id est, post Domini passionem. Nam paulo ante dixit: Haec eo loquente, multi crediderunt in eum, et nondum exaltatus erat Filius hominis. Exaltationem quippe dicit passionis, non glorificationis: crucis, non coeli. Nam ibi exaltatus est, quando pependit in ligno. Sed illa exaltatio humiliatio fuit. Tunc enim factus est Patri obediens usque ad mortem, mortem autem crucis, propter quod exaltavit illum Deus (Philip. II). Altera exaltatio fuit, quando levatus est in crucem. Altera, dum ascendit in coelum. Illa humiliationis, ista glorificationis. Exaltationem vero crucis, oportebat impleri per eorum manus, qui postea fuerant credituri: quibus dicit: Cum exaltaveritis Filium hominis, tunc cognoscetis quia ego sum (Joan. VIII). Quare hoc? Nisi ut nemo desperaret, in quocunque scelere male sibi conscius, quando videbat eis donari homicidium, qui occiderunt Christum Dominum. Addidit: Tunc cognoscetis quia ego sum. Quid est, ego sum? nisi unius substantiae cum Patre, sicut ad Moysen superius diximus dictum esse: Ego sum, qui sum (Exod. III), et sic dices filiis Israel: Qui est, misit me ad vos. Verbo substantiali utitur de seipso Dominus, ut intelligatur aeternam esse substantiam, et unam esse substantiam Patris et Filii. Tamen ne ipse intelligeretur Pater, continuo adjunxit: Et a meipso facio nihil, sed sicut docuit me Pater, haec loquor. Quod vero ait: A meipso facio nihil, quid est, a meipso facio nihil? id est a meipso non sum. Quod autem addidit, sicut docuit me Pater, haec loquor: sensus altissimus est, cor enim

mundandum est (nec enim in malevolam animam introibit sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis (Sapient. I), ut intelligatur quod ait: Sicut docuit me Pater, sic loquor: non enim ita intelligendum est quasi homo pater homini filio loqueretur, sed excellentius et sacratius. Aliter vero intelligendum est, quod ait. Evangelista: In principio erat Verbum; et aliter intelligendum: Verbum caro factum est. Aliter de divinitate Christi, in qua aequalis est Deo Patri; aliter de humanitate ejus, in qua consimilis [et consubstantialis] est nobis, cogitandum est. Non uno modo intelligendum est, quod ait Dominus: Ego et Pater unum sumus (Joan. X); et illud quod dixit: Pater major me est (Joan. XIV). Ergo incorporaliter cogitate, Pater locutus est Filium, quia incorporaliter Pater genuit Filium. Nec eum sic docuit, quasi indoctum genuerit; sed hoc est eum docuisse, quod est scientem genuisse. Et hoc est, docuit me Pater, quod, scientem me genuit Pater. Si enim, quod pauci intelligunt, simplex est natura veritatis, hoc est, Filio esse, quod nosse: ab illo ergo habet quod noverit, a quo habet ut sit: non ut prius ab illo esset, et ab illo postea nosset; sed quemadmodum illi gignendo dedit, ut nosset, quia simplicis (ut dictum est) naturae veritas est, esse et nosse non est aliud atque aliud, sed hoc ipsum, dixit ergo ista Judaeis, et addidit:

Et qui me misit, mecum est. Jam hoc et ante dixerat, sed rem magnam assidue commemorat: Misit me, et mecum est. Si ergo tecum est, o Domine, non unus ab alio missus est, sed ambo venistis; et tamen cum ambo simul sint, unus missus est, alter misit: quoniam missio incarnatio est, ipsa incarnatio Filii tantum est, non et Patris. Misit itaque Pater Filium, sed non recessit a Filio. Ergo, inquit, qui me misit, non reliquit me solum. Cujus auctoritate tanquam paterna incarnatus sum, mecum est, non me reliquit. Quare me non reliquit?

Non reliquit me, inquit, solum, quia ego, quae placita sunt ei, facio semper. Ipsa est aequalitas semper, non ex quodam initio et deinceps, sed sine initio, sine fine. Dei enim generatio non habet initium temporis, quia per Unigenitum facta sunt tempora.

Haec illo, loquente, multi crediderunt in eum. Necdum in omnem terram exivit sonus eorum (Psal. XVIII), necdum omnibus praedicatum est, necdum dictum est. Ite, docete omnes gentes (Matth. XXVIII). Ergo Dominus ad eos, qui crediderunt in eum, ait Judaeos:

Si vos manseritis in verbo meo. Ideo manseritis, quia initiati estis, quia esse ibi coepistis, si manseritis in fide, quae in vobis esse credentibus coepit, quo pervenietis? Vide quale initium, quo perducit. Amasti fundamentum? culmen attende, et ex ista humilitate aliam celsitudinem quaere. Fides enim humilitatem habet: cognitio et immortalitas, et aeternitas non habet humilitatem, sed excelsitudinem, erectionem: nullam defectionem, aeternam stabilitatem: nullam ab inimico expugnationem, nullum deficiendi timorem. Magnum est, quod incipit a fide, sed majus, quo pervenitur per fidem. Audi igitur, quo perveniat, et vide, quanta sit fides. Ergo et vos, ait, si manseritis in verbo meo, in quo credidistis,

Vere discipuli mei eritis. Subjunxit quoque:

Et cognoscetis veritatem. Qui cognoscit veritatem, cognoscit Deum, quia Deus veritas est, dicente ipso Domino: Ego sum via, veritas, et vita (Joan. XIV). Credamus ergo, ut cognoscamus veritatem: quia sine fide ad cognitionem veritatis nullus pervenire poterit. Quid est, quod cognituri sumus? Illud quod nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit (I Cor. II). Quid est enim fides, nisi credere quod non vides? Fides ergo est, quod non vides, credere. Veritas, quod credidisti, videre. Quid est, quod videre nobis promittitur? Dicit enim

Dominus in alio loco, quid esset, quod visuri erimus. Qui autem diligit me, diligetur a Patre meo, et ego diligam eum, et manifestabo ei me ipsum (Joan. XIV). Haec est promissio, haec est merces fidei, quae per dilectionem operatur, haec est satietas, quam Psalmista optavit, dicens: Satiabor, dum manifestabitur gloria tua (Psal. XVI). O Domine, fac nos digne amare te, et non amare saeculum: ut valeamus ad illam libertatem pervenire, ad quam per cognitionem veritatis pervenitur, de qua subjunxisti, dicens:

Et veritas liberabit vos. Quid est, liberabit vos? Liberos faciet. Denique Judaei carnales, et secundum carnem judicantes, non hi, qui crediderunt, sed in illa turba, qui erant, qui non credebant, injuriam sibi factam putaverunt, quia dixit eis: Veritas liberabit vos. Indignati sicut servos se esse significatos. Et vere servi erant. Et exponet illis, quae sit servitus, et quae sit futura libertas, quam ipse promittit. Nihil enim aliud est dicere: Et veritas liberabit vos, nisi liberos vos faciet: sicut nihil est aliud, salvat, nisi salvos facit. Audivimus ergo, quid libera veritas dixit, audiamus quid superba falsitas respondeat.

Dixerunt ergo Judaei: Semen Abrahae sumus, et nemini servivimus umquam: quomodo tu dicis, liberi eritis? Non enim dixerat Dominus, liberi eritis, sed veritas liberabit vos. In quo tamen verbo illi nihil aliud intellexerunt, nisi libertatem carnalem; et extulerunt se, quod semen essent Abrahae, et dixerunt: Semen Abrahae sumus, et nemini servivimus umquam: quomodo tu dicis, liberi eritis? O vana superbia, o falsa jactantia! Quomodo verum dicitis: Nemini servivimus umquam (Gen. XXXVII). Joseph non est venundatus? Prophetae sancti non sunt ducti in captivitatem? Denique nonne ille ipse est populus, qui in Aegypto lateres faciebant (Exod. I), et operibus duris, non saltem in argento et auro, sed in luto serviebant? Si nemini servistis unquam, o ingrati, quid est, quod vobis assidue imputat Deus, quomodo vos de domo

servitutis liberavit. An forte patres vestri servierunt, vos autem, qui loquimini, nulli servistis umquam? Quomodo ergo solvitis tributum Romanis, unde et ipsi veritati laqueum quasi captionis proposuistis, ut diceretis: Licetne reddere tributum Caesari? Ut si dixisset, Licet: teneretis eum quasi mallet oppressam libertatem seminis Abrahae. Si autem diceret, Non licet, calumniaremini apud reges terrae, quod prohiberet regibus tributa persolvi; deinde prolato nummo victi estis, et captioni vestrae vos ipsi estis respondere compulsi. Ibi enim vobis dictum: Reddite Caesari, quae Caesaris sunt, et Deo, quae Dei sunt. Cum vos ipsi respondissetis, quod nummus haberet imaginem suam: sic Deus quaerit in homine suam; nec alienum quid quaerit Deus ab homine, sed quod condidit in homine. Ideo enim Deus homo factus est, ut in homine reformaret quod in homine formavit. Ergo mentientibus, et de vana libertate tumentibus, quid responderit Dominus Judaeis, audiamus.

Amen, amen dico vobis, quia omnis qui facit peccatum, servus est peccati. Quis non sub his verbis contremiscat? Si omnis homo peccator, omnis homo servus peccati. Sed intentius audiamus, qualiter liberemur de hac servitute. Terrorem incutit, sed medicinam adhibet: nam ait Dominus: Amen, amen dico vobis. Quid est amen, amen: nisi verum, verum dico vobis? Quod verbum nec Graecus interpret nec Latinus ausus est in aliam transferre linguam, ut honorem haberent velamento secretae testificationis veritatis in Christo. Veritas dicit: Verum, verum dico vobis. Ingeminat ac replicat verbum veritatis, ut excitaret dormientes, intentos faceret audientes, ne contemneretur qui ait: Amen, amen dico vobis, quia omnis qui facit peccatum, servus est peccati. O miserabilis servitus, servire peccato, servire diabolo, qui peccati est auctor! Saepe homines malos dominos fugiunt, ne serviant malis; et non fugiunt peccatum, cuius servi sunt; et quanto felicius esset fugere peccatum, et servire homini libera conscientia? Deinde

servus hominis aliquando sui domini duris imperiis fatigatus, fugiendo requiescit. Servus peccati quoquo fugit, secum id trahit: quocumque fugerit, non fugit seipsum. Mala conscientia non est quo eat: sequitur se, imo non recedit a se: peccatum enim quod fecit, intus est. Fecit peccatum, ut aliquam corporalem caperet voluptatem: voluptas transit, peccatum manet, praeterit quod delectabat, remanet quod pungat: mala servitus. Aliquando fugiunt homines improbos dominos, volentes carere dominis, qui nolunt carere peccatis. Quanto felicius deserat homo peccatum, fugiat ad Christum, Deum liberatorem interpellet? Liberat ergo ab hac servitute peccati solus Dominus, qui illam non habuit: qui solus sine peccato venit in mundum. Ille solus liberare potest de peccato, qui venit sine peccato, et factus est sacrificium pro peccato. Cum ergo omnis qui facit peccatum, servus sit peccati: quae sit spes nobis libertatis, audite.

Servus autem, inquit, non manet in domo in aeternum. Ecclesia est domus, servus est peccator. Non maneat homo in peccato, ne sit servus peccati. Ut possit manere in domo, id est, in Ecclesia, maneat in corpore capitis sui, ut sit filius, non servus. Longe aliud est peccare, aliud manere in peccato. Qui manet in peccato, servus est peccati: qui fugit a peccato, servus erit justitiae. Terruit, ne peccatum amaremus: spem dedit, ne de peccati solutione diffideremus. Omnis, inquit, qui facit peccatum, servus est peccati. Servus autem non manet in domo in aeternum. Quae ergo nobis spes est, qui non sumus sine peccato? Audi spem tuam. Filius manet in aeternum.

Si ergo filius vos liberaverit, tunc vere liberi eritis. Haec spes nostra, fratres, ut a libero liberemur, et liberando servos nos faciat. Servi enim eramus cupiditatis: liberati efficimur servi charitatis. Prima libertas est non permanere in peccato, servire justitiae,

dicente Apostolo: Cum servi essetis peccati, liberi eratis justitiae: nunc autem habetis fructum vestrum in sanctificationem, finem vero vitam aeternam (Rom. VI). Perfecta vero libertas est, Deo Christo servire: illum diligere, qui vere nos liberavit: qui verus est Filius Dei, et dominus in forma servi: non servus, sed in forma servi dominus. Fuit quippe illa carnis forma servilis; sed quamvis esset similitudo carnis peccati, non erat peccati: libertatem promisit credentibus in se. Judaei vero, tanquam de sua libertate superbientes, dedignati sunt fieri liberi, cum essent servi peccati. Ideo autem se liberos esse dixerunt, quia semen Abrahae erant. Quid ergo eis ad haec respondit Dominus, audiamus.

Scio, inquit, quia filii Abrahae estis, sed quaeritis me interficere. Agnosco carnis originem, non cordis fidem. Filii Abrahae estis, sed secundum carnem. Ideo quaeritis me occidere, inquit.

Sermo enim meus non capit in vobis. Id est, non habet locum in vobis. Si sermo meus caperetur a vobis, caperet utique vos: quid est ergo, non capit in vobis: id est, non capit cor vestrum? quia non recipitur a corde vestro. Audistis certe Dominum dicentem: Scio quia filii Abrahae estis: audite quid postea dicat:

Ego, inquit, quod vidi apud Patrem meum, loquor; et vos quae vidistis apud patrem vestrum, facitis. Quid autem faciunt? quod dixit eis: Quaeritis me occidere. Hoc apud Abraham numquam viderant. Dicit: Quae vidi apud Patrem meum, loquor. Veritatem vidi, veritatem loquor; quia veritas sum. Si enim Dominus veritatem loquitur: quia ipse est veritas Patris, quam vidit apud Patrem: se vidisse loquitur, quia ipse est veritas Patris, quam vidit apud Patrem. Ipse est enim verbum, quod Verbum erat apud Deum. Isti ergo malum quod faciunt, quod Dominus objurgat et corripit, ubi viderunt apud patrem suum, cum audierimus in consequentibus apertius dictum qui sit

eorum pater, tunc intelligemus qualia viderint apud talem patrem. Adhuc enim non nominat patrem ipsorum. Paulo superius Abraham commemoravit, sed carnis originem, non vitae similitudinem dicturus. Alterum, patrem illorum, qui nec genuit eos, nec creavit, ut homines essent, sed tamen filii erant ejus, in quantum mali erant, non in quantum homines erant, in quo imitati, non in quo creati.

Responderunt, et dixerunt ei: Pater noster Abraham est. Quasi tu quid dicturus es contra Abraham; aut si aliquid potes, aude reprehendere Abraham: quia non Dominus non audebat reprehendere Abraham, sed talis erat Abraham, qui non reprehenderetur a Domino, sed potius laudaretur: tamen isti videbantur eum probare, ut aliquid mali diceret de Abraham, et esset occasio faciendi, quod cogitabant. Pater noster, inquiunt, Abraham est. Audiamus quomodo eis respondit Dominus, cum illorum damnatione laudans Abraham.

Dicit eis Jesus: Si filii Abrahae estis, opera Abrahae facite. Nunc autem quaeritis me interficere, hominem qui veritatem vobis locutus sum, quam audivi a Deo: hoc Abraham non fecit. Ecce ille laudatus, isti damnati. Abraham non erat homicida. Non dico, inquit, ego Dominus sum Abrahae: quod si dicerem, verum dicerem. Nam dixit alio loco, Ante Abraham ego sum (Joan VIII): et tunc eum illi lapidare voluerunt. Non dixit hoc: Interim quod videtis, quod aspicitis, quod me solum putatis, homo sum. Hominem dicentem vobis quod audivit a Deo, quare vultis occidere, nisi quia non estis filii Abrahae? Et tamen superius ait, Scio quia filii Abrahae estis. Non negavit eorum originem, sed facta condemnat. Caro eorum ex illo erat, sed vita non erat. Ergo Christiani facti sunt semen Abrahae gratia Dei: non de carne Abrahae facti illi cohaeredes, Deus illos exhaeredavit, istos adoptavit. Isti sunt, de quibus alio loco a Joanne Baptista dictum est: Potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahae (Matth. III). Illi enim sunt filii Abrahae, qui fidem Abrahae

imitantur. Ideo subjunxit Dominus dicens: Si filii Abrahae estis, opera Abrahae facite. Factis probate nobilitatem, non verbis. Sed quaeritis me interficere, hominem qui veritatem locutus sum vobis, quam audivi a Deo. Hoc Abraham non fecit.

Vos facite opera patris vestri. Et adhuc non dicit, quis est iste pater eorum. Modo illi quid responderunt? Coeperunt enim utcumque cognoscere non de carnis generatione Dominum loqui, sed de vitae institutione. Et quia consuetudo Scripturarum est, quam legebant fornicationem, spiritualiter appellari, cum diis multis et falsis anima tamquam prostituta subjicitur, ad hoc responderunt.

Dixerunt itaque ei: Nos ex prostitutione non sumus nati, unum patrem habemus Deum. Jam viluit Abraham, repulsi sunt eum, quomodo repelli voluerunt, ore veridico, quia erat talis Abraham, cujus factum non imitabantur, et de illius genere gloriabantur, et mutaverunt responsionem, credo, dicentes apud seipsos: Quotiescumque nominaverimus Abraham, dicturus est nobis: Quare non imitamini eum, de cujus genere gloriamini? Nos sanctum, justum, innocentem tantum virum imitari non possumus, Deum dicamus patrem nostrum: videamus quid nobis dicturus est. Numquid falsitas invenit quod diceret, et veritas non inveniret quid responderet? Audiamus quid dicant, audiamus quid audiant. Unum, inquiunt, patrem habemus Deum.

Dixit ergo eis Jesus: Si Deus pater vester esset, diligeretis utique me: ego enim ex Deo processi et veni, neque enim a meipso veni, sed ille me misit. Dicitis Deum patrem, agnoscite vel fratrem vestrum. Hic tetigit, quod saepius solet dicere: Non a meipso veni, sed ille me misit; a Deo processi, et veni. Christi ergo missio incarnatio ejus est. Quod vero de Deo Patre processit Verbum, aeterna processio est, non habens tempus, per quem factum est

tempus. Ergo ab illo processit ut Deus, ut aequalis, ut Filius unicus. Ut Verbum Patris venit ad nos: quia Verbum caro factum est, ut habitaret in nobis. Adventus ejus, humanitas ejus: mansio ejus, divinitas ejus.

Quare, inquit, loquelam meam non cognoscitis? quia non potestis cognoscere sermonem meum. Ideo non potuerunt cognoscere, quia non poterant audire. Sed unde audire non poterant, nisi quia corrigi credendo nolebant? et hoc inde?

Vos ex patre diabolo estis. Quandiu patrem commemoratis? quamdiu patrem mutatis, modo Abraham, modo Deum? Audite a Filio Dei, cujus filii estis, A patre diabolo estis. Deus creator omnium creaturarum creavit hominem: quomodo hic dicit, vos a patre diabolo estis? Quidquid a Deo creatum est, bonum est; et omnis homo, quantum creatura Dei est, bonus est. Quantum vero se subjicit per liberum arbitrium diabolo, a patre diabolo est. Bona enim hominis natura, sed vitiata est per malam voluntatem, et inde a patre est diabolo. Quod fecit Deus, non potest esse malum, si ipse homo non sit sibi malus. Inde ergo Judaei dicti sunt filii diaboli, non nascendo, sed imitando. Consuetudo vero Scripturae sanctae est, ex imitatione vel similitudine operum filios saepe nominare, vel propheta ad Judaeos ait: Pater tuus Amorrhaeus, et mater tua Cethaea. Amorrhaei gens erat quaedam, unde originem Judaei non ducebant. Cethaei et ipsi gentem suam habebant omnino alienam a genere Judaeorum. Sed quia erant impii Amorrhaei et Cethaei, Judaei autem imitati sunt impietates illorum: invenerant filii parentes, non de quibus nascerentur, sed quorum mores sectando, pariter damnarentur. Quaeritis autem fortasse unde ipse diabolus? Inde utique, unde et caeteri. Angeli in sua obedientia perstiterunt, ille inobediendo et superbiendo lapsus est angelus, et factus est diabolus. Sed modo audite quid dicat Dominus. Vos, inquit, a patre diabolo estis.

Et desideria patris vestri facere vultis. Quaeritis me occidere, hominem qui veritatem vobis dico. Et ille invidit homini, et occidit hominem: diabolus enim est. Diabolus autem cum invideret homini, serpente indutus, locutus mulieri, de muliere venenavit et virum, mortui sunt diabolum audiendo (Genes. III): quem non audissent, si Deum audire voluissent. Positus enim homo inter Deum, qui creavit eum, et serpentem, qui fallebat eum, cui obtemperare debuit? Creatori non deceptor. Ergo ille homicida erat ab initio. Videte genus homicidii fratres. Homicida dicitur diabolus, non gladio armatus, non ferro accinctus. Ad hominem venit: verbum malum seminavit, et occidit. Noli ergo putare, te non esse homicidam, quando fratri tuo mala persuades. Si fratri tuo mala persuades, occidis. Audi Psalmistam: Filii hominum, dentes eorum arma et sagittae, et lingua eorum machaera acuta (Psal. LVI). Vos ergo desideria patris vestri facere vultis: ideo saevitis in carnem, quia non potestis in mentem.

Ille homicida erat ab initio. Utique in primo homine, ex illo ille homicida. Ex quo potuit fieri homicidium? ex quo factus est homo: non enim posset occidi homo, nisi prius fieret homo. Homicida ergo ille ab initio, et unde homicida?

Et in veritate non stetit, quia veritas non est in eo. Non quomodo in Christo sic est veritas, ut Christus ipse sit veritas. Si ergo iste in veritate stetisset, in Christo stetisset. Sed in veritate non stetit, quia veritas non est in eo.

Cum loquitur mendacium, ex propriis loquitur, quia mendax est, et pater ejus. Quid est hoc? Audistis verba Evangelii, intenti accepistis. Ecce repeto, ut agnoscatis quid exigatis. De diabolo Dominus ei dicebat, quae de diabolo dici a Domino meruerunt. Ille homicida erat ab initio, verum est: nam primum hominem occidit. Et in veritate non stetit, quia de veritate lapsus est. Cum

loquitur mendacium, utique ipse diabolus de proprio loquitur. Mendacium utique ipse diabolus de proprio loquitur, quia mendax est et pater ejus. Diabolus autem a semetipso mendax fuit, et mendacium suum ipse genuit. A nemine audivit prius mendacium. Quomodo Deus Pater genuit Filium veritatem, sic diabolus genuit quasi filium mendacium. Mendacium genuit, quia in veritate non stetit. Omnis enim, qui in Deo manet, quia Deus veritas est, in veritate stat. Si quis vero a Deo recesserit, mendax erit, dicente Psalmographo: Omnis homo mendax (Psal. CXV). In quantum vero homo a Deo recedit, in tantum mendax erit, dum a veritate declinaverit; et inde peccator erit: quia omne peccatum non est veritas, sed mendacium, quia recedendo a Deo non habet veritatem. Diabolus vero bonus creatus est, sed per seipsum malus factus est, declinando a summo bono. Ideo ex propriis locutus est mendacium, quia in seipso invenit, unde esset mendax. Homo vero deceptus a diabolo, factus est a diabolo mendax: ideoque filius diaboli non natura, sed imitatione. Recedamus ergo a patre mendacii, curramus ad patrem veritatis. Amplectamur veritatem, ut accipiamus veram libertatem. Judaei apud patrem suum viderant, quod loquebantur. Quid? nisi mendacium? Dominus autem Patrem suum vidit, quod loqueretur. Quid? nisi seipsum? Quid? nisi Verbum Patris aeternum, et Patri coaeternum? Ideo subjunxit.

Ego veritatem dico vobis, et non creditis mihi. Nam mendax mendacium loquitur, sed veritas veritatem profert. Diabolus mendax, Christus vero veritas et veritatis assertor, quia ex veritatis ore nihil aliud poterit procedere, nisi veritas. Sequitur ergo:

Quis ex vobis arguet me de peccato? Sicut ego arguo vos vestrumque patrem de peccato et mendacio. Ecce qualis est mansuetudo Christi. Relaxare peccata venerat, et dicebat: Quis ex vobis arguet me de peccato? Non dedignatur ex ratione ostendere se peccatorem non esse,

qui ex virtute divinitatis potuit peccatores justificare. Interrogat eos, quare veritatem non velint credere, dicens:

Si veritatem locutus sum vobis, quare non creditis mihi? Nisi quia filii diaboli estis, et non veritatis? Filii diaboli non natura, sed imitatione. Redditque causam cur veritati non crederent, cum dicit: Ideo vos non auditis, quia ex Deo non estis. Iterum noli attendere naturam, sed vitium. Sic sunt isti ex Deo, et non sunt ex Deo. Natura ex Deo, vitio non ex Deo. Natura vero bona, quae ex Deo est, peccavit voluntate, credendo quod diabolus persuasit; et vitiosa est: ideo medicum quaerat, quia sana non est. Agnoscatur natura, unde Creator laudetur: agnoscatur vitium, propter quod medicus advocetur. Terribile est quod subdit:

Qui est ex Deo, verba Dei audit: propterea vos non auditis, quia ex Deo non estis. Si enim ipse verba Dei audit, qui ex Deo est, et audire verba ejus non potest quisquis ex illo non est, interroget se unusquisque vestrum, si verba Dei in aure cordis percepit, et intelligit unde sit. Coelestem patriam desiderare veritas jubet, carnis desideria conterere, mundi gloriam declinare, aliena non rapere, propria largiri. Penset ergo apud se unusquisque vestrum, si haec vox Dei in cordis ejus aure convaluit, et quia jam ex Deo sit, agnoscit. Dixerunt ergo Judaei:

Nonne bene dicimus nos, quia Samaritanus es tu, et daemonium habes? Accepta autem tanta contumelia, quid Dominus respondeat, audiamus.

Ego daemonium non habeo, sed honorifico Patrem meum, et vos inhonorastis me. Quia enim Samaritanus interpretatur custos, et ipse veraciter custos est, de quo Psalmista ait: Nisi Dominus custodierit civitatem, in vanum vigilant qui custodiunt eam (Psal. CXXVI); et cum

per Esaiam dicat: Custos quid de nocte? custos quid de nocte (Esaiae XXI)? Respondere noluit Dominus: Samaritanus non sum; sed, Ego daemonium non habeo. Duo quippe ei illata fuerunt: unum negavit, et aliud tacendo consensit. Custos namque humani generis venerat; et si Samaritanum se non esse diceret, esse se custodem negaret. Sed tacuit quod recognovit, et patienter repulit, quod dictum fallaciter audivit, dicens: Ego daemonium non habeo. Hic vero in semetipso nobis Dominus patientiae praebuit exemplum, qui si respondere voluisset Judaeis, Vos daemonium habetis, verumque dixisset quia nisi impleti daemonio, tam perverse de Deo loqui non possent. Sed accepta injuria, etiam quod verum erat, dicere veritas noluit, ne non dixisse veritatem, sed provocatus, contumeliam reddidisse videretur. Ex qua re quid nobis innuitur? nisi ut eo tempore, quo a proximis ex falsitate contumelias accipimus, eorum etiam vera mala taceamus, ne ministerium justae correctionis in arma vertatur furoris. Sed quid nobis ad ista faciendum sit, adhuc exemplo nos admonet, cum subjungit:

Ego autem non quaero gloriam meam: est qui quaerat, et judicet. Scimus certe, quod scriptum est, quia Pater omne iudicium dedit Filio (Joan. V); et tamen ecce idem Filius injurias accipiens, gloriam suam non quaerit. Illicitas contumelias Patris iudicio reservat, ut nobis profecto insinuet, quantum nos esse patientes debemus, dum adhuc se ulcisci non vult et ipse qui iudicat. Cum vero malorum perversitas crescit, non solum frangi praedicatio non debet, sed etiam augeri: quod suo exemplo nos admonet, qui postquam habere daemonium dictus est, praedicationis suae beneficia largius impendit, dicens:

Amen, amen dico vobis, si quis sermonem meum servaverit, mortem non videbit in aeternum. Sed sicut bonis necesse est, ut meliores etiam per contumelias

existent, ita semper reprobi de beneficio peiores fiunt, nam accepta praedicatione iterum dicunt:

Nunc cognovimus, quia daemonium habes. Quia enim aeternae morti inhaeserant, eandem mortem cui inhaeserant, non videbant; dum solam mortis carnem aspicerent, in veritatis sermone caligabant, dicentes:

Abraham mortuus est, et Prophetae: et tu dicis, Si quis sermonem meum servaverit, mortem non gustabit in aeternum? Unde et ipsi veritati eundem Abraham et prophetas quasi venerantes praeferunt, sed aperta nobis ratio ostenditur, quod qui Deum nesciunt, Dei quoque famulos falso venerantur. Vos, inquit, dicitis, Daemonium habes; ego vos ad vitam voco: servate sermonem meum, et non moriemini. Illi audiebant: mortem non videbit in aeternum, qui servaverit sermonem meum, et irascebantur, quia jam mortui erant illa morte, quae vitanda erat: nam illam mortem vitare non potuerunt, qua mortuus est Abraham, et prophetae, id est, carnis mortem. Nam Abraham Spiritu vivebat: et ideo de eo ipsa veritas ait alio loco: Non est Deus mortuorum, sed vivorum (Matth. XXII). Quid est quod ait, Mortem non videbit in aeternum? id est, mortem damnationis cum diabolo, et angelis ejus. Nam ista mors corporis migratio quaedam est sanctis ad meliorem vitam, impiis vero ad poenas perpetuas: quas hic mortis nomine veritas designare voluit. Sed ista morte, quam Dominus vult intelligi, nec Abraham mortuus est, nec prophetae mortui sunt. Illi enim mortui sunt, et vivunt: isti vivebant, et mortui erant. Quem teipsum facis, inquiunt: ut dicas, mortem non videbit in aeternum, qui servaverit sermonem meum, cum scias et Abraham mortuum, et prophetas mortuos?

Respondit Jesus: Si ego glorifico meipsum, gloria mea nihil est: est Pater meus, qui glorificat me. Hoc ait propter illud, quod dixerunt: Quem teipsum facis? Refert enim gloriam suam ad Patrem, de quo est quod Deus est.

Dicit Patrem suum Dominus Jesus Christus, quem illi dicebant dominum suum, et non cognoverunt. Si enim ipsum cognovissent, ejus Filium recepissent.

Ego autem, inquit, novi eum. Secundum carnem judicantibus potuit et hinc arrogans videri, quia dixit: Ego novi eum. Sed vide quid sequitur:

Si dixero, Non novi eum, ero similis vobis, mendax. Ergo arrogantia non ita vitatur, ut veritas relinquatur.

Sed scio eum, et sermonem ejus servo. Sermonem Patris tanquam Filius loquebatur, et ipse erat verbum Patris, quod hominibus loquebatur. Et notandum, quod vidit eos Dominus aperta sibi impugnatione resistere, et tamen eis se iterata non desinit voce praedicare, dicens:

Abraham pater vester exultavit, ut videret diem meum; vidit, et gavisus est. Tunc quippe diem Domini Abraham vidit: cum in figura summae Trinitatis tres angelos hospicio recepit (Gen. XXVIII): quibus profecto susceptis, sic tribus quasi uni locutus est: quia etsi in personis numerus Trinitatis est, in natura tamen unitas est divinitatis. Sed carnales mentes audientium, oculos a carne non sublevant: in eo solam carnis aetatem pensant, dicentes:

Quinquaginta annos nondum habes, et Abraham vidisti? Quos benigne Redemptor noster a carnis suae intuitu submovet, et ad divinitatis contemplationem trahit, dicens:

Amen, amen dico vobis, Antequam fieret Abraham, ego sum. Ante enim praeteriti temporis est, sum praesentis. Et quia praeteritum et futurum tempus divinitas non habet, sed semper esse habet, non ait: Ante Abraham ego fui, sed, ante Abraham ego sum. Unde et ad Moysen dicitur, Ego sum, qui sum: et Dices filiis, Israel,

Qui est, misit me ad vos (Exod. III). Ante ergo vel post, Abraham habuit, qui et accedere potuit per exhibitionem praesentiae, et recedere per cursum vitae. Veritas vero semper esse habet, quia ei quidquam nec priore tempore incipitur, nec subsequenti terminatur. Sed sustinere ista aeternitatis verba mentes infidelium non valentes, ad lapides currunt; et quem intelligere non poterant, obruere quaerebant. Quid autem contra furorem lapidantium Dominus fecit, ostenditur, cum protinus subinfertur.

Jesus autem abscondit se, et exivit de templo. Mirum valde est, fratres charissimi, cur persecutores suos Dominus sese abscondendo declinaverit, qui si divinitatis suae potentiam exercere voluisset, tacito nutu mentis in suis eos ictibus ligaret, aut in poena mortis subitae obrueret. Sed quia pati venerat, exercere iudicium nolebat. Certe sub ipso passionis tempore, et quantum poterat, ostendit, et tamen hoc, ad quod venerat, pertulit. Nam cum persecutoribus suis se quaerentibus diceret: Ego sum (Joan. XVIII): sola hac voce eorum superbiam perculit, et omnes in terram stravit. Qui ergo hoc in loco potuit manus lapidantium non se abscondendo evadere, cur abscondit se, nisi quod homo inter homines, et factus Redemptor noster, alia nobis verbo loquitur, alia exemplo? Qui autem nobis hoc exemplo loquitur, nisi ut etiam, cum resistere possumus, iram superbientium humiliter declinemus?

CAPUT IX.

Postquam exisset Dominus de templo Judaeorum, quid fecerit in populo gentium, imo totius humani generis, audiamus. Sequitur enim Evangelista, et ait:

Praeteriens vidit hominem caecum a nativitate. Ea quippe, quae fecit Dominus noster Jesus Christus, stupenda atque miranda, et opera et verba sunt. Opera, quia facta sunt: verba, quia signa sunt. Si ergo quid

significet hoc, quod factum est, cogitemus, genus humanum est iste caecus. Haec enim caecitas contigit in primo homine per peccatum, de quo omnes originem duximus, non solum mortis, sed etiam iniquitatis. Si enim caecitas est infidelitas, illuminatio est fides, quem fidelem, quando venit Christus, invenit, ideo Evangelista de Christo dicit, Et praeteriens. Sic praeterit enim Christus, et non in via peccatorum nostrorum stetit, sicut in quadam parabola ipse Dominus ait: Venit enim Samaritanus secus viam (Luc. XIX). Qui venit sanare vulneratum semivivum, praeteriens caecum illuminat. Qui vulneratus in parabola dicitur, hic in re gesta caecus illuminatur. Vidit ergo hominem caecum, non utcumque caecum, sed a nativitate caecum. Omnes enim homines praeter illum solum, qui ex virgine natus est, originali peccato caeci, id est, cum peccato nati sunt, quod ex radice peccatrice primi parentis traxerunt. Interrogaverunt eum discipuli ejus, Rabbi. Scis quia Rabbi magister est. Magistrum appellabant, quia discere desiderabant. Quaestionem quippe Domino proposuerunt tanquam magistro.

Quis peccavit? hic, aut parentes ejus? Respondit Jesus: Neque hic peccavit, neque parentes ejus, ut caecus nasceretur. Quid est quod dixit? Si nullus homo sine peccato, numquid parentes hujus caeci sine peccato erant? Nunquid ipse sine peccato originali natus erat, vel vivendo nihil addiderat? Si ergo et parentes ejus habuerunt peccatum, et iste habuit peccatum, quare Dominus dixit: Neque hic peccavit, neque parentes ejus? nisi ad rem respondit, de qua interrogatus est, cur caecus nasceretur. Habebant enim peccatum parentes ejus, sed non ipso peccato factum est ut caecus nasceretur. Si ergo non peccato parentum factum est, ut caecus nasceretur, quare caecus natus est? Audi magistrum docentem. Quaerit credentem, ut faciat intelligentem. Ipse causam dicit, quare sit ille caecus natus, Neque hic peccavit, inquit, neque parentes ejus.

Sed ut manifestentur opera Dei in illo. Non solum quid in hoc tantummodo caeco acturus sum, sed ut manifestetur quid in caecitate totius humani generis per me agendum sit. Deinde secutus adjunxit:

Me oportet operari opera ejus, qui misit me, donec dies est. Mementote quomodo universam gloriam illi dat, de quo est, quia ille habet filium, qui de illo sit, ipse non habet, de quo sit. Quae sunt opera Domini, propter quae venit Filius Dei in mundum? nisi caecitatem generis humani illuminare, vulnerata quaeque sanare, perdita quaerere, deformia reformare? Sed quid est, quod dixit: Me oportet operari opera ejus qui me misit, donec dies est?

Venit enim nox, in qua nemo potest operari. Constat expressum ac definitum diem commemorasse Dominum hoc loco seipsum, id est, lumen mundi.

Quamdiu, inquit, sum in hoc mundo, lumen sum mundi. Ergo ipse operatur. Quamdiu est autem in mundo? Putamus fratres eum fuisse hic tunc, et modo non hic esse? Si hoc putamus, jam ergo post ascensum facta est nox ista. Quid est, quod ait discipulis, ascendens in coelum: Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem saeculi (Matth. XXVIII). Qui tunc corporali praesentia fuit in mundo, nunc divina potentia praesens est ubique in mundo. Audivimus diem, audiamus quae sit nox ista. Quid igitur? quid dicemus de nocte ista, quando erit, quando nemo poterit operari? Nox ista impiorum erit, nox ista eorum erit, quibus in fine dicetur: Ite in ignem aeternum qui paratus est diabolo, et angelis ejus (Matth. XXV). Sed et nox dicta est, non flamma, non ignis. Audi quia et nox est, de quodam servo dicit: Ligate illi manus et pedes, et projicite eum in tenebras exteriores. Operetur ergo homo, ne illa nocte praeveniat, ubi nemo possit operari. Modo est, ut operetur fides per dilectionem. Et si modo operamur, hic

est dies, hic est Christus. Audi promittentem, et ne arbitreris absentem. Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem saeculi: ibi enim erit nox, ubi nemo possit operari, sed recipere quod operatus est. Aliud est tempus operationis, aliud receptionis. Reddet enim unicuique secundum opera sua (Rom. II). Audiamus sollicita mente Apostolum exhortantem nos operari dum tempus habemus: dicit enim: Dum tempus habemus, operemur bonum (Gal. VI). Quid enim Christus dixerit admonendo bonos, terrendo malos, audivimus. Sed videamus quid fecerit.

Haec cum dixisset, exspuit in terram, et fecit lutum ex sputo, et linivit lutum super oculos ejus, et dixit ei: Vade, et lava in natatoria Siloe, quod interpretatur missus. Quid fecit Dominus, perspicuum est. Illuminatio enim facta est in caeco, sed magnum mysterium commendatur in humano genere. Exspuit in terram, de saliva lutum fecit, quia Verbum caro factus est, et unxit oculos caeci, inunctus erat, et nondum videbat. Mittit illum ad piscinam, quae vocatur Siloe. Pertinuit autem ad Evangelistam commendare nobis nomen hujus piscinae, et ait, quod interpretatur missus. Jam quis est missus, agnoscitis. Nisi enim ille fuisset missus, nemo nostrum fuisset ab iniquitate dimissus. Lavit ergo oculos in ea piscina, quae interpretatur missus, baptizatus est in Christo. Si ergo, quando eum in seipso quodammodo baptizavit, tunc illuminavit: quando inunxit, fortasse catechumenum fecit. Potest quidem aliter atque aliter tanti sacramenti exponi et pertractari profunditas; sed hoc sufficiat charitati vestrae. Ungitur catechumenus, id est, docetur ut credat in Christum: mittitur ad piscinam baptismi, ut illuminetur, ut lumen verum agnoscat, ut remissionem peccatorum accipiat, ut ex filio irae efficiatur Filius Dei, illuminatusque veniat praedicare Christum.

Itaque vicini, et qui viderant eum prius, quia mendicus erat, dicebant: Nonne hic est, qui sedebat, et mendicabat? Alii dicebant, quia hic est; alii autem, nequaquam, sed similis est ejus. Aperti oculi vultum mutaverant.

Ille dicebat, quia ego sum. Vox grata, ne damnaret ingrata.

Dicebant ergo ei: Quomodo sunt aperti oculi tui? Respondit: Ille homo, qui dicitur Christus, lutum fecit, et unxit oculos meos, et dixit mihi: Vade ad natatoriam, et lava, et abii et lavi, et video. Ecce annuntiator factus est gratiae. Ecce evangelizat, confitetur videns. Caecus ille confitebatur, et cor impiorum ringebatur, quia non habebant in corde, quod jam ille habebat in facie.

Dixerunt ei, Ubi est ille? ait, Nescio. In his verbis animus ipsius adhuc inuncto similis erat nondum videnti. Sed ponamus, fratres, tanquam illam inunctionem in animo habuerit, et praedicat, et nescit, quem praedicat.

Adducunt eum ad Phariseos, qui caecus fuerat. Erat autem Sabbatum quando lutum fecit Jesus, et aperuit oculos ejus. Iterum ergo interrogabant eum Pharisei, quomodo vidisset. Ille autem dixit: Lutum posuit mihi super oculos meos, et lavi, et video. Dicebant ergo ex Phariseis quidam. Non omnes, sed quidam: jam enim inungebantur quidam. Quid ergo dicebant, nec videntes, nec uncti?

Non est iste homo a Deo, qui Sabbatum non custodit. Ipse potius custodiebat, qui sine peccato erat. Sabbatum enim spiritale hoc est, non habere peccatum. Denique, fratres, hoc admonet Deus, quando commendat Sabbatum: Omne opus servile non facietis (Levit. XXIII). Haec sunt verba Dei Sabbatum commendantis: Omne opus servile non facietis. Jam superiores lectiones

interrogate, quod sit opus servile, et a Domino audite: Omnis qui facit peccatum servus est peccati (Joan. VIII). Sed isti nec videntes, ut dixi, nec inuncti, Sabbatum carnaliter observabant, spiritualiter violabant.

Alii dicebant: Quomodo potest homo peccator haec signa facere? Ecce sunt inuncti.

Et schisma erat in eis. Dies ille divisus erat inter lucem et tenebras.

Dicunt ergo caeco iterum: Tu quid dicis de eo qui aperuit oculos tuos? Quid de illo sentis? Quid existimas? Quid judicas? Quaerebant quemadmodum homini calumniarentur, ut de synagoga pelleretur, sed a Christo inveniretur. Sed ille constanter, quod sentiebat, expressit. Ait enim:

Quia propheta est. Adhuc quidem inunctus in corde, nondum Dei Filium confitetur, nec mentitur tamen. Ipse Dominus de seipso ait: Non est propheta sine honore, nisi in patria sua (Joan. IV).

Non crediderunt ergo Judaei de illo, quia caecus fuisset, et vidisset, donec vocaverunt parentes ejus, qui viderat, et interrogaverunt eos, dicentes: Hic est filius vester, quem vos dicitis, quia caecus natus est? Quomodo ergo nunc videt? Responderunt parentes ejus eis, et dixerunt: Scimus quia hic est filius noster, et quia caecus natus est; quomodo autem nunc videat, nescimus. Et dixerunt: Ipsum interrogate, aetatem habet, ipse de se loquatur. Scimus autem, quia filius noster est; sed juste cogeremur loqui pro infante, quia ipse pro se loqui non posset: olim loquitur, modo videt, caecum a nativitate novimus. Loquentem olim scimus, videntem modo videmus, ipsum interrogate, ut instruamini.

Haec dixerunt parentes ejus, quia timebant Judaeos; jam enim conspiraverant Judaei, ut si quis eum confiteretur Christum, extra synagogam fieret. Jam non erat malum extra synagogam fieri. Illi expellebant, sed Christus excipiebat: propterea parentes ejus dixerunt: quia aetatem habet, ipsum interrogate.

Vocaverunt ergo rursus hominem, qui fuerat caecus, et dixerunt ei: Da gloriam Deo. Quid est, da gloriam Deo? Nega quod accepisti. Hoc plane non est gloriam Deo dare, sed Deum potius blasphemare. Da, inquit, gloriam Deo.

Nos scimus, quia hic homo peccator est. Dixit ergo ille: Si peccator est, nescio; unum scio, quia caecus essem, modo video. Dixerunt ergo illi: Quid fecit tibi? quomodo aperuit tibi oculos? Et ille jam stomachans adversus duritiam Judaeorum, et ex caeco videns, non ferens caecos.

Respondit eis, Dixi vobis jam et audistis quid iterum vultis audire? Numquid et vos vultis discipuli ejus fieri? Quid est, Numquid et vos? nisi, quia ego jam sum? Numquid et vos vultis? jam video, sed non video vos videre.

Maledixerunt ei, et dixerunt: Tu discipulus ejus sis. Tale maledictum super nos, et super filios nostros. Maledictum est enim, si cor discutias, non si verba perpendas.

Nos autem Moysi discipuli sumus. Nos scimus, quia Moysi locutus est Deus. Utinam sciretis quia Moysi locutus est Deus! sciretis quod per Moysen praedictus est Deus. Habetis enim Dominum dicentem: Si crederetis Moysi, crederetis et mihi; de me enim ille scripsit (Joann. V). Itane? sequimini servum, et dorsum ponitis contra

Dominum? Sed nec servum sequimini, nam per illum ad Dominum duceremini.

Respondit ille homo, et dixit eis: In hoc mirabile est, quia vos nescitis unde sit, et aperuit oculos meos. Scimus autem quia peccatores Deus non exaudit; sed si quis Dei cultor est, et voluntatem ejus facit, hunc exaudit. Adhuc inunctus loquitur; nam et peccatores exaudit Deus. Si enim peccatores Deus non exaudiret, frustra ille Publicanus oculos in terram demittens, et pectus suum percutiens, diceret: Domine, propitius esto mihi peccatori (Luc. XVIII); et ista confessione meruit justificationem, quomodo iste caecus illuminationem. Sed peccatoribus lavandum est cor poenitentiae lacrymis, ut exaudiantur; et fiet in corde illorum quod factum est in facie caeci hujus; et sentient Deum illos exaudire, qui, ut peccatores salvaret, venit in hunc mundum.

A saeculo non est auditum quia aperuit quis oculos caeci nati. Nisi esset hic a Deo, non poterat facere quidquam. Libere et constanter confessus est veritatem. Haec enim, quae facta sunt a Domino, a quo fierent, nisi a Domino? aut quando a discipulis talia fierent, nisi in eis Dominus habitaret?

Responderunt, et dixerunt: In peccatis natus es totus. Quid est totus? Cum oculis clausis, sed qui aperuit oculos, salvat et totum. Ipse dabit in corde resurrectionem, qui in facie dat illuminationem. In peccatis totus natus es.

Et tu doces nos? Et ejecerunt eum foras. Ipsi illum magistrum fecerant; ipsi, ut discerent, toties interrogaverunt, et interrogati docentem projecerunt. Sed quid dixi jamdudum, fratres. Illi pellunt, Dominus suscipit; magis enim quia expulsus est, Christianus factus est. Certe projectus est iste de synagoga.

Audivit Jesus, et venit ad eum, et dixit ei: Tu credis in Filium Dei? Et ille: Quis es, Domine, ut credam in eum? Videbat autem, et non videbat. Videbat oculis tantum, sed corde adhuc non videbat. Ait illi Dominus: Et vides eum, hoc est, oculis: et qui loquitur tecum, ipse est. Audivit ergo Jesus, quia ejecerunt eum foras, et cum invenisset eum, dixit ei: Tu credis in Filium Dei? Modo lavat faciem cordis. Respondit ille, et dixit: Quis es, Domine, ut credam in eum?

Et dixit ei Jesus: Et vidisti eum; et qui loquitur tecum, ipse est. Tunc prostratus adoravit eum. Nunc lavat faciem cordis. Denique jam facie lota cordis, et mundata conscientia, agnoscens illum non Filium hominis tantum, quod ante crediderat, sed etiam Filium Dei, quem videbat, ait: Credo, Domine. Sed parum est dicere Credo; vis videre qualem credat? Procidens adoravit eum. Si eum Dei Filium non credidisset, quem videbat, nullatenus adorasset eum. Incumbite ergo orationibus, peccatores, confitemini peccata vestra, orate ut deleantur, orate ut minuantur, orate ut vobis proficientibus ipsa deficient; tamen nolite desperare, et peccatores orate. Quis enim non peccavit? A sacerdotibus incipe. Sacerdotibus dictum est: Prius offerte sacrificia pro peccatis vestris, et sic pro populo (Ezech. IX; Hebr. VII). Sequitur:

In iudicium ego in hunc mundum veni, ut qui non vident, videant; et qui vident, caeci fiant. Quid est quod dicit: In iudicium ego in hunc mundum veni, dum alio loco dicit: Non enim veni ut iudicem mundum? nisi quia aliud est iudicium discretionis, aliud est iudicium damnationis, de quo Dominus ipse ait alibi: Qui non credit in me, jam iudicatus est (Joan. III), id est, damnatus. Hic enim in hoc loco, sicut in sequentibus verbis patet, iudicium discretionis significare, dum ait: Ut qui non vident, videant; et qui vident, caeci fiant. Quid est ut qui non vident, videant? id est: Qui se non videre confitentur, et medicum quaerunt, ut videant; et qui vident, caeci fiant.

Quid est, qui vident, caeci fiant? Id est, qui se putant videre, et medicum non quaerunt, sed in sua caecitate permanent. Ergo istam discretionem vocavit iudicium, qua discernit humiles a superbis, credentes a non credentibus, medicum quaerentes, ab eis qui medicum quaerere contemnunt. O Domine, venisti ut qui non vident videant; recte, quia lumen es; recte, quia dies es; recte, quia a tenebris liberas homines. Hoc omnis anima accipiat, hoc omnis anima intelligat, ut non maneant in tenebris, sed illuminentur ab eo qui illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum (Joan. I). Commoti sunt ergo verbis istis quidam ex Pharisaeis:

Et dixerunt ei: Nunquid et non caeci sumus? Audi jam quid est quod eos movebat: Et qui vident, caeci fiant.

Dixit eis Jesus: Si caeci essetis, non haberetis peccatum. Cum sit caecitas ipsa peccatum, si caeci essetis, id est, si vos caecos adverteretis, si vos caecos diceretis, et ad medicum curreretis; si ergo ita caeci essetis, non haberetis peccatum.

Nunc vero quia dicitis, quia videmus, peccatum vestrum manet. Quare? quia dicendo Videmus, medicum non quaeritis, in caecitate vestra remanetis.

CAPUT X.

Amen, amen dico vobis: Qui non intrat per ostium in ovile ovium, sed ascendit aliunde, fur est, et latro. Usque in eum locum: Hoc proverbium dixit eis Jesus.

Illi autem non cognoverunt quid loqueretur eis. Propter Pharisaeorum (qui se videre jactabant, cum caeci essent) venenatam et superbam, et insanabilem arrogantiam Dominus Jesus ista contexuit, quae in hac parabola leguntur, quam ipse illis intelligentibus exponere dignatus est: in qua nos salubriter, si

advertamus, admonuit non gloriari in sapientia humana, non in morum dignitate, si humilitas fidei catholicae in Christum desit. Multi enim sunt pagani qui secundum quamdam vitae hujus consuetudinem dicuntur boni homines, innocentes, et quasi observantes ea quae in lege praecepta sunt, deferentes honorem parentibus suis, non moechantes, non homicidium perpetrantes, non furtum facientes, non falsum adversus quemquam testimonium perhibentes, et caetera, quae in lege mandata sunt, velut observant, et Christiani non sunt, et plerumque se jactant, quomodo isti Pharisei, dicentes: Numquid et nos caeci sumus? Sed haec omnia inaniter faciunt, quia non intrant per ostium, sed aliunde tumido fastu quasi per seipsos ascendere quaerunt. Quapropter Dominus similitudinem proposuit de grege suo, et de ostio, qua intratur ad ovile. Quid enim prodest vana jactantium de bene vivendo inflatio, dum ad finem perpetualiter bene vivendi vita eorum non perveniat? Ad hoc enim debet unicuique prodesse bene vivere, ut detur illi semper bene vivere. Nam si cui non datur semper bene vivere, quid prodest ei bene vivere? Ad tempus igitur nec bene vivere dicendi sunt, qui finem bene vivendi vel caecitate nesciunt, vel inflatione contemnunt. Non est autem cuiquam spes vera et certa semper bene vivendi, nisi agnoscat vitam, quae est Christus, et per januam intret in ovile. Sunt enim quidam homines qui in suis gloriantur moribus, et alios post se trahere quaerunt, non de Christi praeceptis instruentes suos sectatores, sed suis exemplis vivere eis suadentes; de quibus alio loco ipsa Veritas ait: Docentes doctrinas hominum, et mandata Dei contemnescentes (Matth. XV). Hi per aliam partem ascendere quaerunt, rapere et occidere, non ut pastor, salvare atque conservare. De talibus hic dictum est: Sed ascendit aliunde, ille fur est, et latro. Non solum vero tales inveniuntur doctores inter eos qui sine nomine Christi sunt, sicut multi philosophorum, qui suam sapientiam buccis crepantibus ventilabant, et vitam beatam suis sectatoribus promittebant; verum etiam

plurimi, qui Christiano nomine censebantur, et illuminatos a Christo se esse jactabant, fingentes sibi nova quaeque nomina de Christo, eaque fidei catholicae contraria, sicut innumerabiles haeretici faciebant, existimantes se falso nomine per januam, quae Christus est, intrare. Sabellius dicit: «Qui Filius est, ipse est Pater, sed Filius non est Pater.» Non intrat per ostium, qui Filium dicit Patrem. Arius dicit: «Aliud est Pater, aliud Filius.» Recte diceret, si diceret: alius, non aliud; quando enim dicit aliud, ei contradicit, a quo audit: Ego et Pater unum sumus (Hic, infra). Nec ipse ergo intrat per ostium. Praedicat enim Christum qualem sibi pingit, non qualem veritas habet. Photius dicit: «Christus homo est tantum, non Deus.» Nec ipse intrat per ostium, quia Christus et homo et Deus est. Huic enim nova haeresis, quae nostris temporibus orta est, consentire videtur, affirmando et praedicando: Christus, sicut quilibet sanctorum, nuncupativus est Deus, et non verus. Quid opus est multa percurrere, et multa vana haeresum dinumerare? Hoc tenete, ovile Christi, Ecclesiam catholicam esse credite. Quicumque vult intrare ad ovile, per ostium intret, id est, per Christum, et Christum verum Deum, et verum Filium Dei praedicet. Nec solum Christum praedicet, sed Christi quoque gloriam quaerat, non suam. Nam multi quaerendo gloriam suam, oves Christi sparserunt potius, quam congregaverunt. Humilis est enim janua Christus Dominus Deus noster, qui ait: Discite a me, quia mitis sum, et humilis corde. (Matth. XI). Qui intrat per hanc januam, oportet humiliet se, ut sano capite possit intrare. Hi sunt qui vocem veri pastoris audiunt. Hi sunt quos proprias oves nominatim verus pastor vocat: de his dictum est: Gaudete et exsultate, quoniam nomina vestra scripta sunt in coelis (Luc. X). Hinc enim eas vocat nominatim. Et quis alius eas emittit, nisi qui eorum peccata dimittit, ut eum sequi duris liberatae vinculis possunt? Et quis eas praecedit, quo eum sequuntur, nisi qui resurgens a mortuis jam non moritur, et mors illi ultra non dominabitur? Has vero educit a fide ad speciem; et ante istas vadit, quia prior omnium

ascendit in coelum; et quae sunt oves suae, illum sequuntur, quia sciunt vocem doctrinae suae. Alienos vero ductores non sequuntur, sed fugiunt ab eis, quia non noverunt vocem, id est doctrinam, alienorum. Sed loquente Domino Jesu, non intellexerunt, qui audierunt (Isa. VI); incrassatum enim habuerunt cor, et graviter audierunt (Act. XXVIII). Nominat ostium, nominat ovile, nominat oves, commendat haec omnia, sed nondum exponit. Legamus ergo quia venturus est ad ea verba in quibus nobis aliqua quae dixit dignetur exponere; ex quorum expositione dabit nobis fortasse etiam illa quae non exposuit intelligere. Pascit enim manifestis, exercet obscuris. Audiamus exponentem, qui audivimus proponentem.

Dicit ergo eis iterum Jesus: Amen, amen dico vobis, quia ego sum ostium ovium. Ecce ipsum ostium, quod clausum posuerat, aperuit. Ipse est ostium. Agnovimus, intremus, ut nos intrasse gaudeamus.

Omnes quotquot venerunt, fures sunt et latrones. Quid est hoc, Domine? Omnes quotquot venerunt. Quid enim? tu venisti. Sed intellige: Omnes quotquot venerunt, dixit, utique praeter me. Reclamamus ergo. Ante adventum ipsius venerunt prophetae; numquid fures fuerunt et latrones? Absit. Non praeter illum venerunt, sed cum illo venerunt. Cum illo, inquam, venerunt, quia venturus praecones mittebat, et eorum corda quos miserat possidebat. Cum illo ergo venerunt, quia cum verbo Dei venerunt. Ego sum, inquit, via, veritas et vita (Joan. IV). Ipse est veritas. Cum illo venerunt, quia veraces fuerunt, et veritatem praedicaverunt. Quotquot autem praeter illum venerunt, fures sunt et latrones. Per se venerunt, quia per eum missi non fuerunt, dicente Apostolo: Quomodo praedicabunt, nisi mittantur (Rom. X)? Et quia per se venerunt, et non sunt ab eo missi, fures sunt et latrones. Nam ante adventum Christi falsi fuerunt in populo Dei Prophetae, falsi doctores, sicut post adventum

illius sub nomine Christiano quamplurimi falsi fuerunt doctores, nec doctores, sed seductores; non praedicatores, sed praedatores, latrocinia exercentes, non sanae doctrinae inhaerentes, sed falsae, de quibus dictum est: Fures sunt, et latrones, id est, ad furandum et occidendum venerunt. Sed non audierunt eos illae quae verae sunt oves, non sub pelle ovina lupinum cor abscondentes. Igitur qui ante adventum Christi praedicaverunt, eodem spiritu praedicaverunt, quo Apostoli et sancti doctores, qui post adventum Christi veritatis viam mundo ostenderunt. Quotquot autem illo tempore crediderunt, vel Abraham, vel Isaac, vel Jacob, vel Moysi, vel aliis patriarchis, aliisque prophetis Christum praenuntiantibus, oves erant, et Christum crediderunt, non alienam vocem, sed ipsius Christi audierunt. Nam iudex clamabat in praecone, dum praeco iudicem annuntiabat venturum. Alii sunt ergo quos non audierunt oves, in quibus non erat vox Christi, errantes, falsa docentes, inania garrientes, vana fingentes, miseros seducentes, sicut pseudoprophetae, sicut scribae et Pharisei temporibus ipsius Domini. Hi sunt qui venerunt per se, et non sunt a iudice missi. His vero cum doctrinis suis procul expulsis, videamus quos non Pastor bonus vocat. Dicit enim:

Ego sum ostium, per me si quis introierit, salvabitur, et ingredietur, et egredietur, et pascua inveniet. Et per hoc evidenter ostendit, non solum pastorem, sed etiam oves intrare per ostium. Sed quid est, ingredietur et egredietur, et pascua inveniet? Ingredi quippe in Ecclesiam per ostium Christum, valde bonum est. Exire autem de Ecclesia, sicut ait ipse Joannes evangelista in Epistola sua: Ex nobis exierunt, sed non erant ex nobis (I Joan. II), non est utique bonum. Talis ergo egressus non posset a bono Pastore laudari, ut diceret: Et ingredietur et egredietur, et pascua inveniet. Est ergo aliquis non solum ingressus, verum etiam egressus bonus per ostium bonum, quod est Christus. Sed quis est ille laudabilis et

beatus egressus? Possim quidem dicere ingredi nos, quando interius aliquid cogitamus, egredi autem, quando exterius aliquid operamur, et quoniam, sicut dicit Apostolus, per fidem habitat Christus in cordibus nostris, egredi per Christum, esse secundum ipsam fidem etiam foris, id est, coram hominibus operari; unde et in psalmo dicitur: Exiet homo ad opus suum (Psal. CIII); et ipse Dominus dicit: Luceant opera vestra coram hominibus (Matth. V). Sed plus me delectat quod ipsa Veritas tamquam Pastor bonus, et ideo doctor bonus, quodam modo nos admonuit secundum quem modum intelligere debeamus quod ait: Ingredietur et egredietur, et pascua inveniet, cum secutus adjunxit:

Fur non venit, nisi ut furetur, et mactet, et perdat; ego veni ut vitam habeant, et abundantius habeant. Videtur enim dixisse ut vitam habeant ingredientes. Non autem potest quisquam per ostium, id est, per Christum egredi ad aeternam vitam, quae erit in specie, nisi per ipsum ostium, hoc est, per eundem Christum, in Ecclesiam ejus, quod est ovile ejus, intraverit ad vitam temporalem, quae est in fidem; ideo ait: Ego veni ut vitam habeant, hoc est, fidem, quae per dilectionem operatur; per quam fidem in ovile ingrediuntur ut vivant, quia justus ex fide vivit (Habac. II). Et abundantius habeant, qui perseverando usque in finem, per illud ostium, id est, per fidem Christi egrediuntur, quoniam veri fideles moriuntur, et abundantius habebunt vitam, veniendo quo pastor ille praecessit, ubi numquam deinde moriantur. Quamvis ergo et hic in ipso ovili non desint pascua (quoniam ad utrumque possumus intelligere quod dictum est: Et pascua inveniet, id est, et ad ingressum, et egressum), tamen vere pascua invenient ubi saturentur qui esuriunt et sitiunt justitiam (Matth. XV). Quidam pascua invenit, cui dictum est: Hodie mecum eris in paradiso (Luc. XXIII). Sequitur de boni pastoris perfectione sententia Domini, et de mali pastoris fuga, quem mercenarium nominat.

Ego sum, inquit, Pastor bonus. Pastor bonus animam suam dat pro ovibus suis; mercenarius autem fugit, quia mercenarius est, non pertinet ad eum de ovibus. Loquens Dominus Jesus ovibus suis, et praesentibus et futuris, quae tunc aderant, quia erant ibi jam oves ejus, erant quae futurae erant oves ejus, et in praesentibus et futuris, et illis et nobis, et quotquot etiam post nos fuerint oves ejus, quam suas amet, ostendit. Omnes ergo audient vocem pastoris sui, dicentis: Ego sum Pastor bonus, non adderet bonus, nisi essent pastores mali. Sed pastores mali ipsi sunt fures et latrones, aut certe, ut multum, mercenarii. Omnes enim hic personas quas potuit requirere, distinguere, nosse debemus. Aperuit enim viam ad duas res Dominus, quas quodammodo clausas posuerat. Jam scimus quia ostium ipse est, scimus quia pastor ipse est. Fures et latrones qui sint, priori sententia patefactum est. Nunc autem audivimus mercenarium, audivimus et lupum, nominatus est et ostiarius. In bonis ergo ostium est, ostiarius, pastor, et oves; in malis fures et latrones, mercenarius et lupo. Ostium Dominum Jesum Christum accipimus, pastorem ipsum. Ostiarium nobis quaerendum reliquit, et quid ait ad ostiarium?

Huic, inquit, ostiarius aperit. Cui aperit? pastori; quid aperit pastori? ostium, et quis est ipsum ostium? ipse etiam pastor. Diversa sunt nomina, pastor, ostium, ovis, unum aliquid significantia. Nam ipsius Domini verba paulo ante audivimus: Ego sum ostium. Et hic modo lectum est nobis: Ego sum pastor, qui etiam ab amico sponsi agnus nominatur, sicut in hoc praesenti Evangelio audivimus: Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi (Joan. I), de quo multo ante propheta praedixit: Tamquam ovis ad occisionem ductus est (Isa. LIII); quamvis totum corpus suum oves illius intelligantur. Potest et ille ostiarius intelligi, quia nemo ingreditur, vel egreditur, nisi eo aperiente, quia habet clavem David; qui aperit, et nemo claudit; claudit, et nemo aperit (Apoc. III). Non ergo pigeat nos secundum quamdam similitudinem ipsum

ostiarium accipere, quem et ostium. Quis est ostiarius, nisi qui aperit? Quis aperit, nisi qui se exponit? dicente ipso: Ego sum via, veritas et vita (Joan. XIV). Si forte tibi voluntas est aliam quaerere personam ostiarii, Spiritus sanctus est, de quo ipse Dominus discipulis suis ait: Ipse docebit vos omnem veritatem (Joan. XVI). Ostium quidem Christus, Christus quidem veritas. Quis aperit ostium, nisi qui docet omnem veritatem? Dum Dominus boni pastoris opus ostendere voluit, seipsum proposuit in exemplum, dicens: Bonus pastor animam suam ponit pro ovibus suis. Fecit quod monuit, ostendit quod jussit. Animam suam posuit pro ovibus suis. Ostensa est nobis de contemptu mortis via quam sequamur, apposita forma, cui imprimamur. Primum nobis est exteriora nostra misericorditer ovibus ejus impendere; postremum vero, si necesse sit etiam mortem nostram pro eisdem ovibus ministrare. Qui non dat pro ovibus substantiam suam, quando pro his daturus est animam suam? Exposuimus, vel magis Domino docente intelleximus quis sit pastor, quis ostium, quis ostiarius, quae etiam et oves, necnon qui sint fures et latrones, cognovimus; sed modo de mercenario et lupo consideremus, de quibus ipse Dominus dixit:

Mercenarius autem, et qui non est pastor, cujus non sunt oves propriae, videt lupum venientem, et dimittit oves, et fugit. Non pastor, sed mercenarius vocatur, quia non pro amore intimo oves dominicas, sed ad temporales mercedes pascit. Mercenarius quippe est, qui locum quidem pastoris tenet, sed lucra animarum non quaerit, terrenis commodis inhiat, honore praelationis gaudet, temporalibus lucris pascitur, impensa sibi ab hominibus reverentia laetatur. Istaesunt enim mercedes mercenarii, ut pro eo ipso quod in regimine laborat, hoc quod quaerit inveniat, et ab haereditate gregis in posterum alienus existat. Lupus enim super oves venit, cum quilibet injustus et raptor fideles quousque atque humiles opprimit. Sed is qui pastor esse videbatur, et non erat, relinquit oves, et

fugit, quia dum sibi ab eo periculum metuit, resistere ejus injustitiae non praesumit. Fugit autem, nec mutando locum, sed subtrahendo solatium. Fugit, quia injustitiam vidit, et tacuit. Fugit, quia se sub silentio abscondit. Sed est alius lupo, qui sine cessatione quotidie, non corpora, sed mentes dilaniat, malignus videlicet spiritus, qui caulas fidelium insidians circuit, et mortes animarum quaerit (I Petr. V); de quo lupo mox subditur:

Et lupo rapit et dispergit oves. Lupo venit, et mercenarius fugit, quia malignus spiritus mentes fidelium in tentatione dilaniat, et is qui locum pastoris tenet curam sollicitudinis non habet. Animae pereunt, et ipse de terrenis commodis laetatur. Lupo rapit et dispergit oves, cum alium ad luxuriam pertrahit, alium in avaritiam accendit, alium in superbiam erigit, alium per iracundiam dividit, hunc invidia stimulat, illum in fallacia supplantat. Quasi ergo gregem lupo dissipat, cum fidelium populum diabolus per tentationes necat; sed contra haec mercenarius nullo zelo accenditur, nullo fervore dilectionis excitatur, quia dum sola exteriora commoda requirit, interiora gregis damna negligenter patitur, unde et mox adjungitur:

Mercenarius autem fugit, quia mercenarius est, et non pertinet ad eum de ovibus. Sola ergo causa est ut mercenarius fugiat, quia mercenarius est, ac si aperte diceretur: Stare in periculo ovium non potest, qui in eo quod ovibus praeest, non oves diligit, sed lucrum terrenum quaerit. Dum enim honorem amplectitur, dum temporalibus commodis laetatur, opponere se contra periculum trepidat, ne quod diligit amittat. Sed quia Redemptor noster culpas ficti pastoris innotuit, iterum formam, cui debeamus imprimi ostendit, dicens:

Ego sum pastor bonus. Atque subjungit: Et cognosco meas, hoc est, diligo, et cognoscunt me meae, Ac si

patenter dicat: diligentes obsequuntur. Unde mox subjunxit:

Sicut novit me Pater, et ego cognosco Patrem, et animam pono pro ovibus meis. Ac si aperte dicat: In hoc constat, quia et cognosco Patrem, et cognoscor a Patre, quia animam meam pono pro ovibus meis; id est, ea charitate qua pro ovibus morior, quantum Patrem diligam, ostendo. Quia vero non solum Judaeam, sed etiam gentilitatem redimere venerat adjungit:

Et alias oves habeo, quae non sunt ex hoc ovili; et illas oportet me adducere, et vocem meam audient, et fiet unum ovile et unus pastor. Redemptionem nostram, quia ex gentili populo venimus, Dominus aspexerat, cum se adducere et alias oves dicebat. Hoc quotidie fieri, fratres, aspicitis, hoc reconciliatis gentibus factum hodie videtis. Quasi ex duobus gregibus unum ovile efficit, quia Judaicum et gentilem populum in sua fide conjungit; Paulo attestante, qui ait: Ipse est pax nostra, qui fecit utraque unum (Ephes. II). Dum enim ad aeternam vitam ex utraque natione simplices eligit, ad ovile proprium oves deducit, de quibus profecto ovibus rursum dicit:

Oves meae vocem meam audiunt, et ego cognosco eas, et sequuntur me, et ego vitam aeternam do eis. De quibus et paulo superius dicit: Per me si quis introierit, salvabitur, et ingredietur, et egredietur, et pascua inveniet. Ingridietur quippe ad fidem, egredietur vero a fide ad speciem, a credulitate ad contemplationem. Pascua autem inveniet in aeterna refectioe. Oves ergo ejus pascua invenient, quia quisquis illum corde simplici sequitur, aeternae viriditatis pabulo nutritur. Quae autem sunt istarum ovium pascua, nisi aeterna gaudia sempiternae virentis paradisi? Pascua namque electorum sunt vultus praesentis Dei, qui dum sine defectu conspicitur, sine fine mens vitae cibo satiatur. Sequitur:

Propterea me diligit Pater, quia ego pono animam meam, et iterum sumam eam. Quid dicit? Propterea me Pater diligit, quia morior ut resurgam. Cum magno enim pondere dictum est: Ego: Quia ego, inquit, pono animam meam. Ego pono. Quid est, ego pono? Ego, inquit, illam pono. Non gloriantur Judaei. Saevire potuerunt, potestatem habere non potuerunt. Saeviant quantum possunt; si ego nolero ponere animam meam, quid saeviendo facturi sunt? Una responsione prostrati sunt, quando eis dictum est: Quem quaeritis? dixerunt Jesum, et ait eis: Ego sum; redierunt retro, et ceciderunt (Joan. XVIII). Qui ceciderunt ad unam vocem Christi morituri, quid facient sub vocem judicaturi? Ego, inquit, pono animam meam. Non gloriantur Judaei, quasi qui praevaluerunt; ipse posuit animam suam. Sicut potestatem habuit ponendi, ita habuit et potestatem resumendi: quod aliis verbis in hoc ipso Evangelio ostendit dicens: Solvite templum hoc, et in tribus diebus excitabo illud (Joan. II). Quod evangelista secutus exposuit: Hoc enim dicebat de templo corporis sui (Ibid.); et adjunxit discipulos suos haec verba memorasse, cum resurrexisset Jesus a mortuis. Hoc suscitabatur, quod moriebatur. Nam Verbum mori non potuit, nec anima illa mortua fuit. Caro tantum mortua est, et resurrexit tertia die. Sed quaerendum est quid sit quod dixit: Ego pono animam meam. Quis posuit? quem posuit? Quis est qui posuit? Quid est Christus? Verbum et homo; nec sic homo, ut sola caro; sed quia homo constat ex carne et anima, totus autem homo in Christo; non enim partem deteriore suscepisset, et partem meliorem deseruisset, pars quippe hominis melior est anima quam corpus. Quia ergo totus homo in Christo, quid est Christus? Verbum, inquam, et homo. Verbum caro factum est (Joan. I); id est, Deus homo factus est. Dicit enim: Potestatem habeo ponendi animam meam, et potestatem habeo iterum sumendi eam. Christus autem et pro nobis posuit, et quando voluit posuit, et quando voluit sumpsit animam suam. Ponere ergo animam, mori est. Sic et Apostolus Petrus Domino

dixit: Animam meam propter te ponam (Joan. XIII); id est, pro te moriar carne. Caro posuit animam suam, et caro iterum sumpsit animam; non tamen potestate sua caro, sed potestate inhabitantis Verbi Dei. Verbum vero Dei numquam posuit animam, ex quo assumpsit eam, in unitatem personae sibi; sed a carne anima posita est, et iterum resumpta per potestatem divinitatis. Caro ergo posuit animam suam exspirando. Vide ipsum Dominum in cruce, quid dixit: Sitio (Joan. XIX). Qui aderant tinxerunt spongiam in aceto, alligaverunt arundini, et apposuerunt ori ejus. Quod cum accepisset ait: Perfectum est (Ibid.). Quid est, perfectum est? impleta sunt omnia quae ante mortem futura fuerant prophetata. Et quia potestatem habebat quando vellet ponendi animam suam, posteaquam dixit: Perfectum est: ait evangelista: Et inclinato capite tradidit spiritum. Quod ibi dicitur: Tradidit, hic dictum est, Poni, quia unum est tradere et ponere. Quis tradidit? quem tradidit? Spiritum tradidit, caro illum tradidit. Quid est, caro illum tradidit? Caro illum emisit, caro illum exspiravit. Ideo enim dicitur exspirare, id est, extra spiritum fieri, quomodo est exsulare, extra solum fieri. Quod hic dicit: Potestatem habeo ponendi animam meam, ibi dictum est: Inclinato capite tradidit spiritum, qui spiritus anima est. Cum ergo exit anima a carne, et remanet caro sine anima, tunc homo ponere animam dicitur. Quando Christus animam posuit? quando Verbum voluit; principatus enim in Verbo erat; ibi potestas erat, quando poneret caro animam, quando sumeret. Sicut enim unus homo anima et corpus, sic unus Christus verbum et homo. Anima et corpus duae res sunt, sed unus homo. Verbum et homo duae res sunt, sed unus Christus. Nemo enim titubet in fide, quando audit Dominum dixisse: Potestatem habeo ponendi animam meam. Poni eam caro, sed ex potestate Verbi. Sumit eam caro, sed ex potestate Verbi. Verbum anima caro, unus est Christus; et dum caro occisa fuit, Christus occisus fuit; et dum caro animam resumpsit, Christus animam resumpsit, quia quidquid ibi factum est in

dispensatione humanae salutis, totum unus Christus egit, unus Filius Dei proprius et perfectus, unus Deus verus et omnipotens: homo propter Verbum Deus, Deus propter hominem homo: sicut dictum est: Verbum caro factum est (Joan. I). Sed haec omnia, unde implerentur, subsequenti verbo ostendit.

Hoc, inquit, mandatum accepi a Patre meo. Verbum non verbo accepit mandatum, sed in Verbo unigenito Patris est omne mandatum. Cum autem dicitur Filius a Patre accipere quod substantialiter habet, quomodo dictum est: Sicut Pater habet vitam in semetipso, sic dedit Filio vitam habere in semetipso (Joan. V), eam Filius ipse sit vita, non potestas minuitur, sed generatio ostenditur, quoniam Pater non quasi ei Filio qui imperfectus natus est aliquid addidit, sed ei quem perfectum genuit omnia gignendo dedit. Ita illi dedit suam aequalitatem, quem non genuit inaequalem. Sed haec loquente Domino, quoniam lux lucebat in tenebris, et tenebrae eam non comprehendebant.

Dissensio iterum facta est inter Judaeos propter sermones hos. Dicebant autem multi ex ipsis: Daemonium habet, et insanit; quid eum auditis? Istaе fuerunt densissimae tenebrae.

Alii dicebant: Haec verba non sunt daemonium habentis, numquid daemonium potest oculos caecorum aperire? Jam istorum oculi coeperant aperiri, et aliquid lucis videre, et veritatis agnoscere. Audivimus patientiam Domini, et inter opprobria Judaeorum salutis praedicationem. Sed illi obdurati magis eum tentare aggressi sunt, quam verbis illius obedire.

Facta sunt, inquit evangelista, encaenia in Jerosolymis, et hiems erat; et ambulabat Jesus in templo in porticu Salamonis. Encaenia autem vocabatur solemnitas dedicationis templi, quam populus Dei ex

antiqua patrum traditione per annos singulos celebrare consueverat. Sed notandum est, quod haec encaenia, quae hic leguntur, non ad primam templi dedicationem, sed ad ultimam pertinent: quod ex eo facile colligitur, quia hieme facta referuntur. Prima siquidem ejusdem templi dedicatio a Salomone tempore autumnii, secunda autem a Zorobabel et Jesu sacerdote tempore veris, tertia a Juda Macchabaeo tempore hiemis est facta, quando specialiter constitutum esse legitur ut eadem dedicatio per omnes annos in memoriam solemnibus renovaretur officiis (III Reg. VI, VIII; Isai. VI; I Mach. IV); quae etiam ad tempus usque dominicae Incarnationis observata fuit, sicut modo, cum legeretur Evangelium, audivimus. Quae etiam dedicatio salubri consuetudine in Ecclesiis Christi servari moderno tempore dignoscitur. Considerandum est quare evangelista dixisset: Haec encaenia hiemis tempore facta esse. Omnino propter duritiam Judaeorum, et infidelitatem, quae frigoris nomine saepe designari legitur. Et ambulabat Jesus in porticu Salomonis. Si ergo Dei Filius ambulare voluit in templo, in quo caro et sanguis brutorum animalium offerebatur, multo magis nostram orationis domum, ubi carnis ipsius ac sanguinis sacramenta celebrantur, visitare gaudebit. Si perambulare non despexit porticum, in quo rex quondam mortalis ac terrenus, quamvis potentissimus ac sapientissimus, ad orandum stare solebat, quanto magis penetralia cordium nostrorum invisere atque illustrare desiderat, si tamen ea porticum esse Salomonis, hoc est, si ea timorem suum, qui est initium sapientiae, habere perspexerit? Neque enim putandum est quia domus solummodo, in qua ad orandum vel ad mysteria celebranda convenimus, templum sit Domini; et non ipsi, qui in nomine Domini convenimus, multo amplius templum ejus appellemur et simus, cum manifeste dicat Apostolus: Vos estis templum Dei vivi, sicut dicit Deus, Inhabitabo in eis, et inter illos ambulabo (II Cor. VI). Ostendit ergo evangelista cur dixisset hiemis tempore, dum inquit:

Circumdederunt eum Judaei. Circumdederunt itaque eum tentationis gratia, non veritatis agnoscendae voluntate, et dicebant:

Quousque animam nostram tollis? Si tu es Christus, dic nobis palam. Haec vero non veritatem fidei inquirendo, sed illi, quem interrogabant, insidiando, et calumniam struendo, dicebant, ut invenirent quando accusarent eum, nolentes eum credere Deum, sed hominem purum tantummodo futurum, et regem caeteris hominibus excelsiorem esse venturum; qua etiam dementia posterum eorum usque in praesens, et donec Antichristum pro Christo suscipiant, errare non cessant. Et si se Dominus Jesus Christus esse responderet, cogitabant eum tradere potestati praesidis puniendum, quasi contra Augustum repugnans, illicitum sibi usurparet imperium. Sed ipse nostrae saluti consulens, propter quos haec scribenda erant, id responsum temperavit suum, ut et calumniatorum ora concluderet, et quia Christus est, fidelibus aperta voce panderet. Illi enim de homine Christo quaerebant, ipse autem divinitatis suae, qua aequalis est Patri, palam mysteria narrat. Quid ergo Judaei circumdantes Dominum dixerunt, videamus: Quousque, inquiunt, animam nostram tollis? Si tu es Christus, dic nobis palam. Non venit Christus in se credentibus animam tollere, sed animam vivificare. Sed ipsi sibi Judaei animam per infidelitatem tulerunt, qui tentare Christum, non in Christum credere, congregati sunt.

Respondit eis Jesus. Loquor vobis, et non creditis. Proprie ostendit quis esset, dum dixit: Loquor vobis, id est, Verbum Dei coaeternum patri, quia opera, quae facit in nomine Patris, testimonium perhibent quod est Filius Dei, qui gloriam suam non quaesivit, sed ejus qui misit illum quia una est gloria Patris et Filii; sed hanc fidem corda infidelium accipere non quiverunt, de quibus ait:

Sed vos non creditis. Causamque reddit cur non crederent.

Quia non estis ex ovibus meis. Oves sunt credendo, oves sunt pastorem sequendo, oves sunt Redemptorem non contemnendo, oves sunt per ostium intrando, oves sunt exeundo, et pascua inveniando. Quomodo ergo istis dixit: Non estis ex ovibus meis? quia videbat eos ad sempiternam futuros perditionem, non ad vitam aeternam sui sanguinis pretio comparatos.

Oves meae vocem meam audiunt, et ego cognosco eas, et sequuntur me, et ego vitam aeternam do eis. Dicit enim, cognosco eas. Consuetudo sanctae Scripturae est dicere Dominum nosse quidquid eligit, Apostolo dicente: Novit Dominus qui sunt ejus (II Tim. II); et illud nescire, quod non approbat dignum vitae aeternae. Unde ad impios dicturus erit: Non novi vos (Matth. VII). Sequitur de ovibus: Et ego vitam aeternam do eis. Haec sunt pascua quae superius promisit ovibus suis, ubi nulla herba crescit, totum viret, totum viget, totum integrum permanet, et quidquid semel accipitur, semper habetur.

Et non peribunt in aeternum. Hic subaudiendum est quomodo vos peribitis, quia non estis ex ovibus meis.

Et non rapiet eas quisquam de manu mea. Id est, potestate mea.

Pater meus quod dedit mihi, majus omnibus est. Quod dedit Pater Filio majus omnibus est, ut ipse illi esset unigenitus Filius, aequalis, consubstantialis. Quid est quod dedit? Utique gignendo dedit, quia non minorem sibi genuit, non tempore posteriorem, sed coaeternum, sine initio temporis semper Deum. Non est dicendum: Non erat antequam natus erat. Numquam enim non natus erat, qui Patri coaeternus erat. Qui sapit, capit; qui non capit, credat. Nutriatur fide, ut possit capere verbum Dei,

quia Verbum Filius. Semper ergo Filius, et semper aequalis. Non enim crescendo, sed nascendo aequalis est, qui semper natus de Patre Filius, de Deo Deus, de aeterno coaeternus. Pater autem non de Filio Deus, Filius de Patre Deus. Ideo Pater gignendo dedit ut Deus esset, gignendo dedit ut aequalis esset, hoc est, quod majus est omnibus. Ideo transcendit iste Joannes omnes altitudines creaturarum, et millia exercitus angelorum, et magna omnia, et pervenit ad illud, quod majus est omnibus, et dicit: In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum (Joan. I). Hoc est quod majus omnibus est, id est, ut sim Verbum ejus, ut sim unigenitus Filius ejus, ut sim splendor lucis ejus. Ideo nemo rapit oves de manu mea.

Et nemo potest rapere de manu Patris mei. Manus Patris et manus Filii una manus est, id est, una potestas, quia una divinitas, una majestas, una aeternitas, una aequalitas. Quam videlicet aequalitatem ipse Dominus in divinitate habuit, priusquam mundus esset, apud Patrem (Joan. XVII), ipse in humilitate ex tempore Incarnationis accepit, et nemo potest rapere de manu Patris mei. Aperte dans intelligi unam atque indissimilem esse manum, hoc est, virtutem suam, et Patris; atque ideo Christum se esse credendum, qui non, sicut caeteri, factus per gratiam ex tempore, sed verus semper exstiterit Filius Dei, quod etiam sequenti sententia luce clarius aperit, dicens:

Ego et Pater unum sumus. Unum, inquit, sumus; una nobis substantia, una est divinitas, una aeternitas, perfecta aequalitas, dissimilitudo nulla. Quibus profecto verbis non praesentem solummodo Judaeorum quaestionem, qua an ipse esset Christus, interrogabant, explicavit, sed etiam haereticorum perfidiam, quam futuram praevidit, quantum sit exsecranda, monstravit. Conticescat Sabellius audiens Ego et Pater, qui unam personam Patris et Filii prava doctrina disseruit; nam Ego

et Pater duae sunt personae. Item erubescat Arius audiens, Unum sumus, qui duas naturas in Patre et Filio astruit, dum unum unam naturam significat, sicut sumus duas personas. Sequamur apostolicam fidem, quam beatus Petrus princeps Apostolorum confessus est: Tu es Christus filius Dei vivi (Matth. XVI). Judaei, videlicet, verba Domini audientes, hucusque sustinuerunt; dum vero ait: Ego et Pater unum sumus, non pertulerunt, sed more suo duri, ad lapides cucurrerunt, sicut Evangelista dicit:

Tulerunt lapides, ut lapidarent eum. Dominus, quia non patiebatur, quod nolebat pati, et non est passus, nisi quod voluit pati, adhuc eos lapidare cupientes alloquitur. Sustulerunt Judaei lapides, ut lapidarent illum.

Respondit eis Jesus: Multa bona opera ostendi vobis ex Patre meo; propter quod eorum opus me lapidatis? Et responderunt: De bono opere non lapidamus te, sed de blasphemia, quia tu homo cum sis, facis teipsum Deum. Ad illud hoc responderunt, quod dixerat: Ego et Pater unum sumus. Ecce Judaei intellexerunt quod Ariani non intelligunt. Ideo enim irati sunt, quoniam senserunt non posse dici: Ego et Pater unum sumus, nisi ubi aequalitas est Patris et Filii. Dominus autem vide quid responderit pravis. Videt eos non ferre splendorem veritatis, et eos tentavit in verbis.

Nonne scriptum est in lege vestra (id est, vobis data) quia, Ego dixi: Dii estis? Deus dicit per prophetam in psalmo hominibus: Ego dixi: Dii estis (Psal. LXXXI); et legem appellavit Dominus generaliter omnes illas Scripturas, quamvis alibi specialiter dicat legem, a prophetis eam distinguens, sicut est: Lex et prophetae usque ad Joannem (Matth. XI); et in his duobus praeceptis tota lex et prophetae (Matth. XXVIII). Aliquando autem in tria distribuit easdem scripturas, ubi ait: Oportebat impleri omnia, quae scripta sunt in lege et prophetis et psalmis de me (Luc. XXIV). Nunc vero etiam

psalmos legis nomine nuncupavit, ubi scriptum est: Ego dixi: Dii estis.

Si illos dixit Deos, ad quos sermo Dei factus est, et non potest solvi Scriptura, quam Pater sanctificavit et misit in mundum, vos dicitis: Quia blasphemas, quia dixi: Filius Dei sum. Sermo Dei factus est ad homines, ut dicerentur dii, ipsum Verbum Dei, quod est apud Deum. Si ergo homines participando fiunt dii; unde participant, non est Deus? Si lumina illuminata, dii sunt, lumen quod illuminat, quomodo non est Deus? Si calefacti quodam modo igne salutari, dii efficiuntur, unde calefiunt, non est Deus? Accedis ad lumen, illuminaris, et inter filios Dei numeraris. Si recedis a lumine, obscuraris, et in tenebris computaris. Illud tamen lumen nec accedit ad se, quia non recedit a se. Si ergo vos deos facit sermo Dei, quomodo non est Deus verbum Dei Patris?

Ergo Pater sanctificavit Filium suum, et misit in mundum. Forte aliquis dicat: Si pater eum sanctificavit, aliquando sanctus non erat. Sic ergo sanctificavit, quomodo genuit. Ut enim sanctus esset, gignendo ei dedit, quia sanctum eum genuit. Nam si quod sanctificatur, ante non erat sanctum, quomodo dicimus Deo Patri: Sanctificetur nomen tuum (Matth. VI)?

Si non facio opera Patris mei, nolite credere mihi. Si autem facio, et si mihi non vultis credere, operibus credite, ut cognoscatis et credatis quia in me est Pater, et ego in illo. Quomodo possunt dicere homines: Si enim bene cogitemus, in Deo sumus; et si bene vivamus, Deus in nobis est. Fideles participantes ejus gratiam, illuminati ab ipso, in illo sumus, et ipse in nobis. Sed non sic unigenitus Filius. Ille in Patre, et Pater in illo, tamquam aequalis in eo, cui est aequalis. Denique nos aliquando possumus dicere: In Deo sumus, et Deus in nobis. Ego et Deus unum sumus, numquid possumus dicere? In Deo es, quia Deus continet te. Deus est in te, quia templum Dei

factus es. Sed numquid quia in Deo es, et Deus est in te, potes dicere: Qui me videt? Deum videt? quomodo Unigenitus dixit: Qui me videt, videt et Patrem? Ego et Pater unum sumus? Agnoscere proprium Domini, et munus servi. Proprium Domini est aequalitas Patris, munus servi est participatio Salvatoris.

Quaerebant ergo eum apprehendere. Utinam apprehenderent, sed credendo et intelligendo, non saeviendo et occidendo. Quaerebant ergo eum apprehendere. Dum enim apprehendere voluerunt, quid eis fecit?

Et exivit de manibus eorum. Non eum apprehenderunt quia minus fidei habuerunt; et quia noluit, qui potestatem habuit animam suam ponere, non apprehenderunt eum; dum autem voluit, apprehensus est ab eis, manibus iniquitatis.

Et abiit iterum trans Jordanem ad eum locum, ubi erat Joannes baptizans primum; et mansit ibi; et multi venerunt ad eum, et dicebant: Quia Joannes quidem signum fecit nullum (Joan. V). Meministis dictum de Joanne quia lucerna erat, et diei testimonium perhibebat. Quid ergo isti dixerunt apud se? Nullum, inquit, miraculum ostendit Joannes, non daemonia fugavit, non expulit febrem, non caecos illuminavit, non mortuos suscitavit, non tot millia hominum de quinque vel septem panibus satiavit, non super mare ambulavit, non ventis et fluctibus imperavit. Nihil horum fecit Joannes, et totum quidquid dicebat, huic testimonium perhibebat. Per lucernam veniamus ad diem. Joannes nullum fecit signum.

Omnia autem quaecumque dixit Joannes de hoc, vera erant. Ecce qui apprehenderunt, non quomodo Judaei volebant comprehendere discedentem, apprehenderunt isti permanentem. Denique quid sequitur? Et multi crediderunt in eum.

CAPUT XI.

Erat autem quidam languens Lazarus a Bethania de castello Mariae et Marthae. Plurima vero in hoc miraculo Lazari manifesta sunt. Expositionem in singulis non quaeramus, ut liberius necessaria pertractemus. In superiore lectione meministis quod Dominus exiit de manibus eorum qui lapidare eum voluerunt, et discessit trans Jordanem, ubi Joannes baptizabat. Ibi ergo Domino constituto infirmabatur in Bethania Lazarus, quod castellum erat proximum Jerosolymis. Maria autem erat quae unxerat Dominum unguento, et extersit pedes ejus capillis suis, cujus frater Lazarus infirmabatur.

Miserunt ergo sorores ejus ad eum, dicentes. Jam intelligimus quia miserunt ubi erat Dominus, quoniam absens erat. Trans Jordanem, scilicet, miserunt ad Dominum, nuntiantes quod aegrotaret frater earum, ut, si dignaretur, veniret, et eum ab aegritudine liberaret. Ille distulit sanare, ut posset resuscitare. Quid ergo nuntiaverunt sorores ejus?

Domine, ecce quem amas, infirmatur. Non dixerunt Veni; amanti enim tantummodo nuntiandum fuit. Non ausae sunt dicere Veni et sana. Non ausae sunt dicere: ibi jube, et hic fiet. Cur enim non hoc et iste, si fides illius centurionis, inde laudatur? Ait enim: Non sum dignus ut intres sub tectum meum; sed tantum dic verbo, et sanabitur puer meus (Marc. VIII). Nihil horum iste, sed tantummodo: Domine, ecce quem amas, infirmatur. Sufficit ut noveris, non enim amas, et deseris. Dicet aliquis: Quomodo per Lazarum peccator significabatur, et a Domino sic amatur? Audiat eum dicentem: Non veni vocare justos, sed peccatores (Marc. II). Si enim peccatores Dominus non amaret, similitudinem carnis peccati non indueret.

Audiens autem Jesus, dixit illis: Infirmetas haec non est ad mortem, sed pro gloria Dei, ut glorificetur Filius Dei. Talis glorificatio ipsius non ipsum auxit, sed nobis profuit. Hoc ergo ait: Non est ad mortem, quia ipsa mors non est ad mortem, sed potius ad miraculum, quo facto crederent homines in Christum, et vitarent veram mortem. Sane videte, quemadmodum tamquam ex obliquo Dominus Deum se dixit, propter quosdam qui negant. Nam sunt haeretici qui hoc negant, quod Filius Dei sit Deus; ecce audiant: Infirmetas haec, inquit, non est ad mortem, sed pro gloria Dei. Quae gloria? cuius Dei? Audi quod sequitur: Ut glorificetur Filius Dei per eam, per quam? per illam infirmitatem.

Diligebat autem Jesus Martham, et sororem ejus Mariam, et Lazarum. Languens ille, tristes omnes dilecti; sed diligebat eos et languentium Salvator, imo etiam mortuorum suscitator, et tristium consolator.

Ut ergo audivit, quod infirmabatur, tunc quidem mansit in eodem loco duobus diebus. Nuntiaverunt ergo illae, mansit illic ille. Tamdiu tempus ductum est, quo usque quatrimum compleretur. Non frustra, nisi quia forte, imo quia certe et ipse numerus dierum intimat aliquod sacramentum.

Deinde post haec dicit discipulis suis: Eamus, in Judaeam iterum. Ubi paene fuerat lapidatus, qui propterea inde discessisse videbatur, ne lapidaretur. Discessit enim ut homo; sed in redeundo quasi oblitus infirmitatem, ostendit potestatem. Eamus, inquit, in Judaeam. Denique hoc dicto videte, quemadmodum discipuli territi fuerint.

Dicunt ei discipuli: Rabbi, nunc quaerebant te lapidare Judaei, et iterum vadis illuc? Respondit Jesus: Nonne duodecim sunt horae diei? Quid sibi vult ista responsio? Illi dixerunt: Modo te volebant lapidare

Judaei, et iterum vadis illuc, ut te lapident? et Dominus: Nonne duodecim horae sunt diei?

Si quis ambulaverit in die, non offendit, quia lucem hujus mundi videt. Si autem ambulaverit in nocte, offendit, quia non est lux in eo. De die quidem locutus est, sed ad nostram intelligentiam quasi adhuc nox est. Invocemus diem, ut repellat noctem et cor lumine illustret. Quid enim Dominus dicere voluit? Quantum mihi videtur, quantum subjacet altitudo profunditasque sententiae, redarguere voluit dubitationem illorum, et infidelitatem. Voluerunt enim consilium dare Domino, ne moreretur, qui venerat mori, ne ipsi morerentur. Sic etiam quodam in alio loco Petrus sanctus diligens Dominum, sed adhuc non plene intelligens cur venisset, timuit ne moreretur; et Vitae displicuit, id est, ipsi Domino (Matth. XVI). Cum ergo vellent dare consilium homines Deo, discipuli magistro, servi domino, aegroti medico, corripuit eos, et ait: Nonne duodecim sunt horae diei? Si quis ambulaverit in die, non offendit. Me sequimini, si non vultis offendere. Nolite mihi consilium dare, quos a me consilium oportet accipere. Quo ergo pertinet: Nonne duodecim sunt horae diei? quia ut diem esse se ostenderet, duodecim discipulos elegit. Si ego sum, inquit, dies, et vos horae, numquid horae diei consilium dant? Horae diem sequuntur, non hora dies. Si ergo illi horae, quid ibi Judas [Iscariotes], et ipse inter duodecim horas? Si hora erat, lucebat. Si lucebat, quomodo diem ad mortem tradebat? Sed Dominus in hoc verbo non ipsum Judam [Iscariotem], sed successorem ipsius praevidebat. Juda enim cadente successit S. Matthias, et duodenarius numerus mansit. Non enim frustra duodecim discipulos elegit, nisi quia ipse spiritualis est dies. Sequantur ergo horae diem, praedicent horae diem, horae illustrentur a die, horae illuminentur a die, per horarum praedicationem credat mundus diem. Ergo ait de compendio: Me sequimini, si non vultis errare, et post hoc dicit eis:

Lazarus amicus noster dormit; sed vado ut a somno excitem eum. Verum dixit: sororibus mortuus erat, Domino dormiebat. Hominibus mortuus erat, qui eum suscitare non poterant. Nam Dominus tanta facilitate suscitabat de sepulcro, quanta tu non excitas dormientem de lecto. Ergo secundum potentiam suam dixit dormientem, quia et alii mortui dicti sunt in Scripturis saepe dormientes, sicut Apostolus dicit: De dormientibus autem nolo vos ignorare, fratres, ut non contristemini sicut et caeteri, qui spem non habent (I Thess. IV). Ideo et ipse dormientes appellavit, quia resurrecturos pronuntiavit. Et in alio loco: Omnes quidem dormiemus, sed non omnes resurgemus (I Cor. XV); mortem nostram dormitionis nomine significans. Nam corpus, dum deseritur ab anima, dormit in sepulcro, resuscitandum in novissimo die. Animae vero dum deserunt corpora, diversas receptiones habent, gaudium bonae, malae tormenta. Sed cum facta fuerit resurrectio, et bonorum gaudium amplius erit, et malorum tormenta graviora, quando cum corpore torquebuntur. Dum Dominus de dormitione amici diceret discipulis, responderunt, quomodo intellexerunt:

Domine, si dormit, salvus erit. Solent enim esse somnia aegrotantium salutis indicia.

Dixerat autem Jesus de morte ejus, illi autem putaverunt quia de dormitione somni diceret. Tunc ergo dixit eis Jesus manifeste, subobscurum enim dixerat dormit.

Ait ergo manifeste: Lazarus mortuus est, et gaudeo propter vos, ut credatis, quia ibi non eram, sed scio quia mortuus est. Aeger enim non mortuus fuerat nuntiatus. Sed quid lateret eum, qui creaverat, et ad cujus manus anima morientis exierat? Hoc est quod ait: Gaudeo propter vos, ut vestra fides augeatur, sive firmetur; ut credatis, quod intelligendum est: ut amplius robustiusque credatis.

Sed eamus ad eum. Dixit ergo Thomas, qui dicitur Didymus, ad condiscipulos suos: Eamus et nos, et moriamur cum eo. Venit itaque Jesus, et invenit eum quatuor dies jam in monumento habentem. De quatuor diebus multa quidem dici possunt, sicut se habent obscura Scripturarum loca, quae pro diversitate intelligentium multos sensus pariunt. Dicamus et nos quid nobis videatur significare mortuus quatruiduanus. Quomodo enim in illo caeco intelligimus quodammodo humanum genus, sic forte et in isto mortuo multos intellecturi sumus. Diversis enim modis una res significare potest. Homo, quando nascitur, jam cum morte nascitur, quia de Adam peccatum trahit; unde dicit Apostolus: Per unum hominem peccatum intravit in mundum, et per peccatum mors: et ita in omnes homines pertransiit, in quo omnes peccaverunt (Rom. V). Ecce habes unum diem mortis, quem homo trahit de mortis propagine. Deinde crescit, incipit accedere ad rationales annos, ut legem sapiat naturalem, quam omnes habent in corde fixam: Quod tibi fieri non vis, alii ne feceris (Tob. IV). Numquid hoc de paganis dicitur, et non in natura ipsa quodammodo legitur? Furtum vis pati? utique non vis. Ecce lex in corde tuo: Quod non vis pati, facere noli; et hanc legem transgrediuntur homines, ecce alter dies mortis. Data etiam lex divinitus per famulum Dei Moysen, dictum est illic: Non occides, non moechaberis, non falsum testimonium dices; honora patrem et matrem; non concupisces rem proximi tui (Exod. XX). Ecce lex scripta est, et ipsa contemnitur. Adde tertium diem mortis. Quid restat? Venit et Evangelium, praedicatur regnum coelorum, diffamatur ubique Christus, minatur gehennam, vitam promittit aeternam, et ipse contemnitur. Transgrediuntur homines Evangelium, ecce quartus dies mortis. Merito jam putet: numquid et talibus neganda est misericordia? absit etiam, ad tales Dominus excitandos non dedignatur accedere.

Multi autem ex Judaeis venerant ad Martham et Mariam, ut consolarentur eas de fratre suo. Martha ergo ut cognovit quia Jesus venit, occurrit illi: Maria autem domi sedebat. Dixit ergo Martha ad Jesum: Domine, si fuisses hic, frater meus non esset mortuus. Sed et nunc scio quia quaecumque poposceris a Deo, dabit tibi Deus. Non dixit: Sed et modo rogo te, ut suscites fratrem meum. Unde enim sciebat, si fratri ejus resurgere utile foret? Hoc tantum dixit: Scio quia potes. Si vis, facis. Utrum autem facias iudicii tui est, non praesumptionis meae. Sed et nunc scio quia quaecumque poposceris a Deo, dabit tibi Deus. Dicit illi Jesus:

Resurget frater tuus. Dicit ei Martha: Scio quia resurget in resurrectione in novissimo die. De illa resurrectione segura sum, de hac incerta sum.

Dicit ei Jesus: Ego sum resurrectio et vita. Dicis: resurget frater meus in novissimo die. Verum est; sed per quem tunc resurget, potest modo resurgere, quia ego sum resurrectio et vita. Ideo resurrectio, quia vita, quia qui credit in me, non morietur in aeternum. Quid hoc? qui credit in me, etiamsi mortuus fuerit, vivet; sicut Lazarus mortuus est, et vivit, quia non est Deus mortuorum, sed vivorum (Matth. XXII). [Col.0778D] De olim mortuis patribus, hoc est de Abraham, de Isaac, de Jacob, tale responsum Judaeis dedit: Ego sum Deus Abraham, et Deus Isaac, et Deus Jacob; non est Deus mortuorum, sed vivorum (Marc. XII), omnes enim illi vivunt. Crede ergo; et si mortuus fueris, vives. Si autem non credis, et cum vivis, mortuus es. Unde est ergo mors in anima? quia non est fides in ea. Unde est mors in corpore? quia ibi non est in anima. Ergo animae tuae anima, fides est: sicut anima corporis vita est corporis, ita fides animae vita est animae. Qui credit in me, inquit, etiamsi mortuus fuerit in carne, vivet in anima, donec resurgat caro, numquam postea moritura. Hoc est, Qui credit in me, licet moriatur, vivet: et omnis qui vivit in carne, et credit in me, etsi

moriatur ad tempus propter mortem carnis, non morietur in aeternum propter vitam spiritus, et immortalitatem resurrectionis. Hoc est quod ait:

Et omnis qui vivit et credit in me, non morietur in aeternum. Credis hoc? Ait illi: Utique, Domine. Ego credidi quia tu es Christus Filius Dei vivi, qui in hunc mundum venisti. Quando hoc credidi, quia tu es resurrectio, credidi quia tu es vita. Credidi quia qui credit in te, et si moriatur, vivet; et qui vivit, et credit in te, non morietur in aeternum.

Et cum haec dixisset, abiit, et vocavit Mariam sororem suam, silentio dicens: Magister adest et vocat te. Advertendum est quemadmodum suppressam vocem silentium nuncupavit. Nam quomodo siluit quae dixit: Magister adest, et vocat te? Advertendum etiam quemadmodum evangelista non dixerit ubi, vel quando, vel quomodo Mariam Dominus vocaverit, ut hoc in verbis Marthae potius intelligeretur, narrationis veritate servata.

Illa ut audivit surgit cito, et venit ad eum. Nondum enim venerat Jesus in castellum, sed erat adhuc in illo loco ubi occurrerat ei Martha. Judaei igitur qui erant cum illa in domo, et consolabantur eam, cum vidissent Mariam quia cito surrexit et exiit, secuti sunt eam dicentes, quia vadit ad monumentum, ut ploret ibi. Quare hoc pertinuit ad evangelistam narrare? Ut videamus quae occasio fecerit ut plures ibi essent, quando Lazarus resuscitatus est. Putantes enim Judaei propterea illam festinare, ut doloris sui solatium lacrymis quaereret, secuti sunt eam, ut tam grande miraculum quatruiduani mortui resurgentis testes plurimos inveniret.

Maria ergo cum venisset ubi erat Jesus, videns eum, cecidit ad pedes ejus, et dixit ei: Domine, si hic fuisses, frater meus non esset mortuus. Jesus ergo ut vidit eam plorantem, et Judaeos qui cum illa erant, plorantes,

fremuit spiritu, et turbavit semetipsum, et dixit: Ubi posuistis eum? Aliquid nobis insinuavit fremendo spiritu, et turbando seipsum. Quis enim eum posset, nisi se ipse, turbare? Itaque primo hic attendite potestatem, et sic inquirete significationem. Turbaris tu nolens, turbatur Christus quia voluit. Esurivit Jesus, verum est, sed quia voluit. Dormivit Jesus, verum est, sed quia voluit. Contristatus est Jesus, verum est, sed quia voluit. Mortuus est Jesus, verum est, sed quia voluit. In illius potestate erat sic vel sic affici, vel non affici. Veram enim animam suscepit, et carnem totius hominis, sibi coactans in personae unius naturam; nam et anima Apostoli Verbo illustrata est: et aliorum apostolorum et sanctorum prophetarum Verbo illustratae sunt animae, sed de nulla dictum est: Verbum caro factum est (Joan. I), de nulla dictum est, Ego et Pater unum sumus (Joan. X). Anima Christi, et caro Christi, cum verbo Dei una persona est, unus Christus est; ac per hoc ubi est summa potestas, secundum voluntatis nutum turbatur infirmitas. Hoc est, turbavit semetipsum. Dixi potestatem, attende significationem. Magnus reus est, quem mors quatríduana et illa significat sepultura. Quid est ergo quod turbat semetipsum Christus, nisi ut significet tibi quomodo turbari tu debeas, cum tanta mole peccati gravaris et premeris? Attendisti enim, tu vidisti te reum, computasti tibi: Illud feci, et pepercit Deus; illud commisi, et distulit me; Evangelium audivi, et contempsi. Dic, dic lacrymando: Baptizatus sum, et iterum ad peccatum revolutus sum. Quid facio? quo eo? unde evado? Quando ista dicis, jam fremit Christus, quia fides fremit. In voce frementis apparet spes resurgentis. Ubi ipsa fides est intus, ibi est Christus fremens. Si fides in nobis, Christus in nobis. Quid enim aliud ait Apostolus habitare Christum per fidem in cordibus nostris (Ephes. III)? Ergo si fides tua de Christo, Christus est in corde tuo; ergo fremat Christus in corde tuo. Flevit ergo Christus amicum mortuum, quem venit resuscitaturus. Quare enim flevit, nisi quia hominem flere docuit oppressum pondere peccatorum? Quare fremuit, et

turbavit semetipsum? nisi quia fides hominis sibi merito displicentis, fremere quodammodo debet in accusatione malorum operum ut violentiae poenitendi cedat consuetudo peccandi. Et dixit: Ubi posuistis eum? Scis quia mortuus sit, et ubi sit sepultus ignoras? Et ista significatio est. Non ausus sum dicere: Nescit. Quid enim ille nescit? Unde hoc probamus? Dominum audi dicturum in iudicio: Non novi vos (Matth. VII). Video in luce mea, non vos video in illa justitia quam novi. Sic et hic tamquam nesciens talem peccatorem, dixit: Ubi posuistis eum? Talis est vox Domini in paradiso posteaquam peccavit Adam: Adam, ubi es (Gen. XXIV)? Dicunt ei: Domine, veni et vide. Quid est vide? Miserere. Videt enim Dominus, quando miseretur; unde illi dicitur: Vide humilitatem meam; et laborem meum, et dimitte omnia peccata mea (Psal. XXIV).

Et lacrymatus est Jesus. Dixerunt ergo Judaei: Ecce quomodo amabat eum. Quid est, Amabat eum? Non veni vocare justos, sed peccatores ad poenitentiam (Luc. V).

Quidam autem dixerunt ex ipsis: non poterat hic, qui aperuit oculos caeci, facere ut hic non moreretur? Quid voluit facere ut non moreretur? plus est quod facturus est, ut mortuus suscitetur.

Jesus, rursus fremens in semetipso, venit ad monumentum. Fremit et in te, si disponas reviviscere. Omni homini dicitur, qui premitur pessima consuetudine: Veni ad monumentum.

Erat autem spelunca et lapis superpositus erat ei. Mortuus sub lapide, reus sub lege. Scitis enim quia lex quae data est Judaeis, in lapide scripta est (Exod. XXXIV). Omnes autem rei sub lege sunt. Bene viventes enim in lege non sunt. Justo lex posita non est. Quid est ergo lapidem revolvere? Gratiam praedicare. Apostolus enim Paulus ministrum se dicit novi Testamenti, non littera, sed

spiritu. Nam littera, inquit, occidit, Spiritus autem vivificat (I Cor. III). Littera occidens, quasi lapis est premens. Removete, inquit, lapidem, removete legis pondus, gratiam praedicate. Dicit ei Martha, soror ejus qui mortuus fuerat:

Domine, jam fetet, quatrduanus enim est. Dicit enim Jesus: Nonne dixi quoniam, si credideris, videbis gloriam Dei? Quid est Videbis gloriam Dei? Quia et putentem et quatrduanum suscitavit. Omnes enim peccaverunt, et egent gloria Dei; et ubi abundavit peccatum, superabundavit gratia (Rom. III).

Tulerunt ergo lapidem. Jesus autem, elevatis sursum oculis, dixit: Pater, gratias ago tibi, quoniam audisti me. Ego autem sciebam quia semper me audis, sed propter populum qui circumstat, dixi, ut credant quia tu me misisti. Haec cum dixisset, voce magna clamavit, fremuit, et lacrymavit. Voce magna clamavit, quia difficile surgit, quem moles malae consuetudinis praemisit; sed tamen surgit, cum occulta gratia intus vivificatur. Surgit post vocem magnam. Quid est factum? Voce magna clamavit.

Lazare, veni foras; et statim prodiit qui fuerat mortuus, ligatus pedes et manus; et facies illius sudario erat ligata. Quomodo processit ligatis pedibus miraris, et non miraris quia resurrexit quatrduanus? In utroque potentia Domini erat, non vires mortui. Processit, et adhuc ligatus, adhuc involutus, tamen foras jam processit. Quid significat? Quando contemnis, mortuus jaces; et si tanta quanta dixi contemnas, sepultus jaces; quando confiteris, procedis. Quid est enim procedere, nisi ab occultis velut exeundo manifestari? Sed ut confitearis, Deus facit voce magna clamando, id est, magna gratia vocando. Ideo cum processisset mortuus adhuc ligatus, confitens, et adhuc reus, ut solverentur peccata ejus, ministris hoc dixit:

Solvite illum, et sinite abire. Quae solveritis in terra, erunt soluta in coelis (Matth. XVIII). Potuit enim ligamenta solvere, qui mortuum resuscitavit; sed propter unitatem sanctae Dei Ecclesiae, et individuum charitatem, dicitur ministris, id est, discipulis Christi: Solvite eum, quia sine unitate Ecclesiae catholicae fidei, et charitate ecclesiasticae sanctitatis, peccata non solvuntur.

Multi autem ex Judaeis qui venerant ad Mariam, et viderant quae fecit Jesus, crediderunt in eum; quidam autem ex ipsis abierunt ad Pharisaeos, et dixerunt quae fecit Jesus. Non omnes ex Judaeis qui convenerant ad Mariam, crediderunt, sed tamen multi. Quidam vero ex eis, sive ex Judaeis, qui convenerant, sive ex eis qui crediderant, abierunt ad Pharisaeos, et dixerunt quae fecit Jesus, sive annuntiando ut et ipsi crederent, sive potius prodendo ut saevirent. Sed quomodolibet, et a quibuslibet ad Pharisaeos ista prolata sunt?

Colligebant pontifices et Pharisaei concilium, et dicebant: Quid facimus? Nec tamen dicebant Credamus. Plus enim perditii homines cogitabant quomodo nocerent ut perderent, quam quomodo sibi consulerent ne perirent; et tamen timebant, et quasi consulebant. Dicebant enim:

Quid facimus? Quia hic homo multa signa facit, si dimittimus eum sic, omnes credent in eum, et venient Romani, et tollent nostrum locum et gentem. Temporalia perdere noluerunt, et vitam aeternam non cogitaverunt, ac sic utrumque amiserunt. Nam et Romani post Domini passionem et glorificationem tulerunt eis locum et gentem, et pugnando, et transferendo; et illud eos sequitur, quod alibi dictum est: Filii autem regni hujus ibunt in tenebras exteriores (Matth. VIII). Hoc autem timuerunt, ne si omnes in Christum crederent, nemo remaneret qui adversus Romanos civitatem Dei templumque defenderet, quoniam contra ipsum templum

et contra suas paternas leges doctrinam Christi esse sentiebant.

Unus autem ex ipsis Caiphas, cum esset pontifex anni illius, dixit eis: Vos nescitis quidquam, nec cogitatis quia expedit nobis ut unus homo moriatur pro populo, et non tota gens pereat. Hoc autem a semetipso non dixit, sed cum esset pontifex anni illius, prophetavit. Hic docuit etiam per homines malos prophetiae Spiritum futura praedicere: quod tamen Evangelista divino tribuit Sacramento quia pontifex fuit, id est, summus sacerdos. Potest autem movere quomodo dicatur pontifex anni illius, cum Dominus statuerit unum summum sacerdotem, cui mortuo unus succederet. Sed intelligendum per ambitiones et contentiones inter Judaeos postea constitutum ut plures essent, et per annos singulos vicibus ministrarent; nam de Zacharia hoc dicitur: Factum est autem cum sacerdotio fungeretur in ordine vicis suae ante Deum, secundum constitutionem sacerdotii, sorte exiit ut incensum poneret, ingressus in templum Domini (Luc. I). Hinc apparet plures eos fuisse, et vices suas habuisse. Nam incensum non licebat ponere nisi summo sacerdoti; et sorte etiam unum annum plures administrabant, quibus alio anno alii succedebant, ex quibus sorte exiebat qui incensum poneret. Quid est ergo quod prophetavit Caiphas?

Quia Jesus moriturus erat pro gente; non tantum pro gente, sed ut filios Dei qui erant dispersi congregaret in unum. Hoc evangelista addidit. Nam Caiphas de sola Judaeorum gente prophetavit, in qua erant oves, de quibus ait ipse Dominus: Non sum missus, nisi ad oves quae perierunt domus Israel (Matth. XV). Sed noverat evangelista alias esse oves, quae non erant de hoc ovili, quas oportebat adduci, ut esset unum ovile et unus pastor (Joan. X). Haec autem secundum praedestinationem dicta sunt, quia neque oves ejus, nec filii Dei adhuc erant, qui nondum crediderant.

Ab illo ergo die cogitaverunt ut interficerent eum. Jesus jam non palam ambulabat apud Judaeos, sed abiit in regionem juxta desertum, in civitate quae dicitur Ephrem, et ibi morabatur cum discipulis suis. Non quia potentia ejus defecerat, in qua utique, si vellet, et palam cum Judaeis conversaretur, et nihil ei facerent. Sed in hominis infirmitate, vivendi exemplum discipulis demonstrabat, in quo apparet non esse peccatum, si fideles ejus, qui sunt membra ejus, oculis persequentium se subtraherent, et furorem sceleratorum latendo potius devitarent. Sciebat Jesus tempus appropinquasse passionis suae, et redemptionis nostrae. Appropinquante tempore, in quo pati disposuit, appropinquavit ille et loco in quo ejusdem passionis dispensationem perficere voluit. Dicit enim evangelista:

Proximum erat pascha Judaeorum. Illum diem festum Judaei cruentum habere Domini sanguine noluerunt. Illo die festo occisus est Agnus qui vobis eundem diem festum suo sanguine consecravit. Consilium erat inter Judaeos de occidendo Jesu. Ille, qui de coelo venerat pati, propinquare voluit loco passionis, quia imminebat hora passionis.

Ascenderunt ergo multi in Jerosolymam de regione ante Pascha, ut sanctificarent seipsos. Hoc faciebant Judaei secundum praeceptum Domini per sanctum Moysen in lege datum, ut die festo quod Pascha erat omnes undique convenirent, et illius diei celebratione sanctificarentur. Sed illa celebratio umbra erat futuri. Quid est umbra futuri? Prophetia Christi venturi, prophetia pro nobis illo die passuri, ut transiret umbra, et lux veniret; ut transiret significatio, et veritas teneretur. Habebant ergo Judaei Pascha in umbra, nos in luce. Quid enim opus erat ut Dominus eis praeciperet per ipsum diem festum ovem occidere (Exod. XII), nisi quia ille erat de quo prophetatum est: Sicut ovis ad immolandum ductus est (Isai. LIII)? Sanguine occisi pecoris Judaeorum

postes signati sunt; sanguine Christi frontes nostrae signantur: et illa significatio, quae erat sanguinis agni aspersio, ab omnibus signatis prohibetis exterminatorem, in veritate exhibita est, cum Christus pro nobis occisus est, ne timeamus diabolum exterminatorem, si cor nostrum recipiat Salvatorem.

Quaerebant, inquit evangelista, Jesum, et colloquebantur ad invicem, stantes in templo: Quid putatis, quia non venit ad diem festum? Quaerebant ergo Judaei Jesum, sed male. Quaerebant enim ut venientem ad diem festum interficerent. Quaeramus autem nos illum stantes in templo Dei, et perseverantes unanimiter in oratione, et colloquamur ad invicem in psalmis, hymnis, canticis spiritualibus in gratia, postulantes ipsum ut venire ad diem festum nostrum, ut sua nos praesentia illustrare, sua ipse nobis dona sanctificare dignetur.

Dederant autem pontifices et Pharisaei mandatum, ut si quis cognoverit ubi sit, indicet, ut apprehendant eum. Mandatum ergo Judaeorum peccatum est. Quaerebant Christum occidere, non in Christo vivere. Quaeramus nos in Christo vivere, quem illi quaerebant occidere. Illi male quaerebant, nos bene quaeramus; nam nunc est tempus quaerendi Dominum, sicut propheta ait: Quaerite Dominum dum inveniri potest (Isai. LV). Qui misericordem eum invenire velit in iudicio, quaerat modo in humilitatis et charitatis officio.

>> sequitur Pars 2 >>